LIZICA MIHUȚ
DUMITRU MIHĂILESCU

LIMBA ROMÂNĂ

REPERE TEORETICE
EXERCIȚII

ARGUMENT

Lucrarea de faţă îşi propune o abordare unitară a limbii române contemporane şi se adresează tuturor celor interesaţi în a-şi perfecționa competențele şi performanțele de comunicare. Este prezentată sintetic şi sistematic informația teoretică referitoare la domeniile specifice învățării limbii, fiind precizate şi exemplificate aspecte ale cultivării limbii specifice fiecărui domeniu. In tratarea problemelor, autorii au avut în vedere metoda clasică de cercetare a faptelor de limbă, ținând cont de lucrările de referință în domeniu.

Lucrarea eşte organizată în patru părți: ***Fonetică şi fonologie, Probleme de lexicologie, Elemente de morfologie şi Sintaxă***, fiecare parte cuprinzând, pe lângă informația teoretică prezentată într-un limbaj accesibil tuturor, şi aplicații variate sub raportul cerinței şi al gradului de dificultate. Aceste exerciții urmăresc crearea şi dezvoltarea competenței şi a performanței de comunicare la toate nivelele, dar, în acelaşi timp, asigură formarea raționamentului lingvistic, aprecierea corectă a faptelor de limbă. Lucrarea se încheie cu un tabel recapitulativ al propozițiilor subordonate, urmate de cinci teste complexe şi de cinci teste-grilă, însoțite de sugestii de rezolvare. Parcurgerea acestor aplicații creează posibilitatea autoevaluării cunoştințelor, deprinderilor şi a capacităților prin raportarea rezolvărilor la sintezele teoretice corespunzătoare.

În elaborarea lucrării, autorii au avut în vedere normele ortografice, otoepice şi morfologice cuprinse în ediția a II-a a ***Dicționarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*** (2005), editat de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-AI. Rosetti" al Academiei Române.

Prin varietatea exercițiilor, prin multitudinea aspectelor abordate, lucrarea se doreşte, pentru elevi şi studenți, în egală măsură, o invitație la studiu şi un mijloc de îmbogățire şi de verificare a cunoştințelor, iar pentru educatoare, învățători şi profesori, un auxiliar didactic util.

Autorii

LIZICA MIHUȚ
DUMITRU MIHĂILESCU

LIMBA ROMÂNĂ

REPERE TEORETICE
EXERCIȚII

CAPITOLUL I

FONETICA ŞI FONOLOGIA

Fonetica este ramura lingvisticii care studiază producerea, transmiterea şi receptarea sunetelor vorbirii (adică sunetele limbajului articulat). Ramurile foneticii sunt:

a) **fonetica generală –** stabileşte principiile de cercetare şi de interpretare a materialului sonor, care se aplică tuturor limbilor;
b) **fonetica sincronică** – se ocupă cu latura sonoră a unei limbi la un anumit moment;
c) **fonetica diacronică (istorică)** – se ocupă cu schimbările fonetice ale unei limbi de-a lungul istorie sale, iar datele furnizate de aceasta contribuie la înțelegerea unor fapte cercetate de fonetica descriptivă.
d) **fonetica experimentală** – studiază sunetele unei limbi cu ajutorul unor aparate speciale care înregistrează aspectele sonore imperceptibile de urechea umană;

Fonetica studiază sunetele din punct de vedere funcțional, stabilind sistemul de foneme ale limbii. Fonologia mai este cunoscută sub numele de **fonematică** sau **fonetică experimentală**. Fonologia studiază **fonemele** limbii, adică sunetele considerate din punctul de vedere al rolului lor în limbă.

Sunet şi fonem

Sunetul este un fenomen fizic, care constă într-o succesiune de vibrații aeriene diferite, produse de coardele vocale şi modelate de celelalte organe adaptate vorbirii. Sunetele îndeplinesc două funcții: **diferențiază** cuvintele unele de altele (par, sar, dar, rar, zar) şi contribuie la **identificarea** unor complexe sonore.

Sunetul se deosebeşte de **zgomot** prin caracterul său predominant muzical.

Fonemul este considerat cea mai mică unitate sonoră a unei limbi, având funcția de a alcătui şi de a deosebi între ele cuvinte sau

forme gramaticale ale unuia şi aceluiaşi cuvânt. Sunetul este material şi concret, iar fonemul este general şi abstract. Fonemele sunt limitate ca număr şi ele alcătuiesc sistemul fonologic sau fonematic al unei limbi. Sunetele sunt realizări concrete ale fonemelor considerate invariante în raport cu diferitele variante prin care sunetele se materializează în actul vorbirii.

Dacă, prin înlocuirea unui fonem cu altul obținem un cuvânt nou sau o formă gramaticală nouă a aceluiaşi cuvânt, avem de-a face cu două foneme diferite. Cuvintele **rai, rar, ras, ram** diferă prin sunetul final cu valoare de fonem.

Sistemul fonologic al limbii române

Limba română are următoarele unități fonematice: 7 vocale (a, ă, e, i, î, o, u), 5 semivocale (e, i, o, u, i afonizat) şi 22 de consoane (b, k, c, k', d, f, g, g', ĝ, h, j, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z).

Sistemul vocalic

Vocalele sunt sunete, la a căror articulare, curentul de aer, nu împiedică nici un obstacol. Vibrația aerului este determinată doar de vibrația coardelor vocale. Ele sunt sunete care se pot rosti fără ajutorul altor sunete. Unele vocale sunt plenisone, pot alcătui singure silabe (a-lo-e, i-ma-tur, o-ra-col).

Sunt întotdeauna vocale sunetele: **(a), (ă), (î),** fie ca vocale plenisonore, fie ca elemente esențiale pentru formarea unei silabe, alături de una sau mai multe semivocale şi / sau una sau mai multe consoane: **a**r, **a**r-tă, **î**n, tram-vai. Sunetele e, i, o, u pot fi şi vocale: es-te, i-ni-mă, o-ri-gi-nal, doi, lun-tre, ui-tat.

Semivocalele sunt sunete vocalice care nu formează silabă, dar apar alături de vocale sau de consoane. Vocalele **e, i, o, u** au o dublă calitate (de vocale şi de semivocale). Sunetele menționate sunt semivocale în cuvinte ca: fereastră, seară, tramvai, roată, stilou.

Consoanele sunt sunete care se pronunță cu ajutorul altor sunete (se pronunță însoțite de o vocală ajutătoare). În limba română sunt 22 de consoane.

SUNET. LITERĂ. ALFABET

Sunetele vorbirii nu se confundă cu literele.

Literele sunt semne grafice, mai mult sau mai puțin fidele, prin care se notează sunetele. În general, există corespondență între sunet şi literă. Uneori această corespondență nu se respectă:

a) aceeaşi literă poate nota sunete diferite: ex.: **c**ar, **c**opil – față de **c**er, **ci**şmea, **ciu**lama, circ; **g**ură, **g**las – față de **ger**, **g**imnastică, **g**irafă, biologie;
b) o literă poate reprezenta simultan două sunete (cş, gz) ex.: prolix – pl. prolicşi; ortodox – pl. ortodocşi; examen – se pronunță **egzamen**);
c) prin două sau trei litere alăturate poate fi redat un singur sunet; chem, banchet, cheie, ureche (k'em, ban-k'et, k'e-ie, u-re-k'e), ghem, ungher, gheişă, gheizer, veghe (g'em, ung'er, g'eişă, g'eizer, veg'e), ghinion, ghimpe, Ghiță, ghiocel (g'inion, g'impe, g'iță, g'iocel);
d) **acelaşi sunet poate fi redat prin litere diferite**:

ex.: 1. **c**ar, lu**c**ru, mi**c**, (kar, lu-kru, mik)
kaliu, **k**ripton
Qatar (Katar)
2. **v**ar, **v**arză, vers, cuvios;
watt, **W**erner;
3. **i**ar, **pi**on
yale, Byk, hoby
4. Florin, caftan, şef
Philippide (Filippide)

Grupurile de litere "**ce, ci, ge, gi**" sau "che, chi, ghe, ghi" au valoarea unui singur sunet atunci când literele "e" şi "i" sunt folosite ca literea ajutăroare. De exemplu, în cuvintele: **fragi** – 5 litere, dar numai 4 sunete (f-r-a-gi); **unghi** – 5 litere, dar numai 3 sunete (u-n-ghi).

Alfabetul reprezintă totalitatea literelor dintr-o limbă aşezate într-o anumită ordine. În $DOOM_2$ se consideră că alfabetul actual al limbii române are 31 de litere. În alfabet, 19 litere sunt monovalente (fiecare corespunde unui singur sunet – tip): a, ă, â, b, d, f, î, j, l, m, n, p, r, s, ş, t, ț, v şi z. Celelalte 12 litere (c, e, g, h, i, k, q, o, u, w,x, y)

sunt plurivalente, adică au mai multe valori fonetice, în funcție de poziția în silabă / cuvânt, de combinațiile de litere în care apar şi de proveniența cuvinelor (cf. $DOOM_2$, p. XXIX – XXXVI):

Silaba

Silaba reprezintă sunetul sau gruparea de sunete care se pronunță cu un sigur efort respirator. Silaba este un segment fonic care are un singur accent.

După numărul silabelor cuvintele pot fi:

a) **monosilabice**: ac, port, joc;
b) **bisilabice**: a-er, ma-re; fruc-te;
c) **trisilabice**: pă-du-reț; le-gu-mă; i-de-e; che-ma-re
d) **plurisilabice**: con-struc-ți-e; u-ni-ver-si-ta-te;

Silaba poate fi formată dintr-un singur sunet (a-le-e); mai multe sunete (plea-că); două cuvinte rostite împreună (**Ți-ai** uitat ceasul); sfârşitul unui cuvânt împreună cu începutul altuia (**Mi-a**duc aminte). Orice segment rezultat prin despărțirea în silabe trebuie să conțină o vocală plenisonă.

DIFTONGI. TRIFTONGI. HIAT

Diftongul este un grup de sunete, format dintr-o vocală şi o semivocală, care se pronunță în aceeaşi silabă. După felul cum sunt dispuse cele două elemente vocalice, deosebim, în limba română, două feluri de diftongi:

a) **diftongi urcători** (ascendenți) – alcătuiți dintr-o semivocală şi o vocală: **-ia** (piatră, iarnă, piară); **-ea** (seară, oboseală, meargă); **-ie** (ied, miere, piere); **-oa** (floare, doare); etc.
b) **diftongi coborâtori** (descendenți) – alcătuiți din vocală şi semivocală: -au (aud, balaur); -ău (dulău); -eu (mileu, antreu); -ei (trei, mei); -oi (noi, doină); etc.

Triftongul este un grup de sunete format dintr-o vocală şi două semivocale rostite în aceeaşi silabă. În funcție de poziția semivocalelor față de vocală, triftongii sunt de două feluri:

a) **asecendenți** (progresivi) – când ambele semivocale precedă vocala (**leoar**-că; a-ri-**pioa**-re; cre-**ioa**-ne)
b) **centrați** – când vocalele se găsesc între cele două semivocale: (**iau,** căd**eai**, m**iei**);

Hiatul este întâlnirea a două vocale care fac parte din silabe / cuvinte diferite.

Ex.: aer, aur, biologie, triunghi, poet (a-er, a-ur, bi-o-lo-gie, tri-unghi, po-et)

Există situații când întâlnim vocale de acelaşi fel în hiat: idee, ştiință, zoologie (i-de-e, şti-in-ță, zo-o-lo-gi-e). Există un hiat rezultat din întâlnirea vocalelor unor cuvinte diferite care poate fi redus (înlăturat) în vorbire şi în scriere astfel: - nu are dreptate = n-are dreptate; o încep = o-ncep; uite o pasăre = uite-o pasăre.

Observații:

a) diftongul, triftongul şi hiatul se recunosc numai după despărțirea cuvintelor în silabe;
b) în cuvintele ce conțin consoanele ĉ, ĝ, k', g' (c, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi), nu există diftongi sau triftongi care să înceapă cu semivocalele – e, i. (ex. în cuvintele: **ceată, chiar, treceau, gheară**) nu sunt diftongi, respectiv triftongi
c) se scrie şi se pronunță corect: **poezie, alee, idee, zoologie, ştiință, respectuos, casierie,** şi nu … **poiezie, aleie, ideie, zologie, respectos, caserie)**

ACCENTUL. INTONAȚIA

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei silabe sau a unui cuvânt. În limba română accentul este **liber** şi se poate aşeza:

- pe ultima silabă (oxiton): caz-**má**, vop-si-**tór**, sti-**lóu**
- pe silaba penultimă (paroxiton): dul-**ceá**-ță, um-**bré**-lă, al-**bi**-nă, gră-**di**-nă, o-**dih**-nă;
- pe antepenultima silabă (proparoxiton): **li**-mi-tă, **vi**-zi-tă, fe-bru-**a-**ri-e, **coş-**ni-ță**;**
- mai rar, accentul poate sta pe a patra sau a cincea silabă (de la sfârşit spre începutul cuvântului: ve-ve-ri-ță, **şa**-pte-spre-ze-ce, **doc**-to-ri-ță;

Silabele unui cuvânt se numără de la sfârşitul lui, respectiv de la dreapta spre stânga.

Unele cuvinte monosilabice nu se accentuează, ci se pronunță împreună cu alte cuvinte. Cele mai frecvente cazuri le prezintă formele neaccentuate de dativ şi acuzativ ale pronumelor personale şi reflexive care se pronunță împreună cu alte cuvinte şi, în scris, se

leagă prin liniuță de unire: dă-**mi**, o carte; **şi-a** citit lecția; **l-am** văzut; **ne-am** dus; **nu-s** vinovat (s = verb).

Accentul are **valoare morfologică,** are un **rol distinctiv** sau **diferențiator,** adică deosebeşte cuvinte care, fiind identice ca formă, se pot confunda între ele:

- afin (arbust)	- af**i**n (rudă)
- **a**cele (substantiv)	- ac**e**le (pron. – adj. pron.)
- comedíe (operă dramatică)	- comedie (întâmplare ciudată)
- copii (sg. copil)	- c**ó**pii (sg. copie)
- deşi (adj.)	- deş**í** (conjuncție)
- (în) lături (adverb)	- (în) lăt**ú**ri (substantiv)
- ves**é**lă (subst.)	- véselă (adj.)
- urechea (subst.)	- ureche**á** (verb imperfect)
- adună (ind. prezent)	- adun**á** (ind. perfect simplu)
- țárină (câmp)	- țarínă (soția țarului)

În lingvistică aceste cuvinte se numesc **omografe** (întrucât se scriu la fel, dar diferă prin accent şi prin sens).

Pentru folosirea corectă a accentului trebuie să avem în vedere normele ortoepice acceptate de lucrările lingvistice actuale (DOOM$_2$), pentru că:

- la unele cuvinte care cunosc o dublă accentuare, numai o formă este acceptată ca fiind corectă:

ex.: d**ú**şman – duş**mán**; **bó**lnav – bol**náv**; **dú**minică – du**mí**nică; pe**nú**rie – penu**ríe**; a**rí**pă – **á**ripă (ultima formă este corectă);

- unele cuvinte neologice (cu **dublete accentuale**) au ambele variante de accentuare acceptate de normele în vigoare ale exprimării corecte: acat**i**st / ac**a**tist; **a**ntici / ant**i**ci; c**o**laps / col**a**ps; m**ó**dem / med**é**m; tr**a**fic / traf**i**c; v**e**ctor / vect**ó**r; prec**áut /** precaut; f**i**rav / fir**a**v.

Intonația reprezintă variațiile de ton sau felul cum se modulează vocea în timpul vorbirii; ea se remarcă mai ales la verbele aflate la modul imperativ sau la substantive în cazul vocativ.

Ex.: **Băiete**, vino la mine! (caz vocativ)

Stai, nu pleca încă! (modul imperativ)

Tipuri de intonație:

a) intonație interogativă (ton ascendent):

"De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?"

(M. Eminescu)

b) intonație exclamativă (ton constant, admirativ sau ironic):

"Cât de frumoasă te-ai gătit, naturo, tu!"

(G. Coşbuc)

c) intonație neutră (ton descendent, întâlnit în enunțurile obişnuite)

"Vântul jalnic bate-n geamuri
Cu o mână tremurândă."

(M. Eminescu)

ALTERNANȚE FONETICE

Alternanța fonetică înseamnă schimbarea unui sunet din rădăcină sau tema cuvântului în alt sunet în cadrul:

- flexiunii (al declinării, al conjugării)
- derivării

Ele pot fi:

a) alternanțe fonetice vocalice (o vocală alternează cu alta):

a-e (vară – veri; masă – mese); a-ă (carte-cărți); ă-e (văr – veri); o-u (soră –surori);

- o vocală poate alterna şi cu diftong: e-ea (negru – neagră); o-oa (port – poartă)
- pot alterna, între ele, şi semivocale: u-i (stau – stai, leu – lei);

b) alternanțe consonantice

ex.: d-z (râd – râzi); t-ț (student – studenți); s-ş (frumos – frumoşi);

- pot alterna şi grupuri de două sau trei consoane: sk-şt (cunosc – cunoşti); str-ştr (ministru – miniştri).

Ediția a V-a a **Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuație** (1995) stabileşte 35 de alternanțe fonetice, grupate în 9 categorii, ele putând fi întâlnite la toate părțile de vorbire.

DESPĂRȚIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

Reguli de natură fonetică

a) Consoana aflată între două vocale formează silabă cu vocala următoare: ma-mă, e-le-vă, ma-pă, pe-nar, lu-nă.

Grupul de litere **che, chi, ghe, ghi** formează singur un fonem, deci urmează regula generală de despărtirea cuvintelor în silabe: **pe-re-che, ro-chi-e, ve-ghea, Gher-ghi-na**

b) Dintre două consoane alăturate, aflate între două vocale, de obicei, prima rămâne la prima silabă, iar cealaltă la silaba următoare: **mas-că, car-te, mar-tor**.

Excepție:

Când prima consoană este **b, c, d, f, g, p, t, v**, iar a doua este **l** sau **r**, amândouă vor face parte din silaba următoare: **ti-tlu, ta-blă, ti-gru, Lo-tru, tea-tru, A-vram, a-fla, A-dri-an, e-clu-ză, a-plomb.** Dar grupul consonantic format din **r+l** urmează regula generală şi se desparte: **gâr-lă, mier-lă, bur-lan, câr-lan.** Aceeaşi regulă se aplică şi grupului **s+l**: **pâs-lă, vâs-laş.**

În cazul cuvintelor care au în componența lor litera **x** (cu valori fonematice diferite: cs, gz), la despărțirea în silabe **x** trece întotdeauna la silaba următoare: **a-xă, la-xa-tiv, e-xa-men, dez-in-to-xi-ca.** Dacă cele două sunete sunt redate prin semnul propriu, adică litera corespunzătoare (cs), despărțirea în silabe urmează regula generală: **tic-sit, A-lec-san-dri.** Dacă **x** este urmat de o altă consoană, urmează regula generală: **ex-cep-ți-e, ex-tin-de-re, ex-tre-mă, ex-tra-bu-ge-tar.**

Numele proprii care conțin consoane duble (**Bolliac, Negruzzi, Russo, Rosetti, Philippide**) nu urmează regula generală, deoarece în asemenea situații consoanele duble redau un singur sunet (**Bo-lli-ac, Ne-gru-zzi, Ru-sso, etc.**).

c) Trei, sau mai multe consoane alăturate aflate între două vocale trec, de obicei, prima cu vocala dinainte, iar celelalte cu vocala următoare: **cen-tru, con-şti-in-ță, as-tro-na-ut, etc.**

Excepție:

În cazul grupurilor de litere **lpt (sculp-tor), mpt (simp-tom), ncş (linc-şii), nct (punc-tu-a-ți-e), ncț (func-ți-o-nar), ndv (sand-vici), ngv (ling-vist), rct (arc-tic), stm (ist-muri),** despărțirea se face între a doua şi a treia consoană. Ele se despart astfel, deoarece în limba română comtemporană nu avem cuvinte care să înceapă cu aceste grupuri consonatice, cu excepția cuvântului **ctitor**. Excepție face şi cuvântul **vârstnic**, derivat cu sufix, care se desparte între a treia şi a patra consoană. Cuvântul **jertfă** se desparte: **jert-fă**.

d) La grupurile de două vocale (hiat), despărțirea se face între cele două vocale: **a-ici, i-de-al, u-ri-aş**.

e) Când o vocală este urmată de un diftong sau un triftong, despărțirea se face înaintea acestora: **no-uă, vo-iam, cre-ioa-ne, vo-ioa-se.**

f) Când un grup de trei litere (consoane) începe cu o literă dublă sau primele două litere din grup notează o singură consoană,

despărțirea se face după cea de-a doua literă (**watt-me-tru, Bruck-ner**).

Reguli morfologice

1. În cazul cuvintelor **compuse** din elemente lexicale întregi, elemente de compunere sau fragmente de cuvinte, în derivatele cu prefixe şi în unele derivate cu sufixe (derivate de la teme terminate în grupuri consonatice cu sufixe care încep cu o consoană), se preferă despărțirea în silabe care ține seama de elementele constitutive atunci când cuvântul este analizabil sau semianalizabil.

a) **Cuvinte compuse: alt**-un-de-va, **de**-spre, **port**-a-vi-on. Când se confundă într-o singură litera ultimul sunet al primului termen şi primul sunet – identic cu precedentul – al termenului următor, în compusele formate dintr-un element greco-latin şi un cuvânt cu existență îndepărtată în limba română, despărțirea se face în favoarea acestuia din urmă: **an-or-ga-nic, top-o-no-mas-ti-că.** În compusele formate din două elemente greco-latine, se acordă, în general, prioritate ultimului element: **bi-op-si-e, mi-o-pi-e.**

b) **Cuvinte derivate** cu prefixe: **an-or-ga-nic, in-e-ga-l, ne-spri-ji-nit, ne-sta-bil.**

Observații:

- Uneori despărțirea în silabe a cuvintelor compuse sau a derivatelor cu prefixe după regulile morfologice coincide cu cea după regulile fonetice: **bu-nă-vo-in-ță, in-to-le-ra-bil, su-pra-a-glo-me-rat.**
- Când se confundă într-o singură literă, ultimul sunet al prefixului şi primul sunet – identic cu precedentul – al rădăcinii, despărțirea se face acordând prioritate rădăcinii: **tran-scri-e**.
- În cazul grupurilor ortografice în care cratima leagă două sau mai multe cuvinte, se preferă despărțirea după elementele componente: **dintr-un** (**nu** din-tr-un), **fir-ar (nu** fi-r-ar), **într-în-sa (nu** în-tr-în-sa).

Regula generală şi obligatorie a despărțirii cuvintelor la capăt de rând în limba română, este interdicția de a lăsa la sfârşit sau la început de rând o secvență care nu este silabă (l, i, mi, a, a din l-a, m-i, să-mi, ne-a).

Despărțirea în silabe / la capăt de rând se face, potrivit **Dicționarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române**, DOOM$_2$ (2005), fie după pronunție (**i-ne-gal, de-zo-biş-nu-it, a-nor-ga-nic)**, fie ținând seama de elementele constitutive ale cuvântului (**in-e-gal, dez-o-biş-nu-it, an-or-ga-nic**). Este respinsă a doua posibilitate atunci când conduce la secvențe care nu sunt silabe: corect **ne-vral-gi-e** (nu: **nevr-al-gi-e**); când contravine pronunțării: **la-rin-goc-to-mi-e** (nu laring-, ca în DOOM$_1$.

Pentru cuvintele a căror structură nu mai este clară, deoarece elemnetele componente sunt neproductive în limba română, normele actuale recomandă exclusiv despărțirea după pronunțare (**ab-stract**) sau evitarea ei. În lucrarea citată, se tolerează plasarea pe rânduri diferite cu precizarea că acolo unde utilizarea cratimei ar putea produce confuzii a abrevierilor pentru nume generice (**R.A.** = regie autonomă) şi a numelor proprii din denumirile unor instituții: Roman/SA, FC/Argeş, RA, se foloseşte, pentru a indica locul despărțirii, bara verticală.

La cuvintele scrise (obligatoriu sau facultativ) cu cratimă sau cu linie de pauză se admite - atunci când spațiul nu permite evitarea ei şi despărțirea la locul cratimei / liniei de pauză: aducere - / aminte, flash - / ul, ducându - / se.

ORTOGRAFIA. ORTOEPIA. PUNCTUAȚIA

Ortografia este "sistemul **de scriere** care reproduce vorbirea umană în conformitate cu anumite reguli de funcționare a acesteia stabilite în mod explicit prin gramatici şi dicționare" (Flora Şuteu, **Introducere în studiul ortografiei româneşti**)

Ortoepia cuprinde normele (regulile) de **pronunțare** corectă a cuvintelor limbii.

Principiile ortografiei româneşti

1. Principiul fonetic. Potrivit acestui principiu, scrierea reproduce întocmai pronunțarea (literară).

Ex.: a dezbate, dezavantaj, unchi, dreptunghi, a îmblăni, împădurit.

2. Principiul etimologic (tradițional-istoric) – impune uneori abaterea de la princpiul fonetic în favoarea scrierii unor cuvinte conform cu tradiția istorică (român, sunt). Conform acestui principiu

se scriu şi unele nume de persoane aşa cum şi le-au scris purtătorii lor: Negruzzi, Tonitza, Sârbu, Sîrbu.
3. Principiul morfologic ține seama de structura morfematică a cuvintelor (radical, desinență, sufix) şi de flexiunea lor.
De exemplu: se scrie **creez, agreez** fiindcă **cre**-, **agre**- constituie radicalul, iar –ez este sufixul pentru indicatv prezent, la verbele de conjugarea I.
Se scrie: **aceea, aceeaşi** (feminin, sg.)
a**ceia, aceiaşi** (masculin, pl.)
4. Principiul sintactic – ține seama de delimitarea cuvintelor după sensul lor lexical şi după valoarea lor gramaticală.
Ex.: de mult, demult; o dată, odată;
5. Principiul silabic – potrivit căruia unele litere (c, k, g) c', k', g' notează foneme diferite în funcție de context, având în vedere poziția şi vecinătatea lor în cadrul silabei:
ex.: sunetul **c** – **casă, copac** față de
c – cireşe, cenuşă
g – greblă, gazelă
g – girafă, gene.
6. Principiul simbolic conform căruia acelaşi cuvânt se poate scrie cu inițială mică dacă are sensul unui termen comun (război, orient, unire, facultate) şi cu inițială majusculă – dacă are o semnificație simbolică (Răboiul de Independență, Orientul Apropiat, Unirea Principatelor, Facultatea de Litere).

Semnele ortografice

Ortografia are **trei semne specifice** (cratima, pauza albă şi apostroful) şi trei **nespecifice** (punctul, linia de pauză şi bara oblică).
1. **Cratima** [**-**]
a) Marchează rostirea împreună a două sau mai multor cuvinte (cu sau fără absența unor sunete): s-a dus, nu-l cunosc, văzutu-l-ai, etc.
b) Se foloseşte la scrierea unor cuvinte compuse:
- câine-lup, bloc-turn, floarea-soarelui;
- Piatra-Neamț, Malnaş-Băi, Drobeta Turnu Severin;
- sud-american, româno-italian;

c) Se foloseşte la scrierea unor locuțiuni (adverbiale şi interjecționale):

- de-a lungul, astă-noapte, într-una;
- vai şi-amar !, ţi-ai găsit !

d) Se foloseşte la despărţirea cuvintelor în silabe: şcoa-lă, pri-mă-va-ră, fa-cul-ta-te

2. **Pauza albă (grafică) blancul** – marchează limitele cuvintelor, indicând pauza chiar foarte mică dintre termenii unui enunţ. (am cumpărat un computer) Blancul poate diferenţia cuvinte cu forme fonetice identice (omofone): o dată / odată.

3. **Apostroful [‘**] marchează absenţa accidentală în rostire a unor sunete: **las’** să ningă (lasă). **Un’** te duci ? (Unde)

4. **Punctul [.]** se foloseşte ca semn ortografic nespecific în unele abrevieri, înlocuind literele care nu se scriu. S.N.C.F.R. (nu este regulă obligatorie, în limba română s-a renunţat la punct: UNESCO, SUA, PNL).

- scrierea abrevierilor uzuale: arh. (arhitect), art. (articol), cap. (capitol).

5. **Linia de pauză [-]** se foloseşte la scrierea unor tipuri de cuvinte compuse cu structură complexă, formate dintr-un termen simplu şi un termen compus, scris cu cratimă, sau doi termeni compuşi, care se scriu fiecare cu cratimă: nord-nord-est; nord-vest-sud-est;

6. **Bara oblică [/]** se utilizează în abrevieri: km / oră; c / val (contravaloare);

- se utilizează în scris pentru a marca finalul versurilor, dacă acestea nu se scriu în coloana corespunzătoare strofei. “Altul este al tău suflet / Alţii ochii tăi acum; / Nu mai eu, rămas acelaşi / Bat mereu mereu acelaşi drum”.

Semnele de punctuaţie

Semnele de punctuaţie sunt un sistem de semne grafice convenţionale care au rolul de a marca propoziţiile, frazele, pauzele, intonaţia, întreruperea şirului vorbirii.

1. **Punctul** [**.**]marchează pauza care se face în vorbire, între propoziţii sau fraze independente ca înţeles. Se pune la sfârşitul unor fraze şi propoziţii independente, a unor grupuri de cuvinte care echivalează cu propoziţii independente şi după care vorbirea nu mai continuă.

“Pasagerul s-a retras de la geam. Bubico s-a potolit.”

(I.L. Caragiale)

Nu se pune punct după titlurile de cărți, de opere literare, muzicale şi nici după formulele de adresare (din scrisori); aceste formule fiind în cazul vocativ, după ele se foloseşte virgula sau semnul exclamării.

Punctul se mai pune după prescurtări: O.N.U., I. L. Caragiale, dr., nr., dvs., etc.

Simbolurile şi prescurtările din fizică, chimie, matematică ca şi punctele cardinale se scriu fără punct (H = hidrogen, A = amper, Km = kilometru, N = nord)

2. **Semnul întrebării** [**?**] marchează intonația propozițiilor sau frazelor interogative.

- "Vezi? Vezi, dacă faci nebunii? Era să-mi scoți ochiul …
Ți-ar fi plăcut să mă omori?" (I. L. Caragiale)

3. **Semnul exclamării** [**!**] marchaeză grafic intonația propozițiilor şi frazelor exclamative sau imperative; de asemenea, se foloseşte după interjecții independente sau diferite şi după vocativele care exprimă stări afective (considerate cuvinte independente):

"Of! crăişorule! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vântura țările şi mările" (I. Creangă)

4. **Virgula** [**,**] delimitează grafic unele propoziții în cadrul frazei şi unele părți de propoziție în cadrul propoziției.

a) **În propoziție se pune virgulă:**

- între părți de propoziție de acelaşi fel, aflate în raport de coordonare prin juxtapunere:

Părinții, frații, surorile erau toți sănătoşi (subiect multiplu)

Sala de lectură este **spațioasă, luminoasă, aerisită** (elementele numelui predicativ)

- între părți de propoziție coordonate prin conjuncțiile copulative, advesative, disjunctive:

Am cules, şi frunze şi flori şi diferite ierburi pentru ceai.

Cursul a fost interesant, dar şi greu de înțeles.

- se despart prin virgulă de restul propoziției cuvintele şi construcțiile incidente:

" … asta nu înseamnă, **cred eu**, că trebuie să fim şi contra nepoților."

(I. L. Caragiale)

- se pune virgulă după adverbele de negație şi de afirmație când acestea sunt echivalente ale unei propoziții:

- "**Da**, am o afacere" (I. L. Caragiale)

- se pune virgulă înaintea şi în urma unui substantiv în cazul vocativ:

Haide cu mine, Sandule !

Sandule, vino la şcoală!

Vino, Sandule, la şcoală.

- virgula se pune înaintea şi în urma unei apoziţii:

Honoriu, **prietenul meu,** a terminat facultatea.

b) **În frază se pune virgulă:**

- între propoziţiile de acelaşi fel care se află în raport de coordonare prin juxtapunere:

Venea, mânca, citea presa şi pleca.

- între subordonatele: completive directe, indirecte sau circumstanţiale de loc, dacă subordonatele se află înaintea regentelor:

"Şi mă întreabă dacă plâng, **dacă mi-e dor de el, dacă-l visez noaptea**" (B. Şt. Delavrancea)

Mă gândesc că n-are timp, **că o să întârzie**.

Unde nu este apă, unde arşiţa este prea mare, acolo plantele se usucă.

- între regente şi subordonatele lor (în special cele circumstanţiale) când adverbelor relative care introduc subordonatele le corespund în regente alte adverbe corelative:

Atunci a sosit, când a stat ploaia.

Nu se pune virgulă:

- între părţile de propoziţie de acelaşi fel, când acestea sunt legate prin conjuncţiile **şi, sau**;
- între subiect şi predicat (indiferent de poziţia lor în propoziţie);
- între verbele, expresiile verbale impersonale, locuţiunile adverbiale sau adverbele predicative şi subordonatele lor subiective;
- între predicat şi complementele directe, indirecte şi circumstanţiale, când acestea sunt aşezate după predicat;
- după interjecţiile de adresare urmate de un substantiv în cazul vocativ ("Ei Cătălin, acu-i acu / Ca să-ţi încerci norocul") (M. Eminescu)
- după interjecţiile **hai, iată, na, poftim** şi **uite** când nu sunt urmate de substantive în vocativ (-Hai înainte, băiete).
- între subordonatele subiective şi predicative şi regentele lor;
- între subordonatele atributive neizolate şi regentele lor;
- între subordonatele completive directe şi indirecte şi regentele lor;

5. **Punctul şi virgula** [**;**] arată o pauză mai mică decât cea marcată de punct şi mai mare decât cea redată prin virgulă. Este mai mult un mijloc stilistic, folosirea lui fiind dictată de preferințele celui care scrie textul.

El este folosit:

- pentru a fragmenta grupuri de propoziții care formează unități relativ independente în cadrul unor fraze mai lungi;
- pentru a despărți propoziția incidentă de continuarea vorbirii directe.

- "Îți cer o mie de scuze, îmi zise el, apropiindu-se; este o mulțime de vreme de când n-am venit la dumneata" (C. Negruzzi)

- "Dați-mi voie, domnule director, zise Niță atins, pe când Ghiță nu ştia ce să crează; trebuie să fie o greşeală! poate n-ați văzut bine probele!" (I. L. Caragiale)

6. **Două puncte** [**:**] este semnul de punctuație folosit pentru a arăta că urmează o vorbire directă, o enumerare, o explicare sau o concluzie. Ele se pun atât la sfârşitul unei fraze, cât şi în interiorul ei.

"Atunci baba zice:

- Să vedem; întrebarea n-are greş." (I. Creangă)

El îşi cumpărase: caiete, cărți, pixuri şi un compas. (enumerare)

"Şoimaru făcu doi paşi şi grăi:

- Boierule, eu nu te înțeleg!" (vorbire directă) (M. Sadoveanu)

Am înțeles lecția: prin urmare pot efectua aplicațiile din carte. (o concluzie)

7. **Ghilimelele** (semnele citării) – [**„ "**] sunt semne grafice folosite pentru reproducerea întocmai a unor cuvinte, grupuri de cuvinte sau texte spuse sau scrise de cineva.

Vorba unei babe: "Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători şi numai o zi de lucru, şi atunci să fie praznic şi nuntă" (I. Creangă)

Ghilimelele se foloses înainte şi după titlurile operelor literare, artistice şi ale publicațiilor citate într-o frază:

Am citit, în vacanță, multe nuvele de I. Slavici: "Moara cu noroc", "Pădureanca" şi "Budulea Taichii" .

8. **Semnele citării în unghi** [<< … >>] se folosesc în interiorul celorlalte:

"Lumea se teme instinctiv de acei cari sunt sau devin <<cazuri>>" (E. Cioran)

9. **Linia de dialog şi de pauză** [**-**] Ambele au acelaşi semn grafic, dar au funcțiuni cu totul diferite: **linia de dialog** indică începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la o convorbire, iar **linia de pauză** marchează pauza dintre diferitele părți de propoziție, dintre propoziții sau fraze:

- Mă rog, dacă nu vă supărați, aveți apă?
- Da.
- E rece?
- Potrivită! (I. L. Caragiale)

Linia de pauză, se foloseşte pentru a delimita cuvintele şi construcțiile incidente sau apozițiile explicative:

"Moşneagul nostru – Ilie Aldea a lui Ion – era om vechi."

(M. Sadoveanu)

Linia de pauză marchează, în construcțiile eliptice, lipsa predicatului sau a verbului copulativ:

Postul Paştelui – post lung. (**este**)

10. **Parantezele** ( ), [ ], < > sunt semne grafice folosite pentru a arăta un adaos în interiorul unei propoziții sau al unei fraze:

"Mița (căutând sticluța în buzunar): ce să fac? (n-o găseşte; se uită rătăcit împrejur …)" (I. L. Caragiale)

11. **Punctele de suspensie** (…) arată o pauză mai mare în timpul vorbirii; ele nu marchează sfârşitul unei propoziții sau fraze, ci indică o întrerupere a şirului vorbirii, mai ales atunci când vorbitorul nu vrea să-şi exprime până la sfârşit gândirea, considerând restul uşor de subînțeles.

"Doar ce înseamnă ele? … Ce sunt aceste?! …" (I. Slavici)

Punctele de suspensie pot marca o vorbire incoerentă, absența unui predicat.

"Ce este gramatica română, este … ce este, este … este artă … nu arată … " (I. Creangă)

"Iară noi? noi, epigonii? … Simțiri reci, harfe zdrobite"

(M. Eminescu)

12. **Cratima** (liniuța de unire şi de despărțire) [-] se foloseşte ca un semn de punctuație în cadrul repetițiilor când cuvântul repetat formează o unitate, sau în interiorul unor expresii formate din diferite cuvinte; cratima se foloseşte între două numerale (pentru a exprima ideea de aproximație, sau între cuvintele care arată limitele unei distanțe sau ale unui interval de timp).

Îl frământau aducerile aminte şi gânduri – gânduri.

Câine – câineşte a plecat la serviciu.

A mâncat doi – trei covrigi şi a plecat la şcoală.
Linia Arad – Timişoara este electrificată.
A colindat Europa doi – trei ani.

13. **Bara oblică** [/] substituie prepoziţiile **pe, spre, până la** în formulele administrative (Legea 128/1995), în notarea unei indicaţii bibliografice (revista **Orizont** nr. 8 / 2007), notrea duratei (în anii 2004/2005).

Exerciţii

1. Stabiliţi valorile literelor din cuvintele: toamnă, grădină, deal, leoaică, doarme, iepure, cetate, mănunchi, plângeau, pomii;
   Model : **oase** = SVCV; casă = CVCV
2. Daţi exemple de cuvinte monosilabice formate din:
   a) c+v; b) c+c+v; c) v+c ; d) v+s; e) s+v; f) s+v+s;
3. Daţi exemple de cuvinte care să conţină o silabă formată din:
   a) un sunet (vocală);
   b) mai multe sunete alăturate;
   c) două cuvinte rostite împreună;
   d) un cuvânt rostit împreună cu un fragment din alt cuvânt;
4. Definiţi **diftongii** şi **triftongii.** Daţi exemple de 5 cuvinte care să conţină diftongi şi de 5 cuvinte care să conţină triftongi.
5. Ce este **hiatul**? Scrieţi câte patru cuvinte în care să existe hiat între vocale de acelaşi fel şi între vocale diferite.
6. Stabiliţi numărul sunetelor şi al literelor în fiecare din cuvintele de mai jos:
   a) mici, plici, arce, ceas, ghem, exemplu, ghimpe, mergem;
   b) sanctuar, axă, exact, axat, complex, eczemă;
   c) grad, ger, genunche, gingăşie, geografie;
   d) cireadă, cinste, cordon, cerere, copt, curajos;
   e) Gheorghe, gheară, ghindă, ghiveci;
   Model: ciorbă = 6 litere, 5 sunete
7. Daţi exemple de 10 cuvinte care se scriu cu consoane duble (repetate);
   Exemplu: interregn.
8. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte şi explicaţi regulile de despărţire utilizate în fiecare caz:

a) fiii; tablă; apatic; ficțiune; reglabil; racla; Avrig; sculptural; sandviş; Romeo; bilingv; uite-o; licee;
b) aceea; cincizeci;bour; inexact; troian; binoclu; filtru; ineficient; asfalt; dezmembra; deltaplan; gangster; autocar; seif; cais; mausoleu; bojdeucă;

9. Ce înțelegeți prin cuvintele: **monosilabice, bisilabice, plurisilabice**? Dați exemple.

10. Ce este accentul? Care este locul accentului în limba română?

11. Dați exemple în care accentul să deosebească:
    a) sensul cuvintelor;
    b) categoria morfologică;
    c) timpul verbelor;

12. Ce sunt omografele? Dați exemple.

13. Dați câte un exemplu de cuvinte care au accentul pe ultima silabă, pe penultima silabă şi pe antepenultima silabă.

14. Se dau cuvintele: véselă,comédie,călári, óchi,compánie,lúngi, úmbrele, scúmpi, lúnecă, háină, bóxă, ármă, parálele.

Precizați, prin schimbarea accentului, pentru fiecare alternativă: clasa morfologică, categoria gramaticală şi sensul cuvântului.

Model: véselă – vesélă
1. adjectiv, feminin, singular;
2. substantiv, feminin; “ totalitatea vaselor folosite la masă”

15. Precizați alternanțele fonetice din următoarele perechi de cuvinte; explicați care este rolul lor gramatical: mare – mări; ard – arzi; frate – frați; dorm – doarme; plec – pleacă; obraz – obraji; muscă – muşte; ortodox – ortodocşi; colonel – colonei; văd – vezi – vadă;

16. Indicați accentul exact al cuvintelor: (consultați $DOOM_2$)
    a) antic, despot, caracter, simbol, regizor, duminical, veveriță, furie, podgorie, butelie, pepit;
    b) profesor, Alexandria, Dobrogea, Lugoj, Govora, sever, hrisov, vector, editor, scrutin, veveriță;

17. Alegeți forma corectă:

iepocă/ epocă; ieri/ eri; ied/ ed; ficsa/ fixa; cox/cocs; fix/fics; ficşi/ fixi; ierbar/erbar; erbicid/ ierbicid; excroc/escroc; escorta/excorta; duet/duiet;
start/ ştart; înnora/înora; înota/însnota; escalada/excalada;

18. Folosind " Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic" ($DOOM_2$) arătați cum se scriu corect cuvintele: aşează- aşază; coajea- coajă; plajea- plajă; şearpe- şarpe; avalanşe (sg) – avalanşe (pl); eftin – ieftin; tuşă- tuşe; ielicopter – helicopter – elicopter; jeratic- jăratic;
19. Dați exemple de cuvinte în care sunetul [" î "] este redat prin două litere diferite.
20. Dați exemple de cuvinte în care sunetul [k] este redat prin "k".
21. Dați alte două litere diferite prin care este redat sunetul "k".
22. Scrieți un substantiv care să conțină trei litere care nu sunt specifice alfabetului limbii române.
23. Scrieți două cuvinte în care sunetul [" v"] este redat prin litera " w ".
24. Ce grupuri de sunete poate nota litera " x " ? Exemplificați.
25. Scrieți trei cuvinte diferite în care ["ks"] nu e redat prin "x".
26. Scrieți trei cuvinte în care " h " să nu aibă valoare fonică.
27. Prin ce altă literă poate fi redat " i " decât cea din cuvântul "inel"?
28. Care sunt grupurile de litere prin care se redau sunetele: [č],[ğ], [k'],[g']?
29. Dați patru cuvinte monosilabice care să conțină şi vocală şi semivocală, dar să nu formeze diftong.
30. Construiți enunțuri cu următoarele cuvinte şi arătați ce valori morfologice exprimă: cai / c-ai; săi / să-i; cam / c-am ; mor / m-or / mor!; ceai / ce-ai; la / l-a; caş/ c-aş; neam / ne-am; nai / n-ai; nea / ne-a; deal / de-al ; nu-ți / Nuți;
31. Despărțiți în silabe cuvintele de mai jos; subliniați cu o linie diftongii şi cu două linii triftongii.
    a) plănuiam, leoarcă, leoaică, fereastră, trebuie, subiectivă, bojdeucă;
    b) mergeai, îndoiai, biruiai, şleau, suiai, vreau, boieroiacă, tăiai, leac, steaua, fiară;
32. Despărțiți în silabe cuvintele următoare şi evidențiați vocalele în hiat: aerisi, cereale, ideal, colilie, aviație, ştiință, cuviincios, zoologie, licee;

33. Din lista de mai jos selectați cuvintele care au **structură fonetică simetrică** (se citesc la fel şi de la dreapta spre stânga): aşa, atlet, bob, mare, cuptor, dud, cazac, manta, hatman, râs, rai, suc, rar, rotor, truc, unu.
34. Folosind dicționarul, găsiți zece cuvinte care pot fi citite şi de la dreapta spre stânga; transcrieți-le în forma inversă.

    Model: uşor – roşu; orez – zero.
35. Găsiți cinci cuvinte monosilabice, care prin repetare pot da naştere unor cuvinte bisilabice. Precizați valoarea morfologică a cuvintelor monosilabice şi a celor obținute prin repetare.

    Model: **cu** (prepoziție) – **cucu** (interjecție)
    os (substantiv) – **osos** (adjectiv)

36. Care dintre următoarele cuvinte conține hiat?

    a) subiect; b) bojdeucă; c) fiică; d) tumultuos; e) real;
37. Cuvintele: **lapoviță, doctoriță, călugăriță, ferfeniță** se accentuează (conform normei literare):

    a) pe penultima silabă;
    b) pe antepenultima silabă;
    c) pe a patra silabă de la sfârşitul cuvântului;
38. De la cuvintele de mai jos, formați alte cuvinte, prin interschimbarea silabelor fiecărui cuvânt dat: livadă, leafă, cazma, măsea, maro, Teba, alură, ceară.

    Model: ceară – răcea
39. Se dau cuvintele următoare: **mură, paste, pipă, supă, milă, seară.** Formați alte cuvinte, prin adăugarea la fiecare cuvânt a unei silabe.

    Model: gură – lingură
40. Motivați folosirea semnelor de punctuație şi de ortografie din următoarele texte:

    a) "Lasă-mi, toamnă, pomii verzi,
    Uite, ochii mei ți-i dau.
    Ieri spre seară-n vântul galben
    Arborii-n genunchi plângeau."
    (Ana Blandiana, **Cântec**)

    b) – "Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoți ochiul … Ți-ar fi plăcut să mă omori?"
    (I. L. Caragiale)
41. Rescrieți textul următor punând semnele de ortografie şi de punctuație care se impun:

"Mamă batemă ucidemă spânzură-mă fă ce ştii cu mine numai dămi ceva demâncare că mor de foame …" (I. Creangă)

42. Cuvântul "şuvoaiele" conține:
    a) doi diftongi; b) două vocale în hiat; c) un triftong.
43. În cuvântul "ghiveci" sunt:
    a) patru consoane, trei vocale; b) trei consoane, două vocale; c) patru consoane, două vocale.
44. Cuvintele **ciorbă** (1) şi **chiar** (2) au:
    a) 1 – 6 litere, 6 sunete, 2 – 5 litere, 5 sunete;
    b) 1 – 6 litere, 5 sunete, 2 – 5 litere, 3 sunete;
    c) 1 - 6 litere, 6 sunete, 2 –5 litere, 5 sunete;
45. În cuvântul **ghionoaie** sunt:
    a) 9 litere, 3 consoane, 3 vocale, 2 semivocale;
    b) 9 litere, 2 consoane, 4 vocale, 2 semivocale;
    c) 8 litere, 2 consoane, 2 vocale, 4 semivocale;
46. În cuvântul **geamgiu** sunt:
    a) 7 litere, 4 vocale, 3 consoane;
    b) 7 litere, 2 vocale, o semivocală, 3 consoane;
    c) 7 litere, 4 vocale, 2 consoane;
47. În cuvântul "**pieire**" există:
    a) 3 vocale; b) 4 vocale; c) 5 vocale;
48. Cuvântul **tămâiat** are:
    a) 2 vocale; b) 4 vocale; c) 3 vocale;
49. Subliniați varianta accentuată corect: prevédere – prevedére, símbol – simból, áctor – actór, mízer – mizér, zéro – zeró, veveríță – véverița, áisberg – aisbérg.
50. Marcați grafic accentul (fonetic) la următoarele cuvinte: avarie, apendice, Alexandria, butelie, Bogdan, Buziaş, caracter, calcar, cais, Dimitrie, Dobrogea, editor, fenomen, firav, legitim, matur, Narcis, profesor, revizor, sever, Ştefan, vestibul.
51. Despărțiți cuvintele în silabe şi stabiliți numărul silabelor din fiecare vers:

a) "Cine-i? … Ce-i? … Ce-a fost pe-aici? …
………………………………………………
- Ce să fie? Nu-i nimic.
A trecut Acceleratul …"
(G. Topârceanu – **Acceleratul**)

b) "Şi-l îngroapă-n sânu-i mut
Veşnica Natură."
(G. Topârceanu – **Balada morții**)

CAPITOLUL AL II-LEA

PROBLEME DE LEXICOLOGIE

Vocabularul (lexicul) cuprinde totalitatea cuvintelor unei limbi.

Lexicologia este disciplina lingvistică având ca obiect de studiu lexicul.

Lexicologia este în strânsă legătură cu **fonetica** şi **fonologia**, cu **gramatica** şi cu **stilistica**.

Se cunosc trei ramuri ale lexicologiei:

a) **etimologia** – se ocupă de originea cuvintelor;
b) **semantica** – studiază sensurile cuvintelor;
c) **lexicografia** – se ocupă cu regulile de întocmire a diferitelor tipuri de dicționare, lexicoane, glosare, enciclopedii.

Cuvântul – unitate de bază a vocabularului

Cuvântul este unitatea cea mai importantă a limbii. El reprezintă asocierea unuia sau mai multor sensuri cu o formă sonoră.

Forma (complexul sonor) reprezintă latura materială a cuvântului, iar **conținutul** (înțelesul, sensul) reprezintă latura ideală a cuvântului. Între cele două laturi există o legătură indestructibilă.

Forma cuvintelor se poate schimba (***frunză, frunzelor, frunzei***), fără să se schimbe sensul lexical.
Ex.: cuvântul ***elev***: - are **o formă** (înveliş sonor): ***e+l+e+v***; şi **un conținut** (înțeles, sens): persoană care învață într-o şcoală, sau care este instruit de cineva, *şcolar*.

Cuvintele pot avea acelaşi sens, deosebindu-se prin sunetele din care sunt alcătuite: ***prieten – amic***.

Alte cuvinte sunt alcătuite din aceleaşi sunete, dar se deosebesc prin sens: ***sol*** (*notă muzicală*), ***sol*** (*pământ*), ***sol*** (*emisar*).

Cuvintele pot avea:

- formă corectă, literară (care este consemnată în dicționare);
- variante de forme (arhaice, regionale, populare);
- dublete lexicale (corecte sau neadmise de normele literare).

Structura vocabularului

Vocabularul este alcătuit din două mari părți: **fondul principal de cuvinte** şi **masa vocabularului**.

Fondul principal de cuvinte (numit şi **vocabular fundamental**, **esențial**, sau **nucleul vocabularului**) este partea relativ constantă, cunoscută de toți vorbitorii. Aceste cuvinte se caracterizează prin:

a) frecvența mare în comunicare;
b) capacitatea de a intra în combinații lexicale şi sintactice (derivate şi compuse, unități frazeologice);
c) exprimă noțiuni de bază:
   - numele unor obiecte şi acțiuni foarte importante: ***casă, masă, scaun, cuțit, a face, a mânca, a bea, a spăla, a merge*** etc.;
   - numele unor băuturi şi mai ales alimente de primă necesitate: ***apă, lapte, pâine, carne, brânză*** etc.;
   - denumirile unor păsări şi animale: ***găină, cocoş, pui, porc, oaie, lup, câine, pisică, vulpe*** etc.;
   - numele unor arbori şi fructe: ***măr, vişin, cireş, nuc, prun, păr*** etc.;
   - culori: ***alb, roşu, negru, verde, albastru, galben*** etc.;

- relații de rudenie: ***tată, mamă, frate, soră, unchi, văr, nepot, bunic*** etc.;
- numele zilelor săptămânii: ***luni, joi, sâmbătă*** etc.

Cuvintele din fondul principal de cuvinte au şi cele mai multe derivate sau compuse şi intră în numeroase locuțiuni şi expresii. Ex.: cuvântul ***cap***: ***a-l bate la cap, a-şi pierde capul, a da peste cap, din cap până în picioare, cu noaptea în cap, nici în ruptul capului, a avea scaun la cap, a sta pe capul cuiva, a i se urca la cap, a-şi lua lumea în cap, a-i deschide cuiva capul, a-şi face de cap, a umbla cu capul în traistă, la aşa cap, aşa căciulă.***

Din circa 120.000 de cuvinte câte are limba română în total, aproape 1500 fac parte din vocabularul fundamental. Peste 60% din aceste cuvinte sunt de origine latină, iar restul au diverse origini.

Masa vocabularului
(vocabularul schimbător, vocabularul secundar)

Această parte a vocabularului cuprinde cuvinte care nu sunt cunoscute şi întrebuințate de toți vorbitorii şi care nu formează baza de creare de cuvinte noi.

Masa vocabularului cuprinde aproximativ 90% din totalul cuvintelor şi are în alcătuire:

a) **Arhaismele**

Arhaismele sunt cuvinte, expresii, fonetisme, forme gramaticale ieşite din uzul general al limbii, fiind folosite doar în opere literare, pentru expresivitatea lor.

Clasificarea arhaismelor:

- **fonetice**: forme vechi ale unor cuvinte, învechită fiind doar pronunția (***părete, îmblă, rumpe, hitlean*** etc. în loc de ***perete, umblă, rupe, viclean***).
- **lexicale**: cuvinte vechi ieşite din uz, deoarece au dispărut obiectele şi relațiile respective: ***paharnic, stolnic, armaş, răzeş, vornic, vistiernic,*** etc.);
- **morfologice** (***limbe, palaturi, s-a fost dus, văzum***);
- **sintactice** (*El a fost* ***vornic Dorohoiului****; „Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet” – M. Eminescu)*

- **semantice** (***limbă*** *– popor,* ***carte*** *– scrisoare,* ***a tăbărî*** *– a aşeza tabăra*)**.**

Unele arhaisme se păstrează în anumite expresii: ***a da şfară în ţară, a veni de hac, a scoate la mezat*** etc.)

b) **Regionalismele**

Regionalismele sunt cuvintele şi faptele de limbă (fonetice, gramaticale) specifice vorbirii dintr-o anumită regiune.

- **lexicale**: ***cucuruz*** *– porumb,* ***căldare*** *– găleată,* ***crumpi*** *– cartofi,* ***copârşeu* –** *sicriu,* ***foale*** *– pântece,* ***mai*** *– ficat,* ***curechi*** *– varză,* ***feşteală*** *– vopsea,* ***cucurbătă*** *– dovleac,* ***cuşmă*** *– căciulă*;
- **fonetice**: ***frace*** *– frate,* ***şinşi*** *– cinci* etc.;
- **morfologice**: ***o fost, or tăcut***;
- **sintactice**: ***ei zice, e toţi acasă***;
- **semantice**: ***carte*** *– scrisoare.*

c) **Elemente de jargon**

Jargonul este *un limbaj specific anumitor categorii sociale, care reflectă dorinţa celor ce-l vorbesc de a se distinge de masa mare a vorbitorilor şi care se caracterizează prin abundenţa cuvintelor şi expresiilor pretenţioase, de obicei împrumutate din alte limbi* (DEX, 1975). Exemple: ***bonsoir, arivederci, comme çi comme ça, bambina, pronto, mamzel*** etc.

d) **Argourile**

Argoul este un limbaj *secret* folosit de anumite categorii sociale (răufăcători, şmecheri) sau elevi, studenţi, frizeri, militari pentru a nu fi înţeles de cei din jur. Argoul se formează prin preluarea unor termeni de uz general, cărora li se atribuie sensuri convenţional modificate.

Ex.: ***sanchi, lovele, mişto, nasol, babacu, diriga, profa, biştari, sticlete, curcan, a şuti, a mangli, a mardi, a mierli, şucher, a zuli, a da ţeapă.***

Elemente de argou întâlnim în operele literare, acest limbaj dobândind puternice accente expresive. Exemplificăm cu un text din romanul *Groapa* de Eugen Barbu:

„ – ***Mişto cosor***, să n-am spor! De unde l-***ai pescuit***?”

„ – Ce zice, câte ***bătrâne*** luăm pe ei?”

„- ***O să dăm gaură*** […] s-avem şi noi de ***ciugulit*** până una alta.”

„Sandu ştia şmecheria, ***o fumase*** şi i-***a ciupit*** banii ginitorului.”

e) **Neologismele**

Neologismele sunt cuvinte intrate recent în limbă şi aflate în curs de adaptare fonetică. Ele sunt provenite, în cea mai mare parte, din limba engleză, şi aparțin unor variate domenii de activitate: ştiință, tehnică, sport, comerț, artă etc.
Ex.: ***computer, software, sponsor, management, design, parking, living, fresh, job, top, hit*** etc.

Împrumuturile neologice contribuie la îmbogățirea vocabularului limbii române, prin formarea unor dublete sinonimice. (***amănunțit – detaliat, ceresc – celest***).

f) **Termenii tehnici şi ştiințifici**

Această categorie cuprinde cuvinte şi expresii din domeniul tehnicii şi al ştiinței (biologie, chimie, geologie, lingvistică, automatică, cibernetică etc.)
Ex.: ***rebobinare, congruență, arbore cotit, electron, diftongi, intersecție, vector, fotosinteză, cilindru*** etc.

Aceşti termeni se caracterizează prin monosemantism şi devin foarte frecvenți datorită dezvoltării ştiinței şi tehnicii.

g) **Expresii idiomatice** – îmbinări fixe de cuvinte cu sens unitar: ***a umbla de frunza frăsinelului, astrica orzul pe găşte, a face şi a drege, a bate câmpii*** etc.

Vom prezenta grafic componența vocabularului:

Arhaisme	*Neologisme*	*Regionalisme*
Alte cuvinte	**Vocabular fundamental: 1500 de cuvinte**	*Elemente de jargon*
Limbaj tehnic şi ştiințific	*Termeni argotici*	

O altă împărțire a vocabularului este:

a) **vocabularul activ** care cuprinde cuvinte pe care la folosim foarte frecvent, în tot momentul (***a mânca, a bea, a dormi, subiect, predicat, declinare*** etc.)

b) **vocabularul pasiv** care cuprinde cuvinte pe care le cunoaştem, dar nu ne folosim de ele în mod obişnuit (***dorobanț, opincă, bostan, lubeniță, truism*** etc.)

<table>
<tr><td colspan="3">Vocabular pasiv</td></tr>
<tr><td>Vocabular pasiv</td><td>Vocabular activ</td><td>Vocabular pasiv</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vocabular pasiv</td></tr>
</table>

Limita dintre vocabularul activ şi cel pasiv diferă de la un vorbitor la altul, în funcție de gradul de instruire, de profesie, de vârstă etc.

În funcție de criteriul cultural putem deosebi **vocabularul literar** de **vocabularul neliterar** (**popular, familiar**).

Vocabularul literar are o mare pondere în limba română actuală şi are un caracter normat şi îngrijit.

Vocabularul neliterar îl întâlnim la vorbitorii cu un grad de cultură mai redus, sau la vorbitorii culți care se află în situații în care nu e necesară exprimarea literară.

Structura morfematica a cuvintelor
Cuvânt de bază, cuvânt derivat

Cuvântul care serveşte ca element de bază pentru formarea altor cuvinte, sau a unor familii de cuvinte se numeşte **cuvânt de bază**. Cuvintele formate cu ajutorul sufixelor şi prefixelor se numesc **cuvinte derivate**.

Sunetele sau grupurile de sunete adăugate **după** radical (rădăcină), pentru a forma cuvinte noi, se numesc **sufixe**.

Sunetele sau grupurile de sunete care se ataşează **la începutul** unui cuvânt de bază sau al unui radical pentru a forma cuvinte noi, cu sensuri diferite de primele, se numesc **prefixe**.

Ex.: *bătrân* + ***ețe*** = ***bătrânețe***; *zid* + ***ar*** = ***zidar***; ***stră*** + *moş* = ***strămoş***; ***stră*** + *moş* + ***esc*** = ***strămoşesc***.

Familia de cuvinte

Toate cuvintele înrudite ca sens şi formate de la acelaşi radical alcătuiesc **o familie de cuvinte** (familie lexicală).

Ex.:

a) ***loc*** (cuvânt de bază şi radical): *local, localnic, localitate, locuitor, locuință, a locui, înlocuitor, locatar, localizare, locțiitor, colocatar, locator* etc.
b) ***scrie*** (cuvânt de bază): *scris, scrisoare, scriitor, scriitoare, scriere, scriitură, scriitoricesc, scriitoraş, a descrie, a prescrie, a înscrie, a conscrie* etc.

Observăm că la unele cuvinte radicalul este identic cu cuvântul de bază (ex. a), pe când la altele radicalul nu este identic cu cuvântul de bază (ex. b):

Prefixe	Cuvânt de bază şi radical	**Sufix**	**Prefixe**	Radical	**Sufixe**
	pământ			***şcol***	
	pământ	***ean***		*şcol*	***ar***
	pământ	***eancă***		*şcol*	***ăriță***
	pământ	***esc***		*şcol*	***ăreşte***
	pământ	***uleț***		*şcol*	***ăresc***
	pământ	***oc***		*şcol*	***arizare***
	pământ	***iu***	***ne***	*şcol*	***arizat***
	pământ	***os***	***pre***	*şcol*	***ar***
	pământ	***are***	***a***	*şcol*	***a***
a îm	*pământ*	***a***	***a***	*şcol*	***i***
a îm	*pământ*	***eni***	***re***	*şcol*	***arizat***
neîm	*pământ*	***enit***	***ne***	*şcol*	***at***
reîm	*pământ*	***enit***		*şcol*	

Segmentul comun mai multor cuvinte care alcătuiesc o familie se numeşte **radical, rădăcină**, şi poartă sensul lexical al cuvântului.

Sufixele sunt:

a) **lexicale** – dacă cu ele se obțin cuvinte noi: *bărbat* + ***ie*** = ***bărbăție***; *strung* + ***ar*** = ***strungar***; *brad* + ***et*** = ***brădet***;
b) **gramaticale** – dacă servesc la exprimarea unor categorii gramaticale: *băui, băuşi* (perfectul simplu); *scrisese, fugise, mâncase* (mai mult ca perfectul); *auzit, amintit, fugit* (participiu); *auzind, amintind, fugind, coborând, alergând, visând* (gerunziu).

Sufixul poate fi în acelaşi timp şi lexical şi gramatical.

Ex.: ***-i*** formează verbe de la adjective şi substantive: *roşu* – ***a roşi***; *limpede* – ***a limpezi***, *zăbrea* – ***a zăbreli*** şi caracterizează în acelaşi timp şi modul infinitiv.

Partea de cuvânt care nu se schimbă în cursul flexiunii se numeşte **temă**. Tema poate să coincidă cu radicalul (casă-case) sau poate fi formată din radical şi prefix.

Partea cuvântului care se modifică în cursul flexiunii, exprimând diferite categorii gramaticale, se numeşte **desinență**.

Ex.: *cas**ă*** – *cas**e*** – numărul; *scr**iu**, scr**ii**, scr**ie**, scr**iem**, scr**ieți**, scr**iu*** – persoana şi numărul; *negr**u**, neagr**ă**, negr**i**, negr**e*** – genul şi numărul.

Uneori desinența este 0 (zero), ca în cuvântul ***alb*** (*alb, albă, albei, albe*), sau ***foc*** (*foc, focuri*).

Desinențele exprimă, deci, genul, numărul şi cazul la substantiv şi adjectiv şi numărul şi persoana la verb.

Dinamica vocabularului
Semantica

Semantica este ramura lexicologiei care studiază sensurile cuvintelor, cauzele schimbării acestora.

Sensul lexical este înțelesul pe care vorbitorii îl atribuie unui cuvânt.

Cuvintele monosemantice sunt cuvintele care au un singur înțeles: ***azot, antibiotic, natriu, pix, strug, heliu, argon*** etc.

Cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri: ***masă, baie, gură, stea, şcoală, număr*** etc.

În procesul comunicării, vorbitorii nu utilizează toate sensurile cuvântului deodată, ci numai câte unul.

Sensul cuvintelor polisemantice se precizează în context. Dintre sensurile cuvintelor polisemantice, unul este **sensul primar** sau **etimologic** (sensul inițial), iar celelalte sunt sensuri derivate, care sunt înrudite prin înțeles.

Cuvântul ***carte*** are o largă paletă de sensuri:

a) *scriere tipărită*: Mi-am cumpărat *o carte* de la librărie.
b) *carte albă*: publicație oficială a unei instituții cuprinzând date justificative (*Cartea albă* a securității.)

c) *scrisoare*: Sorin a trimis *o carte* din tabără.
d) *diviziune mai mare decât un capitol al unei opere literare*;
e) *carte de membru* – carnet cu date personale*;*
f) *carte de muncă* – carnet de muncă;
g) *învățătură*: George este *om cu carte*.

Sensurile lexicale ale cuvintelor sunt:

a) **Sensul de bază (sens propriu sau sens principal)**, trezeşte în mintea vorbitorului imaginea obişnuită a unui obiect, acțiuni sau însuşiri.

În fraza: *Călcăm pe pământ cu* ***picioarele*** *şi mâncăm cu* ***gura,*** cuvintele ***picioarele*** şi ***gura*** sunt folosite în sensul propriu.

b) **Sensul secundar** apare în planul al doilea în conştiința vorbitorilor şi, de obicei, pentru a-l înțelege este nevoie de context.

Ex.: ***piciorul podului, gura cămăşii, creasta muntelui, ochi de zăpadă, umăr de deal, coasta dealului, creierii munților, inima pădurii.***

c) **Sensul figurat** rezultă din înlocuirea numelui direct al obiectului, fenomenului, acțiunii cu numele altui obiect asemănător.

Este vorba de un transfer de la **sensul propriu**, comun, la sensul **figurat**, obținut printr-o comparație prealabilă.

Ex.: *un fruct dulce –* ***o dulce amintire,*** *o prăpastie adâncă –* ***o cugetare adâncă, - o noapte adâncă,*** *Pe-un* **picior de plai** */ Pe-o* ***gură de rai.***

În exemplele următoare, substantivul ***regina*** are următoarele sensuri:

Regina *primeşte onorul.* (sens propriu de bază)

În timpul jocului, Ion a pierdut ***regina****.* (sens secundar)

Floarea reginei *este ocrotită, ca monument al naturii.* (sens secundar)

„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă, ***regina nopții moartă****”.* (M. Eminescu) (sens figurat)

Sensul lexical este sensul explicit, adică cel care denumeşte un obiect, eveniment, fenomen etc. (ex. ***orăşean*** *– locuitor al unui sat*).

Sensul gramatical este dat de contextul gramatical.

Ex.: *Statuia* ***de*** *marmoră este aspectuoasă (****de*** *– prepoziție).*

*„**De** mi-i da o sărutare / Nime-n lume n-o să ştie”(**de** are valoarea de conjuncție – **dacă**).*
*A fugit **de** se mirau toți pe el. (**de** are valoare de conjuncție – **încât**).*
*Să crape ăl **de** ştie ceva. (**de** are valoare de promune relativ – **care**)*
***De**! Se mai întâmplă şi la case mai mari. (**de** – interjecție)*

Sensurile relaționale se redau, de regulă, prin uneltele gramaticale: **prepozițiile** şi **conjuncțiile**:
Ex.: prepoziția **cu**:

- asocierea: *Mergem **cu** toții în tabără.*
- posesia: *Vipera **cu** corn.*
- instrumentul: *Scrie **cu** pixul.*
- modalitatea: *El aşteaptă **cu** sufletul la gură.*

Principalele categorii semantice
Sinonime. Antonime. Omonime. Paronime.

Sinonimele

Sinonimele sunt cuvinte sau unități lexicale cu formă diferită, dar cu înțeles identic sau foarte asemănător.
Ex.: ***zăpadă – nea – omăt; a cuteza – a îndrăzni; nădejde – speranță.***
Clasificarea sinonimelor

1. **Sinonime lexicale totale** – între un cuvânt vechi, popular, şi un cuvânt literar (***curechi / varză, aramă / cupru, exil / surghiun***);
2. **Sinonime lexicale parțiale** – între cuvintele vechi (moştenite sau împrumutate) şi cuvintele intrate ulterior în limbă (***casă / clădire, înțelegere / învoială / vorbă***). (Majoritatea sinonimelor sunt parțiale.)
3. **Sinonimia frazeologică**: ***a spăla putina / a o lua la sănătoasa; a-şi ieşi din minți / a o lua razna***)
4. **Sinonimia lexico-frazeologică** – ***a împinge / a da brânci; regret / părere de rău; epitaf / inscripție funerară; a fugi / a-şi lua tălpăşița***).

Seriile sinonimice sunt asocieri de cuvinte pe baza cel puțin a unui sens comun. Pentru noțiunea de serie sinonimică se mai folosesc termenii: **pereche sinonimică, dublete sinonimice, lanț sinonimic.**
Ex.: ***a frânge / a sparge / a zdrobi / a sfărâma;***
a accentua / a evidenția / a întări / a marca / a reliefa;
a se veseli / a se distra / a petrece / a se amuza.

Sinonimele aproximative se întâlnesc în operele literare unde cuvintele sunt folosite cu sens figurat: *Cuibar rotind de ape –* ***vârtej****; o vatră de jăratic –* ***luna****; iubire –* ***arşiță, lavă, flacără*** etc.

Datorită sinonimiei, limbajul artistic dobândeşte o mare expresivitate.
Ex.:

„Hărăită, noduroasă, stă în ***colb*** *râşnița veche."* (sensul propriu)

„Iar Negruzzi ***şterge colbul*** *de pe cronice bătrâne".* (sensul figurat)

„Şi albinele aduc miere, aduc ***colb*** *mărunt de aur."* (sensul figurat)

„Amețit de limbe moarte, de planeți, de ***colbul şcolii,*** *Confundam pe vechiul dascăl cu un crai mâncat de molii"* (M. Eminescu) (sensul figurat)

Şi în opera lui M. Sadoveanu sinonimele dobândesc valoare stilistică. Astfel, pentru verbul ***a muri***, autorul *Baltagului* foloseşte o varietate de expresii: ***a adormi, a adormi de-a pururi, a adormi pe vecie, a se adăuga la strămoşi, a se apropia funia de par, a se călători spre lumea umbrelor, a se duce pe celălat tărâm***.

În *Povestea lui Harap-Alb*, Ion Creangă, pentru noțiunea ***belea*** foloseşte o serie sinonimică expresivă: ***dăndănaie, poznă, pacoste, încurcătură, pocinog***.

Antonimele

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită şi înțeles opus.
Ex.: ***bun – rău, mare – mic, bătrân – tânăr, mult – puțin, ieri – azi, sus – jos, lumină – întuneric.***

Pentru a putea fi incluse în categoria antonimelor, aceste cuvinte trebuie să desemneze două realități care aparțin aceleaşi sfere semantice, la extremitățile ei. Antonimia este mai răspândită în

rândurile cuvintelor care exprimă calități, însuşiri, caracteristici gradabile (adjective, adverbe).

Clasificarea antonimelor după structura lor morfologică

a) **Antonime cu radical diferit**: ***întuneric – lumină, urcă – coboară, intră – iese, pleacă – vine, acolo – aici, bun – rău.***
b) **Antonime cu acelaşi radical** sau **privative.**

Ex.: ***logic – ilogic, leagă – dezleagă, prinde – desprinde, cinstit – necinstit, tipic – atipic.***

Aceste prefixe antonimice pot exista la unul dintre termenii cuplului (ca în exemplele de mai sus), sau la ambii termeni (***suprastructură – infrastructură, prefață – postfață***).

În cazul cuvintelor polisemantice, antonimia se stabileşte pentru fiecare dintre sensurile cuvântului. Astfel, cuvântul ***drept*** are trei antonime diferite, câte unul pentru fiecare din sensurile lui importante:

drept – nedrept (om drept – om nedrept)
drept - stâng (picior drept – picior stâng)
drept – strâmb (linie dreaptă – linie strâmbă)

c) **Antonime lexico-frazeologice**: ***a ascunde – a da pe față, a adormi – a fi treaz, a uita – a-şi aduce aminte.***
d) **Antonime frazeologice** (***om de ispravă – om de nimic***)

Sunt situații când unul şi acelaşi cuvânt intră în mai multe perechi antonimice: ***aici – acolo, aici – dincolo, aici – aiurea.***

Nu sunt antonime:

- Unele perechi de cuvinte care, pe lângă deosebire de sens, au şi note comune: ***bărbat – femeie, băiat – fată, cal – iapă, altoi – pădureț, domestic – sălbatic.***
- Nu orice cuvânt format cu prefixul ***ne-*** de la radical este antonimul acestuia. Nu sunt antonime ***nebun*** şi ***netot***.

În textul literar, antonimele âşi realizează funcțiile lor expresive în cadrul antitezei: ***Fereşte-te deopotrivă de prietenia duşmanului şi de duşmănia prietenului.***

Omonimele

Omonimele sunt cuvinte care au aceeaşi formă, dar cu înțeles total diferit.

Omonimele se deosebesc de cuvintele polisemantice, prin aceea că omonimele nu au trăsături semantice comune. Omonimele au şi etinoame diferite.

Ex.: ***bar*** $_1$ ***–*** *unitate de măsură a presiunii atmosferice;*

bar $_2$ ***–*** *local unde se vând băuturi alcoolice, cafea etc.;*

bar $_3$ ***–*** *compartiment dintr-un dulap unde se țin băuturi;*

casă $_1$ ***–*** *clădire destinată pentru a servi de locuință omului;*

casă $_2$ ***–*** *dulap sau lădiță de fier în care sunt ținuți bani, hârtii de valoare etc, ghişeu la care se fac încasările şi plățile.*

Omonimele sunt de mai multe feluri: **lexicale, lexico-gramaticale, morfologice.**

a) **Omonimele propriu-zise sau omonimele totale** sunt cuvinte care aparțin aceleiaşi părți de vorbire, coincid în toate formele lor şi au, de obicei, etimologii diferite:
galerie, -i *– canal de comunicare în mină;*
galerie, -i *– muzeu, secție a unui muzeu;*
galerie, -i *– balcon în sălile de spectacol;*
galerie, -i *– bară de atârnat perdelele;*
galerie, -i *– suporterii unei echipe (în sport).*

b) **Omonimele parțiale** denumite şi false omonime, coincid numai la unele forme ale cuvintelor şi se diferențiază la altele:
elan, -i – *animal rumegător, din familia cerbilor;*
elan, -uri *– avânt, entuziasm;*
masă, mese – *mobilă;*
masă, mase – *mulțime;*
corn, -i – *arbust;*
corn, coarne – *la animale cornute, excrecențele de pe osul frontal;*
corn, cornuri – *produs de panificație.*

c) **Omonimele lexico-gramaticale** sunt cuvinte care au forme identice, dar sunt părți de vorbire diferite ce nu-şi modifică forma la trecerea dintr-o parte de vorbire în alta.

Ex.: ***muncitor*** $_1$ (substantiv); ***muncitor*** $_2$ (adjectiv);
drept $_1$ (adjectiv); ***drept*** $_2$ (substantiv); ***drept*** $_3$ (adverb).

d) **Omonimele morfologice** sunt forme identice ale unor cuvinte aparținând unor părți de vorbire diferite:

Ex.: ***cer*** $_1$ (substantiv); ***cer*** $_2$ (verb); ***fluier*** $_1$ (substantiv); ***fluier*** $_2$ (verb); ***sare*** $_1$ (substantiv); ***sare*** $_2$ (verb); ***poartă*** $_1$ (substantiv); ***poartă*** $_2$ (verb).

Menționăm că omonimele trebuie să aibă același accent. Astfel, cuvintele: ***óchi – ochi, vésel㠖 vesél㸠cópii – copii*** sunt **omografe** (se scriu la fel), dar nu sunt omonime.

În aceeași situație se află și cuvintele:

déși (adjectiv) – ***deși*** (conjuncție), ***episcop*** *(grad înalt în ierarhia bisericească)* – ***episcop*** *(aparat care servește la proiecția pe ecran a figurilor de pe cărți, de pe fotografii)*; ***lamé*** *(țesătură cu fire metalice strălucitoare)* – ***láme*** *(lama de ras)* – ***lame*** *(mamifer).*

Pentru a deosebi omonimele de sensurile diferite ale unui cuvânt polisemantic trebuie să ținem seama de următoarele criterii:

a) **criteriul semantic** – omonimele sunt foarte îndepărtate ca sens, pe când cuvintele polisemantice au sensuri derivate din sensul primar.

Ex.: ***lamă***$_1$ (animal) și ***lamă***$_2$ (instrument de tăiat) **–** omonime

b) **criteriul etimologic** (omonimele provin din cuvinte diferite).

Ex.: ***arie***$_1$ (bătătură < lat. ***area***); ***arie***$_2$ (compoziție vocală < it. ***aria***)

păcurar$_1$ (cioban < lat. ***pecorarius***); ***păcurar***$_2$ (muncitor care se ocupă cu extragerea păcurii – ***păcură*** **+** suf. ***–ar***).

anticar$_1$ (persoană care se ocupă cu achiziționarea și vânzarea de cărți vechi < fr. ***antiquarie***, lat. ***antiquarius***); ***anticar***$_2$ (adjectiv – *antitanc – anti+car* < fr. ***antikar***).

c) **criteriul morfologic** (omonimele lexico-gramaticale pot să fie și părți de vorbire diferite):

Ex.: ***cer***$_1$ (substantiv); ***cer***$_2$ (verb – *eu cer*).

Paronimele

Paronimele sunt cuvinte foarte asemănătoare sau aproape identice din punct de vedere formal, însă deosebite în ceea ce privește sensul sau conținutul lor semantic.

În privința formei, paronimele diferă printr-un singur sunet (***complement – compliment***) sau sunt formate din exact aceleași sunete, însă acestea diferă prin modul lor de combinare (***plus-puls, cazual – cauzal, a scruta – a scurta***).

Unele paronime au un sunet în plus la unul dintre membrii perechii: ***avers – aversă, estival – festival, monah – monarh, rondo – rondou.***

Există cuvinte care sunt în acelaşi timp antonime şi paronime: ***emigra – imigra, legal – ilegal, moral –imoral.***

Pentru înțelegerea sensului lor, paronimele trebuie folosite în contexte.

Atracția paronimică sau **confuzia paronimică** este fenomenul lingvistic care constă în faptul că *un paronim care e mai frecvent în limbă, şi deci familiar vorbitorilor, îl atrage pe cel care este mai puțin cunoscut, substituindu-se acestuia din urmă…*

Ex.: ***emigra / imigra, prenume / pronume, expresie / impresie.***

Atracția paronimică este utilizată mai ales în dramaturgie. În opera lui I.L. Caragiale, **atracțiile paronimice** *constituie una din principalele surse ale comicului verbal caragialesc* şi *rămâne unul din mijloacele originale prin care marele nostru dramaturg a dat viață personajelor sale.*

Ex.: *„Jupân Dumitrache, adică să am pardon de* ***impresie****, eu gândesc că numa ți+ai făcut spaimă degeaba."*

„Fată frumoasă, ***modistă*** *şi învățată şi trei ani la pasion, să-şi mănânce ea tinerețea cu un ăla…"* (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

„Poftiți, coane Nicule, poftiți… să fim ***scrofuloşi*** *la datorie…"* (I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Observăm că ***expresie, modestă*** şi ***scrupuloşi*** sunt înlocuite în vorbirea personajelor inculte cu ***impresie, modistă, scrufuloşi.***

În exprimarea neîngrijită se întâlnesc frecvente situații de confuzie paronimică.

Ex.: *Ei şi-au făcut* ***aluzii*** *deşarte*. (iluzii)

Casa are ***dependențe*** *spațioase.* (dependințe)

Am luat de la casieră bani ***numeral****.* (numerar).

Câmpuri lexicale

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiaşi domeniu şi au trăsături de sens comune.

Câmpul lexical este alcătuit din aceleaşi părți de vorbire.

Ex.: ***- tata, mama, sora, fratele, bunicul, bunica, mătuşa, unchiul, vărul, verişoara, cumnatul, cumnata;***

- ***lup, urs, vulpe, mistreț, râs;***
- ***cal, vacă, porc, câine, pisică.***

Câmpul lexical cuprinde, pe lângă cuvintele care aparţin aceluiaşi domeniu şi au trăsături de sens comune şi sinonimele lor, derivatele şi expresiile care le cuprind.

Nu trebuie să confundăm **familia lexicală** (desemnează cuvintele care pornesc de la o rădăcină comună) cu **familia semantică** (desemnează cuvintele cu trăsături de sens comune).

Ex.: **familia lexicală: *casă, căsuță, căscioară, căsoaie;***
familie semantică: *casă, palat, vilă, bordei.*

Imperfecțiuni de exprimare

1. **Pleonasmul** constă în asocierea a două cuvinte dintre care unul implică sensul celuilalt.

Dintre cauzele pleonasmelor amintim: neatenția, graba în exprimare, dorința de a fi cât mai expliciți, preocuparea de a da o intensitate şi mai mare cuvintelor care au o încărcătură afectivă sporită. La acestea trebuie să adăugăm incultura lingvistică, ignoranța etc.

Ex.: *El a rostit o* ***scurtă alocuțiune.***
Ion îşi ***continuă mai departe*** *vechiul drum.*
Ieşi afară**! **Intră înăuntru.

Clasificarea pleonasmului după apartenența la diferite compartimente ale limbii:

a) **pleonasm lexical:**

Ex.: ***Protagonistul principal*** *al filmului a fost premiat.*
Ultrasplendidul *stadion a fost iluminat feeric.*

b) **plenasm morfologic:**

Ex.: ***Ouălele*** *nu şi-au schimbat aspectul.* (dublă articulare)
Frigul este ***din ce in ce tot*** *mai simțit.* (pleonasmul comparativului de egalitate)
Sportivii au obținut ***rezultatul cel mai optim.*** (pleonasm al superlativului).

c) **pleonasm sintactic:**

Ex.: *Pictura cea nouă* ***a fost suprapusă peste*** *cea veche.* (pleonasmul este produs de determinat şi de elementul de relație al determinatului). Prepoziția ***peste***, care introduce complementul circumstanțial de loc, repetă ideea exprimată de verbul regent.

Din punctul de vedere al cultivării limbii pleonasmele pot fi clasificate în două categorii:

- **pleonasme intolerabile** (care ar putea fi *ocolite* chiar şi de către nespecialişti): ***alegeri electorale, hemoragie de sânge*** etc.
- **pleonasme tolerabile** (apar ca mijloc de insistență, de exprimare clară a unei idei; altele apar pentru a marca diferite grade ale unei însuşiri, din motive prozodice).

Ex.: ***Ajută-te singur!***
A revenit din nou *acasă.*
Harap Alb a întâlnit o ***babă*** *gârbovă de* ***bătrânețe.***
*„**Cobori în jos**, Luceafăr blând”* (M. Eminescu)
*„**Vom visa un vis** ferice.”* (M. Eminescu)

În vorbirea curentă trebuie să evităm formulări de genul: ***mijloacele mass-media*** (*mass-media = mijloacele tehnice de comunicare în masă a informațiilor),* ***panaceu universal*** *(panaceu = leac, remediu, medicament universial),* ***a fost inculpat sub acuzația*** *(a inculpa = a acuza, a învinui pe cineva),* ***continuă mai departe*** *(a continua = a duce mai departe un lucru început, a merge înainte)* **etc.**

2. **Tautologia**

Tautologia constă în repetarea aceleiaşi construcții lexicale sau a aceluiaşi cuvânt, izvorâtă din sărăcia de linbaj. Este o construcție în care un termen este definit prin el însuşi:

Ex.: ***mereu să-ți aduci aminte şi să nu uiți, a se sinucide singur.***

Tautologia este admisă dintr-o necesitate afectivă de subliniere a unui anumit component al mesajului verbal pe care vorbitorul doreşte să-l transmită: ***legea-i lege şi gat; Prostu-i prost şi n-ai ce-i face; Vorbeşti ca să vorbeşti; Eu când fac o treabă o fac; Ştiu eu ce ştiu.***

Cuvinte şi expresii la modă:

- ***areal geo-politic*** (*areal = suprafață de răspândire pe Pământ a unei specii de plante sau animale*). Cuvântul ***areal*** nu trebuie confundat cu ***arie***, iar expresia ***areal geo-politic*** este greşită.
- ***eşichier politic*** (*eşichier = tablă de şah pentru demonstrații, loc unde se confruntă partidele*).
- ***a implementa*** *= a pune în practică, a aplica.*
- ***vid de putere*** (***vid*** *= spațiu care nu conține nimic, gol, lipsit de substanță*).

Expresia ***vid de putere*** este greşită din punct de vedere semantic.

Asemenea cuvinte şi expresii, deşi sunt pe cale să se impună în limba română, trebuie să le folosim cu prudență. Utilizarea dicționarului ne ajută la cunoaşterea exactă a sensului lor.

3. **Calamburul semantic**

Calamburul semantic constă în nerespectarea topicii cuvintelor într-un enunț, fapt ce genrează o înțelegere echivocă a textului.

Ex.: *Confecționăm paltoane din **piele de damă.***
*Vindem pălării pentru **bărbați din paie.***

4. **Cacofonia**

Asociația de sunete identice sau aproape identice sugerează cuvinte inestetice.

Ex.: *A sărit **ca capra** peste vale.*
***Nicio cioară** nu are pene albe.*

5. **Contradicția în adaos** (*contradictio in adiecto*) este o greşeală care constă în contrazicerea, prin ceea ce adaugă (cuvinte, locuțiuni, sintagme, expresii, construcții sintactice libere) a ceea ce s-a spus mai înainte în cursul vorbirii.

Ex.: ***au aniversat cinci luni de căsnicie; şi-a dat tot obolul; conviețuiau separat; aragaz electric; într-ajutorarea n-a fost reciprocă; diurnă de 520 de lei pe lună; a decimat toată populația; a convenit de unul singur*** etc.

Vom explica, prin două exemple, în ce constă contradicția:

- ***şi-a dat tot obolul*** ; Expresia ***a-şi da obolul*** are sensul de a contribui, după puterile sale, la o acțiune; este greşit spus *a-şi da* ***tot obolul***, deoarece *obol* înseamnă o contribuție măruntă.
- ***conviețuiau separat*** – modalitatea săvârşirii acțiunii verbale, ***separat***, contrazice sensul regentului care este format cu prefixul ***con-***(*împreună*). (cf. Dorin Uritescu, *Dicționar explicativ de contradicții în adaos efective*, ed.Vox, 2006)

6. **Oximoronul**

Oximoronul este o figură de stil care constă în alăturarea a doi termeni care sunt incompatibili din punctul de vedre al conținutului. Prin conținutul noțional, primul termen îl exclude pe al doilea. Prin asocierea celor doi termeni contrastanți însă, sugestia poetică este foarte puternică.

Ex.: *„Mulți **copii bătrâni** crezut-au cum că ei guvernă lumea”.* (M. Eminescu)

„Când deodată tu răsărişi în cale-mi,

Suferință tu, ***dureros de dulce****…”* (M. Eminescu)

Oximoronul mai este numit **epitet antitetic**. (***grăbeşte-te încet***).

7. **Etimologia populară**

Etimologia populară este schimbarea rezultată din încercarea vorbitorilor, în general mai puţin instruiţi, de a găsi o legătură de înțeles sau sonoră cu cuvintele existente în limbă, atunci când introduc un cuvânt nou.

Ex.: ***renumerație, lăcrămație, pedepsie, cumpărătivă, furnicular*** pentru ***remunerație, reclamație, epilepsie, cooperativă, funicular.***

8. **Clişeul verbal. Limbajul de lemn**

Aici sunt incluse grupurile de cuvinte stereotipe a căror repetare în vorbirea cotidiană deranjează simțul estetic al limbii.

Ex.: ***după părerea mea, practic, ia să vedem, mă-nțelegi, omul de tip nou, vis-à-vis de…***

9. **Licența poetică**

Licența poetică este o greşeală gramaticală voită, folosită de un scriitor pentru a realiza expresivitatea textului (metrica versurilor):

Ex.: *„Fulgii* ***zbor****, plutesc în aer…”* (V. Alecsandri)

Îmbogățirea vocabularului

Vocabularul se îmbogățeşte datorită mai multor factori:

a) dezvoltarea ştiinței şi a tehnicii, numeroasele invenții şi descoperiri;
b) dezvoltarea vieții culturale, sociale şi transformările politice;
c) contactele cu alte popoare.

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului

A. Mijloacele interne

1. Derivarea
2. Compunerea
3. Schimbarea valorii gramaticale

B. Mijloacele externe

1. Împrumuturile din alte limbi
2. Calcul lingvistic

A. Mijloacele interne

1. Derivarea este procedeul de formare a cuvintelor noi prin adăugarea sufixelor ori/şi a prefixelor la cuvântul de bază sau la radical.

Cuvântul de la care se pleacă se numeşte **cuvânt (de) bază**, iar cuvântul nou obținut se numeşte **cuvânt derivat.**

Derivarea poate fi **progresivă** (proprie) şi **regresivă** (improprie).

Derivarea progresivă se realizează prin adăugarea unor **afixe** (sufixe ori prefixe) la cuvântul-bază.

Derivarea regresivă (improprie) constă în obținerea unui cuvânt nou prin **suprimarea** unui sufix.

Derivarea parasintetică constă în ataşarea (simultană sau succesivă în timp) şi a unui sufix, şi a unui prefix.

Derivarea cu sufixe

Sufixele sunt sunete sau grupuri de sunete care se adaugă la sfârşitul radicalului, când acesta este identic cu cuvântul de bază, sau la sfârşitul unei teme lexicale, când baza este un derivat.
Ex.: *bun* + ***-ic*** > ***bunic***; *florar* + ***-ie*** > ***florărie***.

Derivarea cu sufixe este foarte productivă, în limba română înregistrându-se peste 600 de sufixe.

Din punct de vedere semantic distingem următoarele clase de sufixe:
a) **Sufixele diminutivale,** cu care se formează substantive, adjective şi uneori adverbe şi care arată că obiectele, însuşirile şi caracteristicile denumite de acestea sunt mai mici decât cele numite de cuvântul de bază.

- aş: *copilaş, ciobănaş, fluturaş*

- el (-icea, -ea, -ică): *degețel, nepoțel, floricea, floricică, uşurel*

- ic: *tătic, lăptic*

- ioară: *aripiaoră, vrăbioară*

- iță: *frunzuliță, căciuliță*

- uş: *picioruş, cerceluş, căţeluş*

- uț: *pătuț, căluț, slăbuț*

- uc(ă): *tătuc, pătuc, mămucă*

- işor: *puişor, încetişor, binişor*

b) **Sufixele augmentative,** cu care se formează substantive şi adjective care măresc obiectele şi însuşirile. De cele mai multe ori au o conotație depreciativă.

- an: *lungan, băietan*
- andru: *băiețandru, copilandru*
- işcană: *fetişcană*
- oaie: *căsoaie*
- oi: *băiețoi, măturoi*
- ău: *lingău, mâncău*

c) **Sufixe moționale** cu care se formează substantive arătând sexul opus sexului exprimat prin cuvântul de bază.

- an: *curcan*
- oi: *rățoi*
- easă: *mireasă, bucătăreasă*

d) **Sufixe pentru denumirea agentului:**

- ar: *fierar, ceasornicar, acar,*
- aş: *cosaş, căruțaş,*
- easă: *croitoreasă, cârciumăreasă,*
- agiu: *camionagiu, bragagiu,*
- tor: *croitor, munictor, învățător,*
- or: *furnizor, debitor,*
- ist: *tractorist, fochist,*
- iță: *doctoriță, frizeriță.*

e) **Sufixe pentru indicarea instrumentului:**

- ator: *tocător, storcător, secerător,*
- itoare: *ascuțitoare, suplinitoare.*

f) **Sufixe care indică originea:**

- ez: *francez, maltez,*
- ean: *arădean, bănățean.*

g) **Sufixe pentru denumiri abstracte:**

- anță: *cutezanță, toleranță,*
- ătate: *bunătate, vecinătate,*
- eală: *tocmeală, plictiseală,*
- ie: *frăție, omenie,*
- ință: *dorință, stăruință,*
- ețe:*blândețe, tinerețe.*

h) **Sufixe pentru denumirea unei colectivități (ajută la formarea substantivelor colective):**

- ărie:*viespărie, lemnărie, fierărie,*
- et: *brădet, făget,*

- iş: *frunziş, tufiş, stejăriş,*

- işte: *porumbişte, cânepişte,*

- ime: *muncitorime, țărănime, studențime.*

Din punct de vedere morfologic (după partea de vorbire pe care o formează) sufixele sunt:

1. **substantivale:** ***- ar*** *(zidar),* ***-an*** *(muntean),* ***-ătură*** *(învățătură);*
2. **adjectivale:** ***-atic*** *(tomnatic),* ***-al*** *(săptămânal),* ***-aş*** *(nevoiaş),* ***-esc*** *(românesc),* ***-os*** *(miraculos);*
3. **verbale:** ***-a*** *(împrumuta),* ***-i*** *(slăbi),* ***-ăni*** *(clănțăni);*
4. **adverbiale:** ***-eşte*** *(englezeşte),* ***-âş/-iş*** *(chiorâş, pieziş),* ***-mente*** *(realmente);*
5. **Dubla sufixare** constă în adăugarea succesivă la tema lexicală a două sufixe: *fier – fier**ar** – fier**ărie**.*

Sufixoidele (false sufixe) provin din cuvinte greceşti sau latine.

Ex.:
- arh *(conducător): ier**arh;***
- cefal *(cutie craniană, craniu): bi**cefal;***
- crație *(putere): demo**crație;***
- fob *(care urăşte): hidro**fob;***
- fil *(iubitor de): biblio**fil;***
- onim *(termen, nume): topo**nim;***
- zofie *(ştiință): filo**zofie.***

Derivarea cu prefixe

Prefixele sunt sunete sau grupuri de sunete care se adaugă înaintea unei teme lexicale nominale sau verbale ori înaintea cuvântului de bază, când acesta este identic cu radicalul.

Ex.: ***stră**moş,* ***stră**mutare,* ***des**coase.*

Clasificarea prefixelor din punct de vedere semantic:

- **prefixe privative:** ***des-, dez, de-*** *(descoase, dezlipi,debloca);*
- **prefixe negative:** ***ne-, in-, i-*** *(nelipsit, neregulă, incomplet, ireal);*
- **prefixe iterative:** ***răs-, răz, re-*** *(răscoace, răzgândi, reedita);*

- **prefixe cu sens superlativ:** ***ultra-, extra-, supra-, arhi-, super-*** *(ultramodern, extrafix, supradimensionat, arhicunoscut, superfix)*

Alte prefixe. Odată cu unele neologisme au intrat în limba română şi prefixele neologice care au fost folosite pentru crearea unor cuvinte noi pe teren românesc.

Prefixele neologice (***ante-, anti-, arhi-, co-, extra-, hiper-, hipo-, post-, supra-, super-, ultra-*** etc.) sunt mijloace prin care se realizează derivarea, deci cuvintele realizate cu ajutorul lor sunt **cuvinte derivate:**

- ***ante-:*** *antepenultim, antebraț,*
- ***anti-:*** *anticiclon, antinevralgic,*
- ***bi-:*** *bilunar, bicefal,*
- ***com-:*** *complăcea,*
- ***con- (co-):*** *confrate, coechipier,*
- ***ex-:*** *exclude,*
- ***extra-:*** *extraşcolar, extraterestru,*
- ***hipo-:*** *hipoaciditate,*
- ***inter-:*** *interactiv, intervocalic,*
- ***intra-:*** *intravenos,*
- ***post-:*** *postliceal, postmodern.*

Prefixoidele (pseudoprefixele) sunt la origine (în greaca veche şi în latină) cuvinte autonome.

Prefixoidele (***aero-, agro-, electro-, foto-, hidro-, macro-, micro-, mini-, moto-, pseudo-, semi-, tele-*** etc.) sunt elemente de compunere savantă, deci cuvintele realizate cu ajutorul lor sunt **cuvinte compuse:**

- ***aero-:*** *aerodinamic, aerodrom,*
- ***agro-:*** *agronom,*
- ***foto-:*** *fotograf, fotografie,*
- ***hidro-:*** *hidroliză,*
- ***macro-:*** *macrocosmos,*
- ***micro-:*** *microscop,*
- ***pseudo-:*** *pseudonim.*

Clasificarea prefixelor din punt de vedere morfologic (după partea de vorbire pe care o formează):

- **substantivale:** *hipertensiune, preşcolar,*
- **adjectivale:** *postliceal, exmatriculat,*

- **verbale:** *a circumscrie, a contrazice.*

Derivarea parasintetică se realizează concomitent cu prefixe şi cu sufixe:

Ex.: *pădure – **îm**pădur**it** – **reîm**pădur**it**;*
*dulce – **reîn**dulc**it**;*
*bărbat – **(a) îm**bărbăt**a.***

Derivarea regresivă constă în obținerea unui cuvânt nou prin suprimarea unui sufix.

Ex.: ***alun*** = cuvânt obținut prin derivare regresivă de la cuvântul de bază ***alună.***

În aceeaşi situație se află cuvintele: ***suspin,ruga, cânt(ul), zbor*** etc.

Există cuvinte dublu sau triplu prefixate.

Ex.: *dulce – **reîn**dulc**it** – **nereîn**dulc**it***

Compunerea

Compunerea este procedeul de formare a unui cuvânt nou prin combinarea a două sau mai multe cuvinte existente în limbă.

Ex.: ***floarea-soarelui, drum-de-fier, binefacere, proces-verbal, Ştefan cel Mare, pierde-vară, încurcă-lume*** etc.

Cuvintele compuse denumesc un obiect diferit față de cel denumit de cuvintele de bază (obiectul denumit de ***argint-viu*** este deosebit de ***argint*** şi ***viu***). Ele au o **structură fixă** şi se comportă ca o unitate morfosintactică.

Procedee de compunere

a) **Compunerea prin contopire** se realizează între cuvinte întregi, existente şi independent în vorbire, care se scriu împreună şi se comportă ca o singură unitate lexicală: ***untdelemn, binefăcător, clarvăzător, doisprezece, optzeci, orişicine, vreunul, binevoi, dinspre, altădată, fiindcă, aşadar*** etc.
b) **Compunerea prin alăturare** se realizează între cuvinte întregi, existente şi independent în vorbire, dar acestea se scriu cu cratimă sau în cuvinte separate, nefiind încă sudate din punct de vedere formal: ***câine-lup, floarea-soarelui, vița-de-vie, alpino-carpato-himalaian, prim-ministru, Gura-Humorului, Valea Călugărească, o mie nouă sute optzeci şi nouă, azi-***

noapte, du-te-vino, papă-lapte, de la, ca să, ham-ham!, lasă-mă-să-te-las.

În flexiune îşi schimbă forma numai primul termen sau ambii termeni:

Ex.: ***bloc-turn*** *(blocul-turn, blocului-turn),* ***rea-credință*** *(relei credințe)*

Când un element component este un adverb, acesta rămâne neschimbat în flexiune (***nou-****născut,* ***nou-****născuți*).

c) **Compunerea prin abreviere sau prescurtare** se realizează:
- alăturarea literelor inițiale ale cuvintelor care intră în denumirea unei instituții (***O.N.T.*** – *Oficiul Național de Turism,* ***NATO*** – *Tratatul de Organizare Nord Atlantică*);
- reunirea unor fragmente de cuvânt şi a unor litere inițiale: ***TAROM, ADAS*** (în scrierea cuvintelor din această categorie, nu se foloseşte niciodată punctul);
- reunirea unor fragmente de cuvânt: ***aprozar, Centrofarm*** etc.
- reunirea unor fragmente de cuvânt şi a unor cuvinte întregi: ***Pronosport, Romarta*** etc.

Cuvintele formate din inițiale se pot articula (***CFR-ul, V.S.H.-ul***), pot avea forme de plural (***OZN-uri***) şi pot da naştere la derivate (***ceferist, utist***).

În urma compunerii pot rezulta următoarele părți de vorbire:
- **substantive:** *ciubotica-cucului, bunăvoință, Dealul Mare, gură-cască;*
- **adjective:** *binevoitor, verde-deschis, drept-credincios;*
- **pronume:** *altcineva, oarecare, oricine, fiecare;*
- **numeralele:** *unsprezece, douăzeci, treizeci şi unu, câtedoi, tustrei;*
- **verbe:** *a binemerita, a binecuvânta;*
- **adverbe:** *ieri-seară, harcea-parcea, talmeş-balmeş, devreme;*
- **prepoziții:** *de la, de pe la, de lângă, despre;*
- **conjuncții:** *deoarece, fiindcă, ca să, încât;*
- **interjecții:** *hodoronc-tronc, tic-tac.*

Notă! Se scriu cu cratimă:

- **adjectivul + substantiv:** *bună-credință, prim-ministru;*
- **numeralele cardinale + substantiv:** *cinci-frați, trei-frați-pătrați;*
- **substantiv + prepoziție + substantiv:** *viță-de-vie;*
- **nume de personaje cu structură complexă:** *Statu-Palmă - Barbă - Cot;*
- **adverbele compuse:** *azi-noapte, mâine-dimineață;*
- **interjecții compuse analizabile:** *hopa-țopa.*

Schimbarea valorii gramaticale (conversia)

Este un mijloc intern, prin excelență gramatical, de îmbogățire a vocabularului şi constă în trecerea unui cuvânt dintr-o parte de vorbire în alta.

Substantivizarea părților de vorbire

Procedeul se realizează fie prin **articularea cuvântului**, fie prin plasarea sa în **poziții sintactice proprii substantivului.**

- adjectivul a devenit substantiv: ***Harnicul*** *reuşeşte la examene.*
- pronumele a devenit substantiv: *„E **un nimic**, stimabile.”* (I.L. Caragiale)

  *Fiecare are **eul** său.*
- numeralul a devenit substantiv: ***Şaptele*** *la teză m-a salvat.*
- participiul, gerunziul şi supinul se substantivizează prin articulare:

  Tăcutul *ştie multe.*

  Suferindul *se află în spital.*

  Culesul strugurilor se face toamna.
- interjecția a devenit substantiv: *Are un **of.***
- adverbul a devenit substantiv: *Iubeşte-ți **aproapele.***

Conversiunea se realizează şi prin mjloace sintactice:

a) **adjectivul** devine **adverb** când determină un verb:

*Ion cânta un cântec **frumos.*** (adjectiv)

*Ion cântă **frumos.*** (adverb)

b) **substantivul** devine **adverb**:

Toamna *este un anotimp frumos.* (substantiv)

Toamna *începe şcoala.* (adverb)

Doarme ***tun.*** (adverb)
Merge ***glonț*** *la cofetărie.* (adverb)

c) **substantivul** a devenit **adjectiv**:
Avea o inimă ***bărbată.*** (adjectiv)

d) **pronumele** posesive, demonstrative, interogativ-relative, nehotărâte, negative, de întărire devin **adjective pronominale**:

Ex.: *cartea* ***mea****, caietul* ***acesta****,* ***orice*** *băiat,* ***nicio*** *elevă, eleva* ***însăşi****.*

e) **pronumele personale** de persoana I sau a II-a, la formele neaccentuate de dativ şi acuzativ au adesea valoare de **pronume reflexive**:
El ***îmi*** *aminteşte ce i-am promis.* (pronume personal)
Eu ***îmi*** *amintesc ce i-am promis.* (pronume reflexiv)

f) **verbul la gerunziu** devine **adjectiv**:
Coşurile ***fumegânde*** *se văd în zare.*
Lebăda ***murindă*** *trece printre trestii.*

Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului

1. Împrumuturile lexicale au fost favorizate de: vecinătatea geografică, amestecul de populație, relații de ordin politic, economic şi cultural.

Împrumuturile sunt de două feluri:
- împrumuturi mai vechi;
- împrumuturi neologice.

După limba din care provin, împrumuturile mai vechi au următoarele origini:
- **slave**: *babă, ceată, dar, glas, grijă, izvor, milă, bogt, bolnav, a dărui, a dovedi* etc.
- **maghiare**: *belşug, beteag, gând, hotar, gingaş, uriaş, a bănui, a îngădui, viclean* etc.
- **turceşti**: *iaurt, magiun, pilaf, rahat, sarma, basma, chiftea, halva, barcagiu, durduliu* etc.
- **greceşti**: *taifas, politicos, lefter, a fandosi, a plictisi, avurnă, aerisi, chivernisi* etc.

2. Împrumuturile neologice

Fondul lexical neologic al limbii române cuprinde peste 50.000 de neologisme, provenite în cea mai mare parte din:
- **latina savantă**: *a traduce, testimonial;*

- **franceză:** *persoană, curier, mesager, bacalaureat, certificat, pension, alibi, meniu calculator;*
- **italiană:** *stampă, adagio, arpegiu, torță, tenor, chitară;*
- **germană:** *boiler, diesel, gater, balonzaid,bormaşină, electrocar, foraiber, şaibă, rucsac, glasvand, şnițel, bliț;*
- **engleză:** *biftec, parking, spiker, camping, desing, feedback, outsider, faiplay, gentelman, living-room, management, shop, week-end.*

Cele mai multe neologisme s-au adaptat fonetic la regulile limbii române, dar există cuvinte care şi-au păstrat forma din limba de origine.
Ex.: *play-back, happy-end.*

Grație neologismelor, s-a schimbat fizionomia lexicală a limbii române şi s-a consolidat carcaterul ei latin.

Calcul lingvistic

Calcul lingvistic este un procedeu specific de îmbogățire a vocabularului cu ajutorul căruia se formează cuvinte noi din materialul limbii române, dar după modele de structură lexicală străine.

Calculul lingvistic este de două feluri:

- **calc lexical** (se creează cuvinte compuse sau derivate după modele străine): *a întrevedea, cal-putere;*
- **calc semantic** (se dă un sens nou unui cuvânt existent în limba română): ***nebun*** (*piesa de la jocul de şah*), ***foaie*** (*ziar*).

Exerciții

A. Sensul cuvintelor şi relațiile semantice

1. Indicați sinonimele cuvintelor următoare:
   a) *infantil, decisiv, a nara, a edifica, a abandona, eroare, nociv, rival, rapid, dificil, a prefera, ingenios.*
   b) *bir, a descăpățâna, a legiui, sfetnic, slobozenie, surghiun, tiparniță, a bănui, nădejde.*

2. Propuneți sinonime neologice pentru următoarele cuvinte: *teamă, ceresc, a micşora, neînțelegere, veşnicie, vremelnic, zgârcenie, greşeală, copilăresc.*
3. Grupați în perechi de sinonime următoarele cuvinte: *armată, altădată, a alunga, bătălie, credință, oaste, conflagrație, frică, odinioară, a goni, spaimă, a îndepărta, ciudat, teamă, a deceda, bizar, belea, a muri, necaz.*
4. Găsiți sinonime pentru locuțiunile şi expresiile următoare: *a sta ca pe spini, a-şi arăta colții, a lua la rost, a-şi lua picioarele la spinare, a fi oale şi ulcele, a-şi băga mințile-n cap, a pune sare pe rană, a fi neam după Adam, a fi în al nouălea cer, a rămâne cu inima friptă, a se îneca ca țiganul la mal, a căra apă cu ciurul, a întoarce foaia.*
5. Propuneți câte trei sinonime pentru cuvintele: *mândru, a raționa, a afirma* şi introduceți-le în scurte enunțuri.
6. Scrieți antonimele cuvintelor de mai jos şi precizați prin ce procedeu s-au format: *lumină, bun, corect, par, clar, util, pur, egal, înfrunzi, exclude, împăduri, a lega, a înnegri.*
7. Cuplați antonimele din următoarele serii de cuvinte:
    a) *absolut, beligeranță, civilizație, relativ, peren, barbarie, pacifism, efemer, clandestin, aleatoriu, legal, permanent, altruism, benefic, autocrație, egoism, malefic, democrație.*
    b) *tânăr, acolo, a critica, tolerant, cuptibil, aici, a bloca, a lăuda, bătrân, harnic, intolerant, simpatic, leneş, bucurie, tărie, antipatic, slăbiciune, tristețe, a debloca.*
    c) *eterogen, benefic, a decola, corect, omogen, a ateriza, malefic, incorect.*
8. Specificați care dintre perechile de mai jos sunt antonime: *drept-nedrept, copt-crud, bun-nebun, unul-toți, tot-netot, disciplină-indisciplină, băiat-fată, iarnă-vară, capră-țap, capabil-incapabil, femeie-bărbat.*
9. Propuneți câte un antonim pentru cuvintele:
    a) *atent, activ, amorsă, lizibil, moral;*
    b) *nesimțit, solid, proaspăt, agresiv, expirat;*
    c) *sub, încoace, acolo, îndărăt, a escalada.*
10. Identifică perechile de antonime din următorul text:

„Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi şi nouă toate;
Ce e rău şi ce e bine

Tu te-ntreabă şi socoate." (M. Eminescu, *Glossă*)

11. Alcătuiți contexte în care să ilustrați sensurile cuvintelor omonime: *arie, ban, bob, corn, lamă, leu, liliac, lin, liră, lună, mac, marcă, moț, par, parchet, pas, patron, păcurar, păr, război, han, capră.*
12. Alcătuiți propoziții cu omonimele: *golf$_1$, golf$_2$; vază$_1$, vază$_2$; comună$_1$, comună$_2$; casă$_1$, casă$_2$; cameră$_1$, cameră$_2$, cameră$_3$.*
13. Arătați prin exemple că: *unde, cer, sare* şi *vin* sunt omonime lexico-gramaticale (au formă identică, dar sunt părți de vorbire diferite).
14. Formulați scurte enunțuri cu cuvintele şi grupurile omofone: *delegat/de legat; înceată/în ceată; descântă/des cântă; bineînțeles/bine înțeles; deoparte/de o parte; pesemne/ pe semne; oarecum/oare cum; oricând/ori când.*
15. Descoperiți în propozițiile următoare cuvintele care pot avea omonime şi formulați enunțuri cu omonimele acestora:
    a) *Oamenii culeg strugurii din vie.*
    b) *Sorin lucrează pe freză.*
    c) *Pe cer s-a ivit un nor.*
    d) *Bunica a luat un fus din ladă.*
    e) *Vapoarele erau ancorate în golf.*
    f) *Se zărea un car la vale.*
    g) *Venind din excursie am poposit la un han.*
    h) *Somnul este starea fiziologică de repaos.*
16. Identificați în textele de mai jos omonimele, omofonele şi omografele:
    a) *„Se tânguiesc*
    Tălăngi pe căi..." (Şt.O. Iosif)
    b) *„Pare că-i cioplită-n piatră*
    Luminoasa lui figură." (Şt.O. Iosif)
    c) *Rodica mi-e nepoată de vară.*
    d) *A îmbrăcat o camaşă de vară.*
    e) *În pădure am văzut un corn înflorit.*
    f) *Era un elev foarte disciplinat.*
    g) *În orchestră, Radu cânta la corn.*
    h) *Profesorul ne-a vorbit despre era glaciară.*
17. Alcătuiți enunțuri în care să introduceți următoarele paronime: *evolua - evalua; calitate – caritate; învederat – înveterat; atlas – atlaz; fisă – fişă; glacial – glaciar; preveni – proveni; a tasa – a taxa.*

18. Introduceți în scurte enunțuri următoarele paronime: *petrolifer – petrolier; numeral – numerar; incident – accident; funcționar – funcțional.*
19. Arătați, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele combinații sintactice:
    - *anuar / anual statistic;*
    - *exprimare literalp / literară;*
    - *a refuza / a recuza un martor;*
    - *plata în numerar / numeral;*
    - *A emigrat / imigrat din SUA.*
20. Explicați semnificația fiecărui paronim din exemplele de mai jos şi integrați-le în contexte potrivite:
    - *baliză / valiză; brutal / brutar; geantă / jantă; cazual / cauzal; prevala / preleva; sudură / sutură; suveran / suzeran.*
21. Introduceți în scurte enunțuri paronimele: *a recuza - a refuza; a enerva – a inerva; a evalua – a evolua; a revela – a releva; hotel – motel; stringent – astringent; a apropia – a-şi apropia.*
22. Alcătuiți enunțuri prin care să dovediți caracterul polisemantic al cuvintelor: *cap, mână, ochi, carte, a ieşi, şcoală.*
23. Formulați scurte enunțuri prin care să evidențiați sensul propriu şi sensul figurat al cuvintelor: *inimă, lumină, lacrimă.*
24. Construiți scurte contexte în care cuvintele *casă, gură, picior* să fie folosite cu sensul de bază, sens secundar şi sens figurat.
25. Alcătuiți câte trei propoziții în care cuvintele *zăduf* şi *capriciu* să apară cu sensul de bază, sensul secundar şi sensul figurat.
26. Explicați de ce sunt pleonastice următoarele enunțuri: *avansați înainte, averse de ploaie, alegeri electorale, protagonist principal, coexistă împreună, hemoragie de sânge, june tânăr, speculă ilicită, prognozarea viitorului, prefer mai bine, procent la sută, schiță sumară, conducere managerială, mijloace mass-media, a privi retrospectiv în urmă, a aproba pozitiv, hit de mare succes, lipom de grăsime.*

B. Categorii lexicale: arhaisme, regionalisme, argou, jargon

1. Identificați arhaismele din textul următor şi explicați-le:

„În fine, postelnicul apăru în scară îmbrăcat în antiriu de cutnie ca guşa porumbelului, încins peste mijloc cu un şal, cu işlicul în cap

şi învelit până la ochi cu o giulea de postav albastru blănită cu blană de râs." (N. Filimon)

2. Identifică arhaismele fonetice, lexicale, semantice, morfologice şi sintactice în următoarele texte:
   a) *„Ştefan-vodă cel Bun, luând domnia Moldovei şi viind turcii în dzilele lui să treacă în Moldova la Galați, i-au bătut foarte rău pe turci şi au luat şi Cetatea Albă şi Chilia de la turci. Apoi mai pe urmă iar le-au luat turcii aceste două cetăți. Şi în câteva rânduri s-au bătut Ştefan-vodă cu turcii. Iar când s-au bâtut la Războieni, atunce s-au aşedzat turcii cu Ştefan-vodă. Şi le-au dat hotar şi olat Buceagul şi au făcut pace şi turcii apoi au adus tătarii din Crâm şi i-au aşedzat în Buceag, carii stau şi până astăzi, precum au aşezat şi la Hotin lipcarii."* (I. Neculce, *O sama de cuvinte*)
   b) *„Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet."* (M. Eminescu)
   c) *„Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă..."* (M. Eminescu)
3. Explicați prin sinonime sensul următoarelor regionalisme: *cucuruz, curechi, lubeniță, crumpi, cuşmă, mai, cucurbătă.*
4. Identificați elementele de argou din următorul fragment:

„Gunoiul luneca tăcut, surd, aşezându-se mai jos în straturi. Hoții se adunaseră […]

- *De zulit, ai mai zulit la viața ta? Se amestecă şi Oacă, suflându-şi nasul.*
- *Da.*
- *O fi găinar d-ăia de ciordeşte corcovițe […]*

Cel tânar nu-l privi.

Gheorghe îl trase deoparte.

- *Nu-i băga-n seamă, bijboc, fac pe şmecherii. [...]*

Paraschiv zări groapa. Locul era tainic. [...] Îi era frică de haidamacii ce-l prețuiau din priviri, hoți bătrâni toți, duşi pe la puşcărie.

- *Mişto cosor, să n-am spor! De unde l-ai pescuit? […]*
- *Ce zici, câte bătrâne luăm pe el?"*

(Eugen Barbu, *Groapa*)

C. Mijloace de îmbogățire a vocabularului

a) **Mijloace interne: derivarea, compunerea, schimbarea valorii gramaticale.**

1. Indicați cuvintele de bază de la care s-au format următoarele diminutive: *mugurel, copilaş, scăunel, măscioară, tinerel, frunzuliță, căsuță.*
2. Specificați prin ce mijloace sunt derivate următoarele cuvinte: *arătare, breslaş, lucruşor, pieptiş, (a) precumpăni, răsplată, renaştere.*
3. Derivați cu prefixul ***re-*** verbele: *a vedea, a calcula, a evalua, a edita, a efectua* şi explicați sensul derivatelor.
4. Alcătuiți cuvinte cu prefixoidele (pseudoprefixele) următoare: *ante-, anti-, arhi-, cripto-, infra-, mega-, micro-, macro-, mono-, poli-, termo-, ultra-.*
5. Indicați cuvântul de bază şi procedeul lexical prin care s-a format cuvântul *bunătate.*
6. Formați diminutivele cuvintelor: *băiat, cântec, clopot, fir, frate, grădină, măr, pasăre, ramură, vele.*
7. Dați exemple de sufixe (augmentative, diminutivale, de agent, colective) şi alcătuiți derivate cu ele.
8. Dați exemple de sufixe substantivale, adjectivale, verbale, adverbiale şi formați câte patru derivate cu fiecare dintre ele.
9. Găsiți cuvinte derivate care să aibă prefixe: *intra-, extra-, post-, supra-, bio-, hiper-, inter-, hipo-, trans-, ultra-.*
10. Formați derivate cu ajutorul prefixelor *în/îm* de la cuvintele:
    a) *prieten, baie, bold, cerc, proprietar, pădure, suflet, groază.*
    b) *nobil,negru, nor, noapte, nebun.*
11. Se dau cuvintele: *prefăcătorie, scriere, înscris, nevăzut, îndulcit, strălucitor, străvechi, desfăcător, omuleț, frunziş.* Stabiliți rădăcina, sufixele şi prefixele.
12. Refaceți procesul derivativ al următoarelor cuvinte: *învălmăşeală, înstrăinare, neajutorat, reînsănătoşire, săteancă, risipă.*
13. Care dintre următoarele cuvinte sunt formate în limba română cu sufixul ***–tor***?
    a) *agricultor*; b) *trecător*; c) *dansator*; d) *amator*.
14. Cuvintele *îndemn, risipă* s-au format prin:
    a) derivare progresivă; b) derivare regresivă; c) derivare parasintetică.

15. Din lista următoare rescrieți numai substantivele derivate cu sufixe colective: *tineret, puştime, pietriş, doime, bănet, secret, păpuriş, porumbiş, argintărie, prostie, papetărie.*
16. Dați cinci exemple de cuvinte derivate cu sufixe moționale diferite.
17. Rescrieți cuvintele derivate cu prefixul ***stră-***: *străbunic, a (se) strădui, străfund, a străbate, a străluci, strămoş, străchinuță, strămută.*
18. Formează adjective cu sufixele: ***-os, -iu, -atic, -nic, -esc*** de la cuvintele: *amar, primăvară, rugină, ceață, zi, tânăr, dar, pământ, negură, pace.*
19. Scrieți diminutivele cuvintelor: *frate, mamă, carte, țară, bancă, voinic, picior, butoi, gură, pantof.*
20. Formați câte cinci exemple de cuvinte compuse respectând cerințele următoare:
    a) substantive compuse rezultate dintr-un adjectiv şi un substantiv;
    b) substantive compuse rezultate dintr-un verb şi un substantiv;
    c) adjective rezultate dun unirea a două adjective;
    d) formarea unui cuvânt nou din silabele componentelor:
21. Prin ce mijloace ale compunerii s-au format cuvintele: *port-avion, uzufruct, CEC, gura-leului, coate-goale, nord-american, Ştefan cel Mare, vagon-restaurant, scurtcircuit, untdelemn, Facultatea de Litere, Harap-Alb, Cluj-Napoca, şaptezeci, UNESCO, Barbăroşie, Statu-Palmă-Barbă-Cot.*
22. Rescrieți, din lista următoare, doar cuvintele compuse ortografiate corect (cf. DOOM$_2$): *arbore-de-cafea, bunăcreştere, nord-american,, câine-lup, gândac de bucătărie, prim-solist, astăvară, urs-polar, maşină-unealtă, prost-crescut, stop cadru, viceprim-ministru, ştirbababacloanța, Prâslea-cel-Voinic, Lăsata-secului, massmedia, VIP-uri, Stan-Pățitul.*
23. Citiți cu atenție grupurile de contexte de mai jos şi precizați ce părți de vorbire sunt cuvintele care se repetă:
    a) *fulg uşor; fulguieşte uşor;*
    b) *om drept; student la drept;*
    c) *înaintea casei; mergem înainte;*
    d) *sunet clar; răspunde clar;*
    e) *glasul blând; vorbeşte blând;*

f) *Cartea de citire e nouă. De treci prin Arad, sună-mă. De, dacă nu te-astâmperi...*

24. Se dau cuvintele: *vara, sâmbăta, dimineața, noaptea*. Introduceți-le în enunțuri în care să aibă, pe rând, valoarea de substantiv şi de adverbe de timp.
25. Formulați enunțuri în care cuvintele: *frumos, corect, zilnic, uşor, greu* să fie, pe rând, adjective şi adverbe.
26. Construiți enunțuri în care cuvintele: *tun, scai, buştean* să fie, pe rând, substantive şi adverbe.
27. Alcătuiți câte un enunț pentru a ilustra schimbarea valorii gramaticale a următoarelor cuvinte, potrivit indicațiilor dintre paranteze:
    a) *târziu* (adverb diminutival, adjectiv);
    b) *vorbă* (substantiv diminutival, substantiv colectiv, adjectiv);
    c) *cinci* (substantiv, adjectiv).
28. Menționați ce părți de vorbire sunt cuvintele subliniate şi explicați prin ce procedeu s-au format:
    Vara *plecăm la munte.*
    Vara *este secetoasă.*
    Ei sosesc **vineri** *la noi.*
    Elevul s-a exprimat **clar**.
    În fața *pericolului a cedat.*
    Înapoi! *A strigat vânătorul.*
    Păzea! *Că vine acceleratul.*
    Ofițerul a comandat: ***foc!***
29. Transformați următoarele pronume în adjectivele pronominale corespunzătoare:
    Haina ***acesteia*** *este nouă.*
    Care *vine?*
    Vorbeam despre rezultatele ***fiecăruia.***
    Discuția ***despre a sa*** *este interesantă.*
    Însuşi *a condus activitatea.*
30. Construiți cinci enunțuri prin care să dovediți că, prin schimbarea valorii gramaticale, unele substantive proprii devin substantive comune.

b) Mijloace externe: împrumuturile şi neologismele

1. Explicați, folosindu-vă de un dicționar de neologisme, sensul următoarelor neologisme:
a) *airbag, alură, bluegeans, break, briefinf, broker, CD-player, CD-writer, charismă, design, hard-disk, sftware;*
b) *chewing-gum, consulting, discount, duty-free, hacker, hamburger, happy-end, marker, mouse (dispozitiv la computer), show, talk-show.*

Model: *talk-show = masă rotundă televizată, o dezbatere aprinsă, polemică, organizată în aşa fel, încât telespectatorii să ajungă să participe la discuții.*

2. Indicați câte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte şi introduceți-le în scurte enunțuri: *urmare, cerere, vină, singurătate, târziu, amănunt, împrejurare, a muri, vârstă, vinovat.*
3. Indicați sensul corect al următoarelor neologisme şi plasați-le apoi în enunțuri proprii: *apropiá, fortuit, a gerá, grépfruit, lucrativ, paliativ, salutar, specios, vindicativ.*

Model: *apropriá = a-şi atribui ceva care nu îi aparține;* a nu se confunda cu *apropiá = situat aproape în spațiu sau în timp.*

4. Construiți enunțuri în care să folosiți neologismele: *electron, boiler, fotbal, ofsaid, presing, ilicit, decent, abominabil, facil.*
5. Introduceți în scurte enunțuri neologismele: *a disipa, a demara, a badina, a implementa, indexare.*

Frazeologia

Frazeologia este o ramură independentă, relativ recentă, a lingvisticii.

Termenul **frazeologie** are două sensuri:

a) totalitatea frazeologismelor dintr-o limbă;
b) disciplina care studiază frazeologismele;

Frazeologismele sunt îmbinări stabile de cuvinte cu sens unitar şi unic. Aceste combinații nu sunt rezultatul unei creații de moment a vorbitorului (cum sunt **îmbinăriile libere de cuvinte)**, ci există în limbă, fiind resimțite ca unități de sine stătătoare. În studiile recente se preferă să se folosească denumirea de **unități frazeologice.** Ele se remarcă prin **stabilitate în timp, nu suferă modificări, nu suportă comutarea** (în **om cu scaun la cap, scaun** nu poate fi înlocuit cu **fotoliu,** observă E. Coşeriu), dar sunt de foarte multe ori echivalentul unui cuvânt. Cele care se creează în interiorul limbii sunt stabile prin excelență, nu evoluează formal şi sunt intraductibile. De exemplu, cu greu am putea găsi un termen echivalent si expresiv în acelaşi timp pentru nişte construcții de tipul: "a purta cuiva sâmbetele" , "a căra apă cu ciurul" , "a o face de mămăligă", "a face cu ou şi cu oțet".

Este necesar ca frazeologia să fie separată atât de sintaxă, cât şi de lexicologie, cu toate că se apropie cel mai mult de aceasta din urmă, atât prin metodele de investigație, cât şi prin obiectul ei de cercetare. Datorită gradului foarte ridicat de sudură al elementelor componente ale frazeologismelor, acestea au legături nesesizabile cu **sintaxa,** deoarece "îmbinăriile care stau la baza frazeologismelor nu respectă regula unitățiilor, relațiilor şi funcțiilor sintactice caracteristice limbii respective" (Ion Toma). O privire mai atentă asupra principalelor tipuri de unități frazeologice ne duce spre concluzia că acestea se aseamănă cel mai mult cu **cuvintele compuse**. Asemenea cuvintelor compuse, şi unitățile frazeologice au **înțeles unitar** şi îşi pot schimba valoarea gramaticală prin procedeul numit **derivare frazeologică**: (**a băga de seamă > băgare de seamă; a ține minte > ținere de minte).** Se deosebesc de acestea prin gradul accentuat de sudură şi prin faptul că au, în general, sinonime cuvinte simple (ex: **a scoate din fire = a enerva).**

Tipuri de unități frazeologice

Cercetătorii au ajuns la concluzia că tipurile de unități frazeologice pot fi reduse la două foarte importante:

a) locuțiuni şi expresii; b) idiotisme. La acestea mai pot fi adăugate **perifrazele, binoamele lexicale, locuțiunile de intensitate, formulele şi clişeele internaționale.**

Locuțiunile se definesc ca un grup de cuvinte mai mult sau mai puțin sudat, cu un înțeles unitar şi care se comportă ca o singură parte de vorbire. Cuvintele care intră în alcătuirea locuțiunilor au grade de sudură diferite: unele dintre locuțiuni au fost transformate în cuvinte compuse: **de vreme, altădată, altfel.** Pe plan lexical, unitatea semantică a unei locuțiuni se realizează prin pierderea individualității cuvintelor care o alcătuiesc. Sunt cuvinte care, în limba română actuală, se află numai în locuțiuni, ca arhaisme sau / şi regionalisme : adv. **buzna** din **a da buzna,** substantivele **zadar** din **în zadar** şi **pofida** din **în pofida** (vezi Mioara Avram, **Gramatica pentru toți,** pag. 32).

Locuțiunile se caracterizează prin ordinea fixă a elementelor componente şi prin posibilitățile reduse de disociere. Cuvintele din interiorul locuțiunii nu flexionează şi nu pot fi înlocuite cu sinonime. Locuțiunile sunt mai expresive decât partea de vorbire echivalentă.

Există locuțiuni echivalente cu toate părțile de vorbire, în afară de articol:

- locuțiuni substantivale: **bătaie de joc, ținere de minte, aducere aminte,** etc.
- locuțiuni adjectivale**: scos din fire, dat pe brazdă, de cuvânt**, etc.
- locuțiuni pronominale: **una ca asta, cine ştie ce,** etc.
- locuțiuni numerale: **câte şi mai câte, a doua oară,** etc.
- locuțiuni verbale: **a pune la cale, a da năvală,** etc.
- locuțiuni adverbiale: **în față, din nou, în jur, pe şoptite, tura-vura** etc.
- locuțiuni prepoziționale: **în fața, din pricina , față de, în afara**, etc**.**
- locutiuni conjuncționale: **în vreme ce, până ce, ca şi cum**, etc.
- locuțiuni interjecționale: **ia uite! nu zău?!, ei, bravo!** etc.

Multe dintre locuțiunile substantivale şi adjectivale provin din locuțiunile verbale prin **derivare frazeologică**.

Locuțiuni verbale:	Sensul locuțiunii:	Locuțiuni substantivale:	Sensul locuțiunii
- a lua aminte - a băga de seamă - a-şi bate joc - a(şi) aduce aminte - a-i părea rău - a ține minte	- a fi atent - a observa - a batjocori - a(şi) aminti - a regreta -a reține, a păstra	- luare-aminte - băgare de seamă - bătaie de joc - aducere aminte - părere de rău - ținere de minte	- grijă, atenție - atenție, grijă - batjocură - amintire - regret, căință - memorie

Dintre **locuțiunile adjectivale** derivate din cele verbale amintim:

Locuțiuni verbale:	Locuțiuni adjectivale:	Sensul locuțiuni:
a da peste cap a scoate din fire a da pe brazdă a întoarce pe dos	dat peste cap scos din fire dat pe brazdă întors pe dos	încurcat enervat adaptat supărat, necăjit

În opinia lingvistului Gh. Colțun, în limba română nu sunt locuțiuni substantivale propriu-zise, ci numai derivări din locuțiunile verbale, de exemplu: **băgator de seamă** şi constată că expresiile **cu băgare de seamă** şi **cu părere de rău** "apar mai frecvent în limba română cu valoare de frazeologisme adverbiale" (**Frazeologia limbii române**, 1997, pag. 25)

Aceeaşi idee o susține Theodor Hristea, când afirmă că " […] o bună parte din locuțiunile substantivale şi adjectivale provin din cele verbale prin fenomenul pe care l-am numit derivare frazeologică" (**Sinteze de limba română**, pag. 140).

Expresiile sunt grupuri de cuvinte cu înțeles unitar şi cu o forță expresivă mult mai puternică decât cea a locuțiunilor, fiind generatoare de efecte stilistice. Credem că, în cele mai multe situații, cu cât o îmbinare stabilă de cuvinte este mai **expresivă**, cu o mare încărcătură afectivă, cu atât suntem îndreptățiți să o considerăm expresie.

Exemple: **a tăia frunze la câini, a făgădui marea cu sarea, a umbla de frunza frăsinelului, drept ca funia în traistă, a-i lipsi o doagă, a-şi lua inima în dinți**, etc.

Sensul expresiilor frazeologice se formează pe baza unei abstractizări parțiale, unele elemente păstrându-şi sensul inițial sau legătura cu acest sens (**a vorbi între patru ochi, a făgădui marea cu**

sarea, a pune umărul, cu inima uşoară, cusut cu aţă albă, a da sfoară în ţară etc.).

Expresiile idiomatice (numite în unele lucrări de specialitate **idiotisme,** uneori **idiomatisme**) sunt unităţi frazeologice cu înţeles figurat “de bloc” nedecompozabil (şi, de aceea, intraductibil), specifice limbii respective. La aceste expresii desemantizarea elementelor componente este totală (au cel mai înalt grad de abstractizare).

Exemple: **coadă de topor, a nu-i fi toţi boii acasă, a nu fi în apele lui, a bate belciuge, a-şi da arama pe faţă, a se strânge funia de par, a albi laptele** etc.

Binoamele lexicale: tare şi mare, linişte şi pace, ziua şi noaptea etc.

Formule internaţionale: mărul discordiei, turn de fildeş, război rece, fata morgana, magna cum laude.

Clişeele internaţionale sunt unităţi frazeologice consacrate în majoritatea limbilor; în structura lor intră un nume propriu care trimite la legende antice sau biblice, dar şi la situaţii reale:

- arca lui Noe (cf. fr. L’arche de Noe);
- călcâiul lui Ahile (cf.fr. le talon d’Achille);
- mărul lui Adam (cf.fr. pomme d’ Addam);
- oul lui Columb (cf.fr. l’oeuf de Colomb);

Perifraze: luceafărul poeziei româneşti, bardul de la Mirceşti, etc.

Locuţiuni de intensitate: îndrăgostit lulea, gol puşcă.

Expresiile idiomatice au o încărcătură stilistică deosebită, opera lui I. Creangă şi M. Sadoveanu ne oferă numeroase exemple în această privinţă.

CAPITOLUL AL III-LEA
ELEMENTE DE MORFOLOGIE

Gramatica este ştiinţa care studiază reguli privitoare la modificarea formei cuvintelor şi la îmbinarea acestora în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze.

Părţile gramaticii sunt:

a. **morfologia** – cuprinde reguli privitoare la modificarea formei cuvintelor.
b. **sintaxa** – cuprinde reguli referitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze.

MORFOLOGIA

Morfologia este partea gramaticii care studiază clasele de cuvinte şi regulile privitoare la modificarea formei cuvintelor. Morfologia este în relaţie strânsă cu **lexicul,** cu **fonetica** şi cu **formarea cuvintelor.** Ea vine şi în ajutorul **stilisticii**.

Morfologia se ocupă cu studiul părţilor de vorbire care denumesc **obiecte** (substantivul), **însuşiri ale obiectelor sau ale acţunilor** (adjectivul şi adverbul), **un număr sau o determinare numerică** (numeralul), **o acţiune sau o stare** (verbul), **o stare fizică** (interjecţia), raporturi sintactice fără să aibă înţeles de sine stătător (articolul, prepoziţia, conjuncţia), **înlocuiesc nume de obiecte** (pronumele).

Clasificarea părţilor de vorbire

Din punct de vedere al schimbării sau a neschimbării formei, părţile de vorbire se clasifică în două categorii:

a) **flexibile** (îşi schimbă forma în procesul comunicării în raport cu categoriile gramaticale):

- **substantivul** (gen, număr, caz): copilul, copilului, copii, copiilor;
- **adjectivul** (gen, număr, caz, grade de comparaţie): frumos, frumoasă, frumoşi, frumoase, cel mai frumos, la fel de frumos, foarte frumos;

- **articolul** (gen, număr, caz): **un** caiet **al** meu, **nişte** caiete **ale** mele;
- **numeralul** (gen, număr, caz): primul, prima, primii, primele, cel dintâi, cea dintâi, cele dintâi;
- **pronumele** (gen, număr, caz, persoană): el, ea, ei, ele, (al) lui, (a) ei;
- **verbul** (diateză, mod, timp, număr, persoană): fusese lăudat – diateza pasivă, modul indicativ, timpul mai mult ca perfectul, persoana a III – a, numărul singular.

Unele categorii gramaticale nu se pot exprima decât prin îmbinarea cuvintelor în propoziţii. (ex.: cazul la substantiv, adjectiv, pronume).

b) **neflexibile** (nu-şi modifică forma în procesul comunicării):

- **adverbul**: aici, acolo, departe, ieri, pretutindeni;
- **prepoziţia**: de, la, cu, despre, de lângă, înaintea;
- **conjuncţia**: şi, dar, deci, sau, fie…fie, fiindcă, dacă, deşi, încât, pentru că, în timp ce (locuţiuni conjuncţionale);
- **interjecţia**: vai, trosc, iată, haide (pot avea valoare predicativă).

Observaţii:

1. Există cuvinte invariabile, care au aceeaşi formă în timpul flexiunii

(pronumele **dumneavoastră),** unele numerale cardinale (cum ar fi **trei**), substantivul **unchi**.

2. Unele adverbe au grade de comparaţie (ca adjectivele): **bine, mai bine, tot aşa de bine, mai puţin bine, cel mai bine, foarte bine**.
3. Categoriile gramaticale se manifestă în mod specific la fiecare parte de vorbire.

Din punct de vedere **lexical** părţile de vorbire se clasifică în:

1. **Părţi de vorbire cu sens lexical**: substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, interjecţia.
2. **Părţile de vorbire fără sens lexical**: articolul, prepoziţia, conjuncţia.

Articolul, prepoziţia şi conjuncţia ajută la realizarea unor relaţii gramaticale, din această cauză se mai numesc **instrumente gramaticale.** În această categorie mai intră:

- verbele auxiliare morfologice: a fi, a avea, a vrea (când intră în formule verbale compuse).
- verbele auxiliare sintactice (copulative): a fi, a deveni, a rămâne, a ajunge, a ieşi, a însemna, a se face, a părea (aceste verbe intră în structura predicatului nominal).
- adverbele si locuțiunile adverbiale cu care se formează gradele de comparație la adjective şi adverbe: mai puțin, tot aşa de, la fel de, foarte.
- pronumele reflexive când contribuie la formarea diatezei reflexive (**a-şi aminti, a se duce**).

Din punct de vedere sintactic părțile de vorbire se clasifică după funcțiile pe care le îndeplinesc în propoziții. O anumită parte de vorbire poate îndeplini diferite funcții sintactice: subiect, atribut, complement, nume predicativ. Verbul la modurile personale îndeplineşte funcția de predicat, dar la unele moduri nepersonale poate îndeplini funcția de complement, atribut, nume predicativ (participiul, gerunziul), sau subiect (infinitivul).

Categoriile gramaticale ale limbii române sunt:
- **pentru clasa numelui:** genul, numărul, cazul, gradele de comparație, persoana.
- **pentru verb:** persoana, diateza, modul şi timpul.

Structura morfologică a cuvintelor

Părțile componente ale unui cuvânt pot fi: **rădăcina, tema, prefixele, sufixele şi desinențele.** Prefixele, sufixele şi desinențele poartă numele de **afixe**.

Rădăcina este elementul neanalizabil, comun mai multor cuvinte cu sens înrudit, alcătuind o familie: **frunz**-ă, **frunz**-işoară, **frunz**-uliță, **frunz**-ar, **frunz**-iş, în-**frunz**-ire, des-**frunz**-ire.

În rădăcină apar **alternanțe fonetice**: m**a**să-m**ă**suță, f**a**tă – f**e**tiță, po**a**rtă -portiță, ca**dă**-că**z**i.

Tema este alcătuită din rădăcină şi unul sau mai multe afixe ex: **înfrunzi**: **în-**prefix+**frunzi** – rădăcină; **rescriere**: **re**-prefix+**scr**-rădăcină; **cântam**: cânt-rădăcină + a - sufixul imperfectului.

Sufixele sunt afixe cu valoare lexicală sau gramaticală.

- **sufixele lexicale** – prin adăugarea lor la o bază se crează cuvinte cu sens lexical nou: căl**uț** – fața de cal; săt**ean** fața de sat.
- **sufixe gramaticale –** ajută la formarea unor timpuri sau moduri la verbe:

(indicativ prezent: laud**ăm**, gerunziu: lucr**ând**; participiu: băt**ut**.)

Prefixele se adaugă întotdeauna înaintea rădăcinii şi au numai valoare lexicală: **re**scriere, **ne**clar.

Desinențele sunt afixe gramaticale care se adaugă la rădăcină sau la temă pentru a arăta numărul şi cazul substantivelor, genul, numărul şi cazul adjectivelor, persoana şi numărul la verbe. (scri**e**, ta**ci**, frumoas**ă**, unei student**e**).

O formă gramaticală are o singură desinență. Uneori o formă poate să nu aibă nicio desinență, desinențe nemarcate, desinențe zero): lăuda**m**-lăuda.

Accentul şi intonația pot modifica valoarea unor cuvinte. La verbe, schimbarea accentului atrage după sine schimbarea valorii morfologice: láudă - lăudá; íntră-intrắ.

Intonația indică valoarea de vocativ sau de superlativ al unui cuvânt: Rareş, învață! – Rareş învață.

PĂRȚILE DE VORBIRE
PĂRȚILE DE VORBIRE FLEXIBILE
SUBSTANTIVUL

Definiție:

Substantivul este partea flexibilă de vorbire care denumeşte obiecte:

- **ființe**: băiat, fată, om, învățătoare, bunică;
- **lucruri**: casă, carte, perete, penar, scaun;
- **fenomene ale naturii**: ploaie, vânt, ger, fulger;
- **acțiuni**: urcare, coborâre;
- **stări sufleteşti**: bucurie, tristețe, dor, extaz;
- **însuşiri**: frumusețe, forță, înțelepciune;
- **relații umane**: prietenie, duşmănie, colegialitate;

Clasificarea substantivelor

1) După structură substantivele sunt:
   a) **simple**: om, oraş, creion, penar, căsuță;

b) **compuse** : bunăvoință, floarea – soarelui, floare – de – colț, bloc – turn, casă de bani, România literară;

Ortografia substantivelor compuse

Substantivele contopite se scriu fără liniuță de unire: untdelemn, bunăstare; Se scriu cu liniuță de unire următoarele categorii:

- substantivele comune compuse prin juxtapunere: bloc – turn, scris – citit;
- substantivele compuse alcătuite din substantiv şi adjectiv. proastă – creştere, rea – voință;
- substantiv + substantiv în genitiv: arborele – vieții, ochiul – boului;
- substantiv + prepoziție + substantiv: trestie – de – zahăr, spumă –de – mare, arbore – de – pâine;
- compuse prin subordonare completivă: zgârâie – brânză, papă – lapte;
- compuse de tip propoziție: du - te – vino;

Se scriu cu liniuță de unire substantivele proprii din următoarele categorii:

- compuse prin juxtapunere: Cluj – Napoca, Hagi – Tudose, Drăgăneşti – Olt, Bogdan – Vodă, Muma – Pădurii, Statu – Palmă – Barbă – Cot, Prâslea – cel – Voinic;
- compuse care denumesc personaje din basme şi povestiri (substantiv + substantiv în genitiv): Zâna – Zorilor.

2. După felul obiectului denumit substantivele sunt:
   a) comune: băiat, copil, pălărie, şcoală, munte;
   b) proprii: Mureş, Paris, Bucureşti, Dan, Grivei, Satu – Mare, Moromeții, Unirea Principatelor, Facultatea de Litere.

Există situații când un nume comun poate fi folosit ca propriu (Brad, Buşteni, Ion Creangă, Grigore Ureche) sau un nume propriu devine comun: olandă, savarină, volți, mansardă etc.

Scrierea cu inițială majusculă

Substantivele proprii se scriu cu majusculă (literă mare) indiferent de locul pe care îl ocupă în propoziție.

Substantivele proprii compuse se scriu cu inițiale majuscule.

Se scriu cu inițiale majuscule la toate cuvintele care intră în compus, cu excepția cuvintelor ajutătoare: Liceul „Dimitrie Țichindeal” Arad, Facultatea de Litere, Biblioteca Centrală Universitară, Curtea de Argeş, Câmpia de Vest, Bulevardul Şefan Augustin Doinaş etc.

Se scriu cu inițială mare numai la primul element al compusului:

- titlurile operelor literare, ştiințifice, muzicale: O scrisoare pierdută, Împărat şi proletar, Dicționar de contradicții în adaos, Sânge vienez etc.
- titlurile publicațiilor: România literară, Tribuna învățământului etc.
- numele legilor: Legea învățământului preuniversitar etc

Categoriile gramaticale ale substantivelor

1. Genurile substantivului

Genul este o categorie gramaticală care indică sexul ființelor exprimate de un substantiv, şi face distincția între obiecte şi ființe.

Substantivele româneşti se încadrează la trei genuri: **masculin** (un copil – doi copii), **feminin**: (o fată – două fete), **neutru**: (un scaun – două scaune)

Desinența nu este un criteriu pentru recunoşterea genului. Astfel în – **ă** se termină şi masculine şi feminine: popă, tată, Fănică, mamă, casă; în **– e** avem substantive de totate genurile: iepure (m), carte (f), spate (n); substantivele neutre se termină de obicei în -o, - u, - ou (radio, atu, stilou) dar tot în **- ou** se termină şi masculinul **erou**.

La substantivele proprii genul corespunde sexului natural (Ioana – feminin, Ion – masculin) sau se stabileşte în funcție de forma substantivului: (Oradea – feminin, Criş – neutru, Bucureşti – masculin)

Cele mai multe neologisme s-au integrat genului neutru, având terminația în **- e** : bareme, tranzistoare, elemente etc.

Norma actuală a optat pentru un singur gen, şi anume **astru** masculin, **cleşte** masculin (pl. **cleşti**), **foarfecă** feminin.

La substantivul **împrumutat** din engleză **mass – media** s-a admis (în acord cu formarea şi în conformitate cu trecerea unor plurale neutre latineşti la origine la feminin singular) folosirea lui ca

feminin singular (**mass – media actuală**), cu genitv – dativul articulat **mass – mediei** (prin intermediul mass – mediei).

Substantivele mobile – formeză femininul de la masculin sau invers, cu ajutorul sufixelor, prin procedeul numit **moțiune**.

Exemple: gâscă – gâscan, cioară – cioroi, student – studentă, țăran – țărancă, pictor – pictoriță, atlet – atletă.

În cazul substantivelor care denumesc ființe, diferența de sex se poate face şi prin cuvinte diferite: babă – moş, mamă – tată, unchi – mătuşă, cal – iapă.

Substantivele epicene sunt substantivele nume de ființe, care denumesc, printr-un cuvânt, ființele de ambele sexe:

- **au formă de masculin**: cuc, elefant, păstrăv, greier, fluture, râs, crocodil, bursuc, procuror, medic etc.
- **au formă feminină**: balenă, prepeliță, privighetoare, ştiucă, viperă, libelulă, furnică, veveriță, cămilă etc.

Genul personal grupează substantive masculine şi feminine (comune sau proprii) care denumesc persoane sau animale şi plante personificate.

Trăsăturile genului personal:

- numele de persoană masculine la cazurile genitiv şi dativ singular au articol hotărât proclitic: stiloul lui Vasile; dau lui Vasile o casetă.
- la numele de persoană care exprimă rudenia (frate, soră, vară, bărbat) adjectivul posesiv se adaugă fără ca aceste nume să fie articulate: soră – mea, frate – meu.
- formarea acuzativului complement direct cu prepoziția **pe**: Îl ştiu **pe Ion**.

Numărul substantivelor

Numărul este categoria gramaticală a substantivului care indică unul sau mai multe obiecte:

a) **singular**: denumeşte un singur obiect: casă, elev, cal, grădină;
b) **plural**: arată două sau mai multe obiecte: case, elevi, cai, grădini;

Substantivele cu sens colectiv (au formă de singular, dar înțeles de plural): roi, tineret, omenire, frunziş, aluniş, brădet, stol, regiment, herghelie, bandă, batalion, puiet etc.

Substantivele invariabile (au aceeaşi formă pentru singular şi plural când sunt nearticulate: un pui – nişte pui, o învățătoare – nişte învățătoare, o luntre – două luntre, un gutui – doi gutui (pom), un arici - doi arici).

Substantive cu forme multiple de plural

a) unele au acelaşi sens: roată – roți – roate; boală – boli – boale;
b) altele au sensuri diferite:

arc – arce (în geometrie)	centru – centri (jucător sportiv)
arc – arcuri (resorturi)	centru – centre (localități, instituție)
bandă – benzi (fâşie)	curent – curenți (de aer)
bandă – bande (grup)	curent – curente (de idei)
colț – colți (dinți de animale)	raport – rapoarte (relatare oficială)
colț – colțuri (unghere)	raport - raporturi (relații)

Substantive defective de număr (au forme numai la unul dintre cele două numere).

a) **substantive defective de singular (plurariatantun)**: zori, câlți, blugi, tăiței, şale, icre, ochelari, măruntaie, moaşte, zorele, crustacee, Focşani, Balcani, Alpi;
b) **substantive defective de plural** (singulariatantum): argint, făină, unt, lapte, aur, fasole, grâu, sânge, vată, tineret, blândețe, secară, ovăz, cacao, handbal, Craiova, Olt, Dunăre.

Pluralul substantivelor se formează de obicei de la singular cu ajutorul desinențelor specifice pentru cele trei genuri, însoțite uneori de alternanțe fonetice în radical: brad – brazi, ladă – lăzi, covor – covoare, masă – mese.

Norma actuală admite **noile singulare** pe care unele substantive feminine cu rădăcina terminată în **– l** şi pluralul în **– e** şi le-au creat după modelul **sofa**, **sofale**, **cafea**, **cafele**, **bretea** pentru sensurile "fâşie de susținere la îmbrăcăminte, ramificație rutieră", **sanda** (nu sandală).

Cazurile substantivului

Cazul este forma pe care o ia substantivul pentru a exprima o anumită funcție sintactică. Cazul exprimă relația (raportul) dintre substantiv şi alte cuvinte din propoziție: substantive (zid de cărămidă),

adjective (rău **de gură**), pronume (niciunul **dintre artişti**), numerale (doi **dintre studenți**), verbe (pleacă **la stadion**), adverbe (cântă mai frumos **decât Radu**), interjecții (iată **un vapor**).

Relația cazuală la substantiv se realizează prin:

a) **flexiune**: coridoarele **şcolii**, amfiteatrul **facultății**;
b) **joncțiune,** cu ajutorul prepozițiilor şi locuțiunilor prepoziționale: merge **la facultate**; Cântă **împreună cu Dora**;
c) **joncțiune şi flexiune**: Maria s-a oprit **în fața teatrului**.

Substantivele au cinci cazuri: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ şi vocativ.

Funcțiile sintactice ale cazurilor:

Cazul	Prepoziții şi locuțiuni prepoziționale	Întrebare	Funcții sintactice	Exemple
NOMINATIV		cine? ce?	subiect nume predicativ apoziție	Elevul învață Radu este elev. Prietenul meu, elevul, desenează.
ACUZATIV	cu, de, în, din, despre, pe, dinspre, spre, către, sub, peste, de la, de pe, de lângă, aproape de, până la	pe cine? ce?	complement direct	Îl văd pe elev zilnic. Citesc o poveste.
		despre, la, în, cu, de la, de, pentru cine? ce?	complement indirect	Vorbesc despre examen. Mă gândesc la părinți.
		de către cine? ce?	complement de agent	Sunt salutat de elev.
		când?	complement circ. de timp	Desenez în oră.
		unde?	complement circ. de loc	Locuim în oraş.
		cum?	complement circ. de mod	Plec fără umbrelă.
		din ce cauză?	complement circ. de cauză	El tremură de frică.
		în ce scop?	complement circ. de scop	Mă pregătesc pentru excursie.
		din ce? din ce este?	nume predicativ	Aşternutul era de pânză.
		care?	atribut substantival prepozițional complement circ. instrumental complement circ. sociativ	Vecinul de bloc a plecat. Scrie cu creionul. Vine împreună cu vărul ei.

A C U Z A T I V		în ce privință? din ce punct de vedere? referitor la ce?	complement circ. de relație	E bun la informatică. N-are nimic de obiectat relativ la această propunere.
			complement circ. condițional	În caz de ploaie să fiți pregătiți.
			complement circ. concesiv	Cu toată insistența, noi nu am cedat.
			complement circ. opozițional	În locul lui Ion, a venit Gelu. Pleacă azi, în loc de mâine.
			complement circ. cumulativ	Pe lângă struguri, a mai adus şi piersici. În afară de ardei a mai cumprat şi roşii.
		cu excepția cui? cu excepția cărui fapt?	complement circ. de excepție	Au venit toți, afară de Gabi. Îmi place tot la el, cu excepția fumatului.
G E N I T I V		(al, a, ai, ale) cui? care?	atribut substantival genitival	Hainele copilului sunt noi. Merg la teatrul din spatele şcolii.
			nume predicativ	Cartea este a elevului.
	asupra, împotriva, contra, deasupra, dedesubtul, înaintea, înapoia, în josul, în susul, în fața, în lungul, împrejur	unde? de unde? pe unde? până unde? încotro?	complement circ. de loc	Merg în susul râului.
	în timpul, în cursul	când? de când? până când? cât timp?	complement circ. de timp	Mă odihnesc în timpul pauzei.
		cum? în ce fel? în ce chip? în ce măsură?	complement circ. de mod	Înot împotriva valului.
	din cauza, din pricina	din ce cauză?	complement circ. de cauză	Mă bucur din cauza succesului.
	în scopul, în vederea	cu ce scop? în ce scop?	complement circ. de scop	Învăț în vederea examenului.

D A T I V		cui?	complement indirect	Dau elevului o carte.
		datorită cui?	complement instrumental	M-am vindecat datorită medicului.
		cum?	complement circ. de mod	Am venit conform înţelegerii.
		unde?	complement circ. de loc	Stai locului.

	datorită, mulțumită, grație, conform, contrar, potrivit	care?	atribut prepozițional	Reușita datorită muncii sale ne-a bucurat.
			atribut în dativ	"Preot desteptării noastre. Semnelor vremii profet."
V O C A T I V			nu are funcție sintactică	Radule, fii atent! Fii atent, Radule! Fii, Radule, atent!
			apoziție acordată	Bade Ioane, ți-aş cânta un cântec.
			propoziție neanalizată	- Radu? - Da.

Rețineți!

Cuvintele care însoțesc un substantiv în vocativ, formând cu substantivul respectiv o unitate frazeologică, au funcția sintactică de atribut.

Ex.: Frate **Vasile**, salvează-mă!

În propoziție substantivul poate fi: articulat cu articol nehotărât, hotărât sau nearticulat. Uneori este precedat şi de articolul posesiv şi articulat cu articolul nehotărât. Numele proprii masculine (nume de persoane) **primesc** articolul hotărât proclitic la genitiv şi dativ: Servieta **lui** Vasile este nouă. I-am dat **lui** Marius o carte. Substantivele proprii feminine (nume de persoane) provenite din alte limbi primesc şi ele articolul hotărât proclitic la genitiv şi dativ: **Lui Gabi, lui Carmen, lui Jeni, lui Fifi, lui Mimi** etc..

Observație!: Cazurile genitiv, dativ şi acuzativ folosesc prepoziții sau locuțiuni prepoziționale, unele specifice:

- deasupra, contra, asupra, împotriva, dedesubtul, înaintea, înapoia, înăuntru, în fața, la stânga, în josul, în timpul (G);
- datorită, mulțumită, grație, contrar, conform, potrivit, asemeni (D);
- la, cu, din, spre, către, prin, peste, despre, dinspre, înspre, față de, în loc de (A).

Declinarea substantivelor compuse

Situațiile pot fi diferite:

- se modifică numai forma primului component:

N. – Ac. floarea – soarelui

G. – D. florii – soarelui

- îşi schimbă forma al doilea element:

N. - Ac. portbagaj

G. - D. portbagajului

- se schimbă ambele componente:
N. – Ac. maşină unealtă
G. – D. maşinilor unelte
- rămân invariabile, modificându-se articolul nehotărât:
N. – Ac. un gură – cască, o gură – cască
G. – D. unui gură – cască, unei gură – cască

Declinarea substantivelor proprii:

a) când sunt formate din două substantive în acelaşi caz se declină doar al doilea termen:

N. – Ac. Târgu – Jiu
G. – D. Târgu – Jiului

b) când sunt formate dintr-un substantiv la nominativ şi altul la genitiv sau două substantive legate prin prepoziția **de** se declină numai primul element:

N. – Ac. Gura – Humorului, Baia – de – Aramă
G. – D. Gurii – Humorului, Băii – de – Aramă

c) când sunt formate dintr-un substantiv şi un adjectiv se declină ambele componente:

N. – Ac. Valea Seacă, Marea Neagră
G. – D. Văii Seci, Mării Negre

d) când sunt formate dintr-un substantiv şi un adverb cu prepoziție se declină numai substantivul:

N. – Ac. Minişul de Sus
G. – D. Minişului de Sus

Ortografia şi ortoepia substantivelor

Probleme legate de morfologie: (cf. $DOOM_2$)

a) **Substantivele** masculine, care au la singular desinența **– u** vocalic, fac pluralul nearticulat în – **i**, iar pluralul articulat în – **ii**: maistru – maiştri – maiştrii; negru – negri – negrii;
În $DOOM_2$ au fost introduse forme noi de plural: **anacoluturi, algoritmuri, aragaze, arboreturi, betoane, gradene, lipoame, luntri, monologuri, pardesie, recamiere** etc.

b) Unele substantive feminine omonime la nominativ – acuzativ singular au **genitiv – dativul singular diferit**: maică, "călugăriță", la genitiv – dativ articulat are forma **maicii**;

maică$_2$ "mamă", la genitiv – dativ articulat are forma **maicei** / maicii / machii.

Unele substantive feminine terminate în – **a** sau – **ia** în limba de origine şi-au creat o formă nouă nearticulată: **cariocă, nutrie**.

Referitor la forma de plural la unele substantive **feminine** cu pluralul (şi genitiv – dativul singular nearticulat) în **e** sau **i** şi **neutre** cu pluralul în – **uri** sau – **e**, normele prevăzute de DOOM$_2$ sunt următoarele:

a) **ambele forme** sunt admise ca variante **literare libere** (fiind preferată prima variantă indicată în DOOM$_2$): cireaşă – pl. cireşi / cireşe; râpă – pl. râpe / râpi; vopsea – pl. vopsele / vopseluri; păstramă – pl. pastrame / păstrămuri;
b) se admite o singură formă la unele substantive feminine şi neutre: monedă – pl. **monede**; negreață – pl. **negreți**; poiană – pl. **poieni**; seminar – pl. **seminare**

La împrumuturile recente, care nu s-au adaptat, DOOM$_2$ precizează soluții diferite:

a) formarea pluralului la fel ca substantivele româneşti:

- substantivele masculine cu desinența – **i**: adidas – pl. **adidaşi**; croasant – pl. **croasanți**; bodyguard / bodigard – pl. **bodyguarzi / bodigarzi**; broker – pl. **brokeri**;
- substantivele neutre formează, în general, pluralul cu desinența – **uri** legată **fără cratimă** (item – **itemuri;** trend – **trenduri**) sau legată prin cratimă: mouse (dispozitiv la computer) – **mouse-uri**; site (spații pe internet) – **site – uri**; talk – show – **talk – show – uri**.

Au fost introduse noi forme de genitiv – dativ: **corăbiei, țigăncii, țărăncii, feşii** …

Aspecte privitoare la fonetică

- se scrie şi se pronunță **– ă** şi nu **– e** după ş, j din rădăcina unor substantive feminine: cămaşă, mănuşă, coajă;
- se scrie şi pronunță **oo**, nu **o** în cuvinte cum sunt: zoologie, cooperativă, alcool.

Schimbarea valorii gramaticale

Substantivul îşi poate schimba valoarea gramaticală devenind:

- adverb de timp: **Toamna** se numără bobocii.
- adverb de mod: A ieşit **glonț** pe uşă.
- adjectiv: Zoe, fii **bărbată**!

- interjecție: **Doamne**, frumos mai era atunci!

Alte părți de vorbire pot deveni substantive:

- adjectiv: Am admirat **albastrul** cerului.
- adverb: Îți mulțumesc **pentru binele** făcut.
- pronume: Se ocupă **cu nimicuri**.
- numeral: A obținut **dublul** recoltei.
- verb la infinit: **Scrierea** corectă se învață la şcoală.
- verb la participiu: **Bătutul** nucilor se face toamna.
- prepoziția: ,, **La**” este o prepoziție simplă.

Locuțiunile substantivale

Grupul de cuvinte cu înțeles unitar care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire şi are înțelesul unui substantiv se numeşte locuțiune substantivală.

Exemple: aducere aminte, părere de rău, scăpare din vedere etc. O locuțiune substantivală se comportă ca un substantiv având genul, numărul, cazul şi articolul substantivului declinat din componența sa. Locuțiunile substantivale au funcțiile sintactice ale substantivelor.

Subiect: O simplă **luare la rost** îl întristează.

Nume predicativ: ,,Patria e **aducere aminte** de zilele copilăriei”.

Atribut substantival: Motivul **rămânerii în urmă** a fost oboseala.

Complement direct: Soldații s-au retras lăsând **loc de trecere** sătenilor.

Valoarea stilistică a substantivului

Cu ajutorul substantivelor se realizează următoarele figuri de stil: **epitetul, comparația, metafora, personificarea.**

a) **Epitetul:**

,,Nu-ți mai scurge ochii tineri, **dulcii cerului fiaştri.**
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaştri”

(M. Eminescu)

,,Ea-şi acoperă cu mâna fața roşă de sfială,
Ochii-n lacrimi şi-i ascunde într-un păr ca de peteală”.

(M. Eminescu)

b) **Comparația**:

„ Pe un deal răsare luna **ca o vatră de jăratic** “.

(M. Eminescu)

„**Ca un glob de aur** luna strălucea”.

(D. Bolintineanu)

„ Zilele omului sunt **ca florile câmpului**”.

(I. Zanne)

c) **Personificarea**:

„ **Un vânt răzleț își şterge lacrimile reci** pe geamuri. Plouă”.

(L. Blaga)

d) **Metafora**:

„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă **regina nopții** moartă”.

(M. Eminescu)

„ Sus pe plai,
Tăcutul crai
Al nopții reci
Umbrind poteci
Se- nalță-n zări”.

(Şt. O. Iosif)

ARTICOLUL

Articolul este partea de vorbire flexibilă care însoțeşte un nume indicând în ce grad obiectul denumit de nume este cunoscut vorbitorilor.

- grad zero: absența articolului: copil.
- grad minim: articol nehotărât: un copil.
- grad maxim: articol hotărât: copilul.

Clasificare:

a) După poziția lor articolele se clasifică în:
   - **proclitic** (antepus cuvântului pe care îl articulează: un elev, o bancă, lui Vasile).
   - **enclitic** (postpus cuvântului pe care îl articulează: elevul, banca, Mariei).

b) După conținut, articolele se clasifică în:
   - **articol hotărât** (prezintă obiectul denumit de substantiv drept puternic individualizat, cunoscut vorbitorilor) cu subdiviziunile:

- hotărât propriu-zis: -l, le, - a (N. sg); -I, -le (N. pl).
- posesiv genitival: - al, -a (N. sg); -ai,-ale (N. pl).
- demonstrativ – adjectival: cel, cea (N. sg); cei, cele (N. pl).

- **articolul nehotărât**: un, o (N. sg), nişte (N. pl)

Categorii gramaticale: Articolele din limba română au categoriile gramaticale de **gen, număr şi caz,** prin acord cu substantivele pe care le însoțesc.

1. **Articolul hotărât** (enclitic **–l, -a, -le**) – elevul, casa, iepurele

	Masculin		Feminin		Neutru	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
N. – Ac.	l, -le, -a	- i	- a	- le	- l, - le	- le
G. – D.	lui, lui, - e (i)	- lor	- i	- lor	- lui	- lor
V.	- le !	- lor !		- lor !	- le !	- lor !

1. **Articolul hotărât nu** se analizează separat, ci împreună cu substantivul pe care îl însoțeşte, acordându-se cu acesta în gen, număr şi caz.
2. Un substantiv în G. – D. este totdeauna articulat (cartea elevu**lui**, Calea Victori**ei**, dau studentu**lui**). La Ac. substantivele precedate de prepoziții **nu** se articulează. (merg la teatru)
3. Articolul hotărât apare ca element în structura unor **pronume** (dânsu – **l**, dâns – **a**), diferențiind un **pronume** de **adjectivul** corespunzător (altu**l** / alt copil, unu**l** / un copil), unor numerale (al doi**lea**, a dou**a**) sau prepoziții (înainte**a**, îndărătu**l**), în aceste cazuri **nefiind analizabil**.

Articolul hotărât poate fi **proclitic** (şi doar proclitic) când precede un substantiv propriu masculin sau un nume de persoană.

Ex.: Abumul este al lui Vasile.
Cartea este a lui Carmen.

Articolul hotărât este proclitic şi când precede un nume de persoană feminin de origine străină în G. – D. (lui Fifi, lui Lily, lui Mary).

Numele proprii feminine de origine românească se articulează enclitic (Elenei, Mariei, Vasilicăi, Anei).

Însoțind sau aplicându-se la sfârşitul altor părți de vorbire, articolul hotărât le substantivizează.

Ex.: Băiețelul **frumos** se joacă (adjectiv)
Frumosul place tuturor (adjectiv substantivizat)
El citeşte **bine** (adverb).
Binele nu se uită. (adverb substantivizat),
Trei se joacă în curte (numeral),
Treiul de la gramatică m-a demoralizat (substantiv),
Of ! ce rău îmi pare (interjecție),
Oful de la inimioară nu mi-l ia nimeni (substantiv).

Atunci când adjectivul este aşezat înaintea substantivului determinat, el preia în mod formal articolul (care aparține substantivului). Ex.: **Noul** nostru coleg se numeşte Radu.

2. Articolul nehotărât (proclitic, **un**, **o**, **nişte**)

	Masculin + neutru	Feminin		Toate genurile
	Singular	Singular	Plural	Plural
N.- Ac.	un	o		nişte
G. – D.	unui	unei		unor

Să nu se confunde formele **un** şi **o** ale articolului nehotărât cu formele omonime ale numeralului cardinal şi ale adjectivului pronominal nehotărât.

un copil – **nişte** copii (**un** este articol, dacă la plural îi corespunde **nişte**)

un copil – **trei** copii (**un** este numeral, dacă la plural îi corespunde un numeral)

o casă – **unele** case (**o** este adjectiv pronominal nehotărât, când la plural intră în corelație cu **unele**).

Articolul nehotărât, ca şi articolul hotărât, substantivizează unele părți de vorbire.

Omul **urât** nu-mi place (adjectiv)
Un urât mi-a aruncat cărțile (substantiv).
Doi se joacă în parc (numeral cu valoare substantivală).
Am primit **un doi** la fizică (numeral substantivizat cu articol nehotărât).

Şi alte părți de vorbire se pot substantiviza cu articolul nehotărât: **un** dar, **un** ce, **un** du-te – vino, **un** nu ştiu ce, **un** Eminescu, **un** Hercule.

Articolul demonstrativ (adjectival): **cel**, **cea**, **cei**, **cele**

	Masculin / Feminin		Masculin / Feminin	
	Singular		Plural	
N. – Ac.	cel	cea	cei	cele

G. – D.	Celui	celei	celor	celor

Formele articolului demonstrativ se scriu într-un singur cuvânt şi nu trebuie confundate cu grupurile de cuvinte: ce-l, ce-i

Elevul cel harnic a fost lăudat.

Ce-l întrebi pe Ion?

ce = pronume interogativ, l = pronume personal, caz Ac., formă neaccentuată.

Cei doi copii se joacă

Ce-i zici vecinului?

Ce = pronume interogativ; i = pronume personal, cazul D., formă neaccentuată.

Articolul demonstrativ – adjectival face legătura între un substantiv regent şi un atribut adjectival sau substantival prepoziţional:

Elevul **cel** harnic; pădurea cea de brad.

De asemenea, intră în structura superlativului relativ:

cel mai bun elev

cea mai harnică studentă.

Articolul posesiv (genitival)

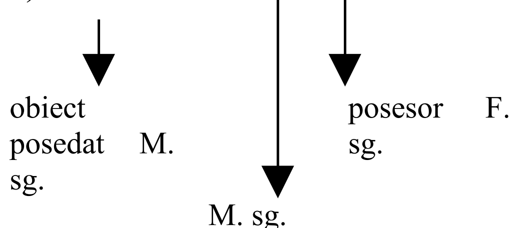
Însoţeşte substantivul (sau înlocuitorul acestuia) la cazul genitiv sau intră în structura pronumelor posesive şi a numeralului ordinal.

Articolul posesiv – genitival (al, a, ai, ale)

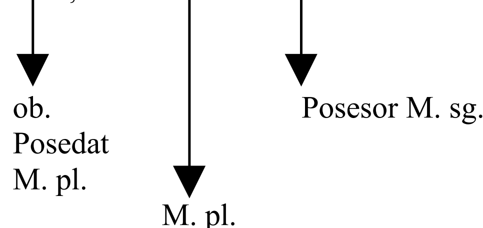
	Masculin / Feminin		Masculin / Feminin	
	Singular		Plural	
N. – Ac	al	a	ai	ale
G. – D.			alor	alor

Acordul: articolul posesiv se acordă în gen şi număr cu substantivul determinant, nu cu substantivul în cazul genitiv înaintea căruia stă.

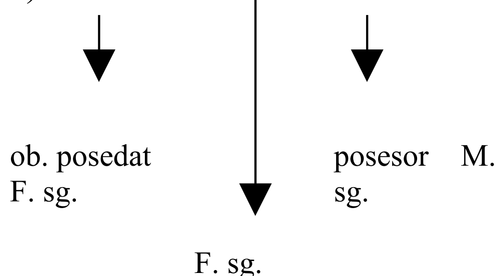
a) Băiatul este al vecinei.

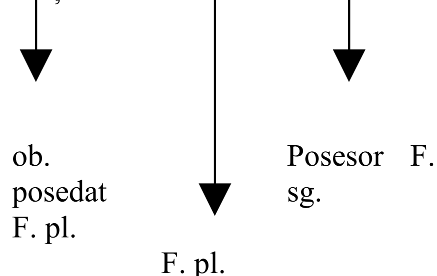

b) Băieţii sunt ai vecinului.

c) Cartea este a elevului. d) Cărțile sunt ale studentei.

Uneori acordul se face cu substantivul cel mai apropiat, în cazul în care substantivul în genitiv este precedat de două substantive:

Nivelul de pregătire **a** elevilor …

Muzeul de istorie **a** oraşului Arad …

Ortografie.

Formele articolului posesiv (genitival) **al, a, ai, ale** se scriu întotdeauna într-un singur cuvânt şi nu trebuie confundate cu omonime ca cele din următoarele exemple:

a) **A-l** îndruma pe copil e datoria părinților (**a** prepoziție de infinitv + **-l** = pronume personal, persoana a III-a, sg., masc., acuzativ, formă neaccentuată).
b) **A** munci este o plăcere (**a** prepoziție care intră în componența infinitivului).
c) Păşeşte **a** militar (**a** – prepoziție care leagă complementul de verb).
d) El **a** ştiut (**a** – forma auxiliară a verbului a avea; ajută la formarea perfectului compus).
e) El **a** cânta când **a** vrea (**a** – formă auxiliară populară de viitor).
f) **A** ! ce bine c-ai venit ! (**A** ! – interjecție)
g) **A** este prima literă a alfabetului (valoare substantivală).
h) **Ai** noştri sunt acasă (**ai** – articol posesiv – intră în componența pronumelui posesiv).
i) **Ai** învățat lecția (**ai** – verbul **a avea** ajută la formarea perfectului compus, persoana a II-a sg.).
j) Tu **ai** să cânți o melodie mai veche (**ai** – formă populară de viitor).
k) **Ai** mânca o prăjitură ? (**ai** – auxiliar al optativului prezent).

l) Tu **ai** o scriere frumoasă (**ai** – verbul **a avea**, indicativ, prezent, persoana a II-a, sg.).
m) Am mâncat peşte cu mujdei de **ai** (**ai** – substantiv, **usturoi**).
n) **Ai** ! **Ai** ! Ce mi-ai făcut ! (**ai** – interjecţie).
o) Pentru **a-i** ajuta au fost necesare multe sacrificii (două cuvinte care se rostesc într-o singură silabă, formată din **a** – prepoziţie a infinitivului + **i** pronume personal, persoana a III-a plural, masculin, Ac., formă neaccentuată).
p) **Ale** mele mă încântă (articol posesiv, intră în componenţa pronumelui posesiv).
r) Pentru **a le** scrie mi-a trebuit mult timp (**a** – prepoziţie a infinitivului, **le** – pronume personal, persoana a III-a singular, feminin, Ac., formă neaccentuată).

EXERCIŢII

1. Analizaţi substantivele din textul următor, arătând felul lor, genul, numărul, cazul, dacă sunt sau nu articulate şi funcţia sintactică.

“Păsări-Lăţi-Lungilă se ia atunci după Harap Alb şi pornesc ei tus-şese înainte. Şi pe unde treceau pârjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere; Flămânzilă mânca lut amestecat cu humă, şi tot striga că moare de foame; Setilă sorbea apa de prin bălţi şi iazuri de se zbăteau peştii pe uscat şi ţipa şerpele în gura broaştei de secetă mare ce era acolo.”

(Ion Creangă)

2. Formaţi genitivul singular nearticulat al substantivelor:

alee, idee, vreme, oaie, zicătoare, vie, dragoste, farmacie.

3. Formaţi genitivul şi dativul singular al substantivelor proprii:

Mureşul, Arad, Timişoara, Radu, Ioana, Lili, Neli, Rebreanu, Maramureş, Bucovina.

4. Arătaţi care este acordul corect în grupările de cuvinte: **consiliul de administraţie al şcolii** sau **consiliul de administraţie a şcolii; planul de dezvoltare al municipiului** sau **planul de dezvoltare a municipiului; indicii de creştere ai productivităţii** sau **indicii de creştere a productivităţii; planul de muncă al conducerii** sau **planul de muncă a conducerii.**

5. Arătaţi ce deosebire este între **cel, cea, cei** şi **ce-l, ce-a, ce-i** din cuvintele şi propoziţiile:

Radu cel Frumos; Pădurea cea verde; Copiii cei zburdalnici; Ce-l tot bați la cap?; Ce-a făcut la şcoală?; Ce-i dai de mâncare?

Explicați ortografia acestor cuvinte.

6. Subliniați substantivele în cazul genitiv însoțite de articolul posesiv şi indicați substantivul cu care este acordat articolul posesiv. Analizați genul şi numărul articolului şi al substantivului cu care este acordat.

"Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă şi de vânt":
"Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind".

(M. Eminescu)

7. Formulați propoziții cu substantivele **mamă** şi **bucurie** la dativ şi genitiv singular şi plural, cu articol hotărât şi nehotărât.

8. Construiți propoziții în care substantivul **țară** să aibă pe rând, funcțiile de: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct şi complement indirect.

9. Completați şi explicați acordul articolului posesiv (genitival) din următorul text:

"Slova era … băiatului, iar vorbele erau … baciului Alexa."

10. Transformați substantivele **argint, purpură, taină** în adjective şi apoi alcătuiți propoziții sau fraze în care aceste adejective să aibă valoare de epitete.

11. Formați pluralul nearticulat al următoarelor substantive:

metru, flăcău, masă, movilă, chip, trunchi, dig, cuib, odaie.

12. Treceți substantivele următoare la plural: **monolog, sindrom, paradox, etimon, hematom, simptom**.

13. Construiți enunțuri pentru următoarele situații:

a) un substantiv comun, de genul masculin, cazul N. să îndeplinească, pe rând, funcția sintactică de: nume predicativ, atribut substantival apozițional, element predicativ suplimentar.

b) un substantiv în cazul G. să îndeplinească, pe rând, următoarele funcții sintactice: subiect, nume predicativ, atribut substantival prepozițional, atribut substantival apozițional, complement circumstanțial de scop.

c) un substantiv în cazul G. să îndeplinească, pe rând, următoarele funcții sintactice: complement circumstanțial de loc, timp, de cauză, condițional, concesiv.

d) un substantiv în D. să îndeplinească funcțiile de complement indirect, atribut în dativ, complement circumstanțial de loc, complement circumstanțial de mod.

e) un substantiv în Ac. să îndeplinească funcțiile sintactice de: atribut prepozițional, complement indirect, complement direct, complement circumstanțial de loc, mod, timp.

14. Alcătuiți propozții în care substantivul **frică** în cazul Ac. şi G., să fie complement circumstanțial de cauză.

15. Precizați formele de vocativ singular ale următoarelor substantive: **cumătru, cumnat, nepot**.

16. Expresia "**deasupra dulapului şi a ferestrei**" este construită corect sau incorect? Motivați.

17. Care din formele următoarelor substantive sunt admise de normele limbii literare:

a) linoleum / linoleu, memorand / memorandum, mantale / mantăi, plănşi / planşe, plaje / plăji, genunchi / genunche, sandală / sanda, foarfece / foarfecă.

b) **tangou / tango, robineți / robinete, vagonete / vagoneți, serviciu / servici, viruşi / virusuri, tenismani / tenismeni.**

18. Marcați forma corectă:

a) **bună - voință / bunăvoință; reavoință / rea – voință; drum-de-fier / drum de fier; bloc – turn / bloc turn.**

b) "Dicționarul Explicativ al Limbii Române" / "Dicționarul Explicativ al limbii române"; "DEX" – ul / "Dex" – ul; Ileana Cosânzeana / Ileana – Cosânzeana; Muma – Pădurii / Muma Pădurii; De – cu Sară / De cu Sară; Zori – de – Ziuă / Zori de Ziuă; Făt – Frumos – din – Lacrimă / Făt Frumos din Lacrimă.

c) Sfânta Fecioară / sfânta Fecioară; Sfântul Munte / Sfântul munte (= Athos); Sfântul Scaun (Apostolic) / Sfântul scaun; Măria ta / Măria Ta; Excelența Sa / Excelența sa.

d) Facultatea de limba şi literatura română / Facultatea de Limba şi Literatura Română; Universitatea de Vest "Vasile Goldiş" / Universitatea de vest "Vasile Goldiş"; Şcoala Nr. 4 Arad / Şcoala nr. 4 Arad.

19. Arătați ce funcții sintactice au substantivele din textele următoare:

a) "Peste creştet de dumbravă
Norii suri îşi poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită

Tremură pe câmp porumbul."
(O. Goga)
b) "Zarea-şi picură argintul
Pe ovezele de aur,
Ostenit din aripi bate
Ca un vis pribeag, un graur."
(O. Goga)
c) "Calu-i alb, un bun tovarăş,
Înşeuat aşteapt – afară,
Ea picioru – l pune – n scară
Şi la codru pleacă iarăşi."
(M. Eminescu)

20. Scrieți locuțiunile substantivale ale cuvintelor: memorie, atenție, regret, ironie. Construiți enunțuri cu ele.
21. Numiți trei substantive defective de singular şi trei substantive defective de plural. Formați propoziții cu ele.
22. Indicați, din textele de la exercițiul 19, figurile de stil care au la bază substantive.

ADJECTIVUL

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă o însuşire a obiectului denumit de substantivul pe langă care stă şi se acordă.

Clasificarea adjectivelor:

–

1.*După structură*, adjectivele pot fi:

a) **simple** -primare: cald, nou, vinovat, roşu etc;
-derivate: prietenos, argintiu;

b) **compuse**: albastru - gri, cumsecade, clarvăzător etc;

2.*După flexiune*, adjectivele sunt:

a) **variabile** -cu **două terminații şi patru forme flexionare**: bun, bună, buni, bune;
-cu **două terminații şi trei forme flexionare**: mic, mică, mici; lung, lungă, lungi; nou, nouă, noi;

-cu **o terminație și două forme flexionare**: mare, mari; dulce, dulci; veche, vechi; verde, verzi; limpede, limpezi;

b) **invariabile**: - nu-şi schimbă forma: cumsecade, ferice, perspicace, vernal, ad-hoc, bordo, bej, forte, aievea, leoaică.

Adjectivul se acordă cu substantivul determinat în gen, număr şi caz.

Gradele de comparație ale adjectivului

Gradele de comparație sunt formele pe care le ia adjectivul pentru a arăta că o însuşire a unui obiect poate exista în grade diferite la două sau mai multe obiecte comparate sau chiar la acelaşi obiect în situații diferite.

În **Gramatica limbii române**, I, **Cuvântul**, 2005, se foloseşte noțiunea **grade de intensitate.**

Dintre cele trei grade de comparație, numai două au mărci caracteristice: **comparativul şi superlativul.**

Gradul pozitiv arată însuşirea unui obiect, fără raportare la însuşirea altor obiecte sau fără raportare la însusirea aceluiaşi obiect în momente diferite.

Ex: Alina este o fată frumoasă.

Pozitivul este punctul de plecare pentru celelalte grade de comparație.

Gradul comparativ arată că însuşirea unui obiect este în grad diferit sau egal față de aceeaşi însuşire a altui obiect sau față de aceeaşi însuşire a lui în împrejurări diferite.

În limba română comparativul are trei subdiviziuni: de superioritate, de egalitate, de inferioritate.

a) **Comparativul de superioritate** este alcătuit din adverbul **mai** + forma de pozitiv a adjectivului. Comparativul se realizează cu ajutorul prepozitiilor: decât, ca.

Radu este mai înalt decat Sorin.

El este mai puternic decât era anul trecut.

b) **Comparativul de egalitate** arată că un obiect are o însuşire în acelaşi grad cu alt obiect sau dacă un obiect are aceeaşi însuşire în acelaşi grad, dar în momente diferite:

Am cumparat o carte la fel de interesantă ca a colegului.

Gradina este tot aşa de îngrijită ca anul trecut.

Se formează cu ajutorul locuțiunilor adverbiale **tot aşa de**, **tot atât de**, **la fel de** + adjectivul la gradul pozitiv.

c) **Comparativul de inferioritate** arată că un obiect are o însuşire într-un grad mai mic decât alt obiect sau dacă un obiect are o însuşire într-un grad mai mic în alte împrejurări distincte:

Cartea aceasta este mai puțin interesantă decât a lui.

Răzvan este mai puțin puternic decât anul trecut.

Gradul superlativ arată că însuşirile obiectelor sunt în cel mai înalt grad. Are doua forme: **relativ** şi **absolut**.

- Superlativele relative de superioritate arată că însuşirea în cel mai înalt grad a unui obiect este raportată la însuşirea unui grup de obiecte sau a unei colectivități.

Dănuț este cel mai bun dintre colegii de clasă.

- Superlativele relative de inferioritate arată că însuşirea în cel mai scăzut grad a unui obiect este raportată la însuşirea unui grup de obiecte sau a unei colectivități.

Dănuț este cel mai puțin înalt dintre colegii din clasă.

Superlativul absolut arată că însuşirea unui obiect este în cel mai înalt grad sau în cel mai scăzut grad.

- superlativul absolut de superioritate: Dănuț este foarte înalt.

Se formează din adverbele: **foarte, prea, tare, extem, formidabil** + forma de pozitiv a adjectivului.

- superlativul absolut de inferioritate: Dănuț este foarte putin înalt.

Mijloace expresive de realizare a superlativului:

- dublarea vocalei / consoanei: buunn!
- repetarea adverbului :foarte, foarte bun!
- repetarea adjectivului: bun, bun
- cu adverbe şi locuțiuni adverbiale: nemaipomenit de bun, grozav de bun, teribil de bun, bun din cale-afară, de tot, cu totul şi cu totul.
-substantive cu valoare adverbială: bun, foc, cobză, buştean;
-cu prefixe: preabun, ultrabun;
-structuri fixe: bun ca pâinea caldă, bun de pus pe rană.

Adjective fără grad de comparație

a) adjective care exprimă însuşiri ce nu pot fi comparate: rotund, viu, mort, țărănesc, angelic, complet, perfect, groaznic, gigant, principial, uriaş, colosal, veşnic.

b) superlative sau comparative la origine în limba latină: extrem, suprem, optim, maxim, anterior, exterior, inferior, superior.

c) adjectivele din domeniul ştiinței şi al tehnicii nu au grade de comparație: petrolifer, hidrofobă, acvatic, oxidabil, pulmonar, lexical, potabilă.

d) adjective formate de la nume de continente, popoare, oraşe, scriitori: european, afro - asiatic, grecesc, românesc, bucureştean, eminescian, cu sufixe sau elemente de comparație: balneoclimateric, agroalimentar, termoizolant.

Funcțiile sintactice ale adjectivului:

a) atribut adjectival: Buturuga mică rastoarnă carul mare.

b) nume predicativ: Tinerii sunt entuziaşti.

c) complement circumstanțial de cauză: Nu mai poate de bolnav.

d) complement circumstanțial de timp: Munceşte de tânăr.

e) complement circumstanțial de mod: E mai mult înalt, decât scund.

f) complement circumstanțial de relație: De bogată ea e bogată.

g) complement indirect: Din galbenă s-a facut roşie.

Schimbarea valorii gramaticale

În context, adjectivul îşi poate schimba valoarea gramaticală, devenind:

-substantiv: Harnicul departe ajunge.

-adverb: Vorbeşte blând.

Locuțiunile adjectivale

Grupul de două sau mai multe cuvinte care prezintă unitate de sens şi are valoare morfologică de adjectiv se numeşte locuțiune adjectivală.

Ex.: **De frunte, de nimic, de prisos, luat în râs, fără noimă** etc.

În unele locuțiuni adjectivale se păstrează sensul elementelor componente (de exemplu: om de geniu = genial).

În cele mai multe cazuri au căpătat alt înțeles (ex.: om **de treabă**, bătaie **în lege**, etc.).

Locuțiunile adjectivale se pot clasifica în:

a) **locuțiuni adjectivale variabile** în componența cărora intră un adjectiv provenit din participiu sau format prin derivare de la un verb, fie dintr-un adjectiv propriu – zis (luat de suflet, strigător la cer, pestriț la mațe).
b) **locuțiuni adjectivale invariabile** (provenite din alte părți de vorbire decât adjective): fel de fel, (om) de treabă, (om) fără minte etc.

Calitatea de locuțiuni adjectivale a unor grupuri de cuvinte este dată în primul rând de sensul global adjectival al acestora, dar şi de capacitatea unora de a avea grade de comparație (om **de treabă**, om **foarte de treabă**).

Spre deosebire de adjectiv, locuțiunile adjectivale nu se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinant (există cel mult unele potriviri parțiale: la locul lui / ei / lor).

Valoarea stilistică a adjectivului

Folosit cel mai adesea în descrieri, adjectivul are de obicei valoare stilistică de epitet al substantivului şi al verbului:

a) ,,Sură-i sara cea de toamnă, de pe lacuri apa sură
Înfunda mişcarea-i creață între stuf şi iezătură''
(Mihai Eminescu)

b) ,,... Iar prin mândru întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind.''

Uneori epitetul contribuie la personificarea obiectelor:
,,...iară vântul sperios vo creangă farmă''

Alteori adjectivul epitet intră în alcătuirea unor comparații:
,,Iar munții albi ca dânsul,se înclină-n departare''

În versul citat mai sus există: epitet, comparație, personificare.

Probleme de ortografie si ortoepie

1. Adjectivele terminate la nominativ - acuzativ singular în –**u** (aspru, integru, negru, simplu, suplu) se scriu la nominativ - acuzativ plural nearticulat cu **–i** când stau după substantive (pereți negri,

oameni integri); se scriu cu **–ii** la nominativ - acuzativ plural: primul **–i** este desinența de plural, iar cel de-al doilea, articol hotărât, când ele stau înaintea substantivelor (asprii oameni, negrii câini).

2. Adjectivele terminate la masculin singular nearticulat în –**iu** (cenusiu, argintiu, zglobiu, arămiu, castaniu, vişiniu) se scriu la plural nearticulat cu doi **i**, iar la plural articulat cu trei **i** (un copil zglobiu, nişte copii zglobii, zglobiii copii).

3. Se scrie **a** nu **e** dupa **s**, **j** în rădăcina cuvintelor: şăgalnic.

4. Se scrie şi se pronunță **cruzi**, **obtuzi** şi nu cruji, obtuji.

5. Pluralul adjectivelor în **x** este **cs** urmate de –**I** (ficşi, ortodocşi).

6. Adjectivele compuse necontopite se scriu cu liniuță de unire: franco - italian, sus - amintit, înainte - mergător.

7. Adjectivele compuse prin contopire se scriu fără liniuță de unire: cumsecade, atotştiutor, atotputernic.

Observație

Adjectivele invariabile (aşa, anume, gata) se pot confunda cu adverbele. Dacă determină un substantiv ori un substitut este adjectiv (aşa baiat, anume zi), dacă determină un verb (adverb, adjectiv) este adverb (a căuta aşa, a făcut anume).

EXERCIȚII

1.Analizați adjectivele din urmatoarele texte conform indicațiilor: adjectivul de analizat, felul (simplu, compus, propriu - zis, determinativ, variabil, invariabil), genul, numărul, caz, grad de comparație, funcție sintactică ,valoare stilistică:

a) ,,De când codrul, dragul codru, troienindu-şi frunza toată,
Îşi deschide-a lui adâncuri, fața lunei să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios vo creangă farmă -
Singuratice izvoare fac ca valurile larmă.
Pe potica dinspre codri, cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.
Şapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete,
Şi-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete''.
(M.Eminescu)

b) ,,Valuri albe trec în aer si s-aşează-n lung troian
Ca nisipurile dese din pustiul african''.

(V.Alecsandri)

c) ,,Bujori sălbatici
Pe ruguri verzi ard flăcări în inima pădurii''.

(Ion Pillat)

2. Construiți enunțuri în care să folosiți forma de feminin a următoarelor adjective: livresc, grotesc, analog, snob.

3. Fomați pluralul nearticulat şi articulat al adjectivelor: argintiu, fumuriu, alburiu, gălbui. Introduceți aceste forme în scurte enunțuri.

4. Formați, în propoziții, superlativul relativ şi absolut al adjectivelor: lacom, urât, frumos, pretențios.

5. Dați exemple de trei complemente circumstanțiale exprimate prin adjective.

6. Scrieți formele de plural ale adjectivelor: breaz, dârz, treaz, viteaz.

7. Care sunt formele de genitiv plural ale următoarelor adjective compuse: drept - credincios, liber - cugetator, nou - născut?

8. Scrieți pluralul următoarelor adjective care indică apartenența etnică: maltez, cartaginez, francez, englez, polonez.

9. Construiți câte două propoziții în care cuvintele: harnic, voinic, leneş să aibă valoare de adjective şi apoi de substantiv. Analizați funcția lor sintactică.

10. Din grupul de adjective de mai jos, subliniați-le pe cele care nu pot avea grad de comparație: acru, bun, complet, limpede, vesel, optim, viu, sensibil, anterior, fierbinte, viu, unic, exterior, întreg, strămoşesc, major.

11. Analizați adjectivele din textele următoare şi arătați la ce grade de comparație sunt folosite:

a) ,,Cel mai mare nebun e acela ce se crede cel mai cuminte''.

(N.Iorga)

b) ,,Dacă însă acum Huțu îmi părea grozav de prost eu îi păream grozav de deştept''. (I.Slavici)

c) Era un vis misterios
Şi blând din cale-afară
Şi prea era de tot frumos
De-a trebuit să piară''. (M.Eminescu)

12. Dati câte două exemple de adjective la superlativ formate cu prefixele **arhi-** şi **extra**-.

13. Treceți adjectivele: drăgălaş, leneş, jucăuş la feminin, plural, cazurile **N-Ac**.

14. Transformați, prin abreviere, substantivele taină, purpură, miros, stea, nor în adjective şi apoi alcătuiți enunțuri în care adjectivele rezultate să aibă valoare de epitet.

15. Transformați substantivele luna, vârsta, credința, fumuri în adjective şi explicați cum s-au format.

16. Alegeți forma corectă a adjectivelor: maro - maron, detailat - detaliat, loial - loaial, bleomaren - bleumarin, respectos - respectuos.

17. Analizați morfologic şi sintactic adjectivele din textele următoare, indicând şi valoarea stilistică a acestora:

a) ,,Singuratate, tainică gradină
Cu freamat lin, cu dulce adăpost,
Pribeagul suflet fără de hodină
De-atâta vreme-n țara ta n-a fost…'' (O.Goga)

b) ,,Din cerul înalt, încovoiat pe zare
Ca un imens cuptor de porțelan,
Un soare imobil şi diafan
Trimite raze perpendiculare''. (G.Topîrceanu)

18. Puneți adjectivele următoare pe lângă un substantiv la genul masculin sau neutru, numărul singular: ambiguă, perpetuă, continuă.

19. Formați femininul singular al cuvintelor: analog, omolog, patriot, snob, policrom, pitoresc.

20. Introduceți în scurte enunțuri următoarele adjective compuse şi explicați mecanismul formării lor: nemaiauzit, răuvoitor, alb - murdar, franco - italian, aşa - zis, sus - numit, sud - vestic, sud - dunărean, româno - american.

PRONUMELE

1. Pronumele personal

	Singular				Plural			
	Pers. I	Pers. a II-a	Pers. a III-a		Pers. I	Pers a II-a	Pers. a III-a	
	Forme accentuate şi neaccentuate				Forme accentuate şi neaccentuate			
N	eu	tu	el	ea	noi	voi	ei	Ele
A	pe mine, mă	pe tine, te	pe el, îl, -l	pe ea, o	pe noi, ne	pe voi, vă, v -	pe ei, îi, - i	pe ele, le
D	mie, îmi, -mi	ţie, îţi, -ţi	lui, îi, -i	ei, îi, - i	nouă, ne, ni	vouă, vă, vi, v -	lor, le, li	lor, le, li
G	-	-	a lui	a ei	-	-	a lor	a lor
V	-	tu !	-	-	-	voi !		

a) La cazurile A şi D pronumele personal are două forme: accentuată şi neaccentuată.

b) Persoanele I şi a II-a nu au forme pentru genitiv (se întrebuinţează formele pronumelui posesiv: **ale mele, al tău, a noastră, ai voştri**).

c) **Dativul etic** exprimă participarea afectivă a povestitorului şi a ascultătorului la cele întâmplate. Formele neaccentuate de dativ, ale persoanelor I şi a II-a (**mi, ţi, îmi, îţi**), se întrebuinţează cu rol stilistic îndeosebi în literatura populară:

“Că l-apus de soare / Vor să **mi** te-omoare …”
“A căzut în Ozana cât **mi ţi** băietul.”
“Greuceanu **mi ţi**-l ardea cu palme.”

d) Dativul posesiv este cazul dativ al pronumelor forma neaccentuată care stau pe lângă un substantiv sau un verb care se referă la substantiv: chipu-mi, buza-ţi.

“Ci eu voi fi pământ,
În singurătate-mi.”
(M. Eminescu)
“Pe palida-ţi frunte nu-i scris D-zeu.”
(M. Eminescu)

Dativul posesiv are funcţia sintactică de atribut pronominal.

e) Pronumele personal de persoana a III-a, singular, feminin, care intră în alcătuirea unor expresii populare şi în locuţiuni verbale au **valoare neutră** şi nu au funcţie sintactică:

A pus-**o** de mămăligă. A luat-**o** la fugă.
Zi-**i** înainte. **Îi** dă cu vorba.

f) Pronumele: **dânsul, dânsa, dânşii, dânsele** sunt **pronume personale** la persoana a III-a.

g) De multe ori, pronumele personale forme neaccentuate sunt legate prin liniuță de unire de un verb, de o conjuncție, de un pronume: lasă-**mă**, **ți**-e scris, nu-**ți** pasă, **ți-l** găsi, să-**i** facă, etc.

2. Pronumele personal de politețe

Are forme doar pentru persoanele a II-a şi a III-a: **dumneata, dumneavoastră, dumneasa, dumnealui, dumneaei, dumnealor.**

Forme populare ale pronumelui de politețe: **mata, matale, mătălică, mătăluță.**

Locuțiuni pronominale de politețe: Domnia ta, Domnia sa, Măria ta, Înălțimea sa, Excelența voastră, Maiestatea voastră, Sfinția sa.

3. Pronumele reflexiv

Pronumele reflexiv ține locul obiectului asupra căruia se exercită direct sau indirect acțiunea verbului şi care e identic cu subiectul verbului.

Pronumele reflexiv are forme proprii doar la persoana a III-a, iar în declinare doar la cazurile D. şi A.

Caz	Forme accentuate	Forme neaccentuate
D.	sie, sieşi	îşi, - şi, şi -
A.	(pe) sine	se, s -, - s, - se

La persoana I şi a II-a pronumele reflexive împrumută formele neaccentuate ale pronumelui personal. Sunt reflexive când sunt la aceeaşi persoană şi acelaşi număr cu verbul pe care-l însoțesc: mă tem, mă spăl, îmi scriu, etc.

Să se compare eu **mă** spăl (**mă** = pronume reflexiv), morfen al diatezei reflexive, cu Mama **mă** spală (**mă** = pronume personal în acuzativ, formă neaccentuată şi are funcția de complement direct).

La formele accentuate poate avea funcțiile sintactice de:

- complement direct: Să se vadă întâi **pe sine**.
- complement indirect: Îşi zâmbea **sieşi**.
- complement circumstanțial: Se înțelege **de la sine**.

Formele neaccentuate de dativ îndeplinesc funcția de **atribut pronominal în**
dativ (dativul posesiv): “Crengile-**mi** rupându-le”

(M. Eminescu)

4. Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire

Pronumele de întărire însoţeşte un substantiv sau un pronume personal pentru a preciza obiectul determinant.

Persoana	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
I	îns**u***mi*	îns**ă***mi*	înş*ine*	îns*ene*
a II-a	îns**u***ţi*	îns**ă***ţi*	înş*ivă*	îns**e***vă*
a III-a	îns**u***şi*	îns**ă***şi*	înş**i***şi*	îns**e***şi* sau îns**e***le*

5. Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv

Pronumele posesiv înlocuieşte numele obiectului posedat şi al posesorului. Are mai multe forme:

	Un obiect posedat şi un posesor		Un obiect posedat şi mai mulţi posesori		Mai multe obiecte posedate şi un posesor		Mai multe obiecte posedate şi mai mulţi posesor	
	M	F	M	F	M	F	M	F
Pers. I	al meu	a mea	al nostru	a noastră	ai mei	ale mele	ai noştri	ale noastre
Pers. a II-a	al tău	a ta	al vostru	a voastră	ai tăi	ale tale	ai voştri	ale voastre
Pers. a III-a	al său	a sa	-	-	ai săi	ale sale	-	-

6. Pronumele şi adjectivul pronominal demonstrativ

Pronumele demonstrativ înlocuieşte numele unui obiect deosebindu-l totodată de alte obiecte de acelaşi fel prin indicarea apropierii, depărtării sau identităţii obiectului cu sine însuşi sau cu alt obiect.

Pronumele demonstrativ este de trei feluri:

- **de apropiere**: acesta, aceştia, acestea (cestălalt, ceastalaltă, … asta, ăsta, ăştia = forme populare).
- **de depărtare**: acela, aceea, aceia, acelea, celălalt, … ăla, aia … = forme populare.
- **de identitate**: acelaşi, aceeaşi, aceiaşi, aceleaşi.

Ca model prezentăm declinarea pronumelui şi adjectivului pronominal de
depărtare:

Număr	Caz	Pronume	Adj. pronominal	Adj. pronominal
Singular	N. A.	acela	acel om	omul acela
	G. D.	aceluia	acelui om	omului aceluia
Plural	N. A.	aceia	acei oameni	oamenii aceia
	G. D.	acelora	acelor oameni	oamenilor acelora

7. Pronumele şi adjectivul pronominal relativ

Se foloseşte numai în frază, făcând legătura dintre propozițiile subordonate şi regentele lor.

La nivelul frazei are rol de conjuncție, iar în subordonata în care se află are funcție sintactică.

Pronumele relative sunt: **care, cine, ce, cât** (simple); **cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce** (compuse).

Funcțiile sintactice ale pronunelor relative:

a) subiect: Băiatul [1]/ **care** vine [2]/ e colegul meu. [1]/

b) nume predicativ: Omul n-a spus [1]/ **cine** e. [2]/

c) atribut: Am ascultat un mare artist [1]/ **al cărui** talent ne fermeca. [2]/

d) complement direct: Casa [1]/ **pe care** o vezi [2]/ e a mea. [1]/

e) complement indirect: Mâna [1]/ **cu care** m-a bătut [2]/ îi tremura. [1]/

f) complement circ. de mod: Furia [1]/ **cu care** albinele mor pentru apărarea stupului [2]/ este inimaginabilă. [1]/

g) complement circ. de timp: Ne-am împrietenit chiar în ziua [1]/ **în care** am sosit la Moneasa. [2]/

h) complement circ. de cauză: A venit [1]/ să vadă [2]/ **de ce** este absent la ora de chimie. [3]/

i) complement circ. de scop: Căci întreb [1]/ la ce-am începe [2]/ să încercăm să-ncercăm în luptă dreaptă / A turna în formă nouă limba veche şi-nțeleaptă ? (M. Eminescu)

j) complement circ. de loc: "Patria mea e poporul acesta [1]/

În mijlocul căruia am răsărit … "

(Z. Stancu)

Adjectivele relative îndeplinesc întotdeauna funcția sintactică de atribut adjectival.

Rețineți ! **Cine** şi **ceea ce** nu au niciodată valoare adjectivală.

8. Pronumele şi adjectivul pronominal interogativ

Pronumele interogativ ține locul, în propozițiile interogative, cuvintelor aşteptate ca răspuns la întrebare.

Funcțiile sintactice:

- subiect: **Cine** a spart geamul?
- nume prediativ: **Cine e**?
- atribut: **Ce** lecție ai învățat?

- complement direct: **Pe cine** ai întâlnit?
- complement indirect: **La cine** te gândeşti?

Care, ce, câți, câte pot fi folosite ca şi adjective pronominale interogative. Ex.:

Care băiat vorbeşte? (**care** este At adj. exprimat prin adj. pronominal interogativ).

9. Pronumele şi adjectivul pronominal nehotărât

Ele pot fi:

- *pronume nohotărâte simple:* **unul, altul, tot, mult, puțin, cutare**, etc.
- *pronume nehotărâte compuse:* **vreunul, cineva, careva, ceva, câteva, oricine, orice, oricât, oarecine, orecare, oarece, altcineva, altcareva, altceva, orişicine, orişicare, orişicât, fiecare, fiecine**, etc.

Când pronumele nehotărâte însoțesc substantivele, determinându-le, ele devin adjective pronominale nehotărâte.

Funcții sintactice:

- subiect: **Cineva** a vorbit. **Fiecare** învață.
- nume predicativ: El a ajuns **cineva**.
- atribut: **Careva** fată l-a spus dirigintelui.
- complement direct: L-am văzut **pe unul**.
- complement indirect: Mă gândesc **la altcineva.**

10. Pronumele şi adjectivul pronominal negativ

Pronumele negative sunt: **nimeni, nimic, niciunul, niciuna, nicio.**

Ca adjective nehotărâte se folosesc numai: **niciunul, niciuna, nicio**.

Pronumele negative **nimic** şi **nimeni** se pot substantiviza: **nimica**, **numicul,** nimicuri cu sensul de “fleac”, sau intră în expresii adjectivale sau adverbiale: **pe nimic** (gratis), **de nimic** (fără valoare); **nimenea**, **un nimeni**.

Ex.: Eşti **un nimeni**.

Funcții sintactice:

- subiect: **Nimeni** n-a ascultat.
- nume predicativ: A ajuns **nimeni**.
- atribut: **Nicio** veste n-a sosit de la el.
- complement direct: N-o aşteptam **pe niciuna**.
- compement indirect: Nu mă gândesc **la nimic**.

Observații:

Pronumele şi adjectivele negative, cf. DOOM$_2$ se scriu într-un cuvânt: niciunul, niciuna, niciunii, niciunele, niciun, nicio; **Ex.: Nu am** niciun **prieten.**

Regula nu se aplică în cazul în care nici **are valoare de adverb sau conjuncție:**

Ex.: Nici **măcar unul nu a fost prezent.** Nici **unul,** nici **altul n-a răspuns.**

1. Adjectivele posesive **noştri, voştri** postpuse se scriu întotdeauna cu un singur **i** .
2. Nu confundați adjectivul posesiv **săi** cu grupul de cuvinte **să-i** (conjuncție + pronume personal) sau adjectivul **sa** cu grupul **s-a** (dus), unde **s** este pronume reflexiv, iar **a** este verb auxiliar.

   Prietena **sa s-a** dus la telefon.

   Verişorii **săi** vor **să-i** facă o vizită.

3. La adjectivul demonstrativ, atenție la deosebirea formei masculinului plural de femininul singular:

   băieții aceia; fata aceea, aceeaşi apă; aceiaşi elevi.

4. Să nu confundăm pronumele reflexiv – **şi** cu conjuncția sau cu adverbul **şi**.

   Temele **şi** le face singur. – pronume reflexiv.

   Elevii **şi** elevele pleacă în excursie . – conjuncție.

   Vine **şi** Ion cu noi. – adverb

5. Adjectivele pronominale au funcția sintactică de atribut adjectival (pentru că se acordă cu substantivul).

Valoarea stilistică a adjectivelor pronominale

Prezența adjectivului pronominal de întărire î**nsuşi** în cunoscutele versuri din "**Scrisoarea III**" de M. Eminescu are rolul de a capta accentul afectiv al versurilor:

"Mircea **însuşi** mână-n luptă vijelia-ngrozitoare …"

În descrieri (tablouri din natură sau portrete) nu de puține ori întâlnim repetarea adjectivului demonstrativ de identitate.

"Glasul vântului îți strânge inima, atât e tânguios şi de întristător! S-ar zice că Iuliu se schimbă aici în fratele mai tânăr al lui Decembrie; **aceiaşi** ochi, **aceeaşi** privire aspră, **acelaşi** glas, **aceleaşi** sprâncene încruntate! Numai căruntețea îi mai lipseşte spre a îndeplini asemănarea." (C. Hogaş)

Prin această repetare autorul insistă asupra unor aspecte care l-au impresionat, transmiţându-ne şi nouă impresia trăită de el în mijlocul naturii. Efecte stilistice realizează şi repetarea pronumelui şi adjectivului pronominal nehotărât sau demonstrativ în versurile eminesciene:

“Altul este al tău suflet,
Alţii ochii tăi acum,
Numai eu, rămas acelaşi,
Bat mereu acelaşi drum.” (M. Eminescu)

EXERCIŢII

1. Analizaţi pronumele din textul de mai jos:

„-De vânzare ţi-i găinuşa aceea, măi băiete?

-De vânzare, moşule!

-Şi cât cei pe dânsa?

-Cât crezi şi dumneata că face!

-Ia ad-o-ncoace la moşu, s-o drămăluiască!

Şi cum i-o dau în mână ... şi-i dezleagă atunci frumuşel aţa de la picior, apoi mi-o aruncă-n sus zicând: Iaca poznă, c-am scăpat-o! ...

-Ce gândeşti dumneata, moşule? Te joci cu marfa omului? ...

-Dă pace băietului, moşule, zice un humuleştean de-ai noştri, că-i feciorul lui Ştefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, şi ţi-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta ... „ (I. Creangă)

2. Identificaţi formele accentuate şi neaccentuate ale pronumelui personal, specificând genul, numărul, cazul şi funcţia sintactică. Explicaţi ortografia acestor forme.

„Atunci îl îmbrăţişă groaza, din ce în ce mai strins şi mai sălbatic, îngheţându-i sângele. Ţi în vreme ce groaza îl tortura, mintea lui căuta să o alunge ... cu dezgustul de viaţa aceasta pe care el însuşi, conştiinţa lui împăcată a azvârlit-o ... numai groaza rămânea sfidătoare, stăpânitoare, şoptindu-i în suflet un singur cuvânt, în faţa căruia se sfarmă tot ...” (L. Rebreanu)

3. Analizaţi dativele posesive din textele următoare şi arătaţi pe lângă ce parte de vorbire stau:

a) „Ce degetele-i vântul loveşte în fereşti,

Se toarce-n gându-mi firul duioaselor popveşti.
Ş—atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci ...” (M. Eminescu)

b) „Calu-i alb, un bun tovarăş,
Înşeuat aşteapt-afară.” (M. Eminescu)

4. Alcătuiți propoziții în care să apară pronumele personale: **noi, el, ea, voi, eu, tu** însoțite de pronumele de întărire corespunzătoare.

5. Analizați pronumele relative, pronumele interogative şi adjectivele interogativ – relative din textele următoare:

a) „Dar pe mire cum îl cheamă,
Cine-i el şi-al cui?
N-auzişi de sturz, bag' samă!
Până şi împăratul ştie.
Şi-i bogat? Ce-i pe câmpie,
Tot ce vezi, i-al lui!” (G. Coşbuc)

b) „-Ce-i cereai în petiție?
-Nu ceream nimic.
-Cum?
-Nu era petiția mea.
-Da' a cui?
-A unui prieten.
-Care prieten?
-Unul Ghiță Vasilescu.” (I. L. Caragiale)

6. Căutați câte două expresii populare şi locuțiuni verbale în care pronumele „**o**” să aibă o valoare neutră.

7. Construiți câte două propziții în care pronumele **lui, ei, lor** să fie la cazul genitiv şi la cazul dativ. Arătați ce cuvinte determină şi ce funcție sintactică au.

8. Construiți câte două propoziții în care să se afle substantivele **poezie** şi **operă** la genitiv sau dativ singular, precedate de adjective demonstrative, apoi urmate de adjective demonstrative. Arătați cum se face acordul.

9. Construiți enunțuri care să conțină grupurile: **ce-l, ce-i, ce-a**, şi **cel, cei, cea**. Analizați-le.

10. Dați câte un exemplu, în propoziții, în care pronumele nehotărâte: **orice, oricât, atât, cutare** să fie folosite la nominativ şi genitiv singular.

11. Analizați pronumele din proverbul: „Spune-mi cu cine te însoțeşti, ca să-ți spun cine eşti.”

12. Alcătuiți propoziții în care „**o**” să aibă următoarele valori: articol nehotărât, pronume personal, numeral cardinal, adjectiv pronominal nehotărât, interjecție, să intre în componența viitorului popular.
13. Alcătuiți propoziții în care cuvântul „**lui**” să aibă valori morfologice diferite.
14. Treceți pronumele din paranteze la genul, numărul şi cazul cerute de regulile
acordului sau ale funcțiilor sintactice. Precizați felul lor:

A (**care**) dintre colegele voastre este această carte?
I-ai mulțumit (**cine**) trebuia?
Ale (**care**) dintre prietenii tăi sunt aceste cărți?
(**Cine**) ai primit aceste cărți?
(**Cine**) i-ai dat caietul tău?

15. Arătați care dintre cele două forme sau construcții subliniate este corectă şi rescrieți-o pe aceasta, păstrând enunțurile de mai jos:

a) I-am telefonat unei prietene **a mele / ale mele**.
b) Ofer o carte interesantă **dragii / dragei mele** colege.
c) Am ascultat o conferință **al cărei / al cărui** subiect a fost interesant.

16. Construiți propoziții cu pronumele personal de pers. a III-, masculin, singular în cazurile:

- acuzativ, cu funcția de complement, atribut, nume predicativ;
- genitiv, cu funcția de atribut şi nume predicativ.

17. Faceți acordul corect al pronumelui relativ **care** din enunțurile următoare:

Este un prieten ... i-am făcut mult bine. (**care**)
Este o cunoştință ... i-am făcut mult bine. (**care**)
Sunt nişte bătrâni ... le-am făcut mult bine. (**care**)

18. Scrieți forma corectă, cerută de context, a cuvintelor din paranteză. Indicați valoarea morfologică a acestora (a formelor corecte):

Ai văzut pasărea (**acela**)?
Mi-a spus ea (**însuşi**) totul acum.
M-am întors la (**aceleaşi**) oră.
V-a dat vouă (**însumi**) cartea.

19. Scrieți corect grupul de pronume – verb auxiliar din exemplele:

Nu (**ia**) venit idee să ia metroul şi a întârziat.
Nu (**iam**) spus că vreau să-i duc ce i-am promis.
(**Neam**) convins că omul acela nu era neam cu noi.
(**Mam**) gândit la tine în seara aceea.

NUMERALUL

Felul. Numeralele sunt de două feluri: cardinale şi ordinale. **Numeralele cardinale** sunt:

a) propriu – zise: **una, unu, doi, şapte, treizeci, o sută** etc.

b) multiplicative: **întreit, înzecit, înmiit, dublu, triplu** etc.

c) distributive: **câte unul, câte doi** etc.

d) colective: **amândoi, tustrei, tuspatru** etc.

e) fracționare: **trei pe patru, jumătate, sfert, zece la sută, a patra parte, pe din două** etc.

f) adverbiale: **o dată, de două ori, de şase ori** etc.

Numeralele ordinale sunt:

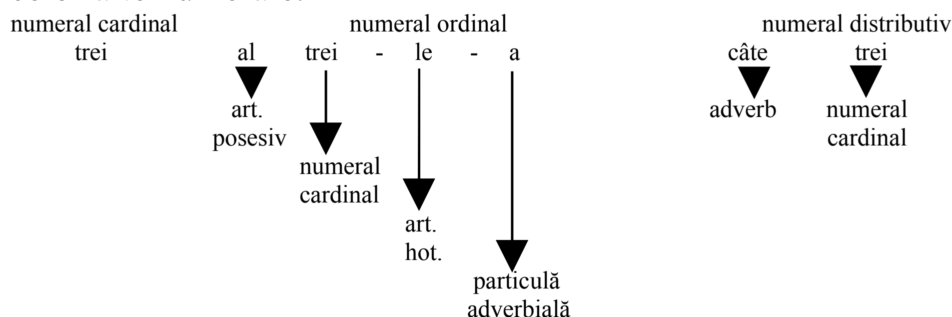
a) propriu – zise: **primul, al doilea, al treilea** etc.

b) adverbiale: **prima dată, prima oară, a doua oară**.

Numeralele ordinale adverbiale sunt considerate de Gramatica Academiei locuțiuni adverbiale.

1. Numeralul cardinal

Îl numim cardinal pentru că stă la baza formării tuturor celorlalte numerale.

Numeralele cardinale propriu-zise sunt **simple** şi **compuse**:
Simple: **unu** până la **zece, sută, mie, milon, miliard, bilion**;
Compuse: de la unsprezece în sus în afară de cele menționate.

Rețineți !

a) Se scriu şi se pronunță corect numeralele **paisprezece, şaisprezece, şaizeci, optsprezece, cincisprezece, cincizeci**.

b) Numeralele cardinale de la unu la nouăsprezece se leagă direct de substantivul pe care îl însoțesc: **trei** elevi, **două** cărți, **paisprezece** studenți, comportându-se ca nişte adjective.
c) De la douăzeci în sus, numeralele cardinale se comportă ca nişte substantive şi se leagă de substantivele pe care le însoțesc prin prepoziția **de**: douăzeci şi opt de elevi, o sută optzeci şi nouă **de** cărți, etc.
d) Raportul de genitiv, de la doi în sus se exprimă cu ajutorul prepoziției **a** (Numai lucrările **a** doi copii au fost corectate), sau articolul demonstrativ **cel** (Manevrele **celor** patru unități militare încep mâine).

Raportul de dativ se exprimă cu ajutorul prepoziției **la** (Am dat caiete **la** cinci copii) sau articolul demonstrativ **cel** (Am distribuit manualele numai **celor** opt elevi).

e) Prin articulare numeralul devine substantiv (Am luat **un opt** la geografie. **Treiul** la fizică l-a supărat pe tata. **Cei doi** au plecat.)

2. Numeralul ordinal

Seria numeralelor ordinale începe cu **întâiul, cel dintâi, întâia**, cărora li se alătură sinonimele neologice primul, prima şi se sfârşesc cu adjectivul **ultimul** sau locuțiunea adjectivală **cel din urmă**.

Ca numeral ordinal s-a folosit şi primar, păstrat astăzi numai în expresiile: văr **primar**, timpuri **primare**, etc.

Funcții sintactice

1. Numeralele cu valoare adjectivală sunt atribute adjectivale.
2. Numeralele cu valoare adverbială sunt complemente circumstanțiale de mod sau de timp.
3. Numeralele cu valoare substantivală au funcția sintactică a substantivelor.

Rețineți ! Numeralele pot fi şi subiecte şi nume predicative şi atribute şi complemente (vezi exemplele de la sintaxa propoziției).

Exprimarea datei

1. Pentru prima zi a lunii se foloseşte numeralul ordinal propriu-zis: **întâi** ianuarie, în timp ce toate celelalte zile ale lunii sunt desemnate prin numerale cardinale: **şapte** ianuarie, **zece** februarie.

2. Normele literare au stabilit pentru 2 şi compusele 12, 22 forma de feminin: **două** ianuarie, **douăsprezece** martie, **douăzeci şi două** iulie, pe când compusele lui **unu** apar în forma de masculin: douăzeci şi **unu** mai.
3. Numeralele (cardinale şi ordinale) pot fi ortografiate şi cu cifre arabe sau romane: 24 de elevi, clasa a VIII-a, secolul al XIX-lea etc.

Ortografia şi ortoepia numeralului

a) Numeralele colective **amândoi, amândouă** au la genitiv – dativ numai formă de plural, corect fiind **amândoura**.
b) De la douăzeci înainte, **numeralul cardinal** se leagă **obligatoriu, prin prepoziție** de substantivul pe care-l însoțeşte (20 de studenți, 20 de lei). **Se admite omiterea prepoziţei** în cazurile când substantivul care urmează după cifră apare abreviat: 25 kg, 40 km.
c) Folosit după substantiv, numeralul **întâi** (cf. DOOM2) se articulează: clasa întâia, banca întâia. Când precedă substantivul sau apare singur, **se articulează: întâia clasă, întâia bancă, întâiul venit.**

Numeralul ordinal **întâi**, **scris cu cifre romane,** se notează corect astfel: clasa I, banca I.

d) Numeralele **primul, întâiul** la numărul plural se scriu cu doi de "i" dacă se află în fața unui substantiv de genul masculin: **primii studenți, întâii absolvenți**.
e) Numeralul **unu** se scrie fără articol, spre deosebire de pronumele nehotărât: **unul**.
f) Numeralul adverbial **o dată** se scrie în două cuvinte, fiind format din numeralul "o" şi substantivul "dată".

   "A fost **odată** ca-n poveşti …" (adverb, **cândva**)

   A citit **o dată** şi a înțeles. (numeral)

   1 Decembrie este **o dată** importantă. (substantiv)
g) Se scrie şi se pronunță corect: şaisprezece, paisprezece, şaptesprezece, optsprezece, nouăsprezece.

Luați aminte !

a) Cifrele romane sunt următoarele: I (1), II (2), III (3), IV (4), V (5), VI (6), VII (7), VIII (8), IX (9), X (10), XI (11), XII (12), XIII (13), XIV (14), XV (15), XVI (16), XVII (17), XVIII (18), XIX (19), XX (20), XXX (30), XL (40), L (50), LX (60), LXX (70),

LXXX (80), XC (90), C (100), CD (400), D (500), DC (600), CM (900), M (1000), MC (1100) etc.

b) În afară de numeral, există şi alte cuvinte aparținând altor părți de vorbire care exprimă ideea de număr:

-**substantive** (grup, mulțime, noian, puzderie).

-**adjective** (considerabil, mulți, puțini, singur, unic) pronume şi adjective pronominale (câți, câțiva, unii). Acestea nu sunt numerale, deoarece nu exprimă o cantitate numerică hotărâtă şi nu formează serii fixe, crescătoare sau descrescătoare.

Exerciții

1. Analizați numeralele din textele următoare:

a) "… şi atunci el privea la Ana, Ana privea la el, amândoi priveau la cei doi copilaşi, căci doi erau acum, iară bătrâna privea la câteşipatru ş ise simțea întinerită, căci avea un ginere harnic, o fată norocoasă, doi nepoței sprinteni, …" (I. Slavici)

b) " … unde sunt mii şi mii de porci trebuie să fie sute de turme, şi fiecare turmă are câte un păstor şi fiecare păstor e ajutat de către doi – trei băieți …" (I. Slavici)

c) "Iar marți dimineața, puse tarnițele şi desegii pe cai şi legându-i frumuşel cu căpăstru: pe cel de-al doilea de coada celui dintâi, pe cel de-al treilea de coada celui de-al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui de-al treilea …" (I. Creangă)

2. Explicați cu ajutorul numeralului **trei** că numeralul cardinal intră în componența tuturor celorlalte tipuri de numerale.
3. Formulați câte două propoziții cu fiecare din numeralele cardinale: propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, adverbial, francționar.
4. Construiți enunțuri în care să apară următoarele construcții numerale: **o sută şi ceva, cu câte cinci, treizeci şi mai bine, câte doi, doi, o dată pe an.**
5. Formulați enunțuri în care să se afle numeralele **paisprezece, şaisprezece, şaptesprezece** cu voaloare adjectivală, la cazul genitiv sau dativ, precedate de artiocolul **cei, cele**.
6. Construiți o propoziție în care să se afle numeralul **amândoi** cu valoare adjectivală la cazul genitiv, şi o altă propoziție în care acelaşi numeral, la cazul dativ să aibă valoare substantivală. Analizați aceste numerale morfologic şi sintactic.
7. Construiți enunțuri în care să se afle numeralul adverbial **o dată** şi adverbul **odată** (cu sensul de odinioară).

8. Construiți enunțuri în care să arătați în ce secole au domnit Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeş, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Alexandru Ioan – Cuza.
9. Alcătuiți enunțuri în care cuvântul **un** să aibă următoarele valori morfologice: numeral cardinal, articol nehotărât, adjectiv pronominal nehotărât.
10. Analizați sintactic şi morfologic cuvintele subliniate din următoarele propoziții:
a) **Şase elevi** pleacă în tabără.
b) Au participat la excursie **douăzeci de copii**.
c) **Celor douăzeci şi cinci de participanți** li s-a dat echipament nou.
11. Construiți propoziții în care să apară patru numerale diferite, care să îndeplinească următoarele funcții sintactice: complement direct, atribut adjectival, complement circumstanțial de mod, subiect.
12. Scrieți cu litere următoarele cifre: 14, 15, 24, 35, 98, 106, 184, 349, 1002, 1562, 1998.
13. Precizați valoarea morfologică a cuvintelor subliniate:
    Am primit o cantitate <u>îndoită</u> de struguri.
    Am descoperit o hârtie <u>îndoită</u>.
    Bunica mea mergea <u>îndoită</u> de spate.
14. Numeralele ordinale corespunzătoare cardinalelor "o sută", "o mie", au la masculin formele:
a) "al o sutălea", "al o mielea"
b) "al sutălea", "al mielea".

VERBUL

Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă acțiunea, starea, existența, posesia, necesitatea, posibilitatea, dorința.

Clasificarea verbelor

A. **Felul verbelor**

1. Verbe predicative – au capacitatea de a îndeplini singure funcția sintactică
de predicat când se află la un mod personal.

Noi **mergem**. Voi **veți construi** o barcă. Copiii **cântă**.

2. Verbele nepredicative – nu au înțeles de – sine – stătător şi nu pot forma singure predicatul, având nevoie de un nume predicativ sau o propoziție predicativă.

În categoria verbelor nepredicative sunt incluse **verbele copulative şi cele auxiliare**.

a) Verbele copulative sunt **a fi, a deveni, a ieşi, a se face, a se preface, a rămâne, a ajunge** (toate au sensul “a deveni”, “a se transforma”), **a părea, a însemna, a se numi** (a se chema), **a întruchipa, a reprezenta**.

Cu excepția verbului **a deveni** (folosit doar ca verb copulativ), toate celelalte, în funcție de context, pot fi verbe predicative sau copulative.

b) Verbele auxiliare: (ajută la formarea modurilor şi a timpurilor compuse, precum şi a diatezei pasive): **a fi, a avea, a vrea**. Prezentăm în continuare, comparativ unele verbe care, la aceleaşi moduri, sunt predicative sau nepredicative:

a fi:	**- copulativ:**	**-** personal: Sandu este student.
		- impersonal: Este posibil a întârzia.
	- predicativ:	- personal: În oraş sunt multe blocuri.
		- impersonal: Ce este? (se întâmplă?)
a părea:	**- copulativ:**	**-** personal: Soarele pare minge de foc.
	- predicativ:	- impersonal: Pare (“se pare”) a ploua.
a se părea:	**- predicativ:**	- impersonal: Se pare [1]/ că trenul a plecat [2]/
	- copulativ:	- impersonal: Ei mi se par neinstruiți.

În locuțiunile verbale: **a (-i) părea rău, a (-i) părea bine**, însoțit de un pronume personal formă neaccentuată în dativ, verbul **a părea** este predicativ şi îndeplineşte funcția de predicat verbal împreună cu adverbele **rău, bine**. (**Îmi pare rău, Îmi pare bine**). Aceste joncțiuni verbale cer o completivă indirectă.

Îmi pare bine [1]/ că ai reuşit la examen. [2]/ P = PP; P2 = CI

a ieşi	predicativ:	Am ieşit pe uşă.
	copulativ:	După terminarea facultății a ieşit medic.
a ajunge	predicativ:	A ajuns la gară.
	copulativ:	A ajuns avocat.
a face	predicativ:	El se face la dreapta.
	copulativ:	Mircea se face arhitect.
a rămâne	copulativ personal:	El rămâne repetent.
	impersonal:	Rămâne stabilit [1]/ să ne vedem la film. [2]/
	predicativ personal:	El va rămâne în clasă.
	impersonal:	Rămâne [1]/ să mai verificăm bilanțul. [2]/
a însemna	copulativ:	Am munci înseamnă a te depăşi.
	predicativ:	Ai însemnat greşelile într-un carnet?

B. Clasificarea verbelor după posibilitatea de a fi urmate de un complement direct.

a) **Tranzitive –** care pot avea complement direct: **a da, a şti, a scrie, a citi, a traduce, a viziona, a vedea**, etc.
b) **Intranzitive –** care nu pot avea complement direct: **a merge, a exista, a se gândi, a pleca, a se teme, a se mira**. Unele verbe pot fi tranzitive, dar şi intranzitive, în funcție de context:

Radu **a adormit** imediat din cauza oboselii. (intranzitiv)

Mama şi-**a adormit** fetița, spunându-i o poveste. (tranzitiv)

C. Clasificarea verbelor după referirea la persoană

a) **Personale –** care au subiect identificabil cu o persoană sau cu un obiect (El scrie. Trenul porneşte. Mă doare capul.).
b) **Unipersonale (prin formă) şi impersonale (prin conținut)**

Aceste verbe întotdeauna sunt la persoana a III-a singular şi nu au subiect.

- verbe care arată fenomene ale naturii: **a ploua, a fulgera, a ninge, a burnița, a tuna, a se însera, a se înnora.**
- verbele care se folosesc numai la persoanele a III-a singular şi a III-a plural, dar au şi subiect: **a lătra, a oua, a mieuna, a rage, a behăi, a necheza** (unipersonale).
- verbe impersonale provenite din verbe active personale, însoțite de pronume personale în dativ sau acuzativ: **a-l interesa, a-l pasiona, a-l enerva, a-i plăcea, a-i conveni, a-i rămâne**.
- verbe care pot primi o propoziție cu rol de subiect: **a se întâmpla, a se cuveni, a se cădea, a se părea**.
- alte verbe impersonale: **a trebui, a reieşi, a rezulta**, etc.

Trebuie [1]/ să respectăm legile [2]/ P = PP; P2 = SB.

Se cuvine [1]/ să ne comportăm civilizat. [2]/ P1 = PP; P2 = SB

În fraza: Noi [1]/ trebuie [2]/ să plecăm [1]/, subiectul noi nu este al predicatului trebuie – care este impersonal, având ca subiect o propoziție subiectivă ci al predicatului **să plecăm**.

Verbul **a trebui** fiind **impersonal** prin conținut, şi **unipersonal** prin formă, nu poate apărea cu flexiune de persoană şi număr (**trebuiesc, trebuieşte, trebuiți**, **trebuiam** …). **Formele personale** ale verbului **a trebui** (gramatical incorecte) le întâlnim în

construcția viitorului popular (o să trebuiască), sau în textele literare (**trebuiau să poarte un nume**).

c) **Expresii verbale impersonale**: sunt formate din verbul copulati "**a fi**" + **un adverb sau o locuțiune adverbială de mod** cu rol de nume predicativ: **e bine, e rău, uşor, e lesne, e de mirare, e adevărat, e necesar, e singur, e inutil**, etc.

   După aceste construcții urmează o subordoantă subiectivă:

   Este uşor [1]/ să porniți [2]/.

d) **Locuțiunile verbale** sunt grupuri de cuvinte cu înțeles unitar, care au valoarea unui verb. Într-o locuțiune verbală este absolut obligatorie prezența unui verb: a **băga de seamă** (a observa), **a – şi aduce aminte** (a-şi aminti), **a sta de veghe** (a veghea), **a da de gol** (a desconspira).

Valorile gramaticale

a) Verb predicativ: Maria este acasă. – arată existența.

b) Verb auxiliar: Aş fi mers la film. – ajută la formarea condiționalului optativ perfect.

   Tu eşti lăudat de profesor. – ajută la formarea diatezei pasive.

c) Verb copulativ: Ei sunt harnici. – verb de legătură, nu arată existența.

Nu întotdeauna verbul "a fi" + un participiul formează diateza pasivă.

Fereastra este deschisă de Ionel.

În timpul pauzei fereastra este deschisă.

CONJUGAREA VERBELOR

După sufixul infinitivului scurt, care se numeşte caracteristică a conjugării, verbele se grupează în patru conjugări:

Conjugarea I în **– a**: a căuta, a desena, a linia;

Conjugarea a II-a în **– ea**: a vedea, a părea, a avea;

Conjugarea a III-a în **– e**: a trece, a zice, a spune;

Conjugarea a IV-a în **– i, / î**: a citi, a coborî, a iubi, a urî.

DIATEZA

Este o categorie gramaticală specifică verbului care exprimă raportul dintre subierc, verb şi obiect.

a) **Diateza activă** arată că acțiunea estă săvârşită de subiectul gramatical. Acțiunea verbului poate trece asupra unui complement direct, dacă acesta este tranzitiv. Ex.: Mihai **udă** florile.

S ⟶ V ⟶ O

Sunt la diateză activă şi verbele intranzitive. Ex.: Copilul **aleargă.**

b) **Diateze pasivă** arată că subiectul gramatical suportă acțiunea făcută de complementul de agent (exprimat sau subânțeles). Ex.: Para **a fost mâncată** de copil.

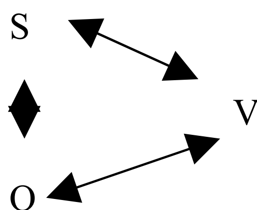
S ⟵ V ⟵ O

Diateza pasivă se formează din formele auxiliare ale verbului „**a fi**” la modurile şi timpurile corespunzătoare, plus participiul verbului de conjugat la forma variabilă.. Ex.: Eu **sunt lăudat (lăudată)**. Construcția pasivă nu trebuie să se confunde cu predicatul nominal.

Ex.: Haina **este purtată** (uzată) = predicat nominal.

Corabia **este purtată** de valuri = predicat verbal.

c) **Diateza reflexivă** arată că subiectul participă intens la acțiune. El **se gândeşte** la examen.

Verbele de la diateza reflexivă sunt însoțite întotdeauna de pronumele reflexiv în acuzativ sa dativ. Pronumele reflexive, ca semn al diatezei reflexive, nu au funcție sintacică, iar în analiza gramaticală se iau împreună vu verbul, intrând în alcătuirea predicatului. Reflexivul este de trei feluri:

a) **dinamic**, care exprimă acțiunea făcută cu participarea intensă a subiectului (**a se gândi, a-şi bate joc, a-şi uita, a-şi închipui);**

b) **impersonal**, cu subiectul neexprimat (**se pare, se spune, se zice**). Aceste reflexive cer o subiectivă.

c) **reflexiv – pasiv** (subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de cineva). Ziarele **se vând** la magazin (sunt vândute).

IV. Modurile şi timpurile verbului

Moduri		Timpuri
PredicativePersonale	1. Indicativ	- prezent - imperfect - perfect simplu - perfect compus - mai mult ca perfect - viitorul simplu - viitorul anterior
	2. Conjunctiv	- prezent - perfect
	3. Condițional – optativ	- prezent - perfect
	4. Imperativ	- afirmativ - negativ
NepredicativeNepersonale	1. Infinitiv	- prezent - perfect
	2. Gerunziu	
	3. Participiu	
	4. Supin	

Verbele la modurile personale sau predicative îndeplinesc funcția sintactică de predicat verbal

Funcțiile sintactice ale verbelor la modurile nepersonale

Modul infinitiv

a) subiect: **A citi** este o plăcere.
b) nume predicativ: A studia înseamnă **a citi** cu atenție.
c) atribut verbal: Condiția **de a învăța** ne este asigurată.
d) complement direct: Ştie **a învăța**.
e) complement indirect: El se teme **a învăța** înotul.
f) complement circumstanțial de mod: A plecat la şcoală **fără a învăța** lecțiile.
g) complement circumstanțial de timp: Înainte **de a pleca** îmi verific bagajele.
h) complement circumstanțial de scop: Mergem **spre a culege** cireşe.

Modul gerunziu

Modul gerunziu exprimă acțiunea în desfăşurare, fără referire precisă la momentul vorbirii. Verbele la gerunziu pot fi:

a) nume predicativ: Eforturile colegilor sunt **crescânde**.

b) atribut verbal: Coşurile **fumegând** se văd departe.

c) atribut adjectival (când este acordat cu substantivul determinat): Am văzut un morman de cărămizi **fumegânde**. Scrie declarația cu o mână **tremurândă**.

d) complement direct: Aud **strigând**.

e) complement indirect: M-am săturat **aşteptând**.

f) complement circumstanțial de timp: **Plimbându-mă** prin poiană, am zărit o veveriță.

g) complement circumstanțial de mod: Aleargă **mâncând** pământul.

h) complement circumstanțial condițional: **Învățând** zilnic, aş câştiga mult.

Modul participiu

Este modul care, sub formă de adjectiv, denumeşte acțiunea săvârşitâ de un obiect. Participiul ține de verb şi de adjectiv, având trăsături specifice fiecărei categorii. Verbele la participiu pot avea funcții sintactice de:

a) nume predicativ: El este **pregătit** pentru concurs.

b) atribut adjectival: Elevul **disciplinat** este lăudat.

Participiul ca verb este invariabil şi intră în structura formelor variabile compuse: indicativ perfect compus, viitor anterior, conjunctiv perfect, optativ perfect, infinitiv perfect (**a fi căutat**).

Participiul ca formă variabilă intră în componența diatezei pasive.
Ex: Eu sunt **lăudat (lăudată)**; Ei sunt **lăudați**; Ele sunt **lăudate**.

Modul supin

Supinul denumeşte acțiunea verbală, arătând scopul, destinația sau proveniența. El are valoare şi de substantiv verbal, dar şi de verb. Poate avea următoarele funcții sintactice:

a) subiect: E greu **de cosit**.

b) nume predicativ: Grâul este **de măcinat**.

c) atribut verbal: Aceasta este o secure **de tăiat** lemne.

d) complement direct: A terminat **de citit**.

e) complement indirect: S-a apucat **de săpat** grădina.

f) complement circumstanțial de scop: Am plecat **la cosit** iarba.

g) complement circumstanțial de loc: Se găseau **la secerat**.

Participiul şi supinul se pot substantiviza: Acest **pescuit** a fost minunat. Am fost **la un pescuit**. **Pescuitul** este interzis. **Cel** pescuit era mort.

Ortografia şi ortoepia verbului

1. Verbele: **a părea, a tăcea, a cădea**, sunt de conjugarea a II-a: folosirea lor la conjugarea a III-a este incorectă (**a pare, a tace, a cade**).

2. Verbele: **a rămâne, a umple** de conjugarea a III-a, sunt folosite, în mod greşit, la conjugarea a II-a (**a rămânea, a umplea**).

3. Verbele de conjugarea a IV-a terminate la infinitiv în **-î**, se scriu şi se pronunță corect astfel: (eu) hotărăsc, (tu) hotărăşti, (el) hotărăşte, (noi) hotărâm, (voi) hotărâți, (ei) hotărăsc.

La conjunctiv prezent este corectă forma: **(el, ei) să hotărască**.

Au fost introduse, în DOOM$_2$, forme verbale noi la modul indicativ: (eu) continui, enumăr; (el) defalcă, se descotoşmănează, exhibă, …

De asemenea, au fost introduse variante verbale libere:

- **pentru modul infinitiv**: cementa / cimenta (dinții), datora / datori, decofeiniza / decafeiniza, incarna / încarna, încorpora / incorpore, …
- **pentru modul indicativ**: anticipează / anticipă, biciuieşte / biciuie, biruieşte / biruie, cheltuieşte / cheltuie, inventează / inventă, învie / înviază, mânuieşte / mânuie, reanimă / reanimează, …

4. Verbele neologice, de conjugarea I, care se termină în **-a** după **e, u** (perpetua, crea, diminua, agrea etc.) formează persoana a III-a singular şi plural la prezentul indicativ cu sufixul **-ează** nu **-ază** sau **-iază**, iar gerunziul cu **-ând**, nu cu **-ind**.

(eu) creez, agreez, diminuez.

(el, ei) creează, agreează, diminuează.

creând, agreând, recreând.

5. Verbul "a fi" are la modul imperativ următoarele forme:

afirmativ	negativ
a II-a sg. fii!	nu fi!
a II-a pl. fiți!	nu fiti!

Excepție: **a pustii, a se sfii** (nu pustii!, nu te sfii!)

6. Verbele "a da" şi "a sta" au la conjunctiv, prezent, persoana a III-a formele: "să dea", "să stea".

7. Verbul "a usca" are la indicativ prezent formele: usuc, usuci, usucă, uscăm, uscați, usucă.

8. Când verbele la modul gerunziu se rostesc cu pronume personale neaccentuate (exceptându-l pe "o"), primesc la sfârşit vocala "u": văzându-i, legându-l.

10. Valoarea stilistică a verbului

În operele literare în care sunt evocate pagini din trecutul istoric, sau fapte din viața autorului, sau a unui personaj, timpul perfect, care are rolul de a indica acțiunile trecute, cedează locul prezentului. Se procedează astfel pentru ca acțiunea să devină mai dinamică, mai impresionantă, iar cititorul să trăiască faptele ca şi când s-ar derula în fața ochilor săi, ca şi cum ar fi el însuşi părtaş la acestea. Avem de-a face cu **prezentul istoric**, numit şi **prezent dramatic**.

Exemple evidente ne oferă "**Românii supt Mihai-Voievod Viteazul**" de Nicolae Bălcescu, "**Amintiri din copilărie**" de I. Creangă, "**Paşa Hassan**" de G. Cosbuc, descrierea bătăliei de la Rovine din "**Scrisoarea III**" de M. Eminescu. Citām o strofă din poezia "**Paşa Hassan**":

"Dar iată-I! E vodă, ghiaurul Mihai;
Aleargă năvală nebună.
Cutreieră câmpul, tăind de pe caii –
EI vine spre paşă: e groază şi vai,
Că vine furtună."

Desprindem din "**Capra cu trei iezi**" de l. Creangă un pasaj pentru a ilustra **prezentul dramatic**, fragment comentat de academicianul Iorgu Iordan în monumentala lucrare "**Stilistica limbii române**":

"Şi-aşa zicând pune poalele-n brâu, **îşi suflecă** mânecile, **ațâță** focul şi **s-apucă** de făcut bucate. **Face** ea sarmale, **face** plachie, **face** alivenci, **face** pască cu smântână şi cu ouă, şi fel de fel de bunătăți. Apoi **umple** groapa cu jăratic ... **Merge** ea cât merge prin codru, până ce **dă** de-o prăpastie grozavă şi pe-o tihăranie **dă** cu crucea peste lup."

"Imaginea caprei, cu tot ce face ea în această scenă este de o vioiciune cu adevărat dramatică: vedem personajul mişcându-se şi săvârşind diverse acțiuni sub ochii noştri. Și aceasta fiindcă povestitorul însuşi vede pe capră la lucru ... Este ca şi cum ar fi

participat într-adevăr la pregătirea praznicului pentru pomenirea bieților iezi mâncați de lup ... "

(I. Iordan, Stilistica limbii române, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti 1975, pag.131).

Verbele la participiu şi gerunziu, folosite cu sensul figurat, au valoare stilistică de **epitet**:

a) "În odăița-ntunecată
E frig ... Eu, zgribulit din pat,
Ascult vifornița turbată
Şi-adorm cu gândul fermecat ... " (Şt. O. Iosit)

b) "Vântul jalnic bate-n geamuri
Cu o mână tremurândă" (M. Eminescu)

Verbele onomatopeice au un rol stilistic deosebit:

"Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți!"
(M. Eminescu)

Cu ajutorul personificării, lucrurile, plantele, animalele dobândesc însuşiri omeneşti:

a) "Este Jiul, puternicul Jiu, care se zbate şi ştrigă, sugrumat între două stânci uriaşe ce vor să-i ație calea ... "
(Al. Vlahuță)

b) "Un vânt de seară
aprins sărută cerul la apus
şi-i scoate ruji de sânge pe obraz" (L. Blaga)

c) "Un vânt răzleț îşi şterge lacrimile reci
pe geamuri. Plouă." (L. Blaga)

d) "Sus în brazii de pe dealuri
Luna-n urmă ține strajă,
Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea sunând din valuri." (M. Eminescu)

Repetiția verbului redă intensitatea, repeziciunea sau timpul îndelungat al desfăşurării acțiunii:

a) "Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare."
(M. Eminescu)

b) Plouă, plouă, plouă ...
Vreme de beție -
Şi s-asculți pustiul
Ce melancolie!
Plouă, plouă, plouă ... " (G. Bacovia)

EXERCITII

1. Analizați verbele din textile următoare conform tabelului de mai jos:

Verbul	Felul (tranzitiv, intranzitiv)	Conjugare	Diateză	Mod	Timp	Pers.	Număr	Funcție sintactică

a) „«Aştia nu prea îmi par a oameni buni», îşi zise Ghiță, când îi văzu sărind din căruță şi privind împrejur, ca unii ce au mai fost pe aici şi acum nu găsesc nici locul, nici oamenii, ca odinioară.

Ei întrebară dacă n-a fost Sămădăul pe acolo, puseră sluga să deshame caii, să-i adape şi să le deie ovăz, apoi intrară, băură cât trei inşi la un loc şi plecară ... "

(I. Slavici - Moara cu noroc)

b) "Lizuca o mai văzu numai o clipă prăbuşindu-se năpraznic spre tufărişuri.

- Ştiu eu că Patrocle nu se teme de nimica! zâmbi ea.

Se auzi glasul cățelului, răsunător din pădure.

- Patrocle! strigă fetița; nu mă lăsa singură. Şi scoțând capul din scorbură, duduia Lizuca aşteaptă, în tăcerea cuprinsului întoarcerea tovarăşului ei. ÎI auzi într-un târziu venind: tip-tip."

(M. Sadoveanu)

c) "În mijlocul lui se găsi o icoană pe care ciobanul o aduse la biserica satului; dar noaptea aceeaşi viziune i se arătă poruncindu-i să facă o biserică în locul unde a fost copacul; mergând la acel loc găsi iarăşi icoana ce dispăruse din biserică." (Gr. Alexandrescu)

2. Alcătuiți fraze cu următoarele expresii verbale impersonale: **e posibil, e greu, e bine, e uşor**.

3. Să se alcătuiască propoziții în care verbul **a da** să fie la cele trei diateze verbale.

4. Rescrieți forma corectă din perechile de verbe de mai jos: trebuim să învățăm - trebuie să învățăm; creiez - creez, acoper - acopăr, țin - țiu, sărim - serim, aprinz - aprind, invocă - invoacă, nu fii atent - nu fi atent, fi atent - fii atent.

5. Construiți câte o propoziție în care verbele: **a fi, a părea, a ajunge** să fie verbe predicative. Indicați funcția lor sintactică.

6. Construiți enunțuri prin care să ilustrați valorile verbului **a fi**.

7. Alcătuiți propoziții prin care să ilustrați funcțiile sintactice posibile ale unui verb la modul infinitiv.

8. Alcătuiți trei propoziții în care verbul **a aprecia** să fie, pe rând, la cele trei diateze.

9. Formați cinci locuțiuni verbale cu verbul **a duce** şi alcătuiți cu ele diferite enunțuri.

10. Alcătuiți propoziții în care verbul la modul gerunziu **căutând** să fie, pe rând, complement direct, complement indirect, complement circumstanțial de timp.

11. Alcătuiți propoziții în care verbul la modul infinitiv **a învăța** să fie, pe rând, nume predicativ, subiect, atribut, complement direct, complement indirect, complement circumstanțial de timp.

12. Formați persoana a II-a singular de la indicativ prezent pentru verbele: **a veni, a reține, a ține, a scrie, a şti**.

13. Scrieți formele de gerunziu ale următoarelor verbe: **a şti, a fi, a învia, a agrea, a crea, a devia, a continua**. Introduceți-le în propoziții.

14. Alcătuiți enunțuri în care verbele: **a fi, a rămâne, a însemna** să fie folosite cu valoarea predicativă şi copulativă.

15. Arătați ce deosebire este între **ia, iau şi i-a i-au** din exemplele: Flavius **ia** o notă bună. Studenții harnici **iau** note mari. Lui Marius **i-a** plăcut spectacolul. Lui **i-au** plăcut şi alte piese de teatru.

16. Construiți propoziții în care verbul **a învăța** la modul supin, să fie pe rând: subiect, nume predicativ, atribut verbal, complement direct, complement indirect.

17. Construiți trei enunțuri prin care să ilustrați valorile morfologice ale verbului “**a rămâne**".

18. Alcătuiți câte o propoziție cu verbul **a doborî** la timpul viitor şi la modul condițional - optativ prezent şi perfect, diateza pasivă.

19. Construiți câte o propoziție cu predicatul exprimat prin verbul "**a crea**" la toate persoanele timpului prezent, la singular şi plural. Explicați ortografia acestor forme.

20. Construiți câte o propoziție cu predicatul exprimat prin verbul "**a îngriji**" la perfectul compus, persoana I singular, urmat de pronumele personal neaccentuat de persoana a III-a singular, feminin. Explicați ortografia.

21. Formulați scurte enunțuri cu predicatul exprimat prin verbul ,,**a făgădui**" la perfectul compus cu forma directă, precedat de

două pronume neaccentuate (**mi** şi **l**, **i** şi **l**, **ți** şi **i**, **li** şi **le**) şi rescrieți fiecare propoziție, punând verbul la forma inversă.

22. Construiți enunțuri în care verbele **a preface, a reține, a străbate** să fie folosite la modul gerunziu, urmate de pronumele **-i**.

23. Transformați structurile de mai jos în forme verbale inverse: **te rog, ai ascultat, au dorit, să se oprească, le-ar auzi, ne-ar găsi, vor căuta, s-a păcălit, i-ați întâlnit, le-ați primit, aş citi, m-aş jelui**.

24. Puneți verbele: **a se feri, a se grăbi, a se scula, a se sui**, la modul imperativ afirmativ.

25. Alegeți formele corecte ale următoarelor verbe la modul indicativ, persoana a III-a- singular şi plural: **atribuie - atribui - atribuiesc, contribui - contribuie - contribuiesc, dezvăluie - dezvălue - dezvăluiesc, trebuie - trebue - trebuiesc**.

26. Conjugați verbele **a coase** şi **a cosi** la indicativ, timpurile prezent, imperfect, perfect simplu, perfect compus, mai mult ca perfect, la persoana a III-a singular.

27. Treceți verbele de mai sus la: conjunctiv prezent, condițional - optativ prezent, gerunziu, participiu.

28. Alegeți formele de imperativ ale verbului **a (se) uita**:

uită! -uite! -uită-te! -uite-te!.

29. Subliniați formele corecte ale următoarelor verbe la indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular: **depăşa - depăşea, împărtăşea - împărtăşa, desluşea - desluşa, îngrijea - îngrija**.

PĂRȚILE DE VORBIRE NEFLEXIBILE
ADVERBUL

Adverbul determină:

a) un verb: **Fuge** iute. **Păşeşte** încet. **Stă** departe.

b) o locuțiune verbală: **Şi-a adus aminte ieri** de bunica.

c) un adjectiv: Era un om bine **făcut**, puțin **chel** în vârful capului. Se simțea aproape **bolnavă**.

d) un alt adverb: Întreabă de tine aproape **întotdeauna**.

e) un pronume: **Acela** de acolo îmi este cunoscut.

f) un substantiv: **Zgomotul** de afară mă deranjează. **Plecarea** acasă s-a amânat.

g) O interjecție: **Hai** afară! **Hop** acolo şi eu!

Clasificarea adverbelor

A. după formă:

a) adverbe simple: **acum, aici, bine, destul, azi, mâine, lesne, aşa;**

b) adverbe compuse:

- prin contopire: **niciodată, întotdeauna**;
- prin juxtapunere: **ieri-seară, astă-iarnă**.

B. după origine:

a) adverbe primare: (moştenite din limba latină sau împrumutate din alte limbi) **abia, azi, apoi, ba, lesne, foarte, aproape, înainte, încoace, încotro, mereu, mâine, sus, tocmai;**

b) adverbe provenite din alte părți de vorbire:

- din adjective: băiat **frumos** - cântă **frumos**;
- din participii, care pot avea valoare adjectivală şi adverbială:

Geamul **deschis** s-a spart (val. adjectivaIă);

Mărturisesc **deschis** (val. adverbială);

- din substantive care denumesc anotimpuri, zile, unele părți ale zilei: **vara, toamna, marți, dimineața** etc.

Ex. **Vara** mergem la Şiria. **Marți** avem antrenament. **Dimineață** plec la Timişoara.

Unele substantive pot avea valoare adverbială când determină un verb, având sens de superlativ absolut (**beat turtă, beat criță, gol puşcă, plin ochi, îndrăgostit lulea, singur cuc**) sau sunt expresii verbale cu valoare superlativă (**a adormi buştean, a lega cobză sau fedeleş, a se ține scai, a merge strună**).

Ex. Tata taie **un buştean** (subst.) Sandu a mâncat **un covrig** (subst.).

Eu dorm **buştean** (adverb). Câinele ține coada **covrig** (adverb).

Adverbele pronominale

a) În propoziție sunt adverbe interogative (**cum, unde, când, cât**) şi nehotărâte (**orişicum, orişiunde, oricând, oricât**);

b) În frază sunt adverbe relative (când se introduc subordonate):

cum, unde, când, cât, încotro, oriunde, oricât ...

Schimbarea valorii gramaticale

a) prin articulare se substantivizează: Mi-ai făcut **un bine**.

b) pot avea valoare adjectivală: Hainele **gata** făcute se găsesc în comerț. (adj.) Stam **gata** de muncă. (adv.)

Clasificarea adverbelor după înțeles

a) adverbe de loc: **aici, acolo, pretutindeni, aproape, alături, înainte, jos, împrejur, ici-colo, peste tot, din loc în loc** (locuțiuni adverbiale);

b) adverbe de timp: **acum, atunci, niciodată, totdeauna, ieri, alaltăieri**;

c) adverbe de mod: **abia, alene, anevoie, aşa, bine, bătrâneşte, chiorâş, degeaba; cu binişorul, de-a valma** (locuțiuni adverbiale).

Locuțiunile adverbiale (grupuri de cuvinte cu rol de adverb). În structura locuțiunilor adverbiale intră una sau două prepoziții şi diverse alte părți de vorbire, cum ar fi:

- substantivul: **în față, în spate, în veci, în urmă**;
- adjectivul şi participiu: **din nou, pe tăcute, în lung, în lat**;
- numeralul: **cu una cu două, în doi**;
- adverbul: **de-a pururi**.

Locuțiunile adverbiale mai pot lua naştere:

a) prin repetarea unui cuvânt de bază şi o prepoziție: **rând pe rând, cot la cot, zi de zi, clipă de clipă, nas în nas, an de an, cât de cât**;

b) prin repetarea unui cuvânt şi două prepoziții: **din zi în zi, din ceas în ceas, din loc în loc, din când în când, de unde până unde, de voie de nevoie, cu chiu cu vai**;

c) prin repetarea unui cuvânt, cei doi termeni ai locuțiunii fiind legați prin conjuncția **şi**: **aşa şi aşa, când şi când, ici şi colo, zi şi noapte, unde şi unde**;

d) din cuvinte rimate: **calea-valea, harcea-parcea, țac-pac, târâş-grăpiş, talmeş-balmeş, tura-vura, hopa-tropa, tam-nisam**;

e) din substantivul precedat de prepoziția compusă **de-a**, sau **cu**, substantivul apărând adesea articulat: **de-a rândul, de-a dreptul, cu de-a sila, cu binişorul, cu toptanul** etc.

Gradele de comparație ale adverbului

1. Pozitiv. Învață **bine**.
2. Comparativ:
   - de superioritate: Învață **mai bine**.

- de egalitate: Învată **la fel de bine**.
- de inferioritate: Învață **mai puțin bine**.

3. Superlativ:
   - relativ: Învață **cel mai bine**. Învață **cel mai puțin bine**.
   - relativ: Invață **foarte bine**.

Funcțiile sintactice ale adverbelor şi locuțiunilor adverbiale

1. Complement circumstanțial de loc: Vine **de departe**.

2. Complement circumstanțial de timp: Vine **acum**. ÎI aştept **din clipă-n clipă**.

3. Complement circumstanțial de mod: De voie, de nevoie, învață **bine**.

4. Atribut: Ziua **de ieri** a fost ploioasă. Mersul **agale** este odihnitor.

5. Nume predicativ: Nu e **bine**. **Cum** e vremea?

6. Predicat verbal (adverbele predicative care nu admit verbul copulativ **a fi** formează predicate verbale: **bineînțeles, fireşte, poate, pesemne, negreşit** etc., dacă sunt urmate de **că** sau **să**):

Fireşte ^{1}/ că va ploua.^{2}/

Cu siguranță ^{1}/ că va ploua. ^{2}/

Fără îndoială ^{1}/ că va ploua. ^{2}/

Bineînțeles ^{1}/ că ştiu. ^{2}/

Posibil ^{1}/ să reuşesc. ^{2}/

Când pe lângă adverbele predicative poate sta verbul **a fi**, adverbul este nume predicativ, iar împreună cu verbul **a fi** constituie o expresie verbală impersonală, care îndeplineşte funcția de predicat nominal.

E bine ^{1}/că vine.

→ predicat nominal

Rețineți!

1. Există adverbe care pot însoți orice parte de vorbire cu funcție sintactică, fără ca ele să poată îndeplini funcția unei părți de propoziție. Aşa sunt: **chiar, tocmai, şi, nici, numai, dar, măcar** etc. Tot neanalizabil, ca parte separată de propoziție, este adverbul **nu**.

2. **Adverbele relative şi nehotărâte** (**unde, când, cum, încotro, cât, oriunde, oricând**) care introduc în frază propoziții subordonate, îndeplinesc, de obicei, funcție sintactică de complemente circumstanțiale în propozițiile pe care le subordonează şi în care se află ca părți de propoziție, având şi rol de conjuncție în frază. Deci, ele

au **triplu rol** (funcție sintactică, valoare morfologică şi rol de conjuncție în frază).

Atenție!

1. Unele adverbe nu au grade de comparație:

- adverbele de mod provenite din adjective latineşti cu sensuri şi formă de comparativ de superioritate sau de superlativ: **ulterior, maximum, extrem** etc.

- adverbele relative şi interogative: **unde, când, cum, încotro**.

- adverbele de mod, explicative, afirmative, negative, de întărire: **adică, anume, da, ba, cât, circa, vreo, şi, nici, chiar şi**.

2. Se scriu împreună adverbe ca: **dinafară, dinapoi, degrabă, dedesubt, altădată, totodată**.

3. Adverbul **cât** nu trebuie confundat cu pronumele **cât** (**câți, câți, câte**).

Ex. Piesa aceasta a fost văzută de **cât** mai mulți elevi.

4. Unele locuțiuni adverbiale apar cu liniuță: **într-adevăr, de-a lungul, de-a dreptul** etc.

Valoarea stilistică a adverbului

Adverbele provenite din adjective, din verbe la participiu, din substantive au valoare stilistică de epitet al verbului:

"În zadar ca s-o mai cate tu trimiți în lume crainic
Nimeni n-a afla locaşul, unde ea s-ascunde tainic."

(M. Eminescu) Profesorul G. I. Tohăneanu remarcă faptul că „Eminescu descoperă, ca nealții, virtuțile şi, mai cu seamă actualizează virtualitățile expresive ale celor mai banale cuvinte şi chiar **cuvințele** româneşti." Distinsul profesor referindu-se la "**Iar, iară, iarăşi**" la Eminescu constată: "Ca adverb, **iar**, puternic accentuat semnalează, punctând-o, repetarea acțiunii verbului pe care îl determină, tălmăcind felurite mişcări ale sensibilității, de la reproş până la chemare ... " (G.I. Tohăneanu, Eminesciene, Ed. Facla, Timişoara, 1989, p. 54-61)

"Iar te-ai cufundat în stele
Şi în nori şi-n ceruri nalte?" (Floare albastră)

„O, vino iar în al meu braț
Să te cuprind cu mult nesaț" (De ce nu-mi vii)

"O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi …" (Sonet)

EXERCITII

1. Analizați adverbele şi locuțiunile adverbiale din textele următoare, arătați felul lor, gradele de comparație, funcțiile sintactice:

a) "Dar domnu' nu s-a dus nicăieri; a rămas acolo pe pământul nostru ... " (M. Sadoveanu)

b) "Când şi când, un stejar răzbătând pâcla, ni se arată ca o nălucă din altă lume, ... şi, din vreme în vreme, câte un vultur spăriet bătea din aripi şi se izbea în sus, umplând codrul de țipete curioase." (V. Alecsandri)

c) "Ar fi fost cuminte să se abată în dreapta ori în stânga şi să ascundă în pădurea care stăpânea pretutindeni, deopotrivă de întunecos." (G. Galaction)

2. Construiți enunțuri în care cuvintele: **dimineață, sâmbăta, toamna**, să aibă, pe rând, valoarea de adverb de timp şi de substantiv.

3. Dați exemple de câte trei adverbe derivate cu sufixele: **-eşti, -iş, -mente** şi construiți propoziții cu ele.

4. Citiți cu atenție exemplele de mai jos şi specificați care dintre ele sunt corecte. Motivați afirmația:

a) cărți **noi** apărute - cărți **nou** apărute;

b) salon de **noi** născuți - salon de **nou** născuți;

c) ferestre **largi** deschise - ferestre **larg** deschise;

d) sarcini **grele** de realizat - sarcini **greu** de realizat;

e) copii **proşti** crescuți - copii **prost** crescuți;

f) **răi**făcători - **rău**făcători

g) **Iiberi**cugetători - **Iiber**cugetători

5. Construiți propoziții în care cuvintele: **frumos, hotărât, direct, puternic, lin** să aibă valoare de adverb şi de adjectiv.

6. Dați exemple de două propoziții care să conțină câte o locuțiune adverbială pe care o puteți transforma într-o locuțiune prepozițională. Analizați sintactic şi morfologic cele patru exemple.

7. Formulați patru propoziții în care **şi, nici, dar, iar** să aibă valoare de adverbe.

8. Formați propoziții în care grupurile de cuvinte: **în afară, în jur, în mijloc, în urmă** să fie locuțiuni prepoziționale şi locuțiuni adverbiale.

9. Rescrieți enunțurile corecte:

Ea învață **cea mai bine**. / Ea învață **cel mai bine**.

Ei aleargă **cel mai repede**. / Ei aleargă **cei mai repede**.

Ele aleargă **cele mai repede**. / Ele aleargă **cel mai repede**.

10. Dați exemple (în propoziție) de adverbe provenite din substantive şi verbe (derivate cu sufixe).

11. Rescrieți formele corecte: **ieri seară / ieri-seară, astă-vară / astă vară, a mai întrebat / mai a întrebat, excesivi de scumpi / excesiv de scumpi, câți de mulții / cât de mulți, destui de buni / destul de buni, noi-aleşi / nou-aleşi**.

12. Construiți enunțuri în care cuvintele **mult, puțin** să fie, pe rând, adverbe de cauzalitate şi adjective pronominale nehotărâte.

PREPOZIȚIA

Este partea de vorbire neflexibilă care leagă atributul şi complementul de cuvintele pe care le determină. Prepoziția este "un instrument gramatical", întrucât e lipsită de sens lexical de-sine-stătător. Ea exprimă raporturi sintactice de dependență între substantiv, pronume, numeral şi atributele lor, sau între verb, adjectiv, adverb sau interjecție şi complementele lor. Ex. **haine de stofă, coş de nuiele, butoi cu vin, dor de ducă**.

L-am văzut **pe Costel**. Am terminat **de citit** (de intră în componența supinului.)

Prepoziția nu poate avea singură funcția unei părți de propoziție, ea intră în componența diverselor părți de propoziție.

Părți de vorbire cu valoare de prepoziție sunt adverbele cu formă "articulată": **înaintea, înapoia, dinaintea, împrejurul, dinapoia, deasupra, îndărătul, împotriva.**

Ex. Mă uit **împrejur**. (adv.)

Mă uit **împrejurul** şcolii (prepoziție + substantiv).

Felul prepozițiilor:

1. după structură:

a) **simple: de, la, prin, pe** etc.

b) **compuse: de la, până la, de pe la** etc.

2. după cazul substantivului pe care îI însoțesc:

a) cele mai multe cer cazul acuzativ: **cu, în, pe, la, către, înspre**.

Merg **până la** Bucureşti.

b) prepoziții care cer cazul genitiv: **înapoia, înaintea, contra, împotriva, deasupra, dedesubtul** etc.

c) prepoziții care cer cazul dativ: **grație, mulțumită, datorită, conform, contrar, potrivit** etc.

Locuțiunile prepoziționale (grupuri de cuvinte cu rol de prepoziție) care cer substantive în cazurile acuzativ, genitiv:

în fața în spatele în jurul de jur împrejurul	şcolii (G)	față de referitor la privitor la	aceasta (Ac)

Rețineți:

a) A nu se confunda locuțiunile prepoziționale cu locuțiunile adverbiale care au funcție sintactică în propoziție.

Exemple: Merge **în față** (Iocuț. adverbială, compl. circ. de loc).

Stă **în fața fratelui** meu (Iocuț. prepozițională, singură nu are funcție sintactică; **în fața fratelui** = compl. circ. de loc.).

b) Prepoziția "**de**" poate avea şi alte valori mofologice:

- prepoziție: Pădurea **de** argint este fermecătoare.
- conjuncție: **De** reuşeşti, anunță-mă.
- pronume relative: Băiatul **de**-I vezi este nepotul meu.
- interjecție: Apoi, **de**, aşa a fost să fie!

c) Omiterea prepoziției **pe** la pronumele relativ, care este în cazul acuzativ este o greşeală frecventă. <u>Pe</u> este morfemul acuzativului şi nu poate lipsi.

Ți-am adus discheta **pe care** mi-ai cerut-o. (corect)

Ți-am adus discheta **care** mi-ai cerut-o. (greşit)

d) Folosirea prepoziției **din** în locul prepoziției **de** este frecventă:

nectar **de** piersici, haină **de** stofă, peniță **de** aur, (corect)

nectar **din** piersici, haină **din** stofă, peniță **din** aur (greşit).

Prepoziția **de** se foloseşte când introduce **un atribut substantival** exprimând materia, sau un **atribut pronominal de calificare** (caiete **de** astea).

Exerciții

1. Analizați prepozițiile şi locuțiunile prepoziționale din textul următor:

"De la Ineu drumul de țară o ia printre păduri şi peste țarine, lăsând la dreapta şi la stânga satele aşezate prin colțurile văilor ... De-a lungul râulețului se întind două şiruri de sălcii şi de răchite, care se îndeasă mereu, până ce se pierd în crângul din fundul văii; pe culmea dealului de la stânga, despre Ineu, se iveşte pe ici, pe colo, marginea unei păduri de stejari, iară pe dealul de la dreapta stau răzlețe rămăşițele încă nestârpite ale unei alte păduri, cioate de rădăcini ieşite din pământ şi, tocmai sus, la culme, un trunchi înalt, pe jumătate ars, cu crengile uscate, loc de popas pentru corbii ce se lasă croncănind de la deal la câmpie." (I. Slavici)

2. Alcătuiți trei propoziții în care să se afle complemente introduse prin prepozițiile: **dinaintea, deasupra, împrejurul.**

3. Construiți propoziții în care complementele să fie precedate de prepozițiile: **grație, datorită, contrar, conform.**

4. Citiți cu atenție enunțurile de mai jos şi precizați valoarea morfologică a cuvintelor subliniate:

a) A căzut **dedesubtul** scaunelor.
b) A căzut **dedesubt**.
c) L-am văzut mergând **înainte**.
d) L-am văzut mergând **înaintea** coloanei.
e) Locul **dindărătul** uşii e strâmt.
f) Locul **dindărăt** era ocupat.
g) Se auzea vocea **dinăuntru**.
h) Se auzea vocea **dinăuntrul** amfiteatrului.
i) Cornel a votat **împotrivă**.
j) Cornel a votat **împotriva** antrenomlui.

5. Subliniați prepozițiile din enunțurile următoare şi arătați regimul cazual al fiecăreia:

a) Grație ajutorului tău am reuşit la examen.
b) Am vorbit despre concurs.
c) Caietul este deasupra cărților.
d) Asupra țării s-a abătut viscolul.
e) Mergi înaintea mamei.
f) Deasupra oraşului apar nori grei.
g) Lucrez coform înțelegerii.
h) Aştept trenul de Hălmagiu.
i) Privim jucăriile din vitrină.

6. Alcătuiți scurte enunțuri în care expresia **în față (a)** să fie: substantiv, locuțiune prepozițională, locuțiune adverbială.

7. Rescrieți formele corecte: distanța între Arad şi Oradea / distanța dintre Arad şi Oradea; 60 kilometri la oră / 60 kilometri pe oră; unul din ei / unul dintre ei.

8. Citiți cu atenție sintagmele de mai jos şi înlocuiți prepozițiile puse greşit cu cele care corespund: **sală pentru operație, se preocupă cu informatica, cânt cu vioara, magazin cu încălțăminte, borş din miel, a intrat prin uşa din dos, nepotrivirea între formă şi conținut, raportul între parte şi întreg, a îndrăgit informatica din cauza profesorului, a decedat datorită unei boli necruțătoare, sirop din zmeură, maşină pentru spălat**.

CONJUNCȚIA

Este partea de vorbire neflexibilă care leagă:

a) în propoziție, părți de propoziție de acelaşi fel (raporturi de coordonare)

b) în frază, propoziții de acelaşi fel sau de tip diferit (raporturi de coordonare sau de subordonare).

Clasificare:

1. După formă: a) simple: **şi, dar, iar, că, să** etc.
   b) compuse: **nu numai, ci şi** etc.

2. După origine: a) propriu-zise: **şi, însă, dar, ci**;
   b) provenite din alte părți de vorbire: **care, unde, orice** etc.

3. Conjuncții corelative: **nu numai ... ci şi; cu cât ... cu atât** etc.

4. După raporturile pe care le realizează:
   a) conjuncții coordonatoare;
   b) conjuncții subordonatoare.

Conjuncții coordonatoare cu valori multiple:

În cadrul propoziției, conjuncția **şi** poate avea valoare de conjuncție coordonatoare copulativă: Caisul **şi** piersicul sunt pomi fructiferi. În cadrul frazei poate avea valoare:

- copulativă: Citesc **şi** scriu.
- adversativă: l-am cerut, **şi** nu mi-a dat.
- conclusivă: I-am dat creionul, i-am dat stiloul, **şi** nu mai am nimic să-i dau.

-adver: Această veste poate fi **şi** un motiv de bucurie.

Conjuncția **iar** poate avea următoarele valori:

- copulativă: Am mâncat **iar** apoi m-am plimbat.
- adversativă: Ion scrie, **iar** Maria ascultă muzică .
- adverb: A venit **iar** (din nou) la noi.

Locuțiunile conjuncționale sunt grupuri de cuvinte cu valoare de conjuncție (**din cauză că, din pricină că, pentru ca să, cu scopul să, cu condiția să, cu toatc că** etc.)

Felul conjuncțiilor şi locuțiunilor conjuncționale:

	FELUL	**CONJUNCȚII**	**LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE**
COORDONATOARE (leagă propoziții coordinate, de același fel)	copulative	şi, nici	nu, numai .. ci, şi, precum şi etc
	adversative	dar, iar, însă, ci etc.	în schimb etc.
	disjunctive	sau, ori, sau … sau, ori … ori	
	conclusive	deci, așadar	prin urmare, de aceea etc.
SUBORDONATOARE (introduce propoziții subordonate)	cauzale	fiindcă, deoarece, întrucât, căci, că, etc	din cauză că, din pricină că, din moment ce, de vreme ce, dat fiind că et.
	de scop	să, ca să etc.	pentru ca să, cu scopul să etc.
	condiționale	dacă, de etc.	cu condiția să, în caz că etc.
	concesive	deşi etc.	măcar că, chiar dacă, cu toate că, chit că etc.
	consecutive	încât, că, de etc.	aşa că
	circ. de timp		până să, până ce, ori de câte ori, în timp ce etc.

	SUBORDONEAZĂ NECIRCUMSTANȚIALE	**SUBORDONEAZĂ CIRCUMSTANȚIALE**
CONJUNCȚII că să dacă, de	subiectivă predicativă	cauzală, concesivă, de scop, condițională
PRONUME ŞI ADJECTIVE RELATIVE care cine ce cât ceea ce	atributivă completivă directă completivă indirectă	
ADVERBE RELATIVE unde când cum		loc, cauză, timp, mod

În frază au rol de subordonare şi:

a) pronumele şi adjectivele relative: **care, cine, ce, cât, ceea ce, cel ce, cei ce, cele ce**;

b) pronumele şi adjective nehotărâte: **oricare, oricine, orice, oricât**;

c) adverbele relative: **unde, când, cum, cât, încotro**;

d) adverbele nehotărâte: **oriunde, oricând, oricât**.

Conjuncții, pronume relative şi adverbe relative cu posibilități multiple de subordonare:

Atenție!

a) Sunt nerecomandabile alăturările: **dar însă, în schimb însă, dar în schimb** etc.

b) **Să** şi **ca să** sunt sinonime doar atunci când introduc o subordonată circumstanțială de scop. În alte situații folosirea lui **ca să** în locul lui **să** este greşită.

Dorim **să** ne luăm rămas bun. (corect)

Dorim **ca să** ne luăm rămas bun. (greşit)

S-a apropiat de el **ca să**-i vorbească. (corect, **ca să** introduce o circumstanțială de scop).

c) Nu confundați: conjuncția **sau** cu **s-au** (pronume reflexiv + verb auxiliar), conjuncția **iar** cu **i-ar** (vorbi) - pronume personal + verb auxiliar.

Exerciții

1. Citiți cu atenție enunțurile de mai jos şi precizați valoarea cuvintelor subliniate:

a) Cred **că** ninge.
b) Fă **ca** mine.
c) EI este mare **şi** tare.
d) Ninge **şi** mai tare.
e) Am cumpărat un caiet **de** teză.
f) Fuge **de** rupe pămantul.

2. Dați două exemple de conjuncții care leagă două propoziții coordonate (unul cu principale, altul cu subordonate).

3. Dați două exemple de conjuncții care leagă între ele atribute şi trei care leagă complemente circumstanțiale.

4. Construiți trei fraze cu propoziții legate prin conjuncția **iar** şi trei propozitii cu predicatul exprimat printr-un verb la modul condițional-optativ, pers. a lll-a singular sau plural, precedat de pronumele personal **-i**.

5. Construiți enunțuri în care cuvintele: **şi, iar, nici, ba** să aibă rol de conjuncție, apoi valoare de adverb.

6. Precizați valorile morfologice ale lui **iar** din enunțurile următoare:

"Iar te-ai cufundat în stele." (M. Eminescu)
Noi venim, iar ei pleacă.
I-ar fi recunoscător, dacă l-ar ajuta.

7. Arătați valorile morfologice ale cuvântului "şi" din enunțurile:

Băieții şi fetele pleacă în clasă.
A venit şi Ion, că şi el e premiant.
Nu-şi găseşte caietul.
Cum s-a oprit ploaia, a şi început meciul.
L-a sters pe **şi**.

8. Înlocuiți conjuncțiile puse greşit cu cele care corespund:

Aflați despre mine căci sunt sănătos.
Nu pot veni pentru căci nu am terminat tema.
Aş merge în excursie, dar însă nu mă lasă părinții.
Eu rezolv exerciții, iară sora mea desenează.

9. Construiți cinci fraze în care să folosiți următoarele conjuncții corelative: **aici ... aici, cu cât ... cu atât, deşi ... totuşi, dacă ... apoi, pentru că ... de aceea**.

INTERJECȚIA

Interjecția exprimă strări sufletești sau reproduce (imită) sunete din natură.

Clasificarea interjecțiilor:

a) exprimă sentimente, strigăte sau senzații ale omului: **of, ah, vai, hai** (folosite uneori cu semnul exclamării);

b) imită strigăte, sunete emise de animale: **ham-ham!, miau!, cotcodac!, cucurigu!, mac!, mâr;**

c) imită diferite zgomote din natură: **pleosc!, buf!, haț!, fâş - fâş!**.

Rețineți! Cu valoare de interjecție se întrebuințează uneori adverbe ca**: înainte!, înapoi!, jos!, sus!** sau substantive cum ar fi: **linişte!, tăcere!, ajutor!**. Ele nu sunt interjecții autentice.

Cuvântul **poftim** poate fi inclus în categoria interjecțiilor.

Funcții sintactice ale interjecției:

1. Nu are funcție sintactică când se comportă asemenea unui vocativ. În această situație interjecția apare la începutul propoziției sau intercalată în aceasta.

Ex.: **Măi** băiete, du-te acasă!

2. Predicat verbal: **Hai** la şcoală. **Iată** maşina cea nouă. Iepurele **țuşti**! în tufiş

3. Nume predicativ: E **vai** de noi.

4. Complement direct: Noi strigam **vai**, dar nu ne auzea nimeni.

5. Complement circumstanțial de mod: Rațele s-au îndreptat **Iipa - Iipa** spre mal.

6. Subiect: (când predicatul este exprimat prin verbul reflexiv impersonal: **a se auzi**): La uşă se aude **cioc! cioc!**;

7. Poate înlocui o propoziție într-un dialog:

- Vom lua cele mai severe măsuri.

- Bravo!

8. Unele interjecții se pot substantiviza (**of - oful; hop - hopul**) **îndeplinind** funcții sintactice ca şi substantivul.

Omonimia părților de vorbire

În funcție de context, aceleaşi cuvinte pot avea valori morfologice diferite.

Cuvântul "<u>a</u>"

- auxiliar morfologic în formarea viitorului popular:

  A veni ea şi vara! (va veni …)
- auxiliar morfologic în construirea perfectului compus, persoana a III-a, singular: Radu **a** sosit la Buşteni.
- morfen al infinitivului: E uşor **a** glumi pe seama altuia.
- element constitutiv al unor locuțiuni prepoziționale: de-**a** lungul, de-**a** latul etc.
- element constitutiv al unor locuțiuni adverbiale: de-**a** dreptul.
- element component al unui numeral ordinal: **A** treia oară nu te mai iert.
- element component al pronumelui (adjectivului pronominal) posesiv:

  Iată maşina mea! **A** ta unde-i?
- prepoziție a acuzativului: Miroase **a** busuioc.
- interjecție (exprimă o uimire, o surpriză): **A**! Bine ai venit!

Cuvântul "o"

- numeral cardinal cu valoare adjectivală: Am cumpărat **o** carte şi trei caiete.
- adjectiv pronominal nehotărât: **O** studentă are examen, altă studentă are colocviu.
- pronume personal, persoana a III-a, feminin, singular, acuzativ:

  Am văzut - **o** pe Ioana.
- auxiliar morfologic în structura viitorului popular:

  O să vin şi eu la bibliotecă.
- pronume personal, persoana III-a, feminin, singular, acuzativ, valoare neutră, fără funcție sintactică în propoziție:

  Am luat – **o** la fugă spre şcoală.
- articol nehotărât: Pe etajeră erau **o** carte şi nişte caiete.
- interjecție. **O**, nu credeam că te mai văd.

Cuvântul "i"

- pronume personal: "Să – **i** spui mamei ce – ai făcut!
- forma populară a verbului "a fi": Nu – **i** acasă nimeni.
- pronume personal valoare neutră, fără funcție sintactică:

  Zi – **i** nainte că timpul trece!

- interjecție (fără funcție sintactică):
  I – auzi, neică!

Cuvântul "un"

- articol nehotărât: Am văzut **un** spectacol amuzant.
- numeral cardinal: **Un** student şi două studente merg la munte.
- pronume (adjectiv pronominal) nehotărât:
  Un ochi plânge, **un** altul râde.

Cuvântul "şi"

- conjuncție coordonatoare copulativă: Dan **şi** Geta desenează.
- adverb: Ai **şi** terminat tema?
- pronume reflexiv: **Şi**-a imaginat că nu vin la examen.

Cuvântul "de"

- prepoziție simplă: Am văzut terenul **de** baschet.
- conjuncție subordonatoare: **De** te cheamă la meci, anunță-mă!
- pronume relativ (regionalism): Cartea **de** o cauți este pe noptieră.
- element de construcție a modului supin:
  Am cumpărat hârtie **de** scris.
- interjecție: **De**! Aşa te învață la şcoală?
- element de construcție al unei prepoziții compuse:
  Au sosit studenții **de** prin alte țări.
- element de construcție al unei locuțiuni conjucționale:
  De ciudă că a întârziat, a refuzat mâncarea.
- element de construcție al unei locuțiuni adverbiale:
  De cu seară ajung şi eu la voi.

Cuvântul "ce"

- pronume relativ: E adevărat **ce** spune.
- adjectiv pronominal relativ:
  Ce reviste găseşte, pe toate le citeşte.
- pronume interogativ: **Ce** vrei?
- adjectiv pronominal interogativ: **Ce** carte ai citit?
- adverb: **Ce** uşor e! **Ce** mă tot întrebi?

Cuvântul “care”

- pronume relativ: Să rămână **care** vrea!
- adjectiv pronominal relativ: Să rămână **care** student vrea!
- pronume interogativ: **Care** vine la tablă?
- adjectiv pronominal interogativ: **Care** student vine la tablă?

Cuvântul “cea”

- articol demonstrativ adjectival: Casa **cea** nouă este confortabilă.
- pronume demonstrativ de depărtare: **Cea** de acolo este a tatei.

Cuvântul “cel”

- articol demonstrativ – adjectival: Televizorul **cel** nou s-a defectat.
- pronume demonstrativ de depărtare: **Cel** care învață bine va reuşi.

Cuvântul “cât”

- pronume relativ: Cumpăr lapte **cât** îmi este necesar.
- adjectiv pronominal relativ: Cumpăr **cât** lapte doresc.
- pronume interogativ: **Cât** cumperi?
- adjectiv pronominal interogativ: **Cât** var cumperi?
- adverb relativ: Cumpăr **cât** consum.
- adverb interogativ: **Cât** costă?

Cuvântul “tot”

- pronume nehotărât: A învățat **tot** ce i-am recomandat.
- adjectiv pronominal nehotărât: A învățat **tot** textul recomandat.
- adverb: **Tot** n-ai plecat!

CAPITOLUL AL IV-LEA

SINTAXA. ASPECTE TEORETICE ŞI APLICAȚII

Sintaxa este partea gramaticii care cuprinde regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziție şi a propozițiilor în frază.

Unitățile sintaxei

1. **Partea de propoziție** este cea mai mică unitate sintactică prin care se comunică un sens lexical şi poate exprima o funcție sintactică (subiect, predicat, nume predicativ, atribut, complement).

2. **Sintagma** este un element al propoziției alcătuit din cel puțin două cuvinte cu sens lexical. (ex.: Scrie **cu un pix roşu**).

3. **Propoziția** este unitatea de bază a sintaxei, care poate constitui o singură comunicare: (Elevul este harnic).

Cea mai simplă propoziție conține în mod obligatoriu un predicat (exprimat sau subînțeles; uneori locul predicatului este luat de intonația predicativă).

4. **Fraza** este unitatea sintactică formată din cel puțin două propoziții. Ex.: Gândul [1]/ că nu va reuşi [2]/ l-a muncit toată noaptea [1]/ .

În cadrul frazei se stabilesc relații sintactice între propoziții.

Partea de propoziție şi **sintagma** țin de sintaxa propoziției, iar **propozițiile** de sintaxa frazei.

Raporturile (relațiile) sintactice

a) **Raportul de coordonare** se stabileşte între termeni care stau pe acelaşi plan:

Ex.: Rareş a cumpărat **dulciuri** şi **fructe** (două complemente).

Bogdan este un om **norocos** şi **bun** (două atribute).

b) **Raportul de subordonare (de determinare)** se stabileşte între un regent (termenul determinat) şi un subordonat (termenul determinant).

Ex.: Caut o revistă.

Caut V

o revistă c.d.

Cine seamănă vânt [1]/ culege furtună [2]/ (raport de subordonare sau determinare; cuvântul determinat = culege; propoziție subiectivă + propoziție principală).

c) **Relația predicativă (de inerență / interdependență)** se stabilește între subiect și predicat, fiecare fiind inerent celuilalt.

Rareș citește.

d) **Apoziționarea** se realizează între doi termeni, dintre care al doilea îl explicitează sau identifică pe primul.

Rareș, studentul de la Litere, a fost la bibliotecă.

Rareș = studentul.

Apoziționarea se deosebește de subordonare prin comutativitatea termenilor: prietenul meu, Rareș = Rareș, prietenul meu.

e) **Incidența** este rezultatul interferării a două planuri ale comunicării: planul naratorului și planul personajelor participante la un dialog.

Ex.: Cinstea este cea mai mare avuție, **zise învățătorul**.

Prepozițiile incidente sunt, în cele mai multe cazuri, autonome gramatical. De regulă, ele sunt propoziții principale.

Ediția din 2005 a **Gramaticii limbii române** prezintă o nouă tipologie a relațiilor sintactice prin introducerea conceptelor de interdependență și echivalență.

Potrivit acesteia, relațiile structurale care organizează enunțul sunt:

1. relația de dependență (de subordonare)
2. relația de nondependență (de coordonare)
3. relația de echivalență (apozitivă)

Raporturile sintactice se stabilesc între:

a) părți de propoziție: Ion a desenat un castel.

b) propoziții: A primit [1]/ ce a meritat [2]/.

Cât înveți [1]/ închide televizorul [2]/ .

c) părţi de propoziţie şi propoziţii:

A cumpărat un dicţionar [1]/ şi ce i-a mai recomandat profesoara [2]/.

Mijloace de exprimare a raporturilor sintactice

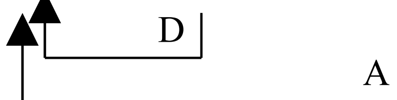
Exprimarea raporturilor sintactice se poate realiza prin mijloace **morfologice, sintactice** sau **fonetice**.

1. **Mijloace morfologice:**

a) **- flexiunea**: se manifestă sub forma **acordului gramatical** între termeni: studentă harnică – studente harnice;

b) – **recţiunea**: impunerea de către regent a unei anumite forme morfologice subordonatului.

Maria a dat mamei o floare.

2. **Mijloace sintactice**:

a) – **joncţiunea** (folosirea elementelor de legătură: prepoziţii, conjuncţii, adverbe, pronume)

b) – **juxtapunerea** (**parataxa**): alăturarea termenilor aflaţi în relaţie

c) – **aderenţa**: ataşarea unui termen la regentul său, în vederea complinirii;

d) – **topica** (ordinea cuvintelor): Rareş este student.

S.B. N.P.

În raport cu poziţia termenului subordonat (parte de propoziţie sau propoziţie),

deosebim mai multe feluri de topică:

- **topică normală** (termenul subordonat este postpus regentului):

L-am premiat **pe Rareş**.

L-am premiat **pe cine a meritat**.

- **topică inversă** (termenul subordonat este înaintea regentului):

138

Pe Rareş l-am premiat.
Pe cine a meritat l-am premiat.

- **intercalare**: un termen este intercalat între un alt termen şi regentul său,

sau în interiorul unei propoziții:

Vom merge **duminică** la concert.

Câinele [1]/ care latră [2]/ nu muşcă [1]/. (propoziția nr. 2 este intercalată).

- **împletirea subordonatei cu regenta** (un pronume, adverb relativ / nehotărât / interogativ introduce în frază o subordonată, dar îndeplineşte funcție sintactică în altă propoziție decât cea pe care a introdus-o):

Marius [1]/ trebuie [2]/ să plece la decanat [1]/.

Marius – deşi apare în fața verbului **a trebui**, este subiectul verbului **a pleca** din propoziția subiectivă.

3. **Mijloacele fonetice de exprimare a relațiilor sintactice** sunt **intonația** şi **pauza**, redate în scris prin semnele de punctuație.

PROPOZIȚIA

Propoziția este o comunicare cu un singur predicat.

Clasificarea propozițiilor se face:

1. **După scopul comunicării:**

- propoziții **enunțiative propriu-zise** (exprimă un fapt real; se construiesc cu indicativul).

Ex.: *Elevii merg la şcoală.*

- propoziții **enunțiative optative** (exprimă dorința de a se realiza o acțiune sau o stare; se construiesc cu optativul sau conjunctivul).

Ex.: *Marius ar mânca o banană.*
Gândul tău să fie curat.

- propoziții **enunțiative imperative** (arată o poruncă, un îndemn sau o rugăminte şi se construiesc cu imperativul, conjunctivul sau chiar cu indicativul la timpul viitor).

Ex.: *Învățați pentru examen!*
Să munceşti cinstit în viață!
Azi te vei antrena toată ziua!

- propoziții **interogative propriu-zise** (sunt propozițiile cu ajutorul cărora se formulează o întrebare).

Ex.: *Ce faci mâine?*
Unde mergi?

- propoziții **interogative optative** (sunt propozițiile cu ajutorul cărora se formulează o întrebare în legătură cu o dorință).

Ex.: *Ai mânca o portocală?*

- propoziții **exclamative** (arată o constatare cu nuanță de admirație). Pot fi exclamative atât cele enunțiative, cât şi cele interogative.

Ex.: *Radu învață mult!*
Radu învață mult?

- propoziții **neexclamative** (arată o simplă constatare). Şi acestea pot fi atât enunțiative, cât şi interogative.

Ex.: *Radu învață mult.*
Radu învață mult?

2. **După forma sau aspectul lor:**

- propoziții **afirmative** (care declară, afirmă ceva; nu au nici o marcă specială).

Ex.: *Iarna a venit pe neaşteptate.*

- propoziții **negative** (care conțin o negație pe lângă predicat).

Ex.: *Roxana nu manâncă.*

Atenție!

1. Uneori, alături de ***nu*** sau ***ba***, ideea de negație e întărită de alte cuvinte cu înțeles negativ (pronumele negative *nimeni, nimic, niciunul*; adjectivele negative *niciun, nicio*; adverbele negative *niciodată, nicăieri, deloc*).
2. Nu trebuie confundată partea de propoziție negativă cu propoziția negativă.

Ex.: *Nu el a corectat lucrările.* – este negat subiectul
Nu aici se spală farfuriile. – este negat complementul

Aceste propoziții sunt afirmative, deoarece nu sunt negate predicatele lor.

3. **După structură sau alcătuire:**

- propoziții **simple** (formate din predicat şi subiect sau numai predicat).

Ex.: *Rareş scrie.*
Am învățat.

- propoziții **dezvoltate** (care conțin şi una sau mai multe părți secundare).

Ex.: *Au sosit păsările călătoare.*

- propoziții **neanalizabile** (alcătuite din adverbe de afirmație sau de negație, din substantive în vocativ sau din interjecții).

Ex.: *- Mergi mâine la stadion?*[1]
- Nu.[2]
P[2] este o propoziție neanalizabilă.

4. După înțeles:

- propoziții **principale** (care au înțeles de sine-stătător).
  Ele pot fi:
  - **independente**, atunci când sunt delimitate prin punct de rstul frazei;
  - **regente**, atunci când de ele depinde o altă propoziție;
  - **incidente**, de regulă construite cu *zise, spuse* şi aflate fie între liniuțe, fie între virgule;
- propoziții **secundare** sau **subordonate** (care nu au înțeles de-sine-stătător şi depind de o altă propoziție, numită regentă). Menționăm că şi propozițiile subordonate pot să fie regente pentru o altă (alte) subordonată (e).

Ex.: *Împărați* [1a]*/ pe care lumea nu putea* [2]*/ să-i mai încapă,*[3]*/*
Au venit şi-n țara noastră [1b]*/ de-au cerut pământ şi apă.*[4]*/*

P1 = propoziție principală, enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată, regentă (pentru P2 şi P4).

P2 = propoziție subordonată atributivă, enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată, regentă (pentru P3).

FRAZA

Fraza este o îmbinare de două sau mai multe propoziții legate prin înțeles, din care nu poate lipsi o principală.

După conținut sau înțeles propozițiile pot fi: **principale** şi **subordonate**. Propozițiile principale au înțeles de-sine-stătător şi depind de altă propoziție numită **regentă**. Fraza poate fi alcătuită din mai multe propoziții **regente**, adică propoziții de înțelesul cărora depind alte propoziții, numite **subordonate**. Propozițiile regente pot fi

propoziții principale, dar şi propoziții subordonate (în cazul în care şi de acestea depind alte propoziții subordonate).

Ex.: *Am învățat* [1]/ ***să*** *scriu* [2]/ ***ce*** *este mai important.* [3]/

PP – P1 – regentă pentru P2

CD – P2 – subordonată şi regentă pentru P3

CD – P3 – subordonată

Între propozițiile din frază se pot stabili raporturi de coordonare şi raporturi de subordonare.

A. **Raportul de coordonare** se stabileşte între propozițiile **de acelaşi fel**, fie principale, fie subordonate. Acest raport poate fi:

a) **copulativ** (arată un raport între acțiuni care se continuă una pe alta sau se alătură în sens pozitiv sau negativ), realizat prin conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale: ***şi, nici, iar, precum şi, nici... nici, cu cât... cu atât, nu numai... ci şi, nu numai... dar şi, atât... cât şi***;

b) **disjunctiv** (arată un raport între acțiuni opuse, care se exclud una pe alta; dacă una se realizează, cealaltă nu se realizează), realizat prin conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale: ***ori, sau, fie, ori... ori, sau... sau, fie... fie, aici... aici, când... când*** (adverbe corelative cu rol de conjuncție);

c) **adversativ** (arată acțiuni care se opun una alteia, fără să se excludă), realizat prin conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale: ***ci, dar, iar, încă, ba, totuşi, pe când, în schimb, în timp ce, nu numai (că)*** etc;

d) **conclusiv** (arată urmarea acțiunii sau stării exprimate de o coordonată), realizat prin conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale: ***deci, dară, aşadar, prin urmare, în concluzie, în consecință, (care) vasăzică, de aceea*** etc.

De reținut! În afară de conjuncții şi locuțiuni conjuncționale raportul de coordonare se poate realiza şi prin alăturare sau **juxtapunere**, cu ajutorul virgulei sau punctului şi virgulei.

B. **Raportul de subordonare** se stabileşte între propoziția subordonată şi regenta ei. Ținând seama de funcțiile sintactice pe care le pot îndeplini propozițiile subordonate în frază, ele pot fi: **necircumstanțiale** (subiective, predicative, atributive, completive directe şi completive indirecte) sau **circumstanțiale** (de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condiționale, consecutive, concesive etc.)

Raportul de subordonare se realizează în frază cu ajutorul **elementelor de relație subordonatoare**, care pot fi:

1. **Conjuncții:**

a) simple: ***că, să, dacă, deşi, căci*** etc. Sunt considerate simple şi conjuncțiile formate prin contopire: ***fiindcă, deoarece, încât, parcă*** etc.

b) compuse: ***ca să, cum că, fără să*** etc.

c) locuțiuni conjuncționale: ***măcar că, măcar de, chiar dacă (de), îndată ce, imediat ce, numai ce (cât), pentru că, fără (ca) să, pentru ca să, pe lângă că, în caz că, în vreme ce, din moment ce, pe măsură ce, ori de câte ori, din cauză că, din pricină că, pe motiv că, cât timp, în timp de, o dată ce, cu toate că, aşa că*** etc.

Important! Conjuncțiile şi locuțiunile conjuncționale subordonate pot fi:

a) **cu funcții multiple** (universale), adică acele care introduc diferite feluri de propoziții subordonate: ***că, să, dacă, ca să, cum să, decât*** etc.

b) **specializate** (care introduc **întotdeauna numai un anumit fel** de subordonată). Acestea sunt:
   - pentru C.T.: ***până*** (rol de conjuncția), ***până să, până ce, ori de câte ori***;
   - pentru C.M.: ***ca şi când, ca şi cum, parcă, de parcă***;
   - pentru C.Z.: ***căci, deoarece, fiindcă, întrucât, de vreme ce, din moment ce, din cauză că, din pricină că***;
   - pentru C.S.: ***pentru ca să***;
   - pentru C.D.Ț.: ***în caz că***;
   - pentru C.N.S.: ***încât, aşa că***;
   - pentru C.V.: ***deşi, cu toate că, chiar dacă, chiar de, măcar că, măcar să*** etc.

2. **Pronume şi adjective pronominale relativ-interogative:**

a) simple: ***care, cine, ce , cât, câtă, câți, câte;***

b) compuse: ***cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce.***

3. **Pronume şi adjective pronominale nehotărâte:** ***fiecine, fiece, fiecare, orice, oricine, oricare, oricât, orişicine, orişice, orişicare*** etc.

4. **Adverbe relative:** ***unde, când, cum, cât, încotro,*** **precum şi compusele lor:** ***de unde, pe unde, până unde, de când, până***

când, oriunde, oricând, oricum, oriîncotro, oricât, după cum etc.

5. **Prepozițiile *de*** şi ***până***, când au rol de conjuncție.

Substituirea (expansiunea) şi **contragerea**:

Prin **substituire** (sau expansiune, sau extensiune) înțelegem transformarea unei părți de propoziție într-o propoziție. Acest procedeu ne ajută să aducem un argument în plus pentru precizarea felului unei subordonate.

Ex.:

Partea de propoziție:	Subordonata corespunzătoare:
Subiect	**Subiectiva**
Mincinosul *nu este crezut de nimeni.*	***Cine*** *minte* [1]*/ nu este crezut de nimeni.*[2]*/*
Nume predicativ	**Predicativa**
El este ***neschimbat****.*	*El este* [1]*/* ***cum*** *a fost.*[2]*/*
Atribut	**Atributiva**
Omul ***învățat*** *ştie multe.*	*Omul* [1]*/* ***care*** *învață* [2]*/ ştie multe.*[1]*/*
Complement direct	**Completiva directă**
Eu îl ajut ***pe sărac****.*	*Eu îl ajut* [1]*/* ***pe cine*** *n-are nimic.*[2]*/*
Complement indirect	**Completiva indirectă**
S-a gândit ***la întâmplarea*** *aceea.*	*S-a gândit* [1]*/* ***la ce*** *s-a întâmplat atunci.*[2]*/*
Complement circ. de loc	**Circumstanțiala de loc**
El a venit ***acasă****.*	*El a venit* [1]*/* ***de unde*** *a plecat.*[2]*/*
Complement circ. de timp	**Circumstanțiala de timp**
El a învățat ***întotdeauna****.*	*El a învățat* [1]*/* ***de când*** *îl ştiu.*[2]*/*
Complement circ. de mod	**Circumstanțiala de mod**
El scrie ***frumos****.*	*El scrie* [1]*/* ***cum*** *a învățat.*[2]*/*
Complement circ. de cauză	**Circumstanțiala de cauză**
Din cauza ploii *am stat acasă.*	***Pentru că*** *a plouat,*[1]*/ am stat acasă.*[2]*/*
Complement circ. de scop	**Circumstanțiala de scop**
Citesc ***pentru a şti*** *mai multe.*	*Citesc* [1]*/* ***ca să*** *ştiu mai multe.*[2]*/*

Prin **contragere** se face argumentația în mod invers, adică se restrânge propoziția subordonată la partea de propoziție corespunzătoare.

Ex.:

Subiectiva	**Subiect**
Cel ce *e harnic* [1]*/ are de toate.*[2]*/*	***Harnicul*** *are de toate.*
Predicativa	**Nume predicativ**
Fata se făcu [1]*/* ***cum*** *e varul.*[2]*/*	*Fata se făcu* ***albă****.*
Atributiva	**Atribut**
Elevul [1]*/* ***care*** *învață* [2]*/ reuşeşte.*[1]*/*	*Elevul* ***harnic*** *reuşeşte.*
Completiva directă	**Complement direct**
Radu începe [1]*/* ***să m-asculte****.*[2]*/*	*Radu începe* ***a*** *mă* ***asculta****.*
Completiva indirectă	**Complement indirect**
Se gândeşte [1]*/* ***la ceea*** *ce are de făcut.*[2]*/*	*Se gândeşte* ***la efectuarea*** *temelor.*
Circumstanțiala de loc	**Complement circ. de loc**
Am plecat [1]*/* ***unde*** *aveam treabă.*[2]*/*	*Am plecat* ***la şcoală****.*
Circumstanțiala de timp	**Complement circ. de timp**
Am plecat [1]*/* ***când*** *s-a înserat.*[2]*/*	*Am plecat* ***seara****.*
Circumstanțiala de mod	**Complement circ. de mod**
Băiatul citeşte [1]*/* ***cât*** *se poate de bine.*[2]*/*	*Băiatul citeşte* ***foarte bine****.*
Circumstanțiala de cauză	**Complement circ. de cauză**
Fiindcă *eram bolnav,*[1]*/ n-am fost la bal.*[2]*/*	***Din cauza bolii****, n-am fost la bal.*

Circumstanțiala de scop
Merg la şcoală [1]/ ***să*** *învăţ.*[2]/

Complement circ. de mod
Merg la şcoală ***pentru a învăța****.*

Atenție! De regulă, contragerea propozițiilor subordonate ale căror **verbe-predicat** se află la **indicativ** se face prin trecerea lor la **gerunziu** sau **participiu**, iar cele care se află la **conjunctiv** trec la **infinitiv**.

Etape în analiza frazei

Pentru a analiza corect o frază trebuie să fie respectate următoarele etape:

1. Citirea cu atenție a frazei şi **sublinierea** tuturor **predicatelor** (adică **verbele** şi **locuțiunile verbale** la moduri personale; **adverbele** şi **locuțiunile adverbiale** cu valoare predicativă; **interjecțiile** cu valoare predicativă).
2. **Încercuirea conjuncțiilor** din frază sau a cuvintelor cu rol de conjuncții (locuțiuni conjuncționale, pronume şi adjective pronominale relativ interogative şi nehotărâte; adverbe relativ-interogative, prepoziții cu rol de conjuncții). Trebuie să fim atenți însă să nu încercuim conjuncțiile coordonatoare care leagă în propoziție părți de propoziție de acelaşi fel.
3. **Delimitarea** propozițiilor din frază după înțelesul lor, trăgând linii oblice între ele. Să fim atenți, deoarece unele propoziții sunt intercalate în cadrul altora.
4. **Numerotarea** propozițiilor. Recomandăm ca numerotarea să se facă în ordinea liniilor oblice, dar menționăm că ea poate fi făcută şi ținând cont de ordinea predicatelor. De asemenea, recomandăm ca atunci când o propoziție se continuă în mai multe locuri, să se numeroteze astfel: 1a, 1b, 1c etc.
5. Precizarea **felului propozițiilor** din frază, începând cu propoziția (propozițiile) principală (e) şi apoi le precizăm pe cele subordonate.
6. Alcătuirea **schemei frazei**. Pe schemă notăm inițialele propozițiilor, dar şi elementele relaționale (atât cele coordonatoare, cât şi cele subordonatoare).

SUBIECTUL ŞI SUBIECTIVA

A. Partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului se numeşte **subiect.**

El arată de obicei:

- **cine** sau **ce** face acțiunea exprimată de predicatul verbal (verb la diateza activă sau reflexivă).

Ex.: ***Elevul*** *harnic reuşeşte la examen.*
Ei *se gândesc la lecții.*

- **cine** sau **ce** suferă acțiunea exprimată de predicatul verbal (verb la diateza pasivă).

Ex.: ***Elevele*** *sunt lăudate de dirigintă.*

- **cine** sau **ce** arată însuşirea exprimată de numele predicativ din predicatul nominal.

Ex.: ***Şcoala*** *este frumoasă.*

B. Subiectul răspunde la întrebările: **cine?** (când este exprimat printr-un nume de ființă) şi **ce?** (când este exprimat printr-un nume de lucru).

Ex.: ***Marius*** *învață.* (cine?)
Masa *s-a rupt.* (ce?)

C. Felurile subiectului

Subiectul poate fi:

1. **simplu** (exprimat printr-o singură parte de vorbire).

Ex.: ***Copilul*** *se joacă.*
Eu *învăț.*

2. **multiplu** (exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire de acelaşi fel sau diferite, în relație cu acelaşi predicat). Raportul între subiectul multiplu se poate realiza prin:

- **juxtapunere**: ***Lupul, ursul, vulpea*** *sunt animale sălbatice.*
- **joncțiune**: ***Tata şi mama*** *au plecat la plimbare.*
- **juxtapunere şi joncțiune**: ***Morcovul, păstârnacul şi pătrunjelul*** *se cultivă în grădină.*

3. **inclus** (este dedus din desinențele de persoana I şi a II-a singular şi plural ale verbului predicat).

Ex.: ***Plec*** *la şcoală. (**eu** plec)*
Citeşte *cartea aceasta. (**tu** citeşte)*

4. **subînțeles** (presupune pronumele personal de persoana a III-a, singular şi plural, care a fost exprimat în frază într-o propoziție anterioară).

Ex.: *Mama merge la piață şi cumpără zarzavaturi.*

În propoziția ***cumpără zarzavaturi*** se subînțelege subiectul ***mama***.

5. **nedeterminat** (adică neprecizat).

Ex.: *Bate la uşă.*
A spus la radio.
Scrie-n gazetă.

6. **neexprimat** (întâlnit în cazul verbelor impersonale prin conținut şi unipersonale prin formă).

Ex.: *Plouă. Ninge. Tună. Fulgeră.*

Atenție! În construcțiile cu verbul ***a fi***: *mi-e* ***sete****, ți-e* **dor** sau în construcțiile de tipul: ***e frig, e ger, e senin, se face frig, se lasă ger*** etc. substantivele ***sete, dor, frig, ger, senin*** etc. sunt socotite subiecte gramaticale. În propozițiile de tipul: *E* ***vară****. E* ***noapte****.*, subiectul este exprimat prin substantivele ***vară, noapte***.

D. Subiectul poate fi **exprimat** prin:

1. **substantiv în nominativ** (comun sau propriu; simplu sau compus).

Ex.: ***Bradul*** *se înalță spre soare.*
Brâncoveanu *nu s-a lepădat de credința strămoşească.*
Floarea-soarelui *a răsărit.*
Cluj-Napoca *este un puternic centru universitar.*

- **locuțiune substantivală**:

Ex.: *„M-or troieni cu drag /*
Aduceri aminte*”.*

2. **pronume**:

- **personal:** ***Eu*** *mă pregătesc pentru examen.*
- **de politețe:** ***Dumneata*** *ai câştigat cursa.*
- **de întărire:** *Am văzut* ***înşine*** *pinteni de rugină putreziți.*
- **posesiv:** ***Al meu*** *nu-şi părăseşte țara.*
- **demonstrativ:** ***Aceştia*** *au apărat cetatea.*
- **interogativ:** ***Cine*** *a venit?*
- **relativ** (doar în frază): *Lenea e cucoană mare* [1]*/* ***care*** *n-are de mâncare.*[2]*/*
- **nehotărât:** ***Fiecare*** *învață pentru el.*
- **negativ:** ***Nimic*** *nu e nou sub soare.*

3. **numeral:**

- **cardinal propriu-zis:** ***Doi*** *se ceartă.*
- **ordinal:** ***Al treilea*** *câştigă.*
- **cardinal colectiv:** ***Amândoi*** *câştigă.*
- **cardinal distributiv:** ***Câte unul*** *mai munceşte.*

4. **verb:**

- **la infiniti:** ***A învăța*** *e o plăcere.*
- **la supin:** *E greu* ***de secerat.***

5. **interjecție:** *Deodată se auzi* ***pleosc!***
6. **părți de vorbire substantivizate:**

- **adjectiv substantivizat:**
  - cu articol nehotărât: ***Un frumos*** *face pe indiferentul.*
  - cu articol hotărât: ***Frumosul*** *place tuturor.*
  - cu articol demonstrativ: ***Cel frumos*** *mi-a dat o floare.*
  - precedat de un determinant: *Acest* ***frumos*** *şi-a ieşit din fire.*
- **participiu substantivizat:**
  - cu articol nehotărât: ***Un tăcut*** *n-are curajul faptelor.*
  - cu articol hotărât: ***Tăcutul*** *ştie uneori multe.*
  - cu articol demonstrativ: ***Cel tăcut*** *mi-a făcut o bună impresie.*
  - precedat de un determinant: *Acest* ***tăcut*** *ştie ceva.*
- **gerunziu substantivizat:**
  - cu articol nehotărât: ***Un suferind*** *simte durerea.*
  - cu articol hotărât: ***Suferindul*** *zace în pat.*
  - cu articol demonstrativ: ***Cel suferind*** *ia medicamente.*
  - precedat de un determinant: *Acest* ***suferind*** *a fost internat.*
- **adverb substantivizat:**
  - cu articol nehotărât: ***Un bine*** *făcut nu se uită.*
  - cu articol hotărât: ***Binele*** *învinge răul.*
  - cu articol demonstrativ: ***Cel tari*** *câştigă.*
- **interjecție substantivizată:**
  - cu articol nehotărât: ***Un hop*** *a fost trecut.*
  - cu articol hotărât: ***Hopul*** *a fost trecut.*
  - precedat de un determinant: *Acest* ***hop*** *a fost trecut.*

E. Topica şi punctuația.

Locul subiectului în propoziție este:

- de regulă, înaintea predicatului: ***Tata*** *lucrează.*
- uneori, după predicat: *Vine* ***mama***.
- alteori, în cazul predicatului nominal, intercalat între verbul copulativ şi numele predicativ: *Să fie* ***el*** *sănătos.* Sau *Este* ***ea*** *cea mai frumoasă.*

Între subiect şi predicat nu se pune niciodată virgulă.

1. PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ (SB.)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de subiect al propoziției regente se numeşte **propoziție subiectivă (SB.).**
2. SB. Răspunde la întrebările: **cine?, ce?** puse verbului din regentă.
3. SB. Este cerută de:

a) **verbe personale**din regentă care nu au subiect exprimat, inclus sau subînțeles, pe lângă care subordonata îndeplineşte funcția de subiect;
b) **verbe impersonale** de tipul: ***trebuie, place, rezultă, urmează, importă,*** etc., uneori precedate de un pronume personal în dativ sau acuzativ;
c) **verbe reflexive impersonale** de tipul: ***se zice, se spune, se vede, se cade, se aude, se pare, se cuvine, se consideră, se zvoneşte*** etc.;
d) **expresii verbale impersonale** (predicate nominale) de tipul: ***e bine, e rău, e posibil, e greu, e uşor, e necesar, e adevărat, e de mirare*** etc.;
e) **verbe la diateza pasivă folosite ca impersonale**: ***e plăcut, e dat, e scris, e hotărât, e stabilit, e permis, e ştiut, e spus, e îngăduit*** etc.
f) **adverbe** şi **locuțiuni adverbiale** cu valoare predicativă (urmate de conjuncțiile ***că*** sau ***să***): ***desigur, fireşte, probabil, posibil, noroc, bineînțeles, destul, negreşit, pesemne, fără îndoială, cu siguranță, de bună seamă*** etc.

Cu valoare impersonală (deci să ceară SB.) pot fi folosite şi alte verbe, chiar ***a fi*** (*„Şi de-**o fi** să mor” = de s-ar întâmpla*) şi ***a rămâne***.

4. SB. Se poate introduce prin:

a) **conjuncții**: ***că, să, dacă, ca să, de*** (cu valoarea lui ***că, să, dacă***);

b) **pronume** sau **adjective pronominale relative simple** sau **compuse**: ***care, cine, ce, cel, cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce, cât, câți, câtă, câte***;
c) **pronume** sau **adjective pronominale hotărâte:** ***oricare, oricine, orice***;
d) **adverbe relative:** ***unde, când, cum, cât, încotro.***

Ex.: *Se pare [1]/* ***că*** *va ninge.[2]/*
E plăcut [1]/ ***să*** *stai la soare.[2]/*
E bine [1]/ ***dacă*** *înveți sistematic.[2]/*
Ar fi bine [1]/ ***ca să*** *reuşesc.[2]/*
Nu mi-e indiferent [1]/ ***de*** *nu reuşesc.[2]/*
Ce *naşte din pisică [1]/ şoareci mănâncă.[2]/*
Cine *doarme mult [1]/ trăieşte puțin.[2]/*
Care *e curios [1]/ vine la mine.[2]/*
Cel ce *învață [1]/ ştie.[2]/*
Ceea ce *se învață temeinic [1]/ nu se uită.[2]/*
Cei ce *muncesc [1]/ câştigă.[2]/*
Cele ce *au sosit [1]/ sunt colegele mele.[2]/*
Oricare *joacă [1]/ poate câştiga.[2]/*
Oricine *învață [1]/ ştie.[2]/*
Orice *se găteşte bine [1]/ place.[2]/*
Nu se ştie [1]/ ***unde (când, cum, cât, încotro)*** *a plecat.[2]/*

5. SB. Se contrage întotdeauna printr-un subiect. SB. Introduse prin ***să*** se contrag prin verbe la infinitiv.

Ex.: ***Ce*** *se învață temeinic [1]/ nu se uită.[2]/* Contrasă: *Cunoştințele temeinice nu se uită.*
E bine [1]/ ***să*** *înveți conştiincios.[2]/* Contrasă: *E bine a învăța conştiincios.*

6. SB.Poate sta înainte, cât şi după regentă.

Indiferent de poziția ei, subiectiva nu se desparte niciodată de regentă prin virgulă.

De reținut! În regenta unei SB., subiectul nu este niciodată exprimat.

Exerciții aplicative

1. Fraze rezolvate:

a) *„Nu se auzea nici un zgomot,[1]/ totul era tăcut,[2]/***dar*** *din tumultul acelor lumini se simțea [3]/* ***că*** *se petrece ceva măreț,[4]/* ***că*** *tot cosmosul e treaz[5]/* ***şi*** *lucrează."[6]/* (Geo Bogza)

1 = PP - , - 2 = PP – *dar* – 3 = PP

4 = SB(3) - , - 5 =SB(3) – *dar* – 6 = SB(3)

b) *„**Dar** fără îndoială* [1]/ ***că*** *în cele din urmă s-ar fi întâmplat* [2]/ ***ceea ce*** *s-a întâmplat,*[3]/ ***pentru că*** *simțeam în mine o nemulțumire şi-o căință* [4]/ ***ori de câte ori*** *te părăseam."*[5]/ (G. Călinescu, *Cartea nunții*)
1 = PP; 2 = SB(1); 3 = SB(2); 4 = CZ(2); 5 = CT(4)

c) *„**Fiindcă** adeseori se întâmpla* [1]/ ***că*** *unul spunea povestea* [2]/ ***şi*** *ceilalți adormeau,*[3]/ *s-a hotărât* [4]/ ***ca*** *atunci* [5a]/ ***când*** *povestitorul zice* ciolan*,* [6]/ *toți ceilalți **să** zică* ciorbă*,*[5b]/ ***pentru ca*** *astfel **să** se deie pe față* 7/ ***cel ce*** *adoarme înainte de vreme* [8]/ ***şi să**-şi afle cuvenita răsplată în ghionturi numărate."*[9]/ (Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)
1 = CZ(4); 2 = SB(1) – *şi* – 3 = SB(1); 4 = PP; 5 = SB(4); 6 = CT(5); 7 = CS(5) – *şi* – 9 = CS(5); 8 = SB(5)

d) *„ Aş fi vrut* [1]/ ***să**-i pun din nou în vedere* [2]/ ***că*** *nu trebuie* [3]/ ***să*** *intre* [4]/ ***şi să*** *rămână la mine* [5]/ ***când*** *nu sunt acasă,* [6]/ ***dar*** *mi s-a părut* [7]/ ***că*** *mânia mea i-ar sfărâma nervii,*[8]/ ***că*** *l-ar deprima ca o insultă nemeritată."*[9]/ (Camil Petrescu, *Patul lui Procust*)

1 = PP – *dar* – 7 = PP; 2 = CD(1); 3 = CD(2); 4 = SB(3) – *şi* – 5 = SB(3); 6 = CT(5); 8 = SB(7) - , - 9 = SB(7)

e) *„E rău destul* [1]/ ***că*** *ne-am născut:*[2]/
Dar [3a]/ ***cui*** *i-e frică de război* [4]/
E liber de-a pleca napoi,[3b]/
Iar [5a]/ ***cine**-i vânzător vândut* [6]/
Să iasă dintre noi!"[5b]/ (G. Coşbuc)

1 = PP – *dar* – 3 = PP – *iar* – 5 = PP; 2 = SB(1); 4 = SB(3); 6 = SB(5)

2. Fraze propuse pentru rezolvare:

a) *Vei spune fără îndoială că a fost greu ce ți-a căzut la examen.*

b) *„Ar fi fost cuminte să se abată în dreapta ori în stânga şi să se ascundă în pădurea care stăpânea pretutindeni, deopotrivă de întunecos."* (Gala Galaction, *La vulturi!*)

c) *„Când mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, băgai de seamă că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine, căci se părea că se înălțase pe ceruri, în vârful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai în fundul peşterii."*

(C. Hogaş)

d) *„Femeilor le-a plăcut să-şi împodobească mai întâi casa, pictând în jurul ferestrelor orientate spre amiazăzi chenare care înveselesc lumina. Apoi, le-a plăcut să se împodobească şi ele, cu lungi marame de borangic, cu cămăşi şi fote înflorate, ce dovedesc că au ştiut să privească atent cerul, şi aripile fluturilor, şi toate florile câmpului.”* (Geo Bogza)

e) „*Copiii trebuie să țină la părinții lor şi la dascălul lor, fiindcă el este un părinte sufletesc: acesta e cel dintâi lucru pe care trebuie să-l învețe copiii la şcoală.”* (I. Slavici)

f) *„Astăzi era bine să nu se întâlnească viitorii cuscri şi chiar întâlnindu-se să fie destul de departe, pentru ca, dându-şi binețele cuvenite, fiecare să poată merge mai departe, ca şi cum nu ar şti nimic despre cele ce aveau să se petreacă spre seară. Aici, lângă punte, ei trebuiau să treacă unul pe lângă altul, ei trebuiau să-şi deie mâna, trebuiau să stea de vorbă.”* (I. Slavici)

g) *E adevărat că trebuie să fie şi popi şi alt neam de oameni, dar cel mai mare lucru e dascălul, şi aşa oamenii cei mai aleşi trebuie să fie dascăli.”* (I.Slavici)

h) *„Se ştie că regele de mult îşi dă seama de starea nenorocită în care a ajuns țara, şi nu pierde nici o ocaziune pentru a-şi manifesta nemulțumirea față de guvernul vizirului.”* (I.L. Caragiale)

PREDICATUL ŞI PREDICATIVA

A. **Predicatul** este partea principală de propoziție care arată ce face, ce este sau cum este subiectul.

B. Predicatul răspunde la întrebările: **ce face?, ce este?, cine este?, cum este?**

C. **Felurile predicatului:**

Predicatul poate fi de două feluri:

- **verbal** (ce face?)
- **nominal** (ce este?, cum este?, cine este?)

Predicatul verbal poate fi exprimat prin:

1. **verbe predicative la mod personal**, la oricare din cele trei diateze (activă, reflexivă, pasivă):

Ex.: *Grădinarul **sapă** legumele.*
***Se gândeşte** la nemurire.*
*Mărul **a fost mâncat** de bunica.*

2. **locuțiune verbală:**

Ex.: ***Mi-aduc aminte** cu drag de voi.*

3. **adverbe cu valoare predicativă** (***sigur, desigur, fireşte, probabil, pesemne, destul, negreşit, bineînțeles, posibil*** etc.) când sunt urmate de conjuncția ***că*** şi mai rar de ***să*** şi cer o subiectivă:

Ex.: ***Fireşte** [1]/ că voi reuşi.[2]/*

4. **locuțiuni adverbiale cu valoare predicativă** (***de bună seamă, fără îndoială, cu siguranță*** etc.):

Ex.: ***De bună seamă** [1]/ că voi reuşi.[2]/*

5. **interjecții cu valoare predicativă:**

Ex.: *Gâştele **lipa-lipa** spre râu.*

6. **verbe la imperativ cu formă de infinitiv:**

Ex.: ***A nu se apleca** în afară.*

Predicatul nominal este alcătuit întotdeauna din două elemente:

- **verb copulativ** (unul singur);
- **nume predicativ** (unul sau mai multe).

Menționăm că uneori verbul copulativ poate lipsi din structura predicatului nominal. Această situație e motivată în cazul în care este schimbat subiectul sau se trece de la forma pozitivă la cea negativă, deci vom avea două propoziții:

Ex.: *Eu sunt muncitor,[1]/ el intelectual.[2]/*
Eu nu sunt muncitor,[1]/ ci intelectual.[2]/

Numele predicativ este partea cea mai importantă a predicatului nominal. El dă nume predicatului şi poate fi **simplu** (*Şcoala este **nouă***) sau **multiplu** (*El era **voinic, înalt, spătos şi vesel***).

Numele predicativ poate fi exprimat prin:

1. **substantive** (comune, proprii, simple su compuse).
- în nominativ: *Leul este **un animal** sălbatic.*
- în acuzativ cu prepoziție: *Masa este **de lemn**.*
- în genitiv cu prepoziție: *Aceasta este **împotriva datinilor** noastre.*

2. **adjective** (la toate gradele de comparație): *Florile acestea sunt **cele mai frumoase**.*

- adjective substantivizate în nominativ: *El este* ***un frumos*** *închipuit.*
- adjectivele provenite din participiu: *Fereastra este* ***închisă,*** *albă şi pătrată.*

3. **pronume:**
- personal: *Acesta sunt* ***eu****.*
- de politeţe: *Primarul este* ***dumnealui****.*
- posesiv: *Acesta este* ***al meu****.*
- demonstrativ: *Eu sunt* ***acesta****.*
- interogativ: ***Cine*** *eşti dumneata?*
- relativ (în frază): *Nu ştiu* [1]/ ***care*** *sunt florile mărului.*[2]/
- nehotărât: *El devine* ***cineva****.*
- negativ: *A ajuns* ***nimeni****.*

4. **numerale:**
- cardinale: *Noi suntem* ***cinci****.*
- cardinal multiplicativ: *Câştigul este* ***îndoit****.*
- ordinal: *Marius este* ***primul*** *la tenis.*

5. **verbe:**
- la infinitiv: *Datoria noastră este* ***de a învăţa****.*
- la gerunziu: *El este* ***suferind****.*
- la supin: *Aluatul acesta este* ***de frământat****.*

6. **adverbe:**

Ex.: *Visul lui a fost* ***aievea****.*
E bine *a învăţa.*
Nu ştiu [1]/ ***cum*** *este el,* [2]/ *dar ştiu* [3]/ ***cum*** *sunt alţii.*[4]/ (adverbe relative)

7. **interjecţii:** *Zgomotul puştii e* ***poc!***

Atenţie! Să nu confundăm predicatul nominal al cărui nume predicativ este exprimat printr-un adjectiv de origine participială cu predicatul verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă. Participiul – nume predicativ exprimă o caracteristică a subiectului.

Ex.: *Haina este* ***purtată****.* (*uzată*) = predicat nominal;
Corabia ***este purtată*** *de valuri.* = predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă.

D. Topica şi punctuaţia.

Predicatul verbal stă, de obicei după subiect, dar poate sta şi înaintea lui. Numele predicativ stă, de obicei, după verbul copulativ, dar poate sta şi înaintea acestuia. Uneori pot fi intercalate între verbul

copulativ şi numele predicativ alte părți de propoziție. Predicatul verbal sau nominal nu se desparte de subiect prin virgulă. Părțile de propoziție de acelaşi fel, deci şi elementele componente ale numelui predicativ multiplu, se despart prin virgulă.

2. PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ (PR.)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de nume predicativ pe lângă un verb copulativ din regentă se numeşte **propoziție predicativă** (PR.).

2. PR. răspunde la întrebările: **ce este?, cum este?, cine este?, care este?** puse pe lângă verbul copulativ din regentă.

3. PR. este cerută **întotdeauna** de un **verb copulativ din regentă lipsit de nume predicativ.**

4. PR. se poate introduce prin:

a) **conjuncții:** ***că, să, dacă, ca să, de*** (cu valoarea lui ***că, să dacă***):

b) **pronume** sau **adjective pronominale relative simple** sau **compuse:** ***care, cine, ce, cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce, cât, câtă*** etc.;

c) **pronume** sau **adjective pronominale nehotărâte:** ***orice, oricât*** etc.

d) **adverbe relative:** ***unde, când, cum, cât, încotro*** etc.

Ex.: *Părerea mea e* [1]*/* ***că*** *ai procedat bine.*[2]*/*
Problema e [1]*/* ***să*** *reuşesc la examen.*[2]*/*
Întrebarea este [1]*/* ***dacă*** *mă voi descurca.*[2]*/*
Propunerea mea e [1]*/* ***ca să*** *plecăm imediat.*[2]*/*
Ai ajuns [1]*/* ***de*** *trezeşti admirația tuturor.*[2]*/*
Întrebarea e [1]*/* ***care*** *va fi primul.*[2]*/*
Problema e [1]*/* ***cine*** *va câştiga.*[2]*/*
Nu-i [1]*/* ***pentru cine*** *se pregăteşte.*[2]*/*
Întrebarea e [1]*/* ***cui*** *plătim?* [2]*/*
El este [1]*/* ***ce*** *nu pare a fi.*[2]*/*
Rareş va rămâne [1]*/* ***cel ce*** *a fost.*[2]*/*
Claudia a devenit [1]*/* ***ceea ce*** *şi-a dorit.*[2]*/*
Elevi buni sunt [1]*/* ***cei ce*** *învață temeinic.*[2]*/*
Mame bune sunt [1]*/* ***cele ce****-şi înțeleg copiii.*[2]*/*
El devine [1]*/* ***orice*** *vrea.*[2]*/*
Înălțimea ta, eşti [1]*/* ***oricât*** *de slab pofteşti.*[2]*/*

Am ajuns [1]/ ***precum*** *mă vezi.*[2]/
Întrebarea e [1]/ ***unde (când, cum, cât, încotro)*** *plecăm?* [2]/

5. PR. se contrage întotdeauna printr-un **nume predicativ**. Cele introduse prin ***să*** se contrag prin verbe la infinitiv.

Ex.: *El a ieşit* [1]/ ***ce*** *şi-a dorit.*[2]/
Contrasă: *El a ieşit economist.*
Datoria noastră este [1]/ ***să*** *învățăm cât mai bine.*[2]/
Contrasă: *Datoria noastră este de a învăța cât mai bine.*

6. PR. stă, de regulă, după regentă, predicativa nu se desparte de aceasta prin virgulă.

De reținut!

1) În regenta unei PR. se va afla întotdeauna un verb copulativ lipsit de nume predicativ.
2) Regenta unei PR. o simțim ca pe o propoziție neterminată, incompletă (*Visul lui e...; Dorința lui e...; Adevărul e...; Problema e...* etc.)

Exerciții aplicative

1. Fraze rezolvate:

a) *„Încetul cu încetul însă el s-a desprins* [1]/ ***şi*** *în cele din urmă a ajuns* [2]/ ***că*** *nici unul dintre băieți nu putea* [3]/ ***să****-l scoată din ale lui.”*[4]/ (I. Slavici)

1 = PP – *şi* – 2 = PP; 3 = PR(2); 4 = CD(3)

b) *„Sunt gata* [1]/ ***să****-ți fac pe plac* [2]/ ***dar*** *atunci să fii şi tu om cuminte* [3]/ ***şi*** *să înțelegi* [4]/ ***că*** [5a]/ ***dacă*** *e* [6]/ ***să*** *vă fiu de folos,*[7]/ *lumea* [8a]/ *trebuie* [5b]/ ***să*** *mă crează om cinstit şi stricat cu voi.”*[8b]/ (I. Slavici)

1 = PP – *dar* - 3 = PP – *şi* – 4 = PP; 2 = CI(1); 5 = CD(4); 6 = CDȚ(5); 7 = PR(6); 8 = SB(5)

c) *„Poți* [1]/ ***să*** *lucrezi o săptămână întreagă,*[2]/ ***dacă*** *a fost omis ceva în registru* [3]/ *înseamnă* [4]/ ***că*** *n-ai lucrat,*[5]/ ***că*** *nici nu exişti.”*[6]/ (G. Bogza)

1 = PP; 2 = CD(1); 3 = CDȚ(4); 4 = PP; 5 = PR(4) - , - 6 = PR(4)

d) *„Nu era departe* [1]/; *trebuia* [2]/ ***să*** *ocolească rotonda cu oglinzi,*[3]/ ***către care*** *păreau* [4]/ ***că*** *se îndreaptă toate femeile* [5]/ ***şi să*** *traverseze apoi coridorul,*[6]/ ***care*** *conducea la anexă.”*[7]/
(Mircea Eliade)

1 = PP - ; - 2 = PP; 3 = SB(2) – *şi* – 6 = SB(2); 4 = AT(3); 5 = PR(4); 7 = AT(6)

e) *„Întrebarea* *era* *dar* [1]/ ***cine*** *să dea cinstea,*[2]/ ***cine*** *să ducă vorbe* [3]/ ***şi*** *să primească* *răspunsul.”*[4]/ (I. Slavici)
1 = PP; 2 = PR(1) - , - 3 = PR(1) – *şi* – 4 = PR(1)

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Una dintre marile lui slăbiciuni era să se uite la cei ce ăi trec prin față ori stau în preajma vederii lui, să scruteze mutre, să prindă gesturi şi atitudini.”* (I. Slavici)

b) *„Şi una e să mori la datorie, când te izbeşte un glonț sau o schijă, şi alta e să fii legat de un stâlp şi să te execute plutonul de execuție.”* (M. Preda)

c) *„Adevărul e că, dacă se hotărăşte cineva să asiste la o sărbătoare națională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineață.”* (I.L. Caragiale)

d) *„În aceste momente, când natura întreagă părea că înalță rugi de mulțumire către creatorul ei, cei doi slujitori, deşi erau dedați cu asemenea sublime spectacole, nu rămaseră nesimțitori la priveliştea ce-i înconjura.”* (N. Filimon)

e) *„Dacă însă cu astfel de sală iei aplauze la scenă deschisă, înseamnă că eşti o artistă excepțională...”* (Camil Petrescu)

f) *„Cobora alături de locotenent, şi când ajunse foarte aproape, ăşi dădu seama că mulțimea aceea tăcută, ale cărei convorbiri le auzea totuşi, convoaiele acelea care i se păruseră că aşteaptă semnalul de plecare se mişcau deja, înaintau, şi încă destul de repede, pe deasupra fluviului, ca şi cum ar fi trecut pe un pod nevăzut.”* (Mireca Eliade)

e) *„Iară Ghiță nu râdea; se făcea că nu pricepe gluma şi, când vedea pe Lică învârtindu-se pe lângă Ana ori pe Ana trăgându-se la Lică, el se ducea pe ici încolo, ca să nu vadă nimic şi-l durea inima când simțea cum Ana scpătă din ce în ce în gândul său.”* (I. Slavici)

h) *„Când am sosit de la Iaşi, cel dintâi gând al lui a fost să mă ducă la Copou şi apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului, şi să mă plimbe prin crângurile de prin împrejurime, ca să mă-ncânt şi eu de frunzişul pişcat de brumă şi să iau parte la plăcerea lui de-a călca pe frunzele scuturate de vânt care fâşâie la tot pasul.”* (I. Slavici)

ATRIBUTUL ŞI ATRIBUTIVA

E. **Atributul** este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia. Atributul poate determina:

1. **un substantiv** – *Pomul **uscat** va fi tăiat.*
2. **un pronume** – *Aceştia **dintre noi** învață mai bine.*
3. **un numeral** – *Doi **din clasă** au fost în excursie în munți.*
4. **orice parte de vorbire substantivizată:**

- **adjectiv** substantivizat:
  - o cu articol nehotărât – ***Un rău** făcut se uită mai uşor.*
  - o cu articol hotărât – ***Frumosul** din poveste este o plăsmuire.*
  - o cu articol demosntrativ – ***Cel harnic** din clasă e apreciat de toți.*
  - o cu ajutorul unui determinant – *Acest **frumos** din fotografie e fratele meu.*
- **verb:**
  - o la infinitiv substantivizat – ***Mâncarea** cea mai gustoasă o pregăteşte mama.*
  - o la supin substantivizat – ***Culesul** acesta m-a obosit.*

F. Atributul răspunde la întrebările: **care?, ce fel de?, (al, a ai, ale) cui?, câți?, câte?, al câtelea?, a câta?** Adresate cuvântului determinat.

G. **Felurile atributului:**

După partea de vorbire prin care se exprimă, atributul este: adjectival, substantival, pronominal, verbal şi adverbial.

I. Atributul adjectival poate fi exprimat prin:

1. **adjective propiru-zise** (la oricare din gradele de comparație);

Ex.: *Toamna **ploioasă** a întârziat strâgerea recoltei.*

Adjectivul poate fi însoțit şi de articolul demonstrativ:

Ex.: *Omul **cel harnic** are de toate.*

2. **numerale cardinale propriu-zise, ordinale, colective, distributive, multiplicative:**

Ex.: *Numărul **doi** este norocos.* (cardinal)
*Elevul **al doilea** a luat premiul pe merit.* (ordinal)
***Tustrei** feciorii i-au căzut în luptă..* (cardinal colectiv)

Câte trei *soldați apăreau din când în când în fața duşmanului.* (cardinal distributiv)

Câştigul ***îndoit*** *l-au împărțit între ei.* (cardinal multiplicativ)

3. **adjective pronominale posesive, demonstrative, interogative, relative, nehotărâte, negative, de întărire:**

Ex.: *Plăcerea* ***mea*** *cea mai mare rămâne cititul cărților.*
Oamenii ***aceia*** *muncesc conştiincios.*
Câți *elevi lipsesc?*
Câți *bărbați atâtea femei.*
Fiecare *om munceşte pentru el.*
Niciun *copil din grupă nu ştie cânta mai frumos ca tine.*
Mama ***însăşi*** *m-a îndemnat a nu face fapte rele.*

4. **verbe la participiu cu valoare adjectivală:**

Ex.: *Câmpiile* ***întinse*** *din vestul țării dau recolte bogate.*

5. **verbe la gerunziu cu valoare adjectivală** (acordate):

Ex.: *Rana* ***sângerândă*** *lăsa pete pe cearceaf.*

II. Atributul substantival:

După mijloacele de exprimare, atributul substantival este de patru feluri:

1. **Atributul substantival genitival**, exprimat prin **genitiv propriu-zis:**

Ex.: *Am admirat răsăritul* ***soarelui*** *la munte.*

Sau **construcții cu valoare de genitiv:**

Ex.: *Cărțile* ***a milioane*** *de elevi aşteaptă să fie tipărite.*
Lupta ***împotriva turcilor*** *a fost de lungă durată.*

2. **Atributul substantival în dativ** determină un substantiv nearticulat care denumeşte grade de rudenie sau atribuții sociale:

Ex.: *El va fi cândva Domn* ***țării****.* (se foloseşte rar)
El rămâne singurul prinț ***inimii*** *mele.*

3. **Atributul substantival prepozițional**, exprimat prin **substantiv precedat de prepoziție**:

Ex.: *Casa* ***de lemn*** *e călduroasă.*

- **substantiv precedat de o locuțiune prepozițională:**

Ex.: *Într-o insulă* ***din mijlocul unui lac*** *s-a găsit o comoară.*

- **substantiv precedat de un adverb de comparație** cu valoare de prepoziție:

Ex.: *Avea trei feciori* ***ca soarele****.*

4. **Atributul substantival apozițional**, care cuprinde:

a) **Apoziția simplă**, exprimată prin substantiv în nominativ sau în cazul regentului:

Ex.: *Petre, **ciobanul**, păzeşte oile.*

b) **Apoziția dezvoltată**, exprimată printr-un grup de cuvinte:

Ex.: *Ştefan cel Mare, **domnitorul Moldovei**, i-a bătut pe turci la Războieni.*

*Alecsandri, **bardul de la Mirceşti**, a scris cele mai frumoase pasteluri.*

III. Atributul pronominal

Atributul pronominal este exprimat prin pronume propriu-zis. Ca şi atributul substantival, atributul pronominal poate fi exprimat prin pronume:

a) în genitiv: *Răbdarea **lui** întrece orice limită.*
b) în dativ: *Gândurile-**mi** rele întrec pe cele bune.* (enumit şi dativ posesiv, pentru că arată posesia, adică *gândurile mele*)
c) în acuzativ cu prepoziție: *Obiceiurile **de la noi** sunt frumoase.*
*Dragostea **pentru aceasta** ține cam mult.*
d) apoziție: *Ion, Vasile, Nicolae, adică **voi**, sunteți prietenii mei.*

IV. Atributul verbal

Atributul verbal poate fi exprimat prin verb:

a) la infinitiv: *Dreptul **de a învăța** îl are fiecare tânăr.*
b) la supin: *Strugurii **de cules** nu s-au copt încă.*
c) la gerunziu neacordat: *Flamurile **fâlfâind** se văd în zare.*
Observăm că gerunziul acordat are funcție de atribut adjectival:

Ex.: *Coşurile **fumegânde** se văd în zare.*
*Valurile **spumegânde** se îndreaptă spre mal.*

Gerunziul neacordat are funcție de atribut verbal:

Ex.: *Coşurile **fumegând** se văd în zare.*
*Valurile **spumegând** se înalță până la cinci metri.*

V. Atributul adverbial:

Atributul adverbial poate fi exprimat prin:

a) **adverb fără prepoziție:** *Roata **dindărăt** s-a spart.*
b) **adverb cu prepoziție:** *Lecția **de azi** o ştiu bine.*
c) **locuțiune adverbială:** *Plimbarea **zi cu zi** e recomandată de medici.*
*Sosirea **pe neaşteptate** a părinților m-a surprins.*

Topica şi punctuația

Atributele adjectivale, substantivale şi pronominale pot sta atât înaintea, cât şi în urma determinatului şi nu se despart prin virgulă de acesta. Face excepție atributul substantival apozițional (atât apoziția simplă, cât şi cea dezvoltată), care se desparte prin virgulă de restul propoziției. Sunt şi cazuri când apoziția simplă nu se desparte prin virgulă. La fel se comportă şi atributul pronominal apozițional. Atributele verbale şi adverbiale stau de regulă după determinat şi nu se despart prin virgulă de acesta.

3. PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ (AT)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de atribut pe lângă un substantiv, pronume sau numeral din propoziția regentă se numeşte **propoziție atributivă** (AT):
2. AT răspunde a una din întrebările: **care?, ce fel de?, cât? (al, a, ai, ale) cui?** Pusă pe lângă un substantiv (sau înlocuitor) din regentă.
3. AT este cerută de un **substantiv** (**pronume** sau **numeral**) sau de altă parte de vorbire substantivizată din regentă. Este singura propoziție subordonată care se află punând întrebarea pe lângă un substantiv (sau înlocuitor).
4. AT se poate introduce prin:
   a) **pronume** sau **adjective pronominale relative simple** sau **compuse:** ***care, cine, ce, cel ce, cele ce, cei ce, cât, câți, câte*** etc.
   b) **pronume** sau **adjective pronominale nehotărâte:** ***oricare, orice, oricât, oricâte*** etc.
   c) **adverbe relative:** ***unde, când, cum, cât, încotro*** etc.
   d) **conjuncții:** ***că, să, dacă, ca să, de*** (cu valoarea lui ***care*** sau ***dacă***)

Ex.: *Sportivul* [1a]/ ***care*** *se antrenează serios* [2]/ *va face performanță.*[1b]/

Întrebarea [1a]/ ***cu cine*** *votez* [2]/ *mi-o pun mereu.*[1b]/

Am adresa [1]*/* ***ce*** *mi-ai dat-o.*[2]*/*
A pus întrebarea [1]*/* ***cine*** *vine?*[2]*/*
Problema [1a]*/* ***cui*** *voi povesti* [2]*/ nu mi-o mai pun.*[1b]*/*
Toți [1a]*/* ***cei ce*** *au venit* [2]*/ îmi sunt prieteni.*[1b]*/*
Elevele,[1a]*/* ***cele ce*** *învață bine,*[2]*/ sunt premiate.*[1b]*/*
Câştigătorul,[1a]*/* ***oricare*** *ar fi el,*[2]*/ merită laude.*[1b]*/*
Nu dorm toți [1]*/* ***câți*** *au ochii închişi.*[2]*/*
Camera [1a]*/* ***unde*** *studiez* [2]*/ e luminoasă.*[1b]*/*
Ziua [1a]*/* ***când*** *voi da examenul* [2]*/ va rămâne o amintire plăcută.*[1b]*/*
Rachetă [1a]*/* ***cum*** *are Marius* [2]*/ nu are nimeni.*[1b]*/*
Direcția [1a]*/* ***încotro*** *vom merge* [2]*/ o vom cunoaşte mâine.*[1b]*/*
Era un om de zăpadă [1]*/* ***cât*** *e casa.*[2]*/*
Am avantajul [1]*/* ***că*** *ştiu înota.*[2]*/*
Dorința [1a]*/* ***să*** *reuşească* [2]*/ o aveau toți.*[1b]*/*
Avea pretenția [1]*/* ***ca să*** *fie ascultat.*[2]*/*
Întrebarea [1a]*/* ***dacă*** *voi reuşi* [2]*/ mi-o pun mereu.*[1b]*/*
Să crape ăl [1]*/* ***de*** *ştie ceva.*[2]*/*

5. AT se poate contrage îndeosebi prin verbe la participiu, dar şi prin verbe la infinitiv (cele introduse prin ***să***) sau gerunziu.

Ex.: *Am primit scrisoarea* [1]*/* ***pe care*** *o aştept de mult.*[2]*/*
Contrasă: *Am primit scrisoarea aşteptată de mult.*
Ex.: *Am văzut o lumină* [1]*/* ***care*** *strălucea.*[2]*/*
Contrasă: *Am văzut o lumină strălucind.*
Ex.: *A venit vremea* [1]*/* ***să*** *mă însor.*[2]*/*
Contrasă: *A venit vremea a mă însura.*

6. AT stau după substantivul determinat. Uneori între acesta şi propoziția AT se intersectează alte atribute. În ceea ce priveşte punctuația, AT absolut necesare în frază nu se despart prin virgulă de regentă. Cele care aduc o precizare suplimentară, o explicație, fără să fie absolut necesare comunicării, precum şi cele intercalate între alte părți de propoziție se despart prin virgulă de cuvântul determinat.

Ex.: *Elevul care învață reuşeşte.*
Lucrarea aceasta, pe care am întocmit-o, vă va fi folositoare.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„Şi nu departe de aceste locuri,*[1a]*/* ***care*** *îţi aduc aminte natura ţărilor de miazănoapte,*[2]*/ dai ca la porţile Romei, peste câmpii arse şi văruite,*[1b]*/* ***unde*** *bivolul dormitează alene.”*[3]*/*

(N. Bălcescu)

1 = PP; 2 = AT(1); 3 = AT(1)

b) *„Sunt momente* [1]*/* ***când*** *fiinţa noastră se moaie,*[2]*/ se topeşte,*[3]*/ se împrăştie* [4]*/* ***şi*** *se pierde în nemărginitul tot al lucrurilor;*[5]*/* ***când*** *sufletul nostru străbate până în cele mai ascunse şi tainice fibre ale materiei inerte;*[6]*/* ***când*** *natura moartă... pare* [7]*/* ***să*** *se înfiripe* [8]*/* ***şi să*** *trăiescă în mod inconştient, viaţa scurtă a unui vis sau a unei colosale fantasmagorii.”*[9]*/* (C. Hogaş)

1 = PP; 2 = AT(1) - , - 3 = AT(1) - , - 4 = AT(1) – *şi* – 5 = AT(1) - ; - 6 = AT(1) - ; - 7 = AT(1);
8 = PR(7) – *şi* – 9 = PR(7)

c) *„ Patria e aducerea aminte a zilelor copilăriei... coliba părintească cu copacul cel mare din pragul uşii, dragostea mamei... plânsurile inimii noastre... locul* ***unde*** *am iubit* ***şi*** *am fost iubiţi... câinele* ***care*** *se giuca cu noi, sunetul clopotului bisericii satului* ***ce*** *ne vesteşte zilele de sărbătoare... zbierătul turmelor* ***când*** *se întorceau în amurgul serii de la păşune... fumul vetrei* ***ce*** *ne-a încălzit în leagăn înălţându-se în aer... barza de pe streaşină* ***ce*** *caută duios pe câmpie...* ***şi*** *aerul* ***care*** *nicăierea nu este mai dulce!”*
(Al. Russo)

1 = PP; 2 = AT(1) – *şi* – 3 = AT(1); 4 = AT(1); 5 = AT(1); 6 = AT(1); 7 = AT(1);
8 = AT(1); 9 = AT(1)

d) *„Aş vrea* [1]*/* ***să*** *spun ceva,*[2]*/* ***dar*** *gândurile s-au depărtat de mine* [3]*/* ***că*** *trebuie* [4]*/* ***să*** *le trag înapoi ca pe nişte balonaşe captive,*[5]*/* ***cărora****, dându-le liberă sfoara, s-au ridicat* [6]*/* ***şi*** *s-au lipit de tavan.”*[7]*/*

(Camil Petrescu)

1 = PP – *dar* – 3 = PP; 2 = CD(1); 4 = CNS(3); 5 = SB(4); 6 = AT(5) – *şi* – 7 = AT(5)

e) *„Numai un copil nepriceput, de la oraş* [1a]*/* ***care*** *ar fi urcat pentru prima oară pe munte*[2]*/ sau cineva* [1b]*/* ***care*** *şi-ar fi pierdut brusc cunoştinţa,* [3]*/ ar fi putut aluneca* [1c]*/* ***şi*** *ar fi căzut rostogolindu-se douăzeci, douăzecişicinci de metri,*[4]*/* ***fără să*** *încerce* [5]*/* ***să*** *se apuce de*

vreo rădăcină, sau de vreun smoc de iarbă înaltă, sau chiar de pietre...”[6]/ (Mircea Eliade)
1 = PP – *şi* – 4 = PP; 2 = AT(1); 3 = AT(1); 5 = CM(4); 6 = CD(5)

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Eu n-am uitat... pe Gheorghe Giantă, care cu o rugină de puşcă pe care orice vânător ar fi azvârlit-o în gunoi, nimerea mai bine decât altul cu o carabină ghintuită şi care pe mine, nemernicul, m-a adus de multe ori cu vânat la conacul de amiazi.”*

(Al. Odobescu)

b) *„Preotul, care înțelese bănuielile ajutorului de primar şi care voia să glumească puțin, îi răspunse că habar nu are de cine suntem, şi că nici nu ne-a văzut vreodată pe meleagurile acelea.”*

(C. Hogaş)

c) *„Frumoase timpuri de vitejie au fost acelea unde românul intra în doi ca în doisprezece şi unde hanul tătarilor trimitea jalobă către domnii Moldovei cu rugămintea ca să poruncească Grozovenilor de pe atuncea de a nu le mai opri calea, când se întorceau cu prada din țara leşească.”*

(Al. Russo)

d) *„- Bine, dragul tatei, dacă te bizuieşti că-i putea răzbate până acolo şi crezi că eşti în stare a cârmui şi pe alții, alege-ți un cal din herghelie care-i vrea tu, ie-ți bani, cât ți-or trebui, haine care ți-or plăcea, arme care-i crede că-ți vin la socoteală, şi mergi cu bine, fătul meu.”* (I. Creangă)

e) *„Ei vor aplauda desigur biografia subțire*
Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vreun lucru mare,
C-ai fost om, cum sunt şi dânşii.”

(M. Eminescu)

f) *„Ceea ce l-a ridicat pe Ion Creangă în rândul marilor scriitori e sinceritatea şi iubirea de adevăr, cu care reproduce felul de a gândi şi de a simți al poporului român, lipsa de înconjur cu care spune adevărul pe care numai puțini îl ştiu atât de bine ca dânsul.”*

(I. Slavici)

g) *„Nu ştiu de ce mi-a fost ruşine să mă vadă servitoarea că aduc flori neprimite acasă şi asta era fără temei, pentru că de obicei îmi cumpăr singură flori pe care le aduc şi le risipesc în vase smălțuite.”*

(Camil Petrescu)

h) *„Că nici dumneavoastră nu l-ați mai văzut de mult reiese din încercarea disperată pe care ați făcut-o astă-vară de a întreba pe Borza, pe care-l credeați fostul dumneavoastră elev, dacă mai ştie ceva despre Lixandru.”*

(Mircea Eliade)

COMPLEMENTUL

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb la un mod personal sau impersonal, o locuțiune verbală, un adjectiv, un adverb, o interjecție verbală.

Au toți aceşti determinanți complementul indirect, complementul circumstanțial de mod, de cauză, de scop.

Felurile complementului

Complementele sunt:

- **necircumstanțiale** (directe, indirecte şi de agent);
- **circumstanțiale** (care arată îmrejurarea, circumstanța în care se săvârşeşte acțiunea). Ele sunt de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, condițional, concesiv, consecutiv etc.

COMPLEMENTUL DIRECT ŞI COMPLETIVA DIRECTĂ

A. Partea secundară de propoziție care arată obiectul (ființă, lucru, fenomen) asupra căruia se exercită acțiunea verbului determinat sau rezultatul acțiunii se numeşte **complement direct.**

B. Complementul direct răspunde la întrebările: **pe cine?** (când este exprimat prin nume de persoană) şi **ce?** (când este exprimat, mai ales, prin nume de lucruri).

C. **Regentul** poate să fie:

- **un verb la mod personal** – ***Învățăm*** *lecțiile regulat.*
- **un verb la mod nepersonal** – ***A culege*** *porumbul nu e uşor*. (infinitiv)

  Am învățat ***mâncând*** *alune*. (gerunziu)

  Am avut **de citit** *poezia*. (supin)
- **o locuțiune verbală** – *Cerbii* ***au dat de-a dura*** *lupul*.
- **o interjecție verbală** – ***Iată****-l pe prietenul meu, Mitică*.

Complementul direct e cerut cu predilecție:

a) **de un verb de simțire**: *a vedea, a auzi, a mirosi, a gusta, a pipăi;*
b) **de un verb de declarație:** *a zice, a declara, a spune, a întreba, a anunța)prin viu gari sau scris), a firma, a face cunoscut, a mărturisi (cuiva un sentiment intim), a considera, a exprima (ceva în cuvinte), a vorbi, a rosti, a consimți, a comunica, a transmite, a susține etc.*

D. **Complementele directe** pot fi exprimate prin:

a) **substantive cu prepoziția *pe***:
- nume propii de persoane (sau animale): *O cunosc **pe Ioana**.*
- nume comune: *El învinse **pe vrăjmaş**.*
- **substantive fără prepoziție**:
- proprii: *Am vizitat **Braşovul**.*
- comune: *Ne iubim **părinții**.*

b) **pronume**:
- personal: *V-am întrebat **pe voi**.*
- de politețe: *V-am văzut la televizor **pe dumneavoastră**.*
- posesiv: *I-am vizitata **pe ai mei**.*
- demonstrativ: *Am scris **acestea**.*
- relativ (în frază): *Elevul **pe care** l-am văzut era colegul tău.*
- interogativ: ***Pe cine** ai sunta?*
- nehotărât: *Am învățat **ceva** de la el.*
- negativ: *N-am văzut **pe nimeni**.*

c) **numerale**:
- cardinale: *I-am văzut **pe doi** în parc.*
  ***Pe amândoi** s-a răzbunat*. (colectiv)
- ordinale: ***Pe al treilea** nu l-am mai ascultat.*

d) **verbe**:
- la infinitiv: *El ştie **a citi** în stele.*
  *Nu le putem **şti** pe toate.*
- la gerunziu: *Am auzit **cântând** o privighetoare.*
- la supin: *Are **de cules** încă struguri.*

e) **părți de vorbire substantivizate:**
- adjective substantivizate precedate de articolul demonstrativ: ***Pe cel vinovat** legea îl va pedepsi.*
- numerale substantivizate: ***Pe cel de-al doilea** nu-l cunosc.*
- verbe la participiu substantivizate: *Ştie **cititul** şi **scrisul.***
- adverbe substantivizate: *Binele învinge **răul**.*
  *Mi-ai făcut **un bine**.*

Pe cei tari *nu-i învingi*.

- interjecții substantivizate: *Am* ***un of*** *la inimioară*.

  Am trecut ***hopul***.

4. PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ (C.D.)

1. Propoziția subordonată care indeplineşte funcția de complement direct pe lângă un verb tranzitiv din regentă se numeşte **propoziție completivă directă (C.D.)**
2. C.D. răspunde la întrebările: **pe cine?, ce?** puse verbului din regentă.
3. C.D. este cerută cu predilecție de **verbele de simțire** (*a gusta, a vedea, a auzi, a pipăi, a mirosi*) sau de **verbele de declarație** (*a zice, a aspune, a declara, a întreba, a nunța, a afirma, a vorbi, a mărturisi, a rosti* etc.) Elementul regent al C.D. poate fi un verb la un mod personal sau nepersonal, o locuțiune verbală sau o interjecție cu valoare predicativă.
4. C.D. se poate introduce prin:

a) **conjuncții** şi **locuțiuni conjuncționale**: *ca, să, dacă, ca să, de* (cu valoarea lui *să, dacă*), *cum să.*

b) **pronume** sau **adjective pronominale relativ-interogative** sau **nehotărâte**: *care, cine, ce, (pe) cel ce, (pe) cei ce, cele ce, oricare, orice, oricine, cât, câți, câtă, câte* etc.

c) **adverbe relative:** *unde, când, cum cât, încotro.*

Ex.: *Ştiu* ^{1}/ ***că*** *vine.*^{2}/

Văzând ^{1}/ ***că*** *mă urmăreşte am fugit.*^{2}/

A dorit ^{1}/ ***să*** *ne viziteze.*^{2}/

Am întrebat ^{1}/ ***dacă*** *a sosit.*^{2}/

Nu ştiu ^{1}/ ***de****-i adevărat zvonul.*^{2}/

Am jurat ^{1}/ ***ca să*** *mă răzbun.*^{2}/

Am aflat ^{1}/ ***cine*** *a câştigat cursa.*^{2}/

Fac ^{1}/ ***ce*** *vreau.*^{2}/

Am cunoscut ^{1}/ ***pe cine*** *nici nu gândeşti.*^{2}/

Ştiu ^{1}/ ***câți*** *ați fost.*^{2}/

Mi-a povestit ^{1}/ ***câte*** *a pătimit.*^{2}/

Spune ^{1}/ ***orice*** *doreşti.*^{2}/

Văd [1]*/* ***pe oricine*** *iese în curte.*[2]*/*
Îl recunosc [1]*/* ***pe oricare*** *vine.*[2]*/*
Apreciez [1]*/* ***ceea ce*** *ai făcut pentru noi.*[2]*/*
Văd [1]*/* ***pe cel ce*** *vine.*[2]*/*
Am mai văzut [1]*/* ***cele ce*** *mi-arăți.*[2]*/*
Mi-a spus [1]*/* ***unde*** *pleacă.*[2]*/*
L-am întrebat [1]*/* ***când*** *se întoarce.*[2]*/*
Am văzut [1]*/* ***cum*** *învață.*[2]*/*
Nu ştiu [1]*/* ***încotro*** *a plecat.*[2]*/*

5. C.D. se contrage printr-un complement direct. Cele introduse prin ***să*** se contrag printr-un verb la infinitiv.

Ex.: *Am gustat* [1]*/* ***ce*** *ni s-a pus pe masă.*[2]*/*
Contrasă: *Am gustat mâncarea*.
Învață [1]*/* ***să*** *înoate.*[2]/
Constrasă: *Învață a înota*.

6. C.D. stă, de obicei, după regentă şi nu se desparte de aceasta prin virgulă. Uneori poate sta şi înaintea regentei şi atunci se desparte de ea prin virgulă.

Ex.: *Acum am aflat că ai sosit*.
Că ai sosit, acum am aflat.

Atenție! Să nu confundăm C.D. cu SB. sau PR. Când punem întrebarea **ce?** sau **ce este?, care este?** etc. ne uităm la elementul regent pe lângă care am pus-o.

Ex.: *Nu se ştie* [1]*/* ***dacă*** *vine* [2]*/*. SB. (regentul = verb reflexiv impersonal)
Întrebarea e [1]*/* ***dacă*** *vine* [2]*/*. PR. (regentul = verb copulativ lipsit de nume predicativ)
Nu ştiu [1]*/* ***dacă*** *vine* [2]*/*. CD. (regentul = verb tranzitiv)

Exerciții aplicative

1. Fraze rezolvate:

a) *„Şi văzând profesorul* [1a]*/* ***că*** *<u>purtăm</u> plete,*[2]*/ a poruncit unuia dinte şcolari* [1b]*/* ***<u>să</u>*** *ne <u>tundă</u>."*[3]*/*

(I. Creangă)

1 = PP; 2 = CD(1); 3 = CD(1)

b) *„Şi* [1a]*/* ***cum*** *<u>ajunge</u> acasă,*[2]*/ <u>zice</u> unei babe de la bucătărie* [1b]*/* ***<u>să</u>*** *<u>ia</u> cucoşol,* [3]*/* ***<u>să</u>****-l <u>zvârle</u> într-un cuptor plin cu jăratic* [4]*/* ***şi <u>să</u>*** *<u>puie</u> o lespede în gura cuptiorului."*[5]*/*

(I. Creangă)

1 = PP; 2 = CT(1); 3 = CD(1) - , - 4 = CD(1) – *şi* – 5 = CD(1)

c) *„Drumeţii dădeau din cap [1]/ **şi**, întorcându-se acasă, spuneau [2]/ **că** este la Cocorăşti un cimpoieş [3]/ **care** are un fecior foarte învăţat,[4]/ **ce** ştie toate limbile,[5]/ **şi că** l-au văzut chiar ei pre acel cimpoieş,[6]/ **care** e un om scurt, gros, şchiop de piciorul stâng, rotund la faţă [7]/ **şi** zâmbeşte totdeauna [8]/ **când** vorbeşti cu el.”[9]/*

(I. Creangă)

1 = PP – *şi* – 2 = PP; 3 = CD(2) – *şi* – 6 = CD(2); 4 = AT(3); 5 = AT(4); 7 = AT(6) – *şi* – 8 = AT(6); 9 = CT(8)

d) *„Până la urmă te-aş fi găsit lipit de unul din dulapurile acestea,[1]/ **şi** atunci ai fi înţeles [2]/ **ce** se întâmplă,[3]/ ai fi înţeles [4]/ **de ce** mă îndepărtasem [5]/ **şi de ce** lăsasem [6]/ **să** crezi [7]/ **că** se terminase bateria.”[8]/*

(Mircea Eliade)

1 = PP – *şi* – 2 = PP - , - 4 = PP; 3 = CD(2); 5 = CD(4) – *şi* – 6 = CD(4); 7 = CD(6); 8 = CD(7)

e) *„Dar [1a]/ **de ce** cântă atunci prin cârciumi şi grădini de mahala [2]/ **fără să** ia bani,[3]/ **de ce** nu încearcă [4]/ **să** se lanseze într-un loc cunoscut la vreo grădină de vară,[5]/ nu înţeleg [1b]/ **şi** nu înţelege nimeni.”[6]/*

(Mircea Eliade)

1 = PP – *şi* – 6 = PP; 2 = CD(1) - , - 4 = CD(1); 3 = CM(2); 5 = CD(4)

2. Fraze propuse pentru rezolvare:

a) *„Când auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă şi când vedeam cum rămân satele şi locurile frumoase în urmă, şi tot altele necunoscute se înfăţişează înainte-ne, supărarea noastră creştea la culme.”*

(I. Creangă)

b) *„Să le spui curat*
Că m-am însurat
C-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna

Mi-au ținut cununa;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi.”

(Miorița)

c) *„Atunci el povesti pe scurt toată istoria cu merele, cum a rănit pe hoț şi cum a venit după dâra sângelui până la groapa unde s-a lăsat în jos la ea, şi o întrebă ce fel de oameni sunt zmeii aceia şi dacă sunt voinici.”*

(P.Ispirescu)

d) *„Atunci fiul împăratului se puse la pândă o săptămână întreagă; noaptea pândea şi ziua se odihnea; iar când fu într-o dimineață se întoarse trist la tată-său şi-i spuse cum priveghease până la miezul nopții, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ține pe picioare, cum mai târziu somnul îl copleşi şi căzu mort, fră să se poată deştepta decât tocmai când soarele era ridicat de două sulițe, şi atunci văzu că merele lipsesc.”*

(P. Ispirescu)

e) *„Tu nu ştii, Mihai, ce însemnează să te uiți pe geam şi să vezi cum a început să ningă, pe urmă cum viscoleşte, cum se topeşte omătul, cum dau florile...”*

(Cezar Petrescu)

f) *„El spuse, în deosebire de tovarăşul său, că s-au înțeles cu Răuț ca să fure o parte din turma ce se afla în pădurea de la Fundureni şi că în urmă s-au dus prin ascuns la Salonta, ca să afle un cumpărător.”*

(I. Slavici)

COMPLEMENTUL INDIRECT ŞI COMPLETIVA INDIRECTĂ

A. Partea secundară de propoziție care arată obiectul asupra căruia se răsfrânge indirect acțiunea verbului sau căruia i se atribuie o acțiune, o însuşire sau o caracteristică exprimată prin cuvântul determinat se numeşte **complement direct**.

B. Complementul indirect răspunde la întrebările:

- pentru **acuzativ** cu prepoziție: **cu cine?, cu ce?, la cine?, la ce?, de cine?, de ce?, despre cine?, despre ce?, de la cine?, de la ce? pentru cine?, pentru ce?** etc.

- pentru **dativ**: **cui?**
- pentru **genitiv**: **asupra cui?, contra cui?, împotriva cui?**

C. Regentul complementului indirect poate fi:

- un verb trazitiv la mod personal: *Bunicii **cer** nepoților ascultare*.
- un verb tranzitiv la mod nepersonal: ***A vorbi** despre muzică este o plăcere*. (infinitiv)

***Discutând** despre prietena lui, i s-a luminat fața*. (gerunziu)

*I-e dor **de povestit** cu nepoții*. (supin)

- un verb intranzitiv: ***Mă tem** de greci şi de darurile lor*.
- o locuțiune verbală: ***A luat-o la sănătoasa** cu prietenii lui*.
- un adjectiv: *Am citit cărți **pline** de haz*.
- un adverb: *Satul Tisa-Nouă e situat **aproape** de oraş*.
- un substantiv nearticulat: ***Slavă** patriei!*
- o interjecție cu valoare predicativă: *El **zvârr!** cu săgeata în duşman*.

Rețineți! Complementul indirect e cerut cu predilecție de **verbe la diateza reflexivă** sau **pasivă**: *a se gândi, a se lăuda, a se mira, a se uita, a se interesa, a fi preocupat, a fi încredințat, a fi interesat, a fi convins* etc.

D. Complementul indirect poate fi exprimat prin:

a) **substantive cu** sau **fără prepoziție**: *Să te păzeşti **de oamenii** răi*.

*I-am dat **colegului** o carte.*

*Am luptat **împotriva duşmanilor**.*

b) **pronume**:

- personal: *M-am întâlnit **cu ei** la teatru*.
- de politețe: *S-a certat **cu dumnealui***.
- posesiv: *S-a lăudat **cu ai săi***.
- demonstrativ: *M-am interesat **de acela***.
- relativ (în frază): *Prietenul **de care** te fereşti e sincer*.
- interogativ: ***De ce** te miri?*
- nehotărât: *M-am interesat **de fiecare***.
- negativ: *Nu m-am gândit **la nimic***.

*Nu vorbesc **cu nici unul***.

c) **numerale**:

- cardinale: *S-a certat **cu trei***.

*M-am împăcat **cu tustrei***. (colectiv)

- ordinale: ***De al doilea** nu mă tem*.

d) **verbe**:

- la infinitiv: *Mă gândesc* ***a învăța*** *mai bine*.
- la supin: *S-a săturat* ***de umbat*** *prin lume*.
- gerunziu: *M-am plictisit* ***privindu****-l*.

e) mai rar prin **adjective**: ***Din harnic*** *s-a făcut leneş*.

f) **părți de vorbire substantivizate**:

- adjective substantivizate: ***Cu lăudărosul*** *acela am copilărit*.
- adverbe substantivizate: *S-a obişnuit repede* ***cu binele***.
- interjecții substantivizate: *Mă gândesc* ***la hopul*** *următor.*

E. Topica şi punctuația

Complementele directe sau indirecte pot sta după regent, dar şi înaintea acestuia. Când sunt aşezate după regent nu se despart prin virgulă de acesta. Când sunt aşezate înaintea regentului se despart uneori, prin virgulă de acesta.

5. PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (C.I.)

1. Propoziția sunordonată care îndeplineşte funcția de complement indirect pe lângă un verb, adjectiv, adverb sau interjecție verbală din regentă se numeşte **propoziție completivă indirectă (C.I.)**
2. C.I. răspunde la întrebările: **cui?, la cine?, la ce?, cu cine?, cu ce?, despre cine?, despre ce?, pentru cine?, pentru ce?, de cine?, de ce?, de la cine?, de la ce?** puse verbului (sau înlocuitorului) din regentă.
3. C.I. este cerută de **verbe la moduri personale** şi **nepersonale, locuțiuni verbale, adjective** şi **adverbe, interjecții cu valoare predicativă**.

Rețineți! Verbele care cer C-I- sunt în mare majoritate la **diateza reflexivă** (dar nu impersonale): *a se gândi, a-şi aminti, a-şi da seama* (locuțiune)*, a se lăuda, a se uita, a se interesa, a se mira, a se pomeni, a se lămuri, a se îndoi, a se făli* etc., dar şi la **diateza pasivă**: *a fi încredințat, a fi convins, a fi preocupat, a fi învinuit, a fi îngândurat* etc. sau (mai rar) la **diateza activă**: *a mulțumi, a îndemna, a cugeta* etc.

4. C.I. se poate introduce prin:

a) **conjuncții** şi **locuțiuni conjuncționale**: *ca, să, dacă, ca să, de* (cu sensul de *să, dacă*), *cum să, ca nu cumva* etc.

b) **pronume** sau **adjective pronominale relativ-interogative** sau **nehotărâte**: *care, cine, ce, cel ce, ceea ce, oricare, oricine, orice, oricât.*

c) **adverbe relative**: *unde, când, cum, cât, încotro.*

Ex.: *Se gândeşte [1]/* ***că*** *va reuşi la examen.[2]/*
Era dornic [1]/ ***să*** *ajungă acasă.[2]/*
Mă întreb [1]/ ***dacă*** *voi izbuti.[2]/*
Nu se aştepta [1]/ ***ca să*** *plouă azi.[2]/*
Mă voi bucura [1]/ ***de*** *va veni.[2]/*
Mi-am amintit [1]/ ***cum să*** *leg nodul la cravată.[2]/*
M-am gândit [1]/ ***ca nu cumva să*** *întârzii.[2]/*
Se întreba [1]/ ***care****-i va fi elev.[2]/*
Mi-am dat seama [1]/ ***cine*** *va câştiga.[2]/*
S-a jucat [1]/ ***cu cine*** *a vrut.[2]/*
A vorbit [1]/ ***despre cine*** *nu gândeai.[2]/*
Dau cartea [1]/ ***cui*** *mi-o cere.[2]/*
Şi-a amintit [1]/ ***ce*** *i-a spus mama.[2]/*
El s-a hotărât [1]/ ***cât*** *să ceară.[2]/*
Se mulțumi [1]/ ***cu câte*** *parale a primit.[2]/*
Se temea [1]/ ***de cel ce*** *e mai tare ca el.[2]/*
Se gândeşte [1]/ ***la ceea ce*** *are de făcut.[2]/*
Se mulțumea [1]/ ***cu oricât*** *i-ar fi dat.[2]/*
Se entuziasma [1]/ ***de orice*** *îi spuneai.[2]/*
Se gândeşte [1]/ ***unde (când, cum, cât, încotro)*** *pleacă.[2]/*

5. C.I. se contrage printr-un **complement indirect**. Cele introduse prin ***să, cum să, ca nu cumva să*** se contrag printr-un **verb la infinitiv.**

Ex.: *Mă gândesc [1]/* ***la ceea ce*** *mi-ai spus.[2]/*
Contrasă: *Mă gândesc la vorbele tale.*
Mi-am amintit [1]/ ***să****-mi scriu temele.[2]/*
Contrasă: *Mi-am amintit a-mi scrie temele.*
Mă gândesc [1]/ ***ca nu cumva*** *să ratez examenul.[2]/*
Contrasă: *Mă gândesc a nu rata examenul.*

6. C.I. stă, de obicei, după regentă şi nu se desparte de aceasta prin virgulă. Ea poate sta şi înaintea regentei. În acest caz, uneori se desparte prin virgulă, alteori nu.

Ex.: *Mă întreb [1]/* ***ce*** *se va întâmpla cu noi.[2]/*
Să *nu-şi plece capul în fața duşmanului [1]/ este hotărât românul.[2]/*
Să *învăț,[1]/ mă întreb?[2]/*

Atenție! Să nu confundăm C.I. cu C.Z. (întrebarea **de ce?** cu întrebarea **din ce cauză?** Prima cere C.I., a doua C.Z.)
Rețineți! Verbele ***a se gândi, a-şi aminti, a-şi da seama*** (locuțiune verbală) ş.a. cer, de regulă, după ele un complement indirect. În frază, cu ajutorul lor, se poate construi uşor completiva indirectă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„Eu rămân bine încredințat* [1]*/* ***că*** *cele mai dulci mulțumiri ale vânătoarei sunt acelea* [2]*/* ***care*** *izbutesc cu veselie printre nişte buni tovarăşi."*[3]*/*

(Al. Odobescu)

1 = PP; 2 = CI(1); 3 = AT(2)

b) *„Agripina s-ar fi trântit întreagă în omătul* [1]*/* ***ce*** *fierbea la nodurile Iablanicioarei* [2]*/* ***şi*** *ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire,*[3]*/* ***dar*** *mai avea atâta minte* [4]*/* ***să*** ***cugete*** [5]*/* ***că*** *ar fi rămas pe loc trăznită* [6]*/ copiii s-ar fi prăpădit* [7]*/* ***şi*** *osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos."*[8]*/*

(G. Galaction)

1 = PP – *şi* – 3 = PP – *dar* – 4 = PP; 2 = AT(1); 5 = CNS(4) – nuanță de AT chiar CS;
6 = CI(5) - , - 7 = CI(5) – *şi* – 8 = CI(5)

c) *„Şi* [1a]*/* ***când*** *se gândea* [2]*/* ***cum*** *s-ar bucura Safta,*[3]*/* ***dac****-ar afla* [4]*/* ***că*** *fecioarul ei are să fie dascăl,*[5]*/ ochii i se umpleau de lacrimi* [1b]*/* ***şi*** *credea* [6]*/* ***că*** [7a]***/*** *moartă să fie,*[8]*/ ar scoate-o din pământ."*[7b]*/*

(I. Slavici)

1 = PP – *şi* – 6 = PP; 2 = CT(1); 3 = CI(2); 4 = CDȚ(3); 5 = CD(4); 7 = CD(6); 8 = CV(7)

d) *„Şi în acea clipă i se părea* [1]*/* ***că*** *visează,*[2]*/ săpau la o distanţă de peste doi metri unul de altul,*[3]*/* ***ca şi cum*** *s-ar fi hotărât* [4]*/* ***să*** *sape o groapă* [5]*/* ***în care*** *să încapă câteva trupuri...”*[6]*/*

(Mircea Eliade)

1 = PP; 2 = SB(1); 3 = CZ(1); 4 = CM(3); 5 = CI(4); 6 = AT(5)

e) *„Cunosc ca numai puţini dintre contemporanii mei graiul viu al poporului român* [1]*/* ***şi*** *mi-am dat silinţa* [2]*/* ***să*** *cunosc şi cartea românească, atât cea din zilele noastre, cât şi cea mai veche* [3]*/* ***şi*** *pot astfel* [4]*/* ***să****-mi dau seama* [5]*/* ***ce*** *este* [6]*/* ***şi ce*** *nu este bine româneşte.”*[7]*/*

(I. Slavici)

1 = PP – *şi* – 2 = PP; 3 = CI(2); 4 = PP; 5 = CD(4); 6 = CI(5) – *şi* – 7 = CI(5)

2. Fraze sau exerciţii propuse spre rezolvare:

a) *„Să ştii că tare mă miram cum găseşte Irinuţa ouă prin cotloanele ascunse, cum ştie ea că viţelului i-i foame, cum a înţeles că păsările cer grăunţe şi apă.”*

(M. Sadoveanu)

b) *„Încetini paşii fără voie şi deodată îşi dădu seama că acel ceva care avea atâta putere asupra lui, care-l împiedica să meargă mai repede şi să se gândească tot aşa de grăbit la treburile lui, se afla chiar în preajma sa.”*

(M. Preda)

c) *„Şi fiindcă Pisicuţa ar fi fost în stare să smulgă priponul şi să se ia după mine, apoi mă dusei şi, dezrădăcinând din munte o stâncă uriaşă ce-mi căzu la îndemână, o răsturnai peste capătul priponului ieşit afară din pământ.”*

(C. Hogaş)

d) *„Se făcu foc de supărare împăratul socru şi porunci ca numaidecât să vie bucătarii să-şi dea seama de ceea ce au făcut, şi vinovaţii să se dea morţii.”*

(P. Ispirescu)

e) *„Şi ne pomenim într-una din zile că părintele vine la şcoală şi ne aduce un scaun nou şi lung, şi, după ce-a întrebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat puţin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului: „Calul Bălan” şi l-a lăsat la şcoală.”*

(I. Creangă)

f) *„Fața i se întinerise ca într-o poveste şi mă aşteptam ca să se deschidă uşa şi cineva ... să intre şi să-i aducă mâna pierdută în bătălie şi s-o prindă la locul ei, stropind-o cu apă vie.”*

(Călin Gruia)

g) *„Cum a visat şi ea, şi ne-a hotărât pe toți s-o căutăm şi chiar în noaptea aceea, de Sfântă Mărie, a dat de comoară, a simțit-o sub lopată, dar n-a apucat s-o dezgroape, pentru că, până să vină Lixandru cu târnăcopul, comoara s-a afundat ca o săgeată, adânc, în pământ.”*

(M. Eliade)

h) Construiți propoziții în care ***de*** să introducă: o subiectivă, o predicativă, o atributivă, o completivă directă, o completivă indirectă, o circumstanțială condițională, o consecutivă şi o concesivă.

COMPLEMENTUL DE AGENT ŞI COMPLETIVA DE AGENT

A. Partea secundară de propoziție care arată de cine este făcută acțiunea unui verb pasiv se numeşte **complement de agent**. Cuvântul ***agent*** înseamnă *cel care acționează, autorul acțiunii*.

B. Complementul de agent răspunde la întrebarea: **de către cine?**

C. **Regentul complementului de agent** poate fi:

- un verb tranzitiv la diateza pasivă: *Mărul **a fost mâncat** de bunica.* (*Mărul* este subiectul gramatical, dar autorul este *bunica*, care e complementul de agent, dar şi subiectul logic al propoziției).
- un verb la diateza reflexiv-pasivă: *O argumentare temeinică **nu s-a făcut** de nici unul dintre vorbitori.*
- un verb la participiu sau la supin cu valoare pasivă: *Patria **construită** cu jertfe de strămoşii noştri nu va pieri.*
- unele adjective derivate cu sufixul ***bil*** şi predate de prefixele ***ne*** sau ***in***: *Performanțele Nadiei sunt **inatacabile** de alte gimnaste.*

D. **Complementul de agent** poate fi exprimat prin:

a) substantive sau cuvinte cu valoare substantivală:

Ex.: *Legea a fost votată **de Parlament**.*
*Poezia a fost citită **de către profesor**.*
*Distincția a fost obținută **de cel mai pregătit**.*

b) pronume în acuzativ cu prepozițiile ***de, de către***:

Ex.: *Ştirea a fost răspândită* ***de către ei****.*
Premiul întâi a fost câştigat ***de către ai noştri****.*
Poezia a fost recitată ***de acela****.*

c) numerale cu valoare substantivală în Acuzativ, cu prepozițiile ***de, de către***:

Ex.: *Fiind lovită* ***de cei trei****, ea a căzut.*
Uşile maşinii au fost închise ***de tuspatru****.*

Rețineți! Complementul de agent este foarte apropiat, ca înțeles, de subiect, fiind de fapt subiectul logic al acțiunii pasive exprimate de verbul sau adjectivul determinat.

E. Topica şi punctuația

Complementul de agent, stă, de obicei, după verbul (adjectivul) determinat şi nu se desparte prin virgulă de regent. În propozițiile interogative, complementul de agent poate preceda regentul, fără a se despărți de acesta prin virgulă: ***De bunica*** *a fost mâncat mărul?*

Notă: Complementul de agent se poate confunda cu complementul indirect sau cu cel de cauză. Nuanțele se întrepătrund.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DE AGENT

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de complement de agent pe lângă un verb la diateza pasivă din regentă se numeşte **propoziție completivă de agent. (C. Ag.)**
2. C. Ag. Răspunde la întrebările: **de cine?, de către cine?** Puse verbului (înlocuitorului) din regentă.
3. C. Ag. este cerută de verbe la diateza pasivă la moduri personale şi nepersonale, verbe reflexive cu sens pasiv, verbe la participiu cu valoare adjectivală sau la supin cu valoare pasivă, adjective derivate cu sufixul ***bil*** .

Ex.: *Concursul a fost câştigat* ^{1}/ ***de cine*** *a trecut primul linia de sosire.*^{2}/

Nefiind executată ^{1a}/ ***de cine*** *se pricepea mai bine* ^{2}/ *clădirea s-a prăbuşit.*^{1b}/

O inspecție serioasă nu s-a făcut ^{1}/ ***de cine*** *putea controla cu competență.*^{2}/

Cărțile se citesc numai ^{1}/ ***de cei ce*** *ştiu citi.*^{2}/
Obstacolul pare de netrecut ^{1}/ ***de cine*** *nu s-a antrenat.*^{2}/
Vinurile băubile ^{1a}/ ***de cine*** *e alcoolic* ^{2}/ *par foarte slabe.*^{1b}/

4. C. Ag. se poate introduce prin pronume şi adjective pronominale relative şi nehotărâte, precedate de prepoziţiile ***de, de către***.

Ex.: *A fost apreciat* [1]/ ***de cine*** *l-a examinat.*[2]/
Vor fi căutate [1]/ ***de către oricine*** *le-a pierdut.*[2]/

5. C. Ag. Se contrage printr-un complement de agent.

Ex.: *Lucrarea a fost executată* [1]/ ***de care*** *s-au priceput mai bine.*[2]/

Contrasă: *Lucrarea a fost executată de oameni pricepuţi.*

6. C. Ag. Stă, de obice, după elementul regent. Poate fi antepusă pentru reliefare: ***De oricine*** *le-a pierdut* [1]/ *vor fi căutate.*[2]/ În general nu se desparte de regentă prin virgulă.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„Fata însă întârzia în aşternut... prinsă însă poate* [1]/ ***de ceea ce*** *numai ea ştia* [2]/ ***că*** *mai simţise în vis."*[3]/

(M. Preda)

1 = PP; 2 = C.Ag.(1); 3 = CD(2)

b) *„Îmbrăcată* [1a]/ ***de cine*** *avusese* [2]/ ***ce*** *să-i dea,*[3]/ *sprijintă* [1b]/ ***de cine*** *deţinea puterea* [4]/ *părea de nerecunoscut."*[1c]/

1 = PP; 2 = C. Ag.(1); 3 = CD(2); 4 = C. Ag.(1)

c) *„Ştirea fu răspândită pretutindeni* [1]/ ***şi*** *sprijinită de dovezi incontestabile fu crezută* [2]/ ***de cei ce*** *se îndoiseră până atunci."*[3]/

1 = PP; 2 = PP; 3 = C. Ag.(2)

2. Fraze propuse pentru rezolvare:
   a) *Cadourile acestea aduse, de cine trebuia, aveau o semnificaţie deosebită.*
   b) *Un obuz tras de nu ştiu care soldaţi sparse liniştea serii.*
   c) *Nu te lăsa impresionat de ce vezi în afara oraşului.*
   d) *La muzeu copiii au fost impresionaţi de ceea ce au auzit şi de ceea ce au văzut.*
   e) *Admonestat de cine nu era indicat, a ripostat.*

f) *Întrebat de cine nu se aştepta, s-a speriat.*
g) *Locurile au fost văzute de câți au fost de față.*
h) *Fişele de tehnica securității vor fi semnate de câți sunt acum în autocar şi de cei ce vor veni ulterior.*

COMPLEMENTELE CIRCUMSTANȚIALE
(circumstanță = împrejurare)

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC (C.L.)

A. Partea secundară de propoziție care determină un verb (sau un înlocuitor), arătând locul unde se petrece o acțiune, precum şi punctul de plecare, direcția şi limita în spațiu a unei acțiuni se numeşte **complement circumstanțial de loc**.

B. Complementul circumstanțial de loc răspunde la întrebările: **unde?, de unde?, pe unde?, până unde?, încotro?, dincotro?**

C. Regentul complementului circustanțial de loc poate fi:

- un verb la un mod personal sau nepersonal: ***Am plecat*** *spre casă.*
  Mergând *prin parc, l-am zărit pe Silviu.*
- o locuțiune verbală: *Duşmanii* ***şi-au luat drumul*** *spre țara lor.*
- un adverb: *L-am văzut* ***acolo****, lângă casă.*

- o interjecție cu valoare predicativă: *Şi el* ***pleosc!*** *O palmă peste obraz.*

D. Complementul circustanțial de loc poate fi exprimat prin:

a) **substantive** în acuzativ ori dativ precedate sau nu de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *Merg* ***la pădure****.*
S-a aşezat ***de-a lungul drumului****.*
Fulgii s-aştern ***locului****.* (dativ)

b) **pronume**:

Ex.: *Am ajuns* ***până la dânsul****.*
Merg mai târziu ***până la dumneata****.*
Am plecat ***până la ai mei****.*
S-a îndreptat ***spre acela****.*

c) **numerale**:

Ex.: *S-a îndreptat* ***spre primul****.*
A mers ***către cei trei****.*

d) **adverbe şi locuțiuni adverbiale**:

Ex.: *Stau* ***aici****, în blocul acesta.*
Am fost şi eu ***pe acolo****.*
El stă ***în față****.*
Umblă bezmetic ***de colo până colo****.*

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC (C.L.)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de complement circumstanțial de loc pe lângă un verb (sau înlocuitor) din regentă se numeşte **propoziție circumstanțială de loc. (C.L.)**
2. C.L. răspunde la întrebările: **unde?, de unde?, până unde?, pe unde?, încotro?, dincotro?** Puse verbului (înlocuitorului) din regentă.
3. C.L. este cerută de **verbe la moduri personale şi nepersonale, locuțiuni vrebale, expresii verbale impersonale, adverbe sau locuțiuni adverbiale şi interjecții cu valoare predicativă**.

Ex.: *A mers* ^{1}/ ***unde*** *se bat munții în capete.* ^{2}/
Mergând ^{1}/ ***pe unde*** *a vrut a căzut.* ^{2}/
A luat-o la fugă ^{1}/ ***încotro*** *a văzut cu ochii.* ^{2}/

E frumos [1]/ ***oriunde*** *te-ai duce.*[2]/
Acolo [1a]/ ***unde*** *s-a mutat* [2]/ *este foarte curat.*[1b]/
Ici şi colo [1a]/ ***unde*** *era câte un tei* [2]/ *s-a adunat lumea.*[1b]/
Iepurele țuşti [1]/ ***de unde*** *s-a ascuns.*[2]/

4. C.L. se poate introduce prin:

a) **adverbele relative** *unde* şi *încotro*, precum şi **compusele lor**: *de unde, pe unde, până unde, oriunde, care de unde, care unde, care de pe unde, care încotro, oriîncotro, oridincotro.*

b) **pronumele relative** *cine, ce* precedate de **prepozițiile**: *către, spre, la* etc.

c) **locuțiunea conjucțională subordonatoare** *acolo unde*.

Ex.: *Mă duc* [1]/ ***unde*** *vrei tu.*[2]/
S-a întors [1]/ ***de unde*** *a plecat.*[2]/
Plec [1]/ ***pe unde*** *mi-e drumul.*[2]/
Oriunde *voi fi,*[1]/ *mă vei găsi.*[2]/
Mă duc [1]/ ***încotro*** *văd cu ochii.*[2]/
Oriîncotro *te-ai uita,*[1]/ *numai flori.*[2]/
Mă îndrept [1]/ ***către cine*** *mă aşteaptă.*[2]/
Intru [1]/ ***în ce*** *casă vreau.*[2]/
Mă duc [1]/ ***spre cine*** *mă cheamă inima.*[2]/
Plec [1]/ ***la cine*** *vreau.*[2]/
Am ajuns [1]/ ***acolo unde*** *începe pădurea.*[2]/
Am umblat [1]/ ***cât*** *e lumea de mare.*[2]/

5. C.L. se poate contrage printr-un complement circumstanțial de loc.

Ex.: *Ploaia venea* [1]/ ***de unde*** *bate vântul.*[2]/
Contrasă: *Ploaia venea din răsărit.*

6. C.L. stă, de obicei, după regentă şi nu se desparte de aceasta prin virgulă, decât în cazul când regenta începe cu un corelativ (*aici... unde; acolo ... unde; de aici... de unde; pe acolo... pe unde*)

Ex.: *A venit* [1]/ ***de unde*** *plecase.*[2]/
Acolo îl întâlneşti,[1]/ ***unde*** *nu te aştepți.*[2]/

C.L. poate sta şi înaintea regentei, despărțindu-se în acest caz, prin virgulă de ea:

Ex.: ***Unde*** *aveam treabă,*[1]/ *am plecat.*[2]/

Exerciții aplicative

1. Fraze rezolvate:

a) *„**Unde** lovea el cu nuiaua* [1]/ ***şi unde*** *se deschideau talazurile* [2]/ ***care*** *înconjurau vârful nuielei,*[3]/ *acolo ţâşt! şi dânsa, ca din pământ.”*[4]/

(P. Ispirescu)

1 = CL(4) – *şi* – 2 = CL(4); 3 = AT(2); 4 = PP

b) *„Voia* [1]/ ***să*** *meargă acasă* [2]/ ***unde*** *toţi o cunosc,*[3]/ *toţi se simt în drept de a-i sta în cale,*[4]/ ***unde*** *privirile tuturora o mustră,*[5]/ ***unde*** *nu poate* [6]/ ***să*** *umble de capul ei.”*[7]/

(I. Slavici)

1 = PP; 2 = CD(1); 3 =CL(2) - , - 4 =CL(2) - , - 5 =CL(2) - , - 6 =CL(2); 7 = CD(6)

c) *„**Acolo unde** nu e lege,*[1]/ *nu e nici slobozenie* [2]/ ***şi acolo unde*** *legea e pentru unii* [3]/ ***şi*** *ceilalţi sunt scutiţi de sub ascultarea ei,*[4]/ *slobozenia a pierit* [5]/ ***şi*** *fericirea e stinsă.”*[6]/

(Al. Russo)

1 = CL(2); 2 = PP; 3 = CL(5) – *şi* – 4 = CL(5); 5 = PP – *şi* – 6 = PP

d) *„Păsăruică, mută-ţi cuibu.*[1]/
***Unde**-a fi badea cu plugu;*[2]/
Păsăruică, mută-ţi casa [3]/
***Unde**-a fi badea cu coasa.*[4]/

(M. Eminescu)

1 = PP - ; - 3 = PP; 2 = CL(1); 4 = CL(3)

e) *„**Unde** s-a ridicat întâi steagul libertăţii în mântuitoarea răscoală de la 1821,*[1]/ *auzi vorbindu-se de „Domnul Tudor”,*[2]/ ***ca şi cum*** *ieri ar fi trecut pe acolo în fruntea puşcaşilor săi...”*[3]/

(Al. Vlahuţă)

1 = CL(2); 2 = PP; 3 = CM(2)

3. Fraze propuse pentru rezolvare:

a) *„Când se lumină de ziuă, Făt-Frumos vede că şirul munţilor dă într-o mare verde şi întinsă, ce trăieşte în mii de valuri senine, strălucite, care treierau aria mării încet şi melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul cerului şi în verdele mării.”*

(M. Eminescu)

b) *„Acolo unde credeam că voi găsi toiagul şi traista, sacrul simbol al umilinţei şi pietăţii creştine, am găsit ignoranţa întronată, invidia, mândria, lăcomia şi alte păcate mortale, pe care ne oprim a*

le descrie, căci legea de presă... ne-ar condamna la zece ani de ocnă.”

(N. Filimon)

c) *„Când ajunse în dreptul colibei, i se păru că recunoaşte trăsura Saşei, şi, fără să se mai gândească, sări de unde se afla, şi făcu semn vizitiului să oprească.”*

(D. Zamfirescu)

d) *„Dar izvorul murmurând*
Mai departe doina-şi duce
Până unde sub stejar,
Se deşteaptă vânătorul.”

(Şt. O. Iosif)

e) *„Colo unde stau Carpații cu de stânci înalte coaste,*
Unde paltinii pe dealuri se înşir ca mândră oaste,
Munții țeapăna lor frunte o suiau-n-albastre bolți.”

(M. Eminescu)

f) *„N-ați observat dumneavoastră că unde se aude de o moşie de vânzare, țăranii se şi reped s-o cumpere şi s-o împartă.”*

(L. Rebreanu)

2. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

A. Partea secundară de propoziție care determină un verb (sau un înlocuitor), arătând timpul în care se petrece o acțiune, adică momentul, epoca, durata, limita sau frecvența acțiunii se numeşte **complement circumstanțial de timp.**

B. Complementul circumstanțial de timp răspunde la întrebările: **când?, de când?, până când?, cât timp?, de câte ori?**

C. Regentul complementului circumstanțial de timp poate fi:

- verb la un mod personal sau nepersonal: ***A venit*** *ieri.*

Muncind *azi prea mult, am obosit.*

A întârzia *astăzi e periculos.*

- o locuțiune verbală: ***Mi-am adus aminte*** *alaltăieri de tine.*

- un adverb: *L-am întâlnit* ***ieri*** *dimineață.*

- o interjecție cu valoare predicativă: *Coasa* ***fâş!*** *de minineață prin iarbă.*

D. Complementul circumstanțial de timp poate fi exprimat prin:

a) **substantive** în acuzativ sau în genitiv precedate sau nu de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *A stat câteva* ***ore*** *la noi.*
Înainte de plecare *m-a sărutat.*
Într-o zi *a venit înghețul.*
În toiul iernii *am rămas fără lemne.*
Mă refac ***în timpul somnului****.*

b) **adjective** referitoare la vârstă, însoțite de prepoziție:

Ex.: ***De mic*** *îl cunoşteam pe Georgică.*

c) **verbe** la gerunziu sau infinitiv precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: ***Ajungând*** *acasă, mi-am învățat lecțiile.*
Până a nu răsări *soarele, noi am pornit la drum.*
Înainte de a cânta *cocoşii, bunica ne-a trezit.*

d) **adverbe** cu sau fără prepoziții, sau locuțiuni adverbiale:

Ex.: ***Aseară*** *am adormit la televizor.*
De mâine *va ninge în toată țara.*
Din vreme în vreme *cade câte o stea.*

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP (C.T.)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de complement circumstanțial de timp pe lângă un verb (sau înlocuitor) din regentă se numeşte **propoziție circumstanțială de timp sau temporală (C.T.)**
2. C.T. răspunde la întrebările: **când?, de când?, până când?, cât timp?, de câte ori?** Puse verbului (înlocuitorului) din regentă.
3. C.T. este cerută de un verb sau locuțiune verbală la un mod personal sau nepersonal, un adverb sau locuțiune adverbială de timp, o interjecție cu valoare predicativă.

Ex.: *Vorbeşte* ^{1}*/* ***când*** *trebuie.*^{2}*/*
A citi ^{1a}*/* ***când*** *ai timp liber* ^{2}*/ e folositor.*^{1b}*/*

A băgat de seamă [1]/ ***după ce*** *a greşit.*[2]/
Acum,[1b]/ ***când*** *faptul s-a consumat,*[2]/ *se căieşte.*[1b]/
Pe înserate,[1a]/ ***când*** *toți plecau,*[2]/ *el rămânea la bibliotecă.*[1b]/
Şi pisica zdup! de pe cuptor,[1]/ ***când*** *nici nu te aşteptai.*[2]/

4. C.T. se poate introduce prin:

a) **adverbe relative**: *când* (cu sau fără prepoziții, precum şi compusele sale *oricând, orişicând*), *cum, cât.*

b) **pronumele nehotărât**: *oricât*

c) **locuțiuni adverbiale**: *de câte ori, ori de câte ori*

d) **locuțiuni conjuncționale**: *în timp ce, în vreme ce, îndată ce, după ce, până ce, până să, înainte (ca) să, cât timp, câtă vreme.*

Ex.: *Voi învăța* [1]/ ***când*** *se apopie sesiunea.*[2]/
A plecat [1]/ ***de când*** *ai spus.*[2]/
Şi-a cumpărat albumul [1]/ ***de pe când*** *era student.*[2]/
Până când *a venit,*[1]/ *am tremurat de frică.*[2]/
Cum *treci Mureşul,*[1]/ *ajungi la ştrand.*[2]/
Rămân [1]/ ***oricât*** *vrei.*[2]/
Mă întristez [1]/ ***de câte ori*** *te aud.*[2]/
Merge la bunica [1]/ ***ori de câte ori*** *îl cheamă.*[2]/
Am învățat [1]/ ***după ce*** *am ajuns acasă.*[2]/
Stai cu mine [1]/ ***până ce*** *mă însănătoşesc.*[2]/
Până să *vină trenul,*[1]/ *mă plimb pe peron.*[2]/
Îndată ce *răsare soarele,*[1]/ *vom pleca.*[2]/
Nu învăț [1]/ ***până*** *nu vii şi tu.*[2]/
Înainte să *plece,* [1]/ *şi-a vândut biblioteca.*[2]/
Cât timp *învață,*[1]/ *are rezultate bune.*[2]/
Câtă vreme *joacă fotbal,*[1]/ *câştigă bani mulți.*[2]/

5. C.T. se contrage printr-un complement circumstanțial de timp care poate fi substantiv, adverb, dar şi verb la gerunziu sau la infinitiv.

Ex.: *Ne culcăm* [1]/ ***când*** *se înnoptează.*[2]/
Contrasă: *Ne culcăm noaptea.*
Mi-a trebuit mult timp [1]/ ***până să*** *ajung acolo.*[2]/
Contrasă: *Mi-a trebuit mult timp până a junge acolo.*
Când *am văzut aceasta,*[1]/ *am plecat.*[2]/
Contrasă: *Văzând aceasta, am plecat.*

6. C.T. stă, de obicei, după regentă şi nu se desparte de aceasta prin virgulă. Când este aşezată înaintea regentei, se desparte de aceasta prin virgulă.

Ex.: *Să vii la mine când se înserează.*

Când se înserează, să vii la mine.

Atenție! Să nu confundăm C.T. introduse prin ***când*** cu AT, sau cele introduse prin ***cum*** cu C.M.

Să se compare: *Vin la tine [1]/* ***când*** *te întorci.[2]/*
Vin la tine în ziua [1]/ ***când*** *te întorci.[2]/*
Mă duc la serviciu [1]/ ***cum*** *pot.[2]/*
Mă duc la serviciu [1]/ ***cum*** *mă scol.[2]/*

EXERCIȚII APLICATIVE

a) *„**De cum** s-a ivit lumina [1]/*
A ieşit din stup albina.”[2]/

(T. Arghezi)

1 = CT(2); 2 = PP

b) *„**Când** mergea la stână iarna,[1a]/ **când** şedeau seara la sfărâmat de porumb,[2]/ **şi** primăvara,[1b]/ **când** oile începeau [3]/ **să** fete,[4]/ totdeauna el îi aducea pe cel mai frumos dintre micii priori.”[5]/*

(I. Slavici)

1 = CT(5) - , - 2 = CT(5) – *şi* – 3 = CT(5); 4 = CD(3); 5 = PP

c) *„**Când** ne învăța [1]/ **cum să** spunem poeziile eroice,[2]/ vorbea tare [3]/ **şi** înălța în sus brațul drept;[4]/ **când** cântam în cor,[5]/ lovea diapazonul de colțul catedrei,[6]/ îl ducea repede la urechea dreaptă [7]/ **şi**, încruntând puțin din sprâncene, dădea uşor tonul...”[8]/*

(M. Sadoveanu)

1= CT(3); 2 = CD(1); 3 = PP – *şi* – 4 = PP – ; - 6 = PP - , - 7 = PP – *şi* – 8 = PP; 5 = CT(6)

d) *„- Valeria bănuia,[1]/ **dar** mie nu-mi venea [2]/ **să** cred [3]/ **că** erau zile [4a]/ **când** nu mânca,[5]/ mai ales acum [4b] **când** nu mai avea slujbă la gazetă.”[6]/*

(Camil Petrescu)

1 = PP – *dar* – 2 = PP; 3 = SB(2); 4 = CD(3); 5 = AT(4); 6 = CT(4)

e) *„**După ce** m-a lăsat câtva timp [1]/ **să** admir cutia...[2]/ Emilia a scos ea singură un pachet de scrisori, cam gros, lefat în cruce, cu o panglică roză.”[3]/*

(Camil Petrescu)

1 = CT(1); 2 = CD(1); 3 = PP

3. Fraze (exerciții propuse spre rezolvare:

a) *„La ce visezi când ziua pe lampa ta se curmă*
Şi cade-n geam la ceasul cunoscut.”

(T. Arghezi)

b) *„După ce s-au dus leşii, m-am luat cât colea pe urma lor până la Cotnari... şi-apoi, după ce-am văzut că duşmanii şi-au luat drumul spre țara lor, am apucat de-a dreptul piste codri.”*

(C. Negruzzi)

c) *„Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, sai cu dânsa pe sub streaşina casei şi mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai lunea, într-o zi de târg.”*

(I. Creangă)

d) *„Când dădu peste moşul ce întindea cârlige, se făcu foc de supărare şi începu să țipe la el, să le ia de acolo, să nu sperie peştele din prima zi.”*

(F. Neagu)

e) *„Când mama nu mai putea de obosită şi se lăsa câte oleacă ziua să se odihnească, noi, băieții, tocmai atunci ridicam casa în slavă.”*

(I. Creangă)

f) Se dă regenta: *Voi pleca.* Construiți cinci propoziții subordonate circumstanțiale de timp pe lângă această regentă, introduse prin elemente de relație diferite.

g) *„Câtă vreme se află în largul lui, omul nu-şi prea bate capul cu alții; când te afli însă la strâmtoare, te uiți bine împrejurul tău, ca să vezi dacă nu cumva e prin apropiere cineva, care poate să te scape.”*

(I. Slavici)

h) *„Când Pintea intră, apărătorul lui Lică se ridică şi îi spuse că nu poate primi această mărturie, arătând în puține cuvinte cele petrecute pe când Pintea îl ducea pe Lică la cazarmă, şi cerând să fie ascultați martorii pe care îi aduse în această privință.”*

(I. Slavici)

3. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

A. Partea secundară de propoziție care arată cum se desfăşoară ori se înfățişează o acțiune sau o calitate, se numeşte **complement circumstanțial de mod**.

B. Complementul circumstanțial de mod răspunde la întrebările: **cum?, în ce fel?, în ce chip?, în ce mod?, în ce măsură?, cât?, de cât?**

C. **Complementul circumstanțial de mod** poate fi:

- un verb la un mod personal sau nepersonal: *Bătrânul <u>păşea</u> încet.*
  <u>Mâncând</u> pre repede s-a înecat.
- o locuțiune verbală: *<u>Mi-aduc</u> bine <u>aminte</u> de figura luminoasă a învățătorului meu.*
- un adjectiv: *Am mâncat un ardei <u>iute</u> ca focul.*
- un adverb sau locuțiune adverbială: *Venea pe la noi cam <u>rar</u>.*
  Oțetul se face aproape <u>încetul cu încetul</u>.
- o interjecție cu valoare predicativă: *<u>Hai</u> repede!*

D. Complementul circumstanțial de mod poate fi exprimat prin:

a) **substantive** precedate sau nu de prepoziție:

Ex.: *O şopârlă cată **țintă** lung la mine.*
*Dormeau **buştean**.* (cu valoare adverbială)
*Elevii stau în clasă **în linişte**.*
*A plecat la plimbare **fără haină**.*
*Păşeşte **a militar**.*
*A făcut acest lucru **din inițiativă** proprie.*
*A procedat **după indicații**.*

b) **numerale**:

Ex.: *Ei trceau pe stradă **câte doi**.*
*L-am plătit **înzecit**.*
*Piereau oamenii **cu zecile**.*
*L-a răsplătit **ca pe al treilea**.*

c) **verbe** la infinitiv precedate de o prepoziție sau la gerunziu ori supin:

Ex.: ***Fără a învăța** nu se poate reuşi la examen.* (infinitiv)
*Vine **alergând**.* (gerunziu)

A mâncat ***de speriat***. (supin)

d) **adverbe** sau locuțiuni adverbiale:

Ex.: *Radu învață* ***bine****.*

Rareş a ajuns ***cu bine*** *acasă.*

Ei au răspuns ***aşa şi aşa****.*

e) **interjecții**:

Ex.: ***Gogâlț, gogâlț*** *îi mergeau sarmalele pe gât.*

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD (C.M.)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de complement circumstanțial de mod pe lângă un verb (adjectiv, adverb, interjecție) din regentă se numeşte **propoziție circumstanțială de mod sau modală (C.M.)**
2. C.M. răspunde la întrebările: **cum?, în ce fel?, în ce mod?, cât de?** puse verbului (înlocuitorului) din regentă.
3. C.M. este cerută de un **verb sau locuțiune verbală la mod personal sau nepersonal, de un adjectiv, adverb (sau locuțiune adverbială), precum şi de o interjecție cu valoare predicativă.**

Ex.: *Învăț* [1]*/* ***cum*** *pot.*[2]*/*

A te purta [1a]*/* ***cum*** *trebuie* [2]*/ e recomandabil.*[1b]*/*

Fugind [1a]*/* ***cum*** *a putut mai tare* [2]*/ a ajuns acasă.*[1b]*/*

S-a dat de-a berbeleacul [1]*/* ***cum*** *a putut.*[2]*/*

Fata era frumoasă [1]*/* ***cum*** *e soarele.*[2]*/*

Păşeşte încet [1]*/* ***de parcă*** *ar fi melc.*[2]*/*

A făcut-o pe negândite,[1]*/* ***ca şi cum*** *ar fi fost o joacă.*[2]*/*

Şi pe neaşteptate pleosc! pleosc! [1]*/* ***Fără să*** *aibă motiv.*[2]*/*

4. C.M. se poate introduce prin:

a) **adverbe relative**: *cum, precum, cât.*

b) **pronume nehotărâte**: *oricum, oricât.*

c) **conjuncții şi locuțiuni conjuncționale**: *parcă, de parcă, după cum, ca şi cum, ca şi când, fără să* etc.

Uneori elementele de relație sunt corelative: *aşa... cum, atât... cât, cu cât... cu atât* etc.

Ex.: *Învăț* [1]*/* ***cum*** *pot.*[2]*/*

A te purta [1]*/* ***cum*** *trebuie* [2]*/ înseamnă a-ți câştiga noi simpatii.*[3]*/*

A jucat [1]*/* ***precum*** *i s-a spus.*[2]*/*
Băiatul învață [1]*/* ***cât*** *poate.*[2]*/*
Strigă [1]*/* ***oricât*** *pofteşti.*[2]*/*
Aleargă [1]*/* ***oricât*** *vrei.*[2]*/*
Răspunde [1]*/* ***parcă*** *e tobă de carte.*[2]*/*
Cu cât *înveți mai bine* [1]*/* ***cu atât*** *eşti mai apreciat.*[2]*/*
Întreabă [1]*/* ***de parcă*** *n-ar cunoaşte drumul.*[2]*/*
Bate vântul [1]*/* ***ca şi cum*** *am fi în miezul iernii.*[2]*/*
Plec [1]*/* ***fără să*** *mă uit înapoi.*[2]*/*
Nu mi-a răspuns,[1]*/* ***ca şi când*** *n-ar fi auzit întrebarea.*[2]*/*

5. C.M. se contrage printr-un complement circumstanțial de mod, care poate fi adverb, dar şi verb la infinitiv sau gerunziu.

Ex.: *A strigat* [1]*/* ***cât*** *a putut.*[2]*/*
Contrasă: *A strigat foarte tare.*
Poți intra [1]*/* ***fără să*** *fii băgat în seamă.*[2]*/*
Contrasă: *Poți intra fără a fi băgat în seamă.*
Sau: *Poți intra nefiind băgat în seamă.*

6. C.M. poate sta înainte, cât şi după regentă. Când stă înaintea regentei se desparte întotdeauna prin virgulă de ea, iar când stă după regentă, uneori se desparte prin virgulă, alteori nu.

Ex.: *Rareş scrie* [1]*/* ***cum*** *a învățat.*[2]*/*
Cum *îți vei aşterne,*[1]*/ aşa vei dormi.*[2]*/*
Mă îmbrac [1]*/* ***cum*** *îmi place.*[2]*/*

Atenție! Să nu confundăm C.M. introdusă prin ***cum*** cu PR. Deosebirea se face uşor dacă ținem seama că modala stă pe lângă un verb predicativ, iar predicativa urmează după un verb copulativ.

Ex.: *Rareş scrie* [1]*/ cum a învățat.*[2]*/*
Rareş este [1]*/ cum a fost.*[2]*/*

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„****Cum*** *ai vrut,*[1]*/ venit-ai,*[2]*/* ***dar*** *nu te vei mai întoarce* [3]*/* ***cum*** *vei voi."*[4]*/*

(P. Ispirescu)

1 = CM(2); 2 = PP – *dar* – 3 = PP; 4 = CM(3)

b) *„Vin fete de şaptesprezece ani, cu cupe de smântână sau de unt* [1]*/* ***şi*** *se tocmesc,*[2]*/ se tocmesc* [3]*/* ***de parcă*** *ar fi negustorese* [4]*/* ***de când*** *e lumea."*[5]*/*

(G. Bogza)

1 = PP – *şi* – 2 = PP - , - 3 = PP; 4 = CM(3); 5 = CT(4)

c) *„Dascălul era foarte aşezat,*[1]*/* ***ca şi când*** *ar sta înaintea episcopului.*[2]*/ Budulea râdea în el, ca omul* [3]*/* ***care*** *a făcut o poznă din cele mai bune,*[4]*/* ***iară*** *Budulea era nerăbdătoare,*[5]*/* ***ca şi când*** *ar fi stat pe spini şi pe jăratic."*[6]*/*

(I. Slavici)

1 = PP; 2 = CM(1); 3 = PP – *iară* – 5 = PP; 4 = AT(3); 6 = CM(5)

d) *„**Când** şi-a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur,*[1]*/* ***aşa cum*** *vorbesc oamenii de la noi, din Țara-de-Sus,*[2]*/ Ancuța şi-a strâns buzele* [3]*/* ***şi*** *s-a prefăcut* [4]*/* ***că*** *se uită cu luare-aminte în lungul şleahului."*[5]*/*

(M. Sadoveanu)

1 = CT(3); 2 = CM(1); 3 = PP – *şi* – 4 = PP; 5 = PR(4)

e) *„O iubea încet, pe fiecare colț din treupul ei,*[1]*/* ***aşa cum*** *faci o rugăciune,*[2]*/* ***şi*** *plimba pe ea aşa de lung şi apăsat sărutul lui de apă* [3]*/* ***că*** *părea marmoră de ceară..."*[4]*/*

1 = PP – *şi* – 3 = PP; 2 = CM(1); 4 = CNS(3)

2. Fraze (exerciții) propuse pentru rezolvare:

a) *„Ei, vedeți moşule şi cinstiți meseni, cum hrăneşte pe dracul, fără să ştii cu cine ai de-a face. Dacă nu-s şi eu un puişor de om în felul meu, dar tot m-a tras Harap Alb pe şfară."*

(I. Creangă)

b) *„Îi era ruşine, ca şi când toți ar putea să afle din fața ei cele petrecute, se temea de ceva neştiut şi nu ştia cum să calce, cum să-şi țină trupul, cum să-şi poarte capul şi ce să facă cu mâinile ei."*

(I. Slavici)

c) *„Hurducăturile se întețeau şi Apostol era nenorocit că vor sosi în Făget înainte de a fi avut vreme să se lămurească deplin, să înțeleagă şi sublocotenentul cum stau lucrurile, ca şi cum ar fi fost în fața unui judecător de care atârna soarta lui."*

(L. Rebreanu)

d) *„Dar şi noi încă o pâdeam*

Cum se pândeşte-o fiară
Şi tot chiteam şi ne gândeam
Cum să ne cadă-n gheară."

(V. Alecsandri)

e) *„Când unul trece, altul vine*
În astă lume a-l urma,
Precum când soarele apune
El şi răsare undeva."

(M. Eminescu)

f) *„Când doctorul Gavrilă, favoritul lui, cel despre care fusese sigur de la început că are vocație de medic, se apropie de pat, repetă din nou cuvintele, şi atunci înțelese de ce le pronunțase cu atâta greutate: cu fiecare mişcare a limbii simțea cum se clatină câțiva dinți, parcă ar fi stat să cadă."*

(Mircea Eliade)

g) *„... respirația mea bătea regulat, după cum luneca roata de lemn subțire, care sfârâia parcă era vânt, se oprea, se întorcea în loc, apoi se aşternea pe jos."*

(H. Papadat Bengescu)

h) Construiți fraze în care adverbul relativ ***cum*** să introducă: subiectivă, predicativă, atributivă, directă, indirectă, modală, temporală.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

A. Partea secundară de propoziție care determină un verb sau un adjectiv şi arată cauza unei acțiuni, a unei stări sau însuşiri se numeşte **complement circumstanțial de cauză.**

B. Complementul circumstanțial de cauză răspunde la întrebările: **din ce cauză?, din ce pricină?**

C. **Regentul complementului circumstanțial de cauză** poate fi:

- un verb la mod personal sau nepersonal: ***Râde*** *de bucurie*.
  Tremura *de frică*.
  A suspina *de necaz nu e bine*.
  Fugind *de frică a căzut*.

- o locuțiune verbală: ***A dat bir cu fugiții** de nevoie*.
- un adjectiv: *Am văzut un băiat **ud** de ploaie*.
- un adverb: *Mergea **încet** de oboseală*.
- o interjecție: *Broscuța **țuşti!** în baltă de spaimă*.

D. Complementul circumstanțial de cauză poate fi exprimat prin:

a) **substantive** precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *S-a îmbolnăvit **de nervi**.*
*S-a îmbrăcat gros **din cauza gerului**.*
*Apele Neajlovului s-au înroşit **de sângele** vărsat.*
*S-a rătăcit **din cauza întunericului**.*

b) **pronume** precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *Nu s-a îmbolnăvit **de asta**.* (formă populară a pronumelui demonstrativ)
*Am întârziat **din cauza ta**.*

c) **adjective** sau **participii** cu valoare adjectivală precedate de prepoziții:

Ex.: *Nu mai poate **de flămând**.*
*Se juca cu baloturile plesnind **de încărcate**.*

d) **verbe** la gerunziu:

Ex.: ***Crăpându**-se, n-am mai putut folosi farfuria.*
***Neputând** câțtiga, am renunțat la luptă.*

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ (C.CZ.)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de complement circumstanțial de cauză şi care arată cauza pentru care se săvârşeşte acțiunea unui verb din regentă se numeşte **propoziție circumstanțială de cauză** sau **cauzală (CZ.)**
2. CZ. Răspunde la întrebările: **din ce cauză?, din ce pricină?** Puse verbului (înlocuitorului) din regentă.
3. CZ. Este cerută de un verb sau locuțiune verbală la un mod personal sau nepersonal, de

o expresie verbală impersonală, de un adjectiv sau de o interjecşie cu valoare predicativă.

Ex.: *Îl ador* [1]/ ***pentru că*** *e unicul meu fiu.*[2]/
L-am auzit strigând,[1]/ ***din cauză că*** *îl durea.*[2]/
S-a luat la harță cu ei,[1]/ ***fiindcă*** *l-au supărat.*[2]/
Nu-i bine aşa,[1]/ ***din cauză că*** *se supără tata.*[2]/
În fântână era apă tulbure,[1]/ ***fiindcă*** *aruncasem nisip în ea.*[2]/
Hai acasă,[1]/ ***că*** *se înnoptează.*[2]/

4. CZ. Se poate introduce prin:

a) **conjuncții**: *fiindcă, deoarece, întrucât, căci, că.*
b) **locuțiuni conjuncționale**: *din cauză că, din pricină că, de vreme ce, pentru că, o dată ce.*
c) **adverbul relativ** *cum* (chiar şi pronumele relativ *ce*, precedat de prepoziție) cu valoarea lui *fiindcă.*

Ex.: *M-am supărat,*[1]/ ***fiindcă*** *n-ai venit.*[2]/
Marius citeşte mult,[1]/ ***deoarece*** *îi place.*[2]/
A pierdut concursul [1]/ ***întrucât*** *n-a exersat.*[2]/
Va şti,[1]/ ***căci*** *a învățat mult.*[2]/
N-a răspuns,[1]/ ***că*** *n-a ştiut.*[2]/
M-am enervat,[1]/ ***din cauză că*** *nu m-ai ascultat.*[2]/
Din pricină că *am fost bolnav,*[1]/ *am lipsit de la cursuri.*[2]/
Ajută-mă la curățat zăpada,[1]/ ***de vreme ce*** *ai venit.*[2]/
Îl iubesc pe Dino,[1]/ ***pentru că*** *l-am crescut.*[2]/
O dată ce *ai venit,*[1]/ *apucă-te de lucru.*[2]/
Cum *n-a învățat,*[1]/ *a rămas corigent.*[2]/
O sorbea din ochi,[1]/ ***de ce*** *era frumoasă.*[2]/

5. CZ. Se contrage printr-un complement circumstanțial de cauză, predicatul putând fi înlocuit cel mai adesea cu o construcție gerunzială.

Ex.: *Tremura* [1]/ ***fiindcă*** *îi era frică.*[2]/
Contrasă: *Tremura de frică.*
Pentru că *n-a învățat,*[1]/ *a rămas repetent.*[2]/
Contrasă: *Neînvățând, a rămas repetent.*

6. CZ. Poate sta atât înainte, cât şi după regentă. Indiferent de poziția ei, se desparte de regentă prin virgulă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„**Fiindcă** Budulea era cel mai mare în şcoală* [1]*/ **şi fiindcă** cu toate astea el era Budulea Taichii,*[2]*/ băieţii râdeau totdeauna* [3]*/ **când** îl vedeau* [4]*/ **şi** râdeau mai ales acum,*[5]*/ **pentru că** Budulea vorbea scâlciat ungureşte."*[6]*/*

(I. Slavici)

1 = CZ(3) – *şi* – 2 = CZ(3); 3 = PP – *şi* – 5 = PP; 4 = CT(3); 6 = CZ(5)

b) *„Dar* [1a]*/ **fiindcă** mi-au mai ieşit până acum înainte încă doi spâni,*[2]*/ apoi îmi vine a crede* [1b]*/ **că** asta-i ţara spânilor* [3]*/ **şi** n-am încotro* [4]*/ **căci** trebuie* [5]*/ **să** te iau la mine,*[6]*/ **dacă** zici* [7]*/ **că** ştii bine locurile pe aici."*[8]*/*

(I. Creangă)

1 = PP – *şi* – 4 = PP; 2 = CZ(1); 3 = SB(1); 5 = CZ(4); 6 = SB(5); 7 = CZ(6); 8 = CD(7)

c) *„Şi* [1]*/ **fiindcă** eram nerăbdător* [2]*/ **şi** doream* [3]*/ **să** văd pe Huţu cu băţul,*[4]*/ m-am dus după prânz la şcoală."*[1b]*/*

(I. Slavici)

1 = PP; 2 = CZ(1) – *şi* – 3 = CZ(1); 4 = CD(3)

d) *„Spuneţi **că** obişnuia **să** se îmbrace curios, excentric, **şi** uneori părea într-adevăr bătrână **pentru că** îşi pudra părul **sau** se farda **aşa cum** se fardează femeile bătrâne **când** vor **să** pară tinere."*

(Mircea Eliade)

1 = PP; 2 = CD(1) – *şi* – 4 = CD(1); 3 = CD(2); 5 = CZ(4) – *sau* – 6 = CZ(4);
7 = CM(6); 8 = CT(7); 9 = CD(8)

e) *Acum* [1a]*/ **că** v-am mărturisit tot* [2]*/ **şi** m-am liniştit ,*[3]*/ vreau* [1b]*/ **să**-i cer iertare* [4]*/ **c**-am îngropat galbenii* [5]*/ **şi** m-am prefăcut* [6]*/ **că**-i găsesc."*[7]*/*

1 = PP; 2 = CZ(1) – *şi* – 3 = CZ(1); 4 = CD(1); 5 = CZ(4) – *şi* – 6 CZ(4); 7 = PR(6)

2. Fraze propuse pentru rezolvare:

a) *„Huţu nu plătea decât pe jumătate, adică şasezeci de creiţari pe lună, fiindcă îi ducea în toate dimineţile coşul cu peşte*

verde şi pe cel cu peşte uscat, făcea foc, mătura în casă, spăla vasele, căra apă şi aducea iar coşurile acasă când se însera...”

(I. Slavici)

b) *„Acu parcă înțelegea că este cu putință să citească ceea ce au scris alții, fiindcă toți cărturarii scriu într-un fel.”*

(I. Slavici)

c) *„Eu sunt acum bătrână şi, fiindcă am avut şi am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri şi mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de azi şi să dau la sfârşitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică.”*

(I. Slavici)

d) *„Odată prin iunie, când au venit țăranii să secere grâul, cel mai mare dintre pui n-a alergat repede la chemarea mă-sii şi, cum nu ştia să zboare, haț! l-a prins un flăcău sub căciulă.”*

(I. Al. Brătescu-Voineşti)

e) *„Şi ne-o da această învățătură nu pentru că trebuia şi pentru că i se plătea, dar pentru că avea un prisos de bunătate în el şi pentru că în acest suflet era ceva din credința şi din curățenia unui apostol.”*

(M. Sadoveanu)

f) *„Când am ieşit de la Royal a doua zi, era nouă dimineața şi mi-era o teamă grozavă să nu mă întâlnesc cu el, căci pe acolo, pe Sărindar sunt numai gazete şi mereu întâlneşti gazetari.”*

(Camil Petrescu)

g) *„Chiar dacă aş fi îndrăznit să ridic glasul, tot nu m-ai fi putut auzi, pentru că tocmai atunci începuse să bată vântul, şi aici, în podul acesta dărăpănat de la bombardament, vântul se aude sinistru, ca la teatru, când se pregăteşte să izbucnească furtuna...”*

(M. Eliade)

h) *„E adevărat, o povestire cam stranie, şi probabil scrisă de un autor destul de obscur, pentru că i-am uitat de mult numele, şi nimeni nu auzise nici de el, nici de povestirea aceasta, spune-i, dacă vrei, nuvelă, deşi era destul de scurtă, era mai degrabă o schiță...”*

(M. Eliade)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP

A. Partea secundară de propoziție care determină un verb, arătând scopul unei acțiuni se numeşte **complement circumstanțial de scop**.

B. Complementul circumstanțial de scop răspunde la întrebările: **în ce scop?, cu ce scop?**

C. Regentul complementului circumstanțial de scop poate fi:

- un verb la un mod personal sau nepersonal: ***A plecat*** *în oraş după cumpărături*.

  Mergând *în pădure după mure a văzut un urs*. *El încearcă* ***a trece*** *podul peste Mureş, spre a ajunge în ştrand*.
- o locuțiune verbală: ***A pus la cale*** *totul pentru a-i demasca pe trădători*.
- un adjectiv provenit din participiu: *Aceasta este lucrarea* ***pregătită*** *în vederea obținerii diplomei.*
- o interjecție: ***Hai*** *după pâine*.

D. Complementul circumstanțial de scop poate fi exprimat prin:

a) **substantive** precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (de regulă: ***spre, pentru, după, cu scopul, în vederea***)

Ex.: *Noi luptăm* ***pentru note mari****.*
M-am pregătit ***pentru examen*** *cu seriozitate.*
A plecat la munte ***după vânat****.*
Ne pregătim ***în vederea examenului*** *de admitere.*

b) **pronume**:

Ex.: *Am consultat* ***pentru aceasta*** *toată bibliografia.*

c) **verbe** la infinitiv sau supin precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *Te-am vizitat* ***pentru a****-ți* ***face*** *o propunere.*
Mama a pus mâncarea pe foc **la fiert**.
L-am pedepsit ***cu scopul de a****-l* ***îndrepta****.*

Atenție! Pentru a evita confuzia dintre complementul circumstanțial de scop şi cel de cauză, rețineți că acțiunea circumstanțialului de cauză este întotdeauna anterioară acțiunii verbului determinat (logic, cauza

precede efectul), iar acțiunea circumstanțialului de scop este posterioară acțiunii verbului determinat.

Topica şi punctuația

Complementele circumstanțiale de loc, de timp, de mod, de cauză şi de scop pot sta atât după elementul regent, cât şi înaintea lui. De regulă, ele nu se despart prin virgulă când stau imediat după cuvântul determinat. Aşezate la începutul propoziției, construcțiile gerunziale şi participiale (cu sau fără determinări) se despart prin virgulă de restul propoziției, indiferent de funcția sintactică pe care o au. De asemenea, se despart prin virgulă de restul propoziției cuvintele şi construcțiile incidente, sau complementele circumstanțiale aşezate între subiect şi predicat.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (C.S.)

1. Propoziția subordonată care arată scopul pentru care se face acțiunea unui verb din regentă şi este echivalentă cu un complement circumstanțial de scop se numeşte **propoziție circumstanțială de scop** sau **finală** (C.S. în unele culegeri e notată F.)
2. C.S. răspunde la întrebările: c**u ce scop?, în ce scop?** Puse verbului (înlocuitorului) din regentă.
3. C.S. este cerută de un **verb** sau **locuțiune verbală** la mod personal sau nepersonal, sau de o **interjecție cu valoare predicativă**.

Ex.: *Învață* [1]*/* ***ca să*** *ia examenul.*[2]*/*
Mergând [1]*/* ***să*** *culeagă fragi s-a înțepat.*[2]*/*
A luat-o la fugă [1]*/* ***ca să*** *scape de duşmani.*[2]*/*
Haide cu noi la bibliotecă [1]*/* ***ca să*** *împrumutăm cărți.*[2]*/*

4. C.S. se poate introduce prin:

a) **conjuncții**: *să, ca să, de* (cu valoarea lui *să, ca să*)
b) **locuțiuni conjuncționale**: *pentru ca să, ca nu cumva să, cu scopul să* etc.
c) **prepoziția** *de* cu valoare de conjuncție.

Ex.: *Merge la şcoală* ***să*** *învețe.*
Am recitit ***ca să*** *înțeleg mai bine.*
Învăț ***pentru ca să*** *ştiu.*

Am verificat predicatele ***ca nu cumva să*** *rămână unul nesubliniat.*

L-am chemat ***cu scopul să*** *mă ajute.*

A plecat în oraş ***de****-a cumpărat nişte dulciuri.*

5. C.S. se contrage printr-un complement circumstanțial de scop. De regulă, verbul predicat e trecut la infinitiv, precedat de una din prepozițiile ***spre*** sau ***pentru***.

Ex.: *A plecat la câmp* [1]/ ***ca să*** *sape porumbul.*[2]/

Contrasă: *A plecat la câmp pentru a săpa porumbul.*

Mă duc în oraş [1]/ ***ca să*** *cumpăr ceva.*[2]/

Contrasă: *Mă duc în oraş pentru a cumpăra ceva.*

Dar şi: *Mă duc în oraş după (pentru) cumpărături.*

6. C.S. poate sta atât înainte, cât şi după regentă. Se desparte întotdeauna prin virgulă când stă înaintea regentei, iar când stă după regentă uneori se desparte prin virgulă, alteori nu.

Ex.: ***Ca să*** *nu întârziem la şcoală,*[1]/ *mergem repede.*[2]/

Învăț [1]/ ***pentru ca să*** *ştiu.*[2]/

Rețineți! Pentru a deosebi CS. De CZ. Veți avea în vedere următoarele:

a) CZ. Nu se construieşte niciodată cu conjunctivul sau imperativul, deoarece ea arată un fapt real;
b) CZ. Nu se introduce niciodată prin conjuncția ***să*** sau prin locuțiuni conjuncționale care conțin conjuncția ***să***;
c) acțiunea din CZ. Se petrece înaintea acțiunii din regentă, iar acțiunea din CS. Se petrece după acțiunea din regentă.

Comparați: *Vin la tine* [1]/ ***să*** *învăț.*[2]/ CS. (întâi *vin,* apoi *învăț*)

Vin la tine,[1]/ ***fiindcă*** *m-ai chemat.*[2]/ CZ. (întâi *m-ai chemat*, apoi *vin*)

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„El <u>trimite</u> o ceată* [1]/ ***de*** *<u>cuprinde</u>* [2]/ ***şi*** *<u>sfarmă</u> cetatea Brăila."*[3]/

(N. Bălcescu)

1 = PP; 2 = CS(1) – *şi* – 3 = CS(1)

b) *„Trec furnici ducând în gură de făină marii saci;*[1]*/*
***Ca să coacă** pentru nuntă şi plăcinte şi colaci;*[2]*/*
***Şi** albinele-aduc miere,*[3]*/ aduc colb mărunt de aur,*[4]*/*
***Ca** cercei din el **să facă** cariul,*[5]*/ **care**-i meşter faur."*[6]*/*

(M. Eminescu)

1 = PP – *şi* – 3 = PP - *,* - 4 = PP; 2 = CS(1); 5 = CS(4); 6 = AT(5)

c) *„Pe urmă lasă bucatele la foc* [1]*/ **să fiarbă*** [2]*/ **şi** se duce prin pădure* [3]*/ **să** caute pe cumătru-său* [4]*/ **şi să**-l poftească la praznic."*[5]*/*

(I. Creangă)

1 = PP – *şi* – 3 = PP; 2 = CS(1); 4 = CS(3) – *şi* – 5 = CS(3)

d) *„Mă opream pe undeva, în vreun loc ascuns,*[1]*/ **să**-mi schimb rochia,*[2]*/ **să** mă piaptăn,*[3]*/ **să**-mi curăţ faţă de prafuri şi de unsori,*[4]*/ **şi** apoi mă urcam într-un autobuz,*[5]*/ luam trenul,*[6]*/ făceam cunoştinţe."*[7]*/*

(Mircea Eliade)

1 = PP – *şi* – 5 = PP - *,* - 6 = PP - , - 7 = PP; 2 = CS(1) - *,* - 3 = CS(1) - , - 4 = CS(1)

e) *„**Când** plantonul a dat alarma,*[1]*/ doi oameni de serviciu, probabil agenţii Siguranţei, au alergat* [2]*/ **să** cerceteze strada* [3]*/– nu ştiau* [4]*/ **că** plantonul te descoperise deja* [5]*/ – **şi** au zărit o maşină cu farurile stinse, aşteptând în stradă, chiar în dreptul rondoului de trandafiri* [6]*/ **unde** te aflai dimineaţa."*[7]*/*

(Mircea Eliade)

1 = CT(2); 2 = PP – *şi* – 6 = PP; 3 = CS(2); 4 = PP incidentă; 5 = CD(4) incidentă

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Luceşte c-un amor nespus*
Durerea să-mi alunge,
Dar se-nalţă tot mai sus
Ca să nu-l pot ajunge."

(M. Eminescu)

b) *„Lângă lacul care-n tremur somnoros şi lin se bate,*
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi împărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese."

(M. Eminescu)

c) *„El nu cânta, pentru că nu ştia să cânte, nu făcea glume, pentru că nu ştia să le nimerească... Treaba lui era să adune snopii şi să-i aşeze în cruci bine încheiate, ca vântul să nu le răstoarne.”*

(I. Slavici)

d) *„Să nu-ți fie teamă, îi şopti când, puțin timp în urmă, se împiedică de o frânghie pe care nu o putuse vedea şi, rezemându-se, ca să nu cadă, de un dulap, una din uşi se deschise încet, scâncind prelung, ca un geamăt înfundat.”*

(M. Eliade)

e) *„Luminate împărate, de acum cred că mi-aşi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.”*

(I. Creangă)

f) „*Prostul care scrie ca să dovedească cum că nu e prost e ca ologul care s-ar târî în brânci ca să-ți dovedească cum că nu e şchiop.”*

(N. Iorga)

g) *„Acum Ileana începu să strige „primejdie”, şi când se adunară toți argații ca să vadă ce e, ea le spuse că a auzit troncote prin pivniță şi se teme cum că a intrat cineva în pivniță ca să fure comoara împăratului.”*

(I. Slavici)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

A. Partea secundară de propoziție care arată condiția (ipoteza) de care depinde realizarea unei acțiuni se numeşte **complement circumstanțial condițional – CȚ.**
B. Răspunde la întrebarea: **cu ce condiție?**
C. **Regentul complementului circumstanțial condițional** poate fi:

- un verb sau locuțiune verbală la modurile: condițional-optativ, indicativ prezent, imperfect, viitor, imperativ.

Ex.: *Numai fungind repede* ***câştigi*** *concursul*
În locul lui eu nici ***nu mai veneam****.*
În caz de forță majoră ***veți proceda*** *în consecință.*
În eventualitatea unui război, ***nu da bir cu fugiții****.*

D. Complementul circumstanțial condițional poate fi exprimat prin:

- **substantive** care exprimă ideea de condiție (caz, condiție, ipoteză, eventualitate) sau substantive abstracte:

Ex.: ***În caz de nevoie*** *tragi de mâner.*

În eventualitatea sosirii *inspectorului, mă anunțați.*

- substantive sau substitute în cazul genitiv cu locuțiunile prepoziționale: **în locul, în cazul, cu ajutorul, prin intermediul:**

Ex.: *În locul directorului, eu nu-l iertam*

Prin intermediul prietenilor, a fost salvat.

- **adjective**: ***Izolată****, aşa nu vei mai rămâne.*
- **adverbe**: *aşa, astfel, altminteri*

Ex.: *Imediat să pleci acasă,* ***altfel*** *anunț direcțiunea.*

- **verbe** la modul gerunziu:

Ex.: ***Exersând*** *zilnic, doar aşa vei ajunge un mare artist.*

Trăind *şi* ***nemurind****, ai să vezi cine sunt eu.*

E. Complementul circumstanțial condițional poate fi confundat cu complemente: indirecte, instrumentale, sociative şi temporale.

Ex.: *S-ar teme* ***de examinarea*** *noastră.* (CI)

Auzind la radio, ***numai aşa*** *şi-a adus aminte de el.* (CT)

F. Topica şi punctuația: De obicei,CDȚ stă înaintea regentului. Se desparte prin virgulă de regent, indiferent de locul pe care-l ocupă.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ (CȚ sau CDȚ)

1. Propoziția subordonată care îndeplineşte funcția de complement circumstanțial condițional, arătând de a cărei realizare depinde înfăptuirea acțiunii din regentă se numeşte **propoziție circumstanțială condițională (CȚ sau CDȚ).**

- Adoptăm prescurtarea CDȚ, pentru a nu se face confuzii cu temporala prin pierderea selei literei Ț.

2. CDȚ răspunde la întrebările: **cu ce condiție?, în ce condiții?** Puse verbului din regentă.

3. CDȚ este cerută de un **verb** sau de o **locuțiune verbală** la un mod personal sau nepersonal şi de o **interjecție** cu valoare predicativă.

Ex.: *Te trimit în tabără la mare,[1]/ **dacă** reuşeşti la admitere.[2]/*
*Scriind,[1a]/ **dacă** voi şti,[2]/ voi lua premiul întâi.[1b]/*
*Mi-aduc aminte de poveste,[1]/ **dacă** îmi spui începutul.[2]/*
*Haide la bibliotecă,[1]/ **dacă** doreşti reviste.[2]/*

4. CDȚ. Se poate introduce prin:

a) **conjuncții** şi **locuțiuni conjuncționale**: *dacă, să, de* (cu valoarea lui *dacă*), *în caz că, de unde.*
b) **adverbul relativ** *când* (cu valoarea lui *dacă*)

Ex.: ***Dacă** ar fi ştiut, ar fi venit şi el la antrenament.*
***Să** fi învățat, aş fi reuşit.*
***În caz că** va ploua, voi rămâne acasă.*
*Să te găsesc acolo, **de unde** nu, ai să dai socoteală.*

- Se foloseşte în CDȚ negative cu verbele predicative subînțelese.
***Când** el ar zice, toți l-ar asculta.*
*Vin la tine, **de** nu mă reții prea mult.*

5. CDȚ se contrage printr-un complement circumstanțial condițional (substantiv sau verb la gerunziu)

Ex.: ***Să** fi învățat,[1]/ aş fi reuşit.[2]/*
Contrasă: *Învățând, aş fi reuşit.*
***În caz că** plouă,[1]/ stau acasă.[2]/*
Contrasă: *În caz de ploaie, stau acasă.*

6. CDȚ poate sta după regentă sau înaintea regentei. Când stă înaintea regentei se desparte prin virgulă de aceasta.

Atenție! Unele CDȚ sunt lipsite de elementul relațional (care este subînțeles), putând fi uşor confundate cu PP.

Ex.: *Ai carte, ai parte.*
Munceşti mult, câştigi bine.
Înveți bine, ai note bune.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„**Dacă** cineva <u>ar fi priceput</u> glasul izvorului,[1]/ <u>ar fi înțeles</u> [2]/ **că** <u>jălea</u> într-o lungă doină pe Ileana.”[3]/*

(M. Eminescu)

1 = CDȚ(2); 2 = PP; 3 = CD(2)

b) *„Băiatul nu ştie mult,*[1]/ *zise el în sfârşit,*[2]/ ***dar** îl primesc,*[3]/ ***fiindcă** e feciorul dumitale,*[4]/ ***şi,***[5a]/ ***dacă** va fi silitor,*[6]/ *are să treacă examenul."*[5b]/

(I. Slavici)

1 = PP – *şi* – 3 = PP – *şi* – 5 = PP; 2 = PPI; 4 = CZ(3); 6 = CDŢ(5)

c) *„Dar la toată întâmplarea,*[1a]/ ***de**-i vedea* [2]/ ***şi**-i vedea* [3]/ ***că** s-a trezit* [4]/ ***şi** năvăleşte la tine,*[5]/ *zvârle-i pielea cea de urs* [1b]/ ***şi** apoi fugi încoace spre mine* [6]/ ***cât** îi putea."*[7]/

(I. Creangă)

1 = PP – *şi* – 6 = PP; 2 = CDŢ(1) – *şi* – 3 = CDŢ(1); 4 = CD(3) – *şi* – 5 = CD(3); 7 = CM(6)

d) *„Dar* [1a]/ ***dac**-o fi* [2]/ ***să** mor,*[3]/ ***să** mă îngropaţi* [1b]/ ***cum** mă vezi acum, cu rochia asta, cu salbă şi cu mărgele."*[4]/

(Mircea Eliade)

1 = PP; 2 = CDŢ(1); 3 = SB(2); 4 = CM(1)

e) *„Domnul Vermesy arpad avea trei turme*[1]/ ***şi** nu se mai îndoia* [2]/ ***că** în termen de câteva zile le pierde pe toate trei* [3]/ ***dacă** se răspândeşte ştirea* [4]/ ***că** Lică a fost prins."*[5]/

(I. Slavici)

1 = PP – *şi* – 2 = PP; 3 = CI(2); 4 = CDŢ(3); 5 = AT(4)

2. Fraze propuse pentru rezolvare:

a) *„Dacă tu ştiai problema astei vieţi cu care lupt,*
Ai vedea că am cuvinte până chiar să o fi rupt."

(M. Eminescu)

b) *„Şi când căuta mama să smântânească oalele, smâtâneşte, Smarandă, dacă ai ce."*

(I. Creangă)

c) *„Tu să şezi la grajd nedezlipit şi să îngrijeşti de calul meu ca de ochii din cap, că, de-oi veni pe-acolo şi n-oi găsi trebile făcute după plac, are să fie rău de pielea ta."*

(I. Creangă)

d) *„Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii şi să mai calci pe iarbă verde, atunci jură-mi-te pe ascuţişul paloşului tău că mi-i da ascultare şi supunere întru toate, chiar şi-n foc, de ţi-aş zice, să te arunci."*

(I. Creangă)

e) *„Ar fi plecat şi fanfara dacă cineva nu şi-ar fi adus aminte că fanfara nu poate pleca înaintea primului ministru, şi dacă nu i-ar fi oprit.”*

(Mircea Eliade)

e) *„- Oiță bârsană,*
De eşti năzdrăvană
Şi de-a fi să mor
În câmp de mohor,
Să-i spui lui vrâncean
Şi lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stânii,
Să-mi aud câinii.”

(Miorița)

g) *„Şi dacă vrem să vedem cum s-au aşezat oamenii în aceşti munți aspri, când de jur împrejur erau atâtea câmpii roditoare, să pătrundem înăuntru în însăşi ființa lor de piatră.”*

(Geo Bogza)

h) *„Câteodată, dimineața, când punea cosărcile pe cal, i se părea că şi Bator s-ar gândi la lucrul ăsta şi că, dacă n-ar fi orb, ar privi-o întrebător.”*

(I. Agârbiceanu)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

A. Complementul circumstanțial consecutiv arată consecința unei acțiuni sau a unei însuşiri la care se referă.

B. Complementul circumstanțial consecutiv răspunde la întrebările: **cum?, care este urmarea faptului că?, care este rezultatul faptului că?, care este consecința faptului că?**

C. **Regentul** complementului circumstanțial consecutiv poate fi:

- un verb la moduri personale sau nepersonale.

Ex.: *L-**au bătut** până la sânge.*
***A mâcat** de speriat.*
***Desenând** de minune, a câştigat concursul.*
- un adjectiv: *Era **frumoasă** de nespus.*
- un adverb: *Învățase **destul** pentru a promova examenul.*

D. Complementul circumstanțial consecutiv poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ cu prepoziție:

Ex.: *Părea înghețată **de frig**.*
*A învățat **până la epuizare**.*
*Cântă **de minune** la pian.*

2. **verbe** la moduri nepersonale (infinitiv, gerunziu, supin) precedate de prepoziții:

Ex.: *Situația este prea periculoasă **pentru a părăsi** locul accidentului.*
*S-a lovit aşa de tare, **ajungând** aproape în comă.*
*A crescut mult, **de nerecunoscut**.*

3. **locuțiuni adverbiale**:

Ex.: *M-a impresionat **până la lacrimi**.*
*Plângea **de mai mare mila**.*
*Învață **de mai mare dragul**.*

E. Complementul circumstanțial consecutiv poate fi confundat cu CM pentru că desemnează modalitatea acțiunii sau a însuşirii. Pentru identificare e bine să se recurgă la substituire.

Ex.: *Desenează de minune.*
*Desenează [1]/ **încât** te minunezi.[2]/*

F. Complementul circumstanțial consecutiv stă de obicei după elementul regentei şi nu se desparte prin virgulă de acesta.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)
(consecutie – urmare, consecință)

1. Propoziția subordonată care arată urmarea sau consecința acțiunii exprimate de regentă se numeşte **propoziție circumstanțială consecutivă (CNS.)**

2. CNS. Răspunde la întrebarea: **care este urmarea (consecința, rezultatul) faptului că ?** pusă pe lângă un verb sau pe lângă întreaga propoziție regentă.
3. CNS este cerută de un **verb** la orice diateză, o **locuțiune verbală**, un **adjectiv**, un **adverb** sau o **interjecție** cu valoare predicativă.

Ex.: *Alerga aşa de tare,*[1]*/* ***încât*** *nu-l putea ajunge nimeni.*[2]*/*
I-a băgat prea mult în seamă,[1]*/* ***încât*** *acum nu-l mai respectă.*[2]*/*
Este atât de vioi,[1]*/* ***încât*** *nu mai stă locului.*[2]*/*
Răsuflă aşa de greu,[1]*/* ***încât*** *nu mai trăieşte mult.*[2]*/*
Şi țuşti! pe lângă câine,[1]*/* ***încât*** *nu –a mai muşcat.*[2]*/*

4. CNS. Se poate introduce prin **conjuncții** şi **locuțiuni conjuncționale**: *că, aşa că, încât, cât, decât, încât să, de* (cu valoarea lui *încât*).

Ca elemente corelative în propoziția regentă vom avea adverbele sau locuținile adverbiale: *aşa, atât de, aşa de, astfel, în aşa măsură, în aşa fel* etc.

Ex.: *M-a lovit atât de tare,*[1]*/* ***că*** *sângerez.*[2]*/*
A mers patru km,[1]*/* ***aşa că*** *a trecut o oră.*[2]*/*
Raul e aşa de leneş,[1]*/* ***încât*** *n-are pereche.*[2]*/*
Este aşa de frumos,[1]*/* ***cât*** *îți e mai mare dragul.*[2]*/*
Ne pitim atât de bine,[1]*/* ***încât să*** *nu fim văzuți.*[2]*/*
Fugea,[1]*/* ***de****-i frârâiau călcâiele.*[2]*/*

5. CNS. Se reduce, prin contragere, la complementul circumstanțial consecutiv (de consecință).
6. CNS stă întotdeauna după regentă şi se desparte, în general, prin virgulă de aceasta.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„Amintirea acestei întâmplări a fost atât de brutală* [1]*/* ***încât*** *se trezi din somn* [2]*/* ***şi*** *aprinse lumina."*[3]*/*

(Mircea Eliade)

1 = PP; 2 = CNS(1) – *şi* – 3 = CNS(1)

b) *„Intră în coridorul şcolii* [1]*/* ***şi*** *se apropie de fiu-său atât de repede,*[2]*/* ***încât*** *copiii din sală se speriară* [3]*/* ***şi*** *crezură* [4]*/* ***că*** *omul vrea* [5]*/* ***să bată*** *pe vreunul din ei."*[6]*/*

(M. Preda)

1 = PP – *şi* – 2 = PP; 3 = CNS(2) – *şi* – 4 = CNS(2); 5 = CD(4); 6 = CD(5)

c) *„Măria ta, ai doi meri în grădină unul lângă altul,*[1]*/ **că** nu ştii* [2]*/ **care** sunt ramurile unuia* [3]*/ **şi** **care** sunt ale altuia;*[4]*/ **şi*** [5a]***/ când*** *înfloresc* [6]*/ nu ştii* [5b]*/ **care** sunt florile unuia* [7]*/ **şi** **care** sunt ale altuia;*[8]*/ **şi** ăştia doi meri înfrunzesc,* [9]*/ înfloresc,*[10]*/ se scutură* [11]*/ **şi** mere nu fac."*[12]*/*

(P. Ispirescu)

1 = PP – *şi* – 9 = PP - , - 10 = PP - , - 11 = PP – *şi* – 12 = PP;
2 = CNS(1) *şi* – 5 = CNS(1); 3 = CD(2) – *şi* – 4 = CD(2); 6 = CT(5); 7 = CD(5) – *şi* – 8 = CD(5)

d) *„**Ceea ce** numesc eu dreptate, sinceritate, adevăr, frumos* [1]*/ e însă atât de departe* [2]*/ **de ceea ce** corespunde la ele acestor noțiuni,*[3]*/ **încât** niciodată nu vom izbuti* [4]*/ **să** ne înțelegem."*[5]*/*

(Camil Petrescu)

1 = SB(2); 2 = PP; 3 = CI(2); 4 = CNS(2); 5 = CD(4)

e) *„Lia încălecă* [1]*/ **şi** şarpele cel mare se aruncă în săltate,*[2]*/ **de**-o ridică deasupra mărăcinilor,*[3]*/ apoi se repezi înainte,*[4]*/ **încât** ochii ei se împăienjeniseră* [5]*/ **de** nu mai vedeau nici la dreapta, nici la stânga, ci numai zare nesfârşită înainte."*[6]*/*

(I. Slavici)

1 = PP – *şi* – 2 = PP - , - 4 = PP; 3 = CNS(2); 5 = CNS(4); 6 = CNS(5)

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Cine nu se teme de nimic nu iubeşte nimic sau nu iubeşte atât de mult încât să se teamă."*

(Octavian Paler)

b) *„Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era senin pe ceriu şi aşa de frumos şi de cald afară, că-ți venea să te scalzi pe uscat, ca găinile."*

(I. Creangă)

c) *„Atunci dracul ia buzduganul de coadă şi, când îl zvârle, se suie aşa de tare, de nu se mai vede, şi abia după trei zile şi trei nopți, căzând jos cu mare străşnicie, s-a cufundat în fundul pământului, de s-au zguduit temeliile lumii."*

(I. Creangă)

d) *„La steaua care-a răsărit*
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.”

(M. Eminescu)

e) *„Şi Niculae era atât de convins că aşa să se petreacă lucrurile, încât ieşi de după colţul tindei şi o luă încet sper grădină să se culce sub dud şi să trăiască singur bucuria acestor clipe hotărâtoare.”*

(M. Preda)

f) *„Acum, când se făcuse măricică, intra atâta materie într-o rochie, că nu izbutea să o scoată din borangic.”*

(M. Preda)

g) *„Şi-atâtea oale au fărâmat băutorii, de s-au crucit doi ani muierile care se duceau la târg la Roman.”*

(M. Sadoveanu)

h) *„Când a plecat, un ornic bătea în ceață rar,*
Bătea atât de rar, că timpul trecu pe lângă oră.”

(T. Arghezi)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

A. Complementul circumstanțial concesiv arată un obiect sau o împrejurare care ar fi putut împiedica acțiunea exprimată de un verb sau însuşirea exprimată de un adjectiv, dar nu le împiedică.

B. Complementul circumstanțial concesiv răspunde la întrebarea: **în ciuda cărui fapt?**

C. Regentul complementului concesiv poate fi:

- un verb la un mod personal sau nepersonal:

Ex.: ***Păşeşte*** *vioi, cu toată vârsta înaintată.*
Nereuşind*, cu tot efortul, a abandonat.*

- un adjectiv: *Clasa mea va fi* ***învingătoare****, în ciuda piedicilor unora.*
- o interjecție predicativă: ***Cu toată interdicția****, poftim unscu natural.*

D. Complementul circumstanțial concesiv poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ, genitiv, dativ (sau substitute ale acestora) precedate de locuțiunile prepoziționale: *cu tot, cu toți, cu toată, cu toate, în ciuda, în pofida, în contra, împotriva, contrar* etc.

Ex.: ***Cu toate greutățile*** *drumului, a ajuns la timp.*
În ciuda *atâtor* ***ani****, Violeta i se părea tânără.*
Contrar dispozițiilor*, se mai vând şi țigări fără timbru.*
În ciuda voastră*, tot voi reuşi.*

2. **adjective** precedate de adverbul ***chiar***:

Ex.: ***Chiar bolnav şi bătrân****, tot mai muncea.*

3. **verb** la gerunziu (precedat de adverbul ***chiar***) sau la infinitiv (precedat de prepoziția ***fără***):

Ex.: ***Chiar dormind*** *bine, mă simt obosit ziua.*
Fără a auzi *totul, a înțeles despre ce e vorba.*

E. Existența unui complement circumstanțial concesiv e semnalată şi de prezența adverbelor ***chiar, nici*** sau de corelativele ***tot, totuşi*** care apar (sau se pot intercala) pe lângă regent.

F. De obicei, complementul circumstanțial concesiv precedă regentul şi se desparte de acesta prin virgulă.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ (CV.)
(concesie = îngăduință)

1. Propoziția subordonată care arată o împrejurare ce ar putea împiedica acțiunea din regentă, dar nu o împiedică, se numeşte **propoziție circumstanțială concesivă (CV.)**
2. CV. răspunde la întrebările: **în ciuda cărui fapt?, în pofida cărui fapt?**, puse verbului din regentă (sau întregii propoziții regente).
3. CV. este cerută de un **verb** personal sau nepersonal, la orice diateză, de o locuțiune verbală, de un adjectiv sau de o interjecție cu valoare predicativă.

Ex.: *S-a dus la şcoală,[1]/* ***deşi*** *e bolnav.[2]/*
Fără să *fie învățat [1]/ el cunoaşte multe lucruri.[2]/*
A lupta,[1a]/ ***chiar dacă*** *eşti rănit,[2]/ e un act de eroism.[1b]/*
Şi-a adus aminte de mine,[1]/ ***cu toate că*** *trecuseră mulți ani.[2]/*
Hai şi tu în lift,[1]/ ***deşi*** *suntem cam mulți.[2]/*
A venit la noi îmbrăcată subțire,[1]/ ***măcar că*** *afară era frig.[2]/*

4. CV. se poate introduce prin:

a) **conjuncții**: *deşi, să, că, de* (cu valoarea lui *deşi*)

b) **locuțiuni conjuncționale**: *cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, chiar dacă, chiar să, chiar de, fără să* etc.

c) **pronume** sau **adjective pronominale nehotărâte**: *orice, oricare, oricât, oricâte, oricâți, oricâtă* etc.

d) **dverbe relative**: *oricât de, oricum, când* (cu valoarea lui *deşi*)

Elementele corelative în regentă care ne ajută să recunoaştem CV. sunt adverbele: ***tot, totuşi***.

Ex.: ***Deşi** nemulțumiți,[1]/ ei suferă în tăcere.[2]/*

***Să**-l omori în bătaie,[1]/ tot nu-şi va trăda prietenii.[2]/*

*Calul,[1a]/ **că**-i cal,[2]/ şi tot se poticneşte.[1b]/*

***Cu toate că** am învățat mult,[1]/ n-am răspuns bine.[2]/*

*Totuşi îl cunoscu,[1]/ **măcar că** se schimbase foarte mult.[2]/*

***Chiar dacă** plouă,[1]/ tot mă duc la şcoală.[2]/*

***Chiar să** înveți zi şi noapte,[1]/ tot ai şanse puține.[2]/*

***Chiar de** eşti puternic,[1]/ uneori poți fi învins.[2]/*

***Fără să** fi învățat mult,[1]/ a răspuns bine.[2]/*

***Orice** faci,[1]/ eu te iert.[2]/*

***Oricât** am căutat,[1]/ tot n-am găsit stiloul.[2]/*

***Oricum** ai proceda,[1]/ tot acolo ajungi.[2]/*

*Să-l ajut [1]/ **când** ştiu [2]/ că mi-e duşman?[3]/*

*Şi tot n-aş fi spus,[1]/ **de** m-ar fi omorât în bătaie.[2]/*

5. CV. se reduce, prin contragere, la un complement circumstanțial de concesie. Ideea din propoziția concesivă poate fi redată şi prin construcții participiale, adjectivale sau substantivale introduse prin conjuncții, locuțiuni conjuncționale sau adverbiale.

Ex.: ***Deşi** este atent,[1]/ nu observă greşeala.[2]/*

Contrasă: *Chiar atent nu observă greşeala.*

Cu toată atenția lui, nu observă greşeala.

6. CV. pot sta atât înainte, cât şi după regentă. Ele se despart prin virgulă de regentă, indiferent de locul pe care-l ocupă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„**Deşi** era bătrân şi alb,[1]/ tovarăşul meu umbla sprinten încă,[2]/ **fără să** se slujească de baltagul vechi cu coada lungă, lustruită.”[3]/*

(M. Sadoveanu)

1 = CV(2); 2 = PP; 3 = CM(2)

b) *„**Orice** gând ai, împărate,[1]/ **şi oricum** vei fi sosit,[2]/*
***Cât** suntem încă pe pace,[3]/ eu îţi zic:[4]/ Bine-ai venit!”[5]/*

(M. Eminescu)

1 = CV(4) – *şi* – 2 = CV(4); 3 = CT(4); 4 = PP; 5 = CD(4)

c) *„Şi [1a]/ **chiar** Mara să fii,[2]/ te moi [1b]/ **când** simţi [3]/ **că** e bine [4]/ **să** fii om în lumea aceasta,[5]/ **să** alergi de dimineaţă până seara [6]/ **şi să** ştii [7]/ **că** n-o faci degeaba.”[8]/*

(I. Slavici)

1 = PP; 2 = CV(1); 3 = CT(1); 4 = CD(3);
5 = SB(4) - , - 6 = SB(4) – *şi* – 7 = SB(4); 8 = CD(7)

d) *„Soarele,[1a]/ **deşi** a trecut spre apusul cardinal [2]/ **şi deşi** a ajuns pieziş spre ferestrele dormitorului,[3]/ **cum** suntem încă în vară [4]/ e încă sus [1b]/ **şi** pătrunde prin storurile de pânză gălbuie.[5]/*

(Camil Petrescu)

1 = PP – *şi* – 5 = PP; 2 = CV(1) – *şi* – 3 = CV(1); 4 = CZ(1)

e) *„Numai scriitor ştiu [1]/ **că [2a]/ oricât** aş vrea,[3]/ **orice** aş face [4]/ **şi oricât** m-aş stoarce,[5]/ n-aş putea deveni niciodată,[2b]/ **şi** de aceea stau cu sfială alături de cei doi prieteni,[6]/ **căci** zâmbetele lor mă umilesc puţin, nu mult,[7]/ **aşa cât** s-ar apleca o trestie sub apăsarea vântului.”[8]/*

(Camil Petrescu)

1 = PP – *şi* – 6 = PP; 2 = CD(1); 3 = CV(2) - , - 4 = CV(2) – *şi* – 5 = CV(2);
7 = CZ(6); 8 = CM(7)

2. Fraze propuse pentru rezolvare:

a) *„Cu toate mizeriile şi nedreptăţile ei, lumea e singurul loc unde putem spera să ni se facă dreptate.”*

(Octavian Paler)

b) *„Deşi stăruia între dânşii răceala, amândoi se prefăceau că nu ştiu nimic, iar Herdelea trăgea nădejdea acum să-l înduioşeze şi să netezeascădrumul spre o împăcare adevărată...”*

(Liviu Rebreanu)

c) *„Persida, chiar dacă n-ar fi fost cum era, în starea în care se afla, tot n-ar fi putut să treacă prin târg fără ca oamenii să se uite după ea.”*

(I. Slavici)

d) *„Cu toate că Niculae dăduse toată ziua cu furca la spatele maşinii şi se simţea zobit de oboseală, când se făcu linişte deplină peste sat, el deschise din nou ochii lângă spinarea tatălui său şi, ca şi data trecută, când se hotărâse plecarea lui Achim la Bucureşti, bucuria îi luă cu mâna oboseala şi rămase treaz...”*

(M. Preda)

e) *„Călugărul Maxim fusese trimis de craiul Ungariei ca să împăciuiască pe Radu-Vodă cu Bogdan, domnul Moldovei, şi de atunci, deşi era sârb de neam, rămăsese ca mitropolit în ţară.”*

(Al. Odobescu)

f) *„- Bine te-am găsit, împărate, deşi mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.”*

(P. Ispirescu)

g) *„Deşi e mai puternic – zise fata – decât fraţii lui pe care i-ai omorât, dar mai ales că e şi cam bolnav din lovitura ce i-ai dat cu săgeata când a vrut să fure merele, nadajduiesc că-i vei veni de hac.”*

(P. Ispirescu)

h) *„Au fost greu de rezumat povestirile în legătură cu Calomfir, pentru că săriţi necontenit de la Arghira şi Zamfira, fata care i-a redat vederea pe la începutul secolului optsprezece, la sculptoriţa care voia să i se spună Zamfira, deşi pe ea o chema Marina, şi care, dacă ar trăi, ar avea astăzi, când aproape şaizeci de ani, când zece – cinsprezece ani mai puţin, când mult mai mult.”*

(Mircea Eliade)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL INSTRUMENTAL ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ INSTRUMENTALĂ

A. Complementul circumstanțial instrumental arată instrumentul cu care se realizează acțiunea sau obiectul cu care se realizează o însuşire.

B. Răspunde la întrebările: **cu cine?, cu ce?** (cele mai frecvente), **la cine?, la ce?, din cine?, din ce?, după cine?, prin cine?**

C. Regentul complementului circumstanțial instrumental poate fi:

- un verb de genul: *a lovi, a ara, a bate, a coase, a colora, a desena, a mişca, a scrie, a vărui, a vopsi* etc., sau chiar verbele de mişcare: *a merge, a sosi, a pleca.*

Ex.: *L-**a lovit** cu coasa.*
__Ară__ cu plugul.
*L-**a muşcat** cu dinții.*
***A sosit** cu trenul.*

- un adjectiv: *Uşa **închisă** cu cheia s-a deschis cu şperaclu.*
- o interjecție predicativă: ***Hai** cu bicicleta la plimbare.*

D. Complementul circumstanțial instrumental poate fi exprimat prin:

1. **substantive** înb acuzativ, genitiv, dativ cu prepoziție sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *Mâncăm **cu lingura**.*
*L-am recunoscut **după port**.*
***Prin intermediul Ministerului Sănătății** a plecat la tratament.*
*Îi trimit cartea **prin voi**.*
*S-a îndreptat **datorită ție**.*
*Am trimis pachetul **prin cei doi**.*

2. **verbe** la infinitiv şi gerunziu:

Ex.: *A învățat scrisul **prin a desena** linioare.*
*Apa curge **deschizând** robinetul.*

E. Topica şi punctuația

Complementul circumstanțial instrumental stă, de obicei, după regent şi nu se desparte prin virgulă de acesta.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ (C.INS.)

1. Propoziția circumstanțială instrumentală îndeplineşte funcția de complement circumstanțial instrumental şi arată prin ce mijloace se realizează o acțiune sau se manifestă o însuşire.

2. C.INS. răspunde la întrebările: **cu cine?, cu ce?, prin cine?, la cine?, din cine?, din ce?** etc.
3. C.INS. este cerută de verbe la moduri personale şi nepersonale, adjective şi de interjecţii cu valoare predicativă.

Ex.: *Loveşte* [1]/ ***cu ce*** *apucă.*[2]/

Prezentându-se [1a]/ ***fără să****-şi scoată mâinile din buzunar* [2]/ *s-a dovedit needucat.*[1b]/

Cunoştinţele adunate [1a]/ ***cu ce*** *a auzit de la alţii* [2]/ *nu sunt temeinice.*[1b]/

Şi el pleosc![1]/ ***cu ce*** *a apucat mai repede.*[2]/

4. C.INS. se poate introduce prin:

a) **pronume** sau **adjective pronominale** relative sau nehotărâte, precedate de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale specifice: *cu, din, prin, datorită, pe baza,de pe urmă* etc.

Ex.: *Desenez* [1]/ ***cu ce*** *creion găsesc.*[2]/

Expediez pachetul [1]/ ***prin oricine*** *găsesc.*[2]/

Cu ce *bani a câştigat* [1]/ *poate pleca în excursie.*[2]/

b) locuţiunea conjuncţională ***fără (ca) să***:

Ex.: *A cosit* [1]/ ***fără ca să****-şi bată coasa.*[2]/

5. C.INS. se contrage printr-un complement circumstanţial instrumental.

Ex.: *Taie figuri* [1]/ ***din ce*** *are.*[2]/

Contrasă: *Taie figuri din hârtie.*

6. C.INS. stă, de obicei, după regentă şi nu se desparte prin virgulă de aceasta, exceptând cazul când are corelativ.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„****Cu ce*** *are băiatul,*[1]/ ***cu ce*** *primeşte fata,*[2]/ *pot* [3]/ ***să*** *trăiască împărăteşte."*[4]/

1 = C.INS.(3) - , - 2 = C.INS.(3); 3 = PP; 4 = CD(3)

b) *„****Când*** *venea vulpea,*[1]/ *săream la ea* [2]/ ***cu ce*** *apucam."*[3]/

1 = CT(2); 2 = PP; 3) C.INS.(2)

c) *„<u>Trăia</u>* [1]/ ***cu ce*** *<u>putea</u>* [2]/ ***şi din ceea ce*** *<u>rămânea</u> de la alții."*[3]/

1 = PP; 2 = C.INS(1) – *şi* – 3 = C.INS.(1)

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Harap-Alb... nu se lasă până ce nu găseşte un buştihan putregăios, îl scobeşte cu ce poate, şi-i face urdiniş."*

(I. Creangă)

b) *„Cu câtă carte ştiu, cu câtă nu ştiu, pot să ajung mare."*

c) *Cu ce am cumpărat eu, cu ce mi-a dat fiică-mea, avem suficientă făină.*

d) *„Apoi la urma urmelor năpădiră asupra lui şi-i mai trântiră în cap cu bolovani şi cu ce au apucat, până-l omorâră de tot."*

(I. Creangă)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ

A. Complementul circumstanțial sociativ arată ființa sau lucrul care însoțeşte subiectul sau complementul în vederea realizării unei acțiuni.

B. Complementul circumstanțial sociativ răspunde la întrebările: **cu cine?, fără cine?, împreună cu cine?, laolaltă cu cine?** Etc.

C. Regetul complemntului circumstanțial sociativ poate fi:

- un verb la un mod personal sau nepersonal:

Ex.: ***Am călătorit*** *cu vecinii noştri.*

Vecina, ***venind*** *la noi cu copiii ei, stă mai puțin.*

- un adjectiv de origine verbală: *Apartamentul este* ***vândut*** *cu garajul.*
- o interjecție predicativă: ***Hai*** *cu noi.*

D. Complementul circumstanțial sociativ poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *cu, fără, împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu tot cu:*

Ex.: *Tata a săpat grădina **fără fratele** meu.*

2. **pronume** în acuzativ cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: *Am învățat **împreună cu el** la gramatică.*

3. **numerale** cu valoare substantivală în acuzativ cu prepoziții:

Ex.: *Am fost la concert **cu cei doi** din clasa mea.*

E. Topica şi punctuația

Complementul circumstanțial sociativ stă, de obicei, după regent şi nu se desparte prin virgulă de acesta.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ (C.SOC.)

1. Propoziția circumstanțială sociativă arată cine însoțeşte subiectul sau complementul direct al regentei în săvârşirea unei acțiuni sau la suportarea efectelor acesteia.
2. C.SOC. răspunde la întrebările: **cu cine?, fără cine?, împreună cu cine?, la un loc cu cine** etc.
3. C.SOC. este cerută de verbe la moduri personale sau nepersonale, de adjective şi de interjecții cu valoare predicativă:

Ex.: *S-a căsătorit [1]/ **cu cine** şi-a dorit.[2]/*
*Plecând [1a]/ **cu ce** avea pe ea [2]/ a juns bogată.[1b]/*
*Casa este disponibilă [1]/ **împreună cu ce** i-am adăugat.[2]/*
*Hai [1]/ **cu cine** vine primul.[2]/*

4. C.SOC. se poate introduce prin:

- pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex. : *A sosit [1]/ **cu cine** a plecat.[2]/*
*S-a întors [1]/ **fără ceea ce** promisese.[2]/*

- adverbele ***cât, oricât*** precedate de prepoziția ***cu***:

Ex.: *A plecat la examen [1]/ **cu cât** ştia de la lecții.[2]/*
*Hatmanul se duse în luptă [1/] **cu câte** oşti avea.[2]/*

5. C.SOC. se contrage printr-un complement circumstanțial sociativ:

Ex.: *A venit* [1]/ ***cu cine*** *mă aşteptam.*[2]/
Contrasă: *A venit cu Ana.*

6. C.SOC. stă, de obicei, după regentă, şi nu se desparte de acesata prin virgulă. Excepţie fac corelativele.

EXERCIŢII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *Aţi fost văzut* [1]/ ***cu cine*** *nu trebuie.*[2]/
1 = PP; 2 = C.SOC.(1)

b) *Fugeau toţi în toate părţile* [1]/ ***cu ce*** *apucau* [2]/ ***şi cu ce*** *aveau.*[3]/
1 = PP; 2 = C.SOC.(1) – *şi* – 3 = C.SOC. (1)

d) *Trăia acum* [1]/ ***fără cine*** *i-era drag* [2]/ ***şi*** *l-a ajutat.*[3]/
1 = PP; 2 = C.SOC.(1) – *şi* – 3 = C.SOC. (1)

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„De nu va avrea el să mă aştepte în cincizeci de zile să merg cu el cu câţi perşi mi-au rămas."*

(Alexandria)

b) *Aş pleca cu cine vrea să mă însoţească.*

c) *S-a asociat cu cine l-a ajutat şi îi era prieten.*

d) *S-a căsătorit cu cine nu trebuia.*

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE RELAŢIE ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE RELAŢIE

A. Complementul circumstanţial de relaţie arată obiectul la care se referă (se limitează) o acţiune, ori existenţa unei însuşiri, sau obiectul din al cărui punct de vedere este emisă comunicarea.

B. În componenţa întrebărilor complementului circumstanţial de relaţie intră: **în ce privinţă?, din ce punct de vedere?**, precum şi unele substantive abstracte sau adverbe ca: ***aproape de, cu privire la, din partea, din punct(ul) de vedere, în legătură cu,***

în materie de, în privința, în problema, referitor la, sub aspect(ul), sub raport(ul).

C. Regentul complementului circumstanțial de relație poate fi:

- un verb care indică obiectul la care se referă acțiunea:

Ex.: *Asupra acestei situații* ***vom reveni****.*

- un adjectiv: *Este* ***mic*** *de stat.*
- un adverb: *Scrie* ***corect*** *gramatical.*

D. Complementul circumstanțial de relație poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: ***Referitor la zvonuri****, mă voi exprima mai târziu.*

2. **adjective** cu prepoziția ***de***:

Ex.: ***De rea****, e rea la suflet.*

3. **numerale** cu valoare substantivală în acuzativ sau genitiv cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: ***Cu privire la cei cinci****, lucrurile sunt clare.*
Vom mai discuta ***asupra celor patru****.*

4. **pronume** în acuzativ sau genitiv cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: ***Cu voi****, situația e limpede.*
În cazul alor voştri*, opiniile sunt împărțite.*

5. **verbe** la infinitiv sau supin cu prepoziții:

Ex.: *Rareş era interesat* ***în a se pregăti*** *cât mai bine.*
De mâncat*, a mâncat tot timpul.*

6. **adverbe** cu prepoziție:

Ex.: ***De bine****, e bine.*

E. Complementul de relație nu are o topică fixă. El se desparte prin virgulă de lementul regent atunci când îl precede.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE (C.REL.)

1. Propoziția circumstanțială de relație îndeplineşte funcția unui complement circumstanțial de relație şi arată la ce se limitează acțiunea sau existența unei însuşiri, sau din ce punct de vedre este emisă comunicarea.
2. C.REL. răspunde la aceleaşi întrebări ca şi complementul circumstanțial de relație.
3. C.REL. este cerută de verbe la moduri personale sau nepersonale, de adjective sau adverbe:

Ex.: *Tata era îngrijorat* [1]/ ***să*** *nu mă îmbolnăvesc.*[2]/
În ceea ce *mă priveşte,*[1]/ *nu mă poți ajuta.*[2]/
Era mic de statură [1]/ ***referitor la ce*** *intenționau părinții.*[2]/
Pentru cine *învață regula,*[1]/ *examenul nu este greu.*[2]/

4. C.REL. se poate introduce prin:

a) pronume relative sau nehotărâte, precedate de prepoziții:

Ex.: ***Pentru care*** *este hotărât,*[1]/ *nimic nu-i stă în cale.*[2]/

b) conjuncțiile: *că, dacă, să, de, ca să*

Ex.: ***Că*** *a păcătuit,*[1]/ *a păcătuit.*[2]/
Dacă *pleci,*[1]/ *pleacă.*[2]/
Să probăm costumul [1]/ ***de****-i bun.*[2]/

c) adverbul ***cât***, precedat de prepoziții:

Ex: *Se mândreşte* [1]/ ***cu cât*** *a adunat.*[2]/

5. C.REL. se contrage printr-un complement circumstanțial de relație:

Ex.: *S-a remarcat* [1]/ ***în ceea ce*** *ține de sport.*[2]/
Contrasă: *S-a remarcat în legătură cu sportul.*

6. C.REL. are o topică liberă. De obicei se desparte prin virgulă de regentă când o precede.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *Să cercăm vinul,*[1]/ ***dacă*** *e bun.*[2]/

1 = PP; 2 = C.REL.(1)

b) *„**În ce** mă priveşte,*[1]/ ***cât*** *am trecut pragul,*[2]/ *am şi uitat.”*[3]/

(M. Preda)

1 = C.REL.(3); 2 = CT(3); 3 = PP

c) ***Cât*** *o priveşte pe Sanda,*[1]/ *o să am grijă de tot* [2]/ ***ce****-i trebuie.*[3]/

1 = C.REL.(2); 2 = PP; 3 = AT(2)

2. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Pentru cine priveşte patria poporului român, oricât ar fi de grăbit, ideea care se impune este aceea a asemănării cu o cetate.”*

(N. Bălcescu)

b) *Acum să stăm aici, în ceea ce te priveşte pe dumneata.*

c) *Incapabil să stea liniştit o clipă, bunicul meu se deda la fel de fel de îndeletniciri.*

d) *S-au adunat cu toții la cabană spre a se sfătui ce-i de făcut.*

e) *„Ca să fiu drept şi să te pun îndată la adăpost despre orice nejunsuri ar putea să-ți vină după urma cuvintelor mele, recunosc, iubite cititorule...”*

(Al. Odobescu)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ

A. Complementul circumstanțial opozițional arată obiectul sau acțiunea care se opune, structural şi sistematic, termenului exprimat prin subiectul, prin complemntul sau prin predicatul propoziției.

B. Răspunde la întrebările: **în loc de, în locul, departe de**, urmate de pronumele interogativ.

C. Regentul complementului circumstanțial opozițional poate fi:

- un verb la moduri personale sau nepersonale:

Ex.: *În loc de stilou, **a adus** creioane.*
__Lenevind__ în loc de a munci, a fost dat afară.

- un adjectiv: *În loc de pantofi maro, mi-a luat **negri**.*
- o interjecție predicativă: ***Haideți** voi, în locul lor.*

D. Complementul circumstanțial opozițional poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale), genitiv sau dativ:

Ex.: *Merge mai repede la discotecă, **decât la bibliotecă**.*
*Preferă somnul **plimbării** pe mal.*
***În locul vecinului**, a venit vecina.*

2. **adjective** cu locuțiunea prepozițională ***în loc de***:

Ex.: ***În loc de roşie**, rochița ei de bal e bal.*

3. **numerale** cu valoare substantivală în acuzativ sau genitiv (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: ***În loc de nouă****, am rămas patru în grupă.*

S-a dus el ***în locul amândurora****.*

4. **pronume** în acuzativ sau genitiv (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: ***În loc de voi****, au venit colegii mei.*

În locul ei *ați venit voi la mine.*

5. **adverbe**: *Am ajuns aici,* ***în loc de acolo****.*

6. **verbe** la infinitiv (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: ***În loc de a fugi****, el a stat pe loc.*

A câştigat în grupe, ***pentru a pierde*** *finala* .

E. Complementul circumstanțial opozițional poate sta înainte sau după regent. Când regentul se desparte de acesta prin virgulă.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ (C.OP.)

1. Propoziția circumstanțială opozițională este propoziția care se corelează prin opoziție cu un termen din regentă (subiect, nume predicativ, atribut, complement) sau cu întreaga regentă.
2. C.OP. răspunde la aceleaşi întrebări ca şi complementul circumstanțial opozițional.
3. C.OP. este cerută de verbe lamoduri personale sau nepersonale, de adjective sau de interjecții cu valoare predicativă:

Ex.: *Te joci,[1]/* ***în loc să*** *citeşti.[2]/*

Uitându-te la televizor,[1]/ ***în loc să*** *înveți pierzi din timpul de studiu.[2]/*

În timp ce *tu ai rămas indiferentă,[1]/ ea a devenit mai harnică.[2]/*

Hai acasă,[1]/ ***decât să*** *aştepți aici în ploaie.[2]/*

4. C.OP. se poate introduce prin conjuncții, locuțiuni conjuncționale, pronume sau adjective pronominale relative, adverbe relative:

Ex.: ***Dacă*** *ieri păreai lămurit,[1]/ astăzi, dimpotrivă, pari împrăştiat.[2]/*

În loc să *scrie temele,[1]/ a scris o scrisoare.[2]/*

În timp ce *eu te vorbeam de bine,[1]/ tu mă ponegreai.[2]/*

Am scris altceva [1]/ ***decât ce*** *am gândit.*[2]/
Participă mereu la concursuri,[1]/ ***fără să*** *obțină premii.*[2]/
De unde *altădată îmi zâmbeai,*[1]/ *acum mă priveşti rece.*[2]/

5. C.OP. se contrage printr-un complement circumstanțial opozițional:

Ex.: ***În loc să*** *muncească,*[1]/ *leneveşte.*[2]/
Contrasă: *În loc de a munci, leneveşte.*

6. C.OP. pot sta atât înainte, cât şi după regentă. De obicei ele se despart prin virgulă de regentă.

Exerciții aplicative

7. Fraze rezolvate:

a) *Câinele,*[1a]/ ***în loc să*** *fugă după noi,*[2]/ *sări la mine.*[1b]/

1 = PP; 2 = C.OP.(1)

b) *„Nu prea înțelegea,*[1]/ *era adevărat* [2]/ ***de ce*** *Paraschiv,*[3a]/ ***în loc să*** *se bucure* [4]/ ***că*** *grâul ieşise* [5]/ ***cum*** *nu-şi aduceau ei aminte* [6]/ ***să*** *se fi făcut vreodată,*[7]/ *arăta mereu posomorât* [3b]/ ***şi*** *secera* [8]/ ***ca şi cum*** *ar fi tras la jug.”*[9]/

(M. Preda)

1 = SB(2); 2 = PP; 3 = CD(1); 4 = C.OP.(3); 5 = CI(4);
6 = PS(5); 7 = CI(6); 8 = CD(1); 9 = CM(8)

c) *„Se vede* [1]/ ***că*** *nici tu nu eşti de Împărat, nici împărăția de tine* [2]/ ***şi,***[3a]/ ***decât să*** *încurci numai aşa lumea,*[4]/ *mai bine să şezi deoparte.”*[3b]/

(I. Creangă)

1 = PP – *şi* – 3 = PP; 2 = SB(1); 4 = C.OP.(3)

8. Fraze propuse spre rezolvare:

a) *„Moțoc îi sărută mâna, asemenea câinelui care, în loc să muşte, linge mâna care-l bate.”*

(C. Negruzzi)

b) *„Trebuia să-l suporte, să-l ia aşa cum este... în loc să-l dea pe uşă afară, spunându-i ce crede despre el.”*

(Eugen Barbu)

c) *În loc să-şi facă lecțiile şi să citească lecturile obligatorii, s-a obişnuit să facă numai sport.*

d) *Decât să mă duc la țară şi să fac gospodărie, mai bine învăț şi mă pregătesc pentru facultate.*

e) *„În loc să-mi dai făgăduita parte*
Ți-ai strâns la piept enorma ta avere.”

(George Coşbuc)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

A. Complementul circumstanțial cumulativ arată lucrul, ființa sau situația căreia i se adaugă cele exprimate prin subiectul, complementul sau predicatul propoziției.

B. Răspunde la întrebările: **pe lângă cine?, afară de care ?, în afara cui?**

C. Regenetul complementului circumstanțial cumulativ poate fi:

- un verb la mod personal sau nepersonal:

Ex.: *Pe lângă Violeta, **a sosit** şi Ramona.*

***Ataşând** ş alte vagoane, pe lângă cele existente, trenul s-a pus în mişcare.*

- o interjecție predicativă: ***Na** şi palton, pe lângă costum!*

D. Complementul circumstanțial cumulativ poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ sau genitiv (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: *Va citi şi profesorul, **nu numai elevul**.*

***În afara motocicletei**, poate merge şi cu bicicleta.*

2. **adjective** (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: ***Pe lângă maro**, a cumpărat şi pantofi gri.*

3. **pronume** în acuzativ sau genitiv (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: ***Pe lângă mine**, te-a chemat şi pe tine.*

***Nu doar ai tăi**, ci şi ai mei studiază dreptul.*

***În afara dumneavoastră**, am invitat şi pe alții.*

4. **numerale** în acuzativ sau genitiv (cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Ex.: ***Nu doar douăzeci**, ci încă patruzeci de copii au plecat la mare.*

***În afara celor zece**, au mai murit şapte.*

5. **verbe** la infinitiv precedate de locuțiuni prepoziționale:

Ex.: ***În afară de a ninge**, mai şi viscoleşte.*

6. **adverbe** şi locuțiuni adverbiale:

Ex.: ***În afară de aici**, vom mai sta şi dincolo.*
***În plus** a mai cumpărat şi maşină.*
***Pe deasupra**, mai vorbea şi prostii.*

E. Complementul circumstanțial cumulativ stă, de obicei, în fața regentului şi se desparte de acesta prin virgulă.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ (CUM.)

1. Propoziția circumstanțială cumulativă arată un raport de adăugare, alăturare, cumulare la ideea exprimată de regentă.
2. Răspunde la aceleaşi întrebări ca şi complementul circumstanțial cumulativ.
3. CUM. Este cerută de verbe la moduri personale sau nepersonale, de adjective sau de interjecții cu valoare predicativă:

Ex.: ***Pe lângă că** e prost,[1]/ se mai şi laudă.[2]/*
*Adăugâng şi altele [1a]/ **pe lângă ce** i-a spus,[2]/ la- supărat.[1b]/*
***În afară că** este harnică,[1]/ mai este şi inteligentă.[2]/*
*Poftim şi cărțile,[1]/ **pe lângă ce** ți-am dat.[2]/*

4. CUM. Se introduce prin locuțiuni conjuncționale, pronume sau adjective pronominale relative sau adverbe relative precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

Ex.: ***După ce că** e mincinos,[1]/ mai şi fură.[2]/*
***Pe lângă că** mi-a luat banii,[1]/ mă mai şi amenință cu bătaia.[2]/*
***În afară că** era micuță,[1]/ mai era şi obrăznicuță.[2]/*
***În afară de unde** a fost chemat,[1]/ a trecut şi pe la alții.[2]/*

5. CUM. Se contrage printr-un complement circumstanțial cumulativ:

Ex.: ***Pe lângă că** este frumoasă,[1]/ mai e şi deşteaptă.[2]/*
Contrasă: *Pe lângă frumusețe, mai e şi deşteaptă.*

6. CUM. Stau, de obicei, înaintea regentei şi se despart de aceasta prin virgulă. Cele introduse prin ***plus că, necum să, decât*** pot sta şi după regentă. Doar cele introduse prin ***decât*** nu se despart prin virgulă de regentă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:
   a) ***Pe lângă că*** *l-a ajutat băneşte,*[1]*/ i-a dat şi sfaturi în vederea căsătoriei.*[2]*/*

1 = CUM(2); 2 = PP

   b) ***Pe lângă că*** *e urâtă* [1]*/* ***şi că*** *e mică,*[2]*/ o mai cheamă şi Saveta.*[3]*/*

1 = CUM(3) – *şi* – 2 = CUM(3); 3 = PP

   c) *Exercițiile fizice sunt reconfortante* [1]*/* ***plus că*** *sunt şi folositoare* [2]*/* ***pentru cine*** *vrea* [3]*/* ***să*** *asculte.*[4]*/*

1 = PP; 2 = CUM(1); 3 = CI(2); 4 = CD(3)

2. Fraze propuse spre rezolvare:
   a) *Pe lângă că e cuminte şi ascultă de părinți, mai e şi frumos.*
   b) *Las'că nici la celelalte nu prea pot învăța, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi.*
   c) *„Toată vremea la masă s-a vorbit rău de profesori, care după ce că nu sunt buni de nimic, apoi sunt şi mojici, mai ales cu copiii de familii bune.”* (I.L. Caragiale)
   d) *„După ce că trăiesc după spinarea noastră, împrumutându-ne pe cei care avem nevoie şi luându-ne nişte camete ruşinoase, apoi aceşti străini nici n-au măcar cuviința s-aştepte să strângem pâinile, să batem ştiubeile.”*

(M. Sadoveanu)

   e) *„Lasă că era tânără numai de vreo şaisprezece ani şi că avea încă acea frăgezime copilărească atât de neprețuită în podoaba unei femei, dar apoi toate mişcările ei, căutătura sa, glasul său aveau un ce mai deosebit, un aer de sălbăticime încântătoare.”*

(V. Alecsandri)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE ŞI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE

A. Complementul circumstanțial de excepție arată obiectul sau faptul care constituie o excepție față de subiect, de complement, de atribut sau de numele predicativ.

El se prezintă sub două aspecte: unul *pozitiv* şi altul *negativ*. Complementul de excepție pozitiv stă pe lângă un verb pozitiv şi constituie o excepție față de o parte de propoziție de asemenea pozitivă:

Ex.: *Toți erau înduioşați,* ***afară de Vasile****.*

Complementul de excepție negativ determină un verb negativ şi exprimă obiectul care constituie o excepție față de altă parte de propoziție negativă:

Ex.: ***Afară de examenele*** *din iarnă, el nu s-a prezentat la altele.*

B. Răspunde la întrebările: **în afara cui?, cu excepția cui? (în) afară de cine?**

C. Regentul complementului circumstanțial de excepție este un verb:

Ex.: ***În afară de tine****, toți din clasă au plecat în excursie.*

D. Complementul circumstanțial de excepție poate fi exprimat prin:

1. **substantive** în acuzativ sau genitiv cu locuțiuni prepoziționale sau cu adverbul ***decât***:

Ex.: ***În afară de părinții*** *tăi, toți au fost prezenți.*
Nu a mai plecat nimeni decât studenta aceea.

2. **adjective** precedate de locuțiunea prepozițională ***în afară de***:

Ex.: ***În afară de maro****, îmi plac toate culorile.*

3. **pronume** în acuzativ sau genitiv:

Ex.: ***În afară de mine****, toți au plecat la teatru.*
Cu excepția unuia*, toți au citit romanul.*
În afară de dumneavoastră*, toți sunt iubiți de elevi.*

4. **numerale** cu valoare substantivală în acuzativ sau genitiv:

Ex.: *N-a reuşit* ***decât al doilea*** *din cei înscrişi.*
Cu excepția celor trei*, toți studenții şi-au luat licența.*
În afară de doi*, n-a supraviețuit nimeni.*

5. **verbe** la infinitiv:

Ex.: ***În afară de a citi****, nu-l preocupă altceva.*

6. **adverbe**:

Ex.: ***În afară de azi****, merg oricând cu tine.*

E. Complementul circumstanțial de excepție stă, de regulă, în fața regentului şi se desparte de acesta prin virgulă.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE (C.EX.)

1. Propoziția circumstanțială de excepție corespunde complementului circumstanțial de excepție, arătând faptul care se exceptează în raport cu o parte de propoziție din regentă.
2. C.EX. răspunde la aceleaşi întrebări ca şi complementul circumstanțial de excepție.
3. C.EX. este cerută de verbe la moduri personale sau nepersonale:

Ex.: ***În afară că*** *şi-a scris tema,[1]/ altceva n-a mai făcut azi.[2]/*
Nemaidorind altceva [1a]/ ***decât să****-l denunț,[2]/ m-am prezentat la Poliție.[1b]/*

4. C.EX. se poate introduce prin conjuncții (***că, să, dacă*** + ***decât***), locuțiuni conjuncționale (***în afară că, cu excepția că***) pronume sau adjective pronominale relative precedate de locuțiuni prepoziționale (***în afara cui, în afară de care***) şi adverbe relative precedate de locuțiuni prepoziționale (***în afară de unde, în afară de când***):

Ex.: *Nimic nu l-a interesat [1]/* ***decât dacă*** *poate cânta la vioară.[2]/*
Nu v-am cerut altceva [1]/ ***decât să*** *faceți linişte.[2]/*
În afară că*-şi ține orele,[1]/ altceva nu mai face.[2]/*
În afară de care *lecție ne-a predat,[1]/ alta nu mai ştie.[2]/*
În afară de când *am fost împreună,[1]/ altădată n-am mai trecut pe acolo.[2]/*

5. C.EX. se contrage printr-un complement circumstanțial de excepție:

Ex.: ***În afară că*** *face sport,[1]/ altceva nu-l mai interesează.[2]/*
Contrasă: *În afară de sport, altceva nu-l mai interesează.*

6. C.EX. stau, de obicei, înaintea regentei şi se despart de aceasta prin virgulă. Cele introduse prin ***decât*** + conjuncție stau după regentă şi nu se despart prin virgulă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) ***În afară că*** *<u>a rupt</u> pantofii,[1]/ <u>nu a făcut</u> nimic altceva.[2]/*
1 = C.EX.(2); 2 = PP

b) *„Nu ştiam* [1]*/* ***să****-i spun altceva* [2]*/* ***decât că*** *l-am văzut pe Huțu lui Budulea plimbându-se cu bățul în mână.”*[3]*/*

(I. Slavici)

1 = PP; 2 = CD(1); 3 = C.EX(2)

c) *„Nimeni nu suflase niciodată nici un cuvânt despre acest lucru,*[1]*/* ***dar*** *seara* [2a]*/* ***când*** *Birică se întorcea de la lucru* [3]*/* ***şi*** *le găsea pe cele două surori în dosul porții,*[4]*/ înțelegea* [2b]*/* ***că*** *ele au stat acolo tot timpul* [5]*/* ***şi că*** *nimic altceva n-au făcut* [6]*/* ***decât să*** *stea* [7]*/* ***şi să*** *se tot uite* [8]*/* ***cum*** *se scurg spre horă fete de seama lor.”*[9]*/*

(M. Preda)

1 = PP – *dar* – 2 = PP; 3 = CT(2) – *şi* – 4 = CT(2); 5 = CD(2) – *şi* – 6 = CD(2)

7 = C.EX.(6) – *şi* – 8 = C.EX.(6); 9 = CI(8)

2. Fraze propuse spre rezolvare:
   a) *N-am mai discutat cu altcineva decât cu cine ştiam că trebuie să discut.*
   b) *„N-are obicei să se scoale aşa târziu, afară numai dacă nu se simte bine.”*

(I.L. Caragiale)

c) *„Boierul e un om care toată ziua nu lucră altceva decât mănâncă, bea, ceteşte într-o carte, se culcă şi doarme, iar când se scoală le începe pe toate de la capăt.”*

(M. Sadoveanu)

d) *„Altă treabă n-a avut decât să se ducă să-i spună.”*

(M. Preda)

e) *Cu excepția faptului că ma- mințit, altceva rău nu cred că mai pot să spun despre cel pe care-l aperi.*

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR
PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

A. Partea secundară de propoziție cu dublă subordonare care însoțeşte un verb sau o interjecție predicativă, exprimând o caracteristică sau o acțiune – simultană sau posterioară -, în raport cu acțiunea principală, referitoare la un substantiv ori pronume cu diverse

funcțiuni pe lângă un verb sau interjecție se numeşte **element predicativ suplimentar**.

Ex.: ***Să** te **întorci voioasă**.* Conținutul priveşte numele, dar se exprimă prin intermediul verbului predicativ. Rezultă de aici o dublă subordonare.

***Am zărit**-o **mâhnită**.* Adjectivul *mâhnită* se referă pe de o parte, la CD. Ea era mâhnită – dar prin intermediul verbului predicativ – când am zărit-o era mâhnită. Rezultă, deci, o dublă subordonare.

B. Regentul elementului predicativ suplimentar este de cele mai multe ori **un verb predicativ, rar verbe cu valoare copulativă**:

Ex.: *Mieii **zburdă voioşi** pe câmpie.* Dubla subordonare: *Mieii sunt voioşi şi zburdă voioşi.*

C. Se exprimă prin:

1. **substantiv** în nominativ sau genitiv:

Ex.: *Mă chemă **Ana**.*
*Îl ştiam **al dracului**.*

2. **adjective** :

Ex.: *Vă facem **cunoscută** pretenția noastră.*
O văzusem veselă.

3. **verbe** la moduri nepersonale:

Ex.: - infinitiv: *Acum observăm noțiunile **a se reliefa**.*
- gerunziu: *L-am auzit **strigând**.*

4. **adverbe**: *Eu o ştiam **altfel**.*

5. **interjecții**: *M-ai făcut **zob!***

D. Acordul elementului predicativ suplimentar se face cu numele regent în gen şi număr:

Ex.: *El a fost numit **inspector**.*
*Ea a fost numită **inspectoare**.*

Spre deosebire de numele predicativ şi de atribut, elementul predicativ suplimentar nu se acordă în caz:

Ex.: ***Ei i se spune** Jeni.*

E. ***Atenție!*** Elementul predicativ suplimentar se poate confunda cu numele predicativ, cu atributul şi cu unele complemente. Pentru a evita confuziile rețineți că **elementul predicativ suplimentar are dublă relație pe care o angajează, subordonându-se atât unui nume, cât şi unui verb**.

F. Topică şi punctuație:

În general elementul predicativ suplimentar stă în imediata apropiere a verbului regent şi nu se desparte de acesta prin virgulă. Se desparte prin virgulă doar când stă înaintea regentului.

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ (P.S.)

1. Propoziția predicativă suplimentară este propoziția secundară dublu subordonată care îndeplineşte la nivelul frazei funcția de element predicativ suplimentar.

2. P.S. se referă la:

- subiectul regentei: *Se aud* ***tulnicele*** *1/ cum cântă.2/*
- complementul direct al regentei: ***Le*** *văd 1/ cum saltă.2/*
- complementul indirect al regentei: *Mă uitam* ***la ei*** *1/ cât erau de cuminți.2/*

3. P.S. se poate introduce prin conjuncții subordonatoare (***ca, să, dacă***), prin pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte şi prin adverbe relative:

Ex.: *Te cunosc 1/* ***că*** *eşti harnic.2/*
Ea îşi lasă puii 1/ ***să*** *se joace pe câmp.2/*
Te cunosc eu 1/ ***cine*** *eşti.2/*
Le voi păstra 1/ ***cum*** *sunt.2/*
Mă gândeam la el 1/ ***cât*** *părea de vesel.2/*

4. P.S. se contrage printr-un element predicativ suplimentar.

Ex.: *O vedeam 1/* ***cum*** *zâmbeşte.2/*
Contrasă: *O vedeam zâmbitoare.*

5. Topica şi punctuația.

P.S. stă, de obicei, după regentă şi nu se desparte de aceasta prin virgulă. Uneori, poate sta şi înaintea regentei, despărțindu-se de ea prin virgulă.

EXERCIȚII APLICATIVE

1. Fraze rezolvate:

a) *„O, priviți-i 1/* ***cum*** *viseează*
Visul codrului de fag.”2/

(M. Eminescu)

1 = PP; 2 = P.S.(1)

b) *„Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaos,*[1]*/*
__Cum__ uşor, ca din cutie, scoate lumile din chaos [2]*/*
***Şi cum** neagra veşnicie ne-o întinde* [3]*/ **şi** ne-nvaţă,*[4]*/*
***Că** epocile se-nşiră ca mărgelele pe aţă."*[5]*/*

(M. Eminescu)

1 = PP; 2 = P.S.(1) - *şi* – 3 = P.S.(1) – *şi* – 4 = P.S.(1); 5 = CD(4)

c) *„**Că** puteau* [1]*/ **să** mă omoare în faţa primăriei,*[2]*/ **fiindcă** vrusesem* [3]*/ **să**-i fac* [4]*/ **să înţeleagă*** [5]*/ **că** nu-i bine* [6]*/ **să tragă foloase*** [7]*/ de pe urma nenorocirii altora, era posibil."*[8]*/*

(M. Preda)

1 = SB(8); 2 = CD(1); 3 = CZ(2); 4 = CD(3); 5 = P.S.(4); 6 = CD(5); 7 = SB(6); 8 = PP

2. Fraze propuse spre rezolvare:
   a) *„Şi parc-o văd cum sta bunica, plângând în colţu-i de năframă,*
   Când dascălul din sat şi popa deodată ne-au venit în casă."

(O. Goga)

b) *„Ipate se trezeşte într-o zi cu socru-său că vine şi-l cheamă la nunta unui frate al femeii sale."* (I. Creangă)

c) *„La căpătâiul lui, dincolo de peretele de cărămidă începea câmpia şi el o auzea în fiecare noapte cum se leagănă, aspră, închisă, simţea neliniştea vântului şi grava aplecare a buruienilor frânte sub viscol şi toate-i plăceau."*

(Fănuş Neagu)

d) *„George stătea supărat lângă şură, furios, dar fără să îndrăznească să se împotrivească."*

(Liviu Rebreanu)

e) *„Nu şi-arfi putut închipui că infirmitatea îl va schimba într-atât, ar fi vrut să-l facă să o uite şi de aceea se purta natural şi-l lăsa să se chinuie cu mâncarea, deşi îi venea să ţipe."*

f) *„Cu umbre, care nu sunt, v-a întunecat vederea*
Şi v-a făcut să credeţi că veţi fi răsplătiţi."

(M. Eminescu)

PROPOZIȚII SUBORDONATE
(TABEL RECAPITULATIV)

Felul subordonatei	Ce cuvânt din regentă lămureşte sau de ce cuvânt este cerută; ce arată	la ce întrebări raspunde	prin ce se introduce	topica	punctuația

SUBIECTIVA (SB.)	Este cerută de : a) verbe personale din regentă care nu au subiect exprimat, inclus sau subînţeles, pe lângă care subordonata îndeplineşte funcţia de subiect; b) verbe impersonale de tipul: *trebuie, place, rezultă, urmează, importă* etc., adesea percedate de un pronume personal în dativ sau acuzativ; c) verbe reflexive impersonale de tipul: *se zice, se spune, se vede, se cade, se aude, se pare se cuvine, se consideră, se zvoneşte* etc. d) expresii verbale impersonale (predicate nominale) de tipul: *e bine, e rău, e posibil, e uşor, e necesar, e adevărat, e de mirare* etc. e) verbe la diateza pasivă folosite ca impersonale: *e plăcut, e dat, e scris, e hotărât, e permis, e ştiut, e spus, e îngăduit* etc. f) Adverbe şi locuţiuni adverbiale cu valoare predicativă (urmate de conjuncţiile ***că*** sau ***să***): *sigur, desigur, fireşte, probabil, posibil, noroc, bineînţeles, destul, negreşit, pesemne, fără îndoială, cu siguranţă, de bună seamă* etc; Cu valoare impersonală (deci să ceară SB) pot fi folosite şi alte verbe, chiar ***a fi*** (*„Şi de-o fi să mor” = de s-ar întâmpla*) şi ***a rămâne***.	cine?, ce? puse verbului din regentă	a) conjuncţii: *că, să, dacă, ca să, de* (cu valoarea lui *că, să dacă*); b) pronume relative simple sau compuse: *cine, ce, care, cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce*; c) pronume nehotărâte: *oricare, oricine, orice*; d) adverbe relative: *unde, când, cum, cât, încotro*;	Pot sta atât înainte cât şi după regentă.	Indiferent de poziţia ei, subiectiva nu se desparte niciodată de regentă prin virgulă.

PREDICATIVA (PR.)	Este cerută întotdeauna de un verb copulativ din regentă lipsit de nume predicativ (vezi, verbele copulative).	ce este ?, cum este ?, cine este ?, care este ?, puse pe lângă verbul copulativ din regentă	a) conjuncții : *că, să, dacă, ca să* (cu valoarea lui *că, să dacă*) b) pronume relative simple sau compuse: *care, cine, ce cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce* etc. c) pronume nehotărâte: *orice, oricât* etc. d) adverbe relative: *unde, când, cum, încotro, cât* etc.	Stă, de regulă, după regentă, dar poate apărea și înaintea acesteia	Indiferent de poziția ei față de regentă, predicativa nu se desparte de aceasta prin virgulă.
ATRIBUTIVA (ATR.)	ATR. Este cerută de un substantiv (pronume sau numeral) sau altă parte de vorbire substantivizată din regentă. Este singura propoziție subordonată care se aflǎ punând întrebarea pe lângă un substantiv (sau înlocuitor).	care?, ce fel de?, cât?, (al, ai, ale) cui? Puse pe lângă un substantiv sau înlocuitor din regentă	a) pronume relative simple sau compuse: *care, cine, ce, cel ce, cele ce, cei ce* etc. b) pronume nehotărâte: *oricare, orice, oricât, oricâte* etc. c) adverbe relative: *unde, când, cum, cât, încotro* etc. d) conjuncții: *că, să, dacă, ca să, de* (cu valoarea lui *că, să, dacă*)	Stau întotdeauna după substantivul determinat. Uneori între acesta și propoziția atributivă se intercalează alte atributive.	Atributivele absolut necesare în frază nu se despart prin virgulă de regentă. Cele care aduc o explicație, fără să fie absolut necesare comunicării, precum și cele intercalate între alte părți de propoziție se despart prin virgulă de cuvântul determinat.
COMPLETIVA DIRECTĂ (C.D.)	C.D. este cerută cu predilecție de verbele de simțire (*a gusta, a vedea, a auzi, a mirosi, a pipăi*) sau de verbele de declarație (*a zice, a spune, a declara, a întreba, a anunța, a afirma, a mărturisi, a vorbi, a rosti* etc.). Elementul regent al C.D. poate fi un verb la un mod personal sau nepersonal, o locuțiune verbală sau o interjecție cu valoare predicativă.	pe cine?, ce? puse verbului din regentă	a) conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *că, să, dacă, ca să, de* (cu valoarea lui *să, dacă*), *cum să*; b) pronume relative-interogative sau nehotărâte: *care, cine, ce, (pe) cel ce, (pe) cei ce, cele ce, oricare, orice, oricine* etc. c) adverbe relative: *unde, când, cum, încotro.*	Pot sta atât înaintea regentei, cât și după ea.	a) nu se desparte prin virgulă când stă după regentă; b) se desparte prin virgulă de regentă când stă înaintea acesteia.

235

COMPLETIVA INDIRECTĂ (C.I.)	Este ecrută de verbe la moduri personale şi nepersonale, locuțiuni verbale, adjective şi adverbe, interjecții cu valoare predicativă. Verbele care cer C.I. sunt în mare majoritate la diateza reflexivă (dar nu impersonale): *a se gândi, a-şiaminti, a-şi da seama* (locuțiune), *a se lăuda, a se pomeni, a se lămuri, a se îndoi, a se făli* etc., dar şi la diateza pasivă: *a fi încredințat, a fi convins, a fi preocupat, a fi învinuit, a fi îngândurat* etc. Sau (mai rar) la diateza activă: *a mulțumi, a îndemna* etc.	cui?, la cine?, la ce?, cu cine?, cu ce?, despre cine?, despre ce?, pentru cine? Pentru ce?, de cine?, de ce?, de la cine?, de la ce? etc., puse verbului (sau înlocuitorului) din regentă.	a) conjuncții şi locuțiuni conjuncționale: *că, să, dacă, ca să, de* (cu sensul de *să, dacă*), *cum să, ca nu cumva să;* b) pronume şi adjective relativ-interogative sau nehotărâte: *care, cine, ce, cel ce, ceea ce, oricine, oricare, orice, oricât*; c) adverbe relative: *unde, când, cum, cât, încotro*.	Stă de obicei după regentă; poate sta şi înaintea regentei	a) nu se desparte prin virgulă când stă după regentă; b) când stă înaintea regentei, uneori se desparte prin virgulă, alteori nu.
COMPLETIVA DE AGENT	- verbe la diateza pasivă la moduri personale şi nepersonale; - verbe reflexive cu sens pasiv; - verbe la participiu cu valoare adjectivală sau supin cu valoare pasivă; - adjective derivate cu sufixul *bil*	de către cine?	- pronume şi adjective proniminale relative şi nehotărâte precedate de prepozițiile: *de, de către*	De obicei, stau după elementul regent. Poate fi antepusă pentru reliefare.	În general, nu se desparte de regentă prin virgulă, numai în cazul reluării sale printr-un corelativ.
CIRCUMSTANȚIALA DE LOC (C.L.)	Este cerută de verbe la moduri personale şi nepersonale, locuțiuni verbale, expresii verbale impersonale, adverbe sau locuțiuni adverbiale şi interjecții cu valoare predicativă.	unde?, de unde?, până unde?, încotro?, dincotro? puse verbului (înlocuitorului) din regentă	a) adverbe relative *unde* şi *încotro* şi compusele lor: *de unde, pe unde, până unde, oriunde, care de unde, care unde, care pe unde, care încotro, oriîncotro, oridincotro;* b) pronume relative: *cine, ce* precedate de prepozițiile: *către, spre, la* etc. c) locuțiunea conjuncțională subordonatoare *acolo unde*	Poate sta atât înainte cât şi după regentă.	Nu se desparte de regentă prin virgulă, decât în cazul când regenta începe cu un corelativ (*aici... unde, acolo... unde, de aici... de unde, pe acolo... pe unde*)

CIRCUMSTANȚIALA DE TIMP (C.T.)	Este cerută de un verb sau locuțiune verbală la un mod personal sau nepersonal, un adverb sau locuțiune adverbială de timp, o interjecție cu valoare predicativă.	când?, de când?, până când?, cât timp?, de câte ori?, puse verbului (înlocuitorului) din regentă	a) adverbe relative: *când* (cu sau fără prepoziții, precum și compusele sale *oricând, orişicând*), *cum, cât*; b) pronumele nehotărât *oricât*; c) locuțiuni adverbiale: *de câte ori, ori de câte ori*; d) locuțiuni conjuncționale: *în timp ce, în vreme ce, îndată ce, după ce, până ce, până să, înainte să, înainte ca să, cât timp, câtă vreme.*	Poate sta atât înainte cât şi după regentă.	a) Nu se desparte prin virgulă când este aşezată după regentă; b) Se desparte prin virgulă când este aşezată înaintea regentei.
CIRCUMSTANȚIALA DE MOD (C.M.)	Este cerută de un verb sau de o locuțiune verbală la un mod personal sau nepersonal, de un adjectiv, adverb (sau locuțiune adverbială), precum şi de o interjecție cu valoare predicativă.	cum?, în ce fel?, în ce mod?, cât de?, puse verbului (înlocuitorului din regentă).	a) adverbe relative: *cum, precum, cât;* b) pronume nehotărâte: *oricum, oricât;* c) conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *parcă, de parcă, după cum, ca şi cum, ca şi când, fără să.* Uneori elementele de relație sunt corelative: *aşa... cum, atât... cât, cu cât... cu atât* etc.	Poate sta atât înainte cât şi după regentă.	Când stă înaintea regentei se desparte întodeauna prin virgulă de ea, iar când stă după regentă uneori se desparte prin virgulă, alteori nu.
CIRCUMSTANȚIALA DE CAUZĂ (C.CZ.)	Este cerută de un verb la mod personal sau nepersonal sau de o locuțiune verbală la un mod personal sau nepersonal, de o expresie verbală impersonală, un adjectiv sau o interjecție cu valoare predicativă.	din ce cauză?, din ce pricină?, puse verbului (înlocuitorului) din regentă	a) conjuncții: *fiindcă, deoarece, întrucât, căci, că;* b) locuțiuni conjuncționale: *din cauză că, din pricină că, de vreme ce, pentru că, o dată ce;* c) adverbul relativ *cum* (chiar şi pronumele relativ *ce* , precedat de prepoziții) cu valoarea lui *fiindcă*	Poate sta atât înainte, cât şi după regentă.	Indiferent de poziția ei se desparte de regentă prin virgulă.

CIRCUMSTANȚIALA DE SCOP (FINALĂ)(C.S.)	Este cerută de un verb sau de o locuțiune verbală la mod personal sau nepersonal, sau de o interjecție cu valoare predicativă.	cu ce scop?, în ce scop?, puse verbului(înlocuitorului) din regentă	a) comjuncții: *să, ca să, de* (cu valoarea lui *să, ca să*); b) locuțiuni conjuncționale: *pentru ca să, ca nu cumva să, cu scopul să;* c) prepoziția *de* cu valoare de conjuncție	Poate sta atât înainte, cât şi după regentă.	Se desparte întotdeauna prin virgulă când stă înaintea regentei, iar când stă după regentă uneori se desparte prin virgulă, alteori nu.
CIRCUMSTANȚIALA CONDIȚIONALĂ (CDȚ.)	Este cerută de un verb sau locuțiune verbală la mod personal sau nepersonal şi de o interjecție cu valoare predicativă.	cu ce condiție?, în ce condiții?, puse verbului (înlocuitorului) din regentă	a) conjuncții şi locuțiuni conjuncționale: *dacă, să, de* (cu valoarea lui *dacă*), *în caz că, de unde;* b) adverbul relativ *când* (cu valoarea lui *dacă*)	Poate sta atât înainte cât şi după regentă.	Când stă înaintea regentei se desparte prin virgulă de aceasta.
CIRCUMSTANȚIALA CONSECUTIVĂ (CNS)	Este cerută de un verb la orice diateză, de o locuțiune verbală, un adjectiv, un adverb sau de o interjecție cu valoare predicativă.	care este urmarea (consecința, rezultatul) faptului că ? pusă pe lângă un verb sau pe lângă întreaga propoziție regentă.	a) conjuncții şi locuțiuni conjuncționale: *că, aşa că, încât, cât, de cât, încât să, de* (cu valoarea lui *încât*). Ca elemente corelative în propoziția regentă vom avea adverbele sau locuțiunile adverbiale: *aşa, atât de, aşa de, în aşa fel* etc.	Stă întotdeauna după regentă.	Se desparte, în general, prin virgulă de aceasta.

238

CIRCUMSTANȚIALA CONSECUTIVĂ (CV.)	Este cerută de un verb la orice diateză, de o locuțiune verbală, un adjectiv, un adverb sau de o interjecție cu valoare predicativă.	în ciuda cărui fapt?, în pofida cărui fapt?, puse verbului din regentă	a) conjuncții: *deşi, să, că, de* (cu valoarea lui *deşi*); b) locuțiuni conjuncționale: *cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, chiar de, chiar dacă, chiar să, fără să* etc.; c) pronume sau adjective pronominale nehotărâte: *orice, oricare, oricât, oricâte, oricâți, oricâte* etc.; d) adverbe relative: *oricât de, oricum, când* (cu valoarea lui *deşi*)	Pot sta atât înainte, cât şi după regentă.	Se despart prin virgulă de regentă, indiferent de locul pe care îl ocupă.
CIRCUMSTANȚIALA INSTRUMENTALĂ	- verbe cauzative la moduri personale şi nepersonale, adjective şi interjecții nepredicative	cu cine?, cea mai frecventă, cu ce?, din care?, din ce?, după cine?, după ce?, la cine?, la ce?, prin cine?, şi locuțiuni	pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte precedate de prepoziții: *cine,ce, care, oricare, orice,oricine, oricâte, oricâte + cu, din, prin, datorită, grație, mulțumită, pe baza, de pe urma,* locuțiunea conjuncțională *fără (ca) să*	Stă, de obicei, după regentă.	Nu se desparte prin virgulă de regentă, exceptând cazul când are corelativ.
CIRCUMSTANȚIA LA SOCIATIVĂ	- verbe la moduri personale şi nepersonale, adjective şi interjecții predicative	pronume interogative precedate de prepozițiile: *cu, fără* sau locuțiuni: *împreună cu, laolată cu, la un loc cu, cu ... cu tot, cu cine, fără cine, împreună cu cine*	prin pronume şi adjective pronominale relative sau nehotărâte precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *laolaltă cu, împreună cu;* adverbele: *cât, oricât,* precedate de prepoziția *cu*	De obicei stă după regentă. Antepunerea are ca scop reliefarea.	În general, nu se desparte prin virgulă de regentă. Excepție fac corelativele.

CIRCUMSTANȚIALA DE RELAȚIE	- verbe la moduri personale sau nepersonale, indicând obiectul la care se referă acțiunea, adjective și adverbe	În componența întrebărilor intră: în ce privință?, sau din ce punct de vedere?, precum și unele substantive abstracte sau adverbe.	Pronume relative sau nehotărâte, precedate de prepozițiile: *în, la, pentru* (sau locuțiuni specifice), conjuncțiile: *că dacă, să, de, ca să,* adverbul *cât* precedat de prepozițiile: *în , întru, cu*	Topică liberă	De obicei, se desparte prin virgulă de regentă.
CIRCUMSTANȚIALA OPOZIȚIONALĂ	- verbe la moduri personale sau nepersonale, adjective și interjecții predicative	în loc să?, în loc de?, însoțite de pronume sau adverbe	- locuțiuni conjuncționale: *în loc să, fără (ca) să, decâr să;* - *unde* sau *de unde* cu corelative corespunzătoare; - *ca să, pentru ca să;* - *fără (ca) să* sau *prin*; - *decât* cu pronume, adverbe rerlative sau conjuncții; - *în loc să*	Au topică liberă, pot sta înainte sau după regentă.	Se desparte prin virguzlă de regentă.
CIRCUMSTANȚIALA CUMULATIVĂ	- verbe la moduri personale sau nepersonale, adjective și interjecții predicative	Întrebări formulate cu pronumele interogative precedate de prepoziții	- locuțiuni conjuncționale: *dupăce că, în afară că, nu numai că, pe lângă că, plus că, las'că, necum să;* - pronume și adjective pronominale relative precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale; - adverbe relative însoțite de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *plus că*	Topica este liberă.	Se despart prin virgulă cele introduse prin elemente conjuncționale; cele introduse prin *decât* nu se despart prin virgulă.

CIRCUMSTANȚIALA DE EXCEPȚIE	- verbe la moduri personale sau nepersonale	Întrebări formate cu pronume interogative precedate de *decât*; locuțiunea comjuncțională: *în afară de, în afara, cu excepția;* comjuncțiile: *că, să, dacă + decât;* adverbe relative + *în afară de, decât*	- comjuncțiile: *că, să, dacă plus, decât;* - locuțiuni comjuncționale: *în afară că, cu excepția că;* - pronumele și adjectivele pronominale relative precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice; - adverbe relative precedate de: *în afară de, decât*	Topica depinde de construcția propozițiilor. Cele construite cu *decât* urmează regenta.	Depinde de gradul de legătură cu regenta.
PREDICATIVA SUPLIMENTARĂ	- verbe la moduri personale necopulative, intranzitive sau tranzitive pasivizate		- pronume și adjective pronominale relative, interogative ori nehotărâte; - adverbe relative: *ori(cum), ori(cât), precum, ce;* - conjuncții subordonatoare: *că, să, dacă, de*	În mod obișnuit, stă după regentă; pentru reliefarea ei poate sta înaintea regentei.	De obicei, nu se desparte prin virgulă, exceptând cele izolate.

TESTE PROPUSE SPRE REZOLVARE

TESTUL 1

I. Se dă textul:

„Adevărata ei poveste, începu senin Fărâmă, durează ceva mai mult de două sute de ani, căci toate câte i s-au întâmplat, de acolo i s-au întâmplat, că i se părea ei că trebuie să semene cu Zamfira, cu fata aceea de vă spuneam că redase vederea Arghirei."

(M. Eliade, *În curte la Dionis*, pag.269)

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile, precizaţi felul lor şi întocmiţi schema frazei;

c) contrageţi în părţi de propoziţii primele patru subordonate din text;

d) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

II. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: *acordeonist, acuarelă, adineaori, antialcoolic, transdanubian.*

III. Alcătuiţi familia lexicală a substantivului *floare*

IV. Enumeraţi zece cuvinte din nucleul vocabularului (vocabular fundamental, fond lexical principal).

V. Exemplificaţi în propoziţii două cuvinte cu sensul lor de bază, secundar şi figurat.

VI. Alcătuiţi propoziţii în care substantivul *faţă* să fie în cazurile:
- acuzativ cu prepoziţie;
- acuzativ fără prepoziţie;
- genitiv;
- să intre în alcătuirea unei locuţiuni adverbiale;
- să intre în alcătuirea unei locuţiuni prepoziţionale.

VII. Alcătuiţi propoziţii cu: un atribut substantival apoziţional (apoziţie simplă şi apoziţie dezvoltată) şi cu un atribut pronominal apoziţional.

VIII. Construiţi fraze în care verbul *citeşte* să fie regent a opt propoziţii subordonate diferite.

IX. Alcătuiţi trei fraze în care prepoziţia *de* să introducă subordonate diferite, având sensul pronumelui relativ *care*, al conjuncţiei *încât* şi al conjuncţiei *dacă*.

TESTUL 2

I. Se dă textul:

„În realitate am aşteptat-o, căci doream să citesc scrisorile neapărat împreună cu ea, ca s-o fac să-mi dea mereu amănunte, fără să-şi dea seama, deşi altfel e de-o şiretenie frustă.”

(Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, pag.132)

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile, precizaţi felul lor şi întocmiţi schema frazei;
c) dezvoltaţi în subordonate corespunzătoare cuvintele: *scrisorile, frustă*.
d) alcătuiţi fraze în care conjuncţia *să* să introducă subordonate diferite faţă de cele din text;
e) motivaţi utilizarea cratimei în textul de mai sus.

II. Precizaţi câteva sensuri ale cuvântului *ochi*.

III. Exemplificaţi îmbogăţirea vocabularului prin sufixe pentru a forma substantive, adjective, verbe şi adverbe.

IV. Din grupul de adjective de mai jos, subliniaţi pe cele ce nu pot avea grade de comparaţie: *frumos, complet, viu, trist, credincios, anterior, mort, minor, pesimist, dulce.*

V. Precizaţi în propoziţii sau fraze valorile verbelor: *a rămâne* şi *a însemna.*

VI. Alcătuiţi enunţuri în care pronumele personal de politeţe *dumneata* să fie, pe rând: nume predicativ, atribut pronominal genitival, complement direct, complement indirect şi complement circumstanţial de loc.

VII. Alcătuiţi enunţuri cu omofonele cuvintelor: *al, ai, ale, astfel, cândva, câteodată, cumsecade, cuminte.*

TESTUL 3

I. Se dă textul:

„Cucoanele arată biletele <u>dumnealor</u>, explicând domnului conductor de ce nu poate şi Goe să facă <u>acelaşi</u> lucru; fiindcă biletul

era în pamblica pălăriei şi, dacă a zburat pălăria, fireşte c-a zburat cu pamblică şi cu bilet cu tot.”

(I.L. Caragiale, *D-l Goe*)

a) subliniați predicatele şi precizați felul lor;

b) delimitați propozițiile, precizați felul lor şi întocmiți schema frazei;

c) analizați sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

d) alcătuiți două enunțuri în care verbul *a fi* să aibă alte valori morfologice decât cea din text.

II. Construiți o frază în care propoziția subordonată subiectivă să fie introdusă prin adverbul relativ *unde*.

III. Construiți enunțuri în care pronumele nehotărât să fie, pe rând: subiect, nume predicativ în acuzativ, atribut pronominal în genitiv, complement indirect în dativ.

IV. Dați opt exemple de substantive epicene (patru cu formă de femini şi patru cu formă de masculin).

V. Alcătuiți enunțuri în care verbul *a socoti* să aibă sensuri diferite.

VI. Dați o definiție tip dicționar următoarelor cuvinte: *anarhie, altruism, enciclopedie, imunitate.*

VII. Indicați câte un sinonim lexical pentru fiecare din următoarele locuțiuni verbale: *a sta de veghe, a lua-o la sănătoasa, a-i părea bine, a da de gol, a face cuie, a sta în cumpănă.*

VIII. Despărțiți în silabe cuvintele: *bojdeucă, ecuator, haină (îmbrăcăminte), haină (rea), fiică, ființă, binoclu, paşaport, manoperă, monoclu.*

IX. Formați pluralul masculin al substantivelor şi al adjectivelor: *complex, convex, linx, perplex, prolix, ortodox.*

TESTUL 4

I. Se dă textul:

„Ş-atunci Harap-Alb se şi înfăţoşează împăratului Roş, spunându-i de unde, cum, cine şi pentru ce anume au venit. Împăratului i-a fost de-amirarea, văzând că nişte golani au asemenea

îndrăzneală, de vin cu neruşinare să-i ceară fata, fie din partea oricui ar fi.”

(I. Creangă, *Harap-Alb*)

a) delimitați propozițiile, precizați felul lor şi întocmiți schema frazei;

b) analizați sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

II. Precizați felul subordonatelor construite cu *dacă* în exemplele:

a) *Întrebarea dacă voi reuşi la examen mă frământă zi şi noapte.*

b) *Problema era dacă va ajunge la timp la facultate.*

c) *Nu s-a hotărât dacă va da admitere la liceu.*

d) *Şi dacă şi-ar da cuvântul de onoare, nu l-aş crede.*

e) *Colegii lar fi ajutat dacă ar fi ştiut de accidentul suferit.*

f) *Va fi o minune dacă va pleca în străinătate.*

III. Alcătuiți propoziții în care numele predicativ să fie exprimat prin: substantiv, numeral cardinal, locuțiune adjectivală, verb la supin, adverb.

IV. Indicați prin rescriere formele corecte: *escalda/excalada, servici/serviciu, divident/dividend, dezident/desident, salariu/salar.*

V. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *înalt* (minimum opt cuvinte derivate), apoi alcătuiți enunțuri cu formele verbului din familia alcătuită (modurile infinitiv şi gerunziu) şi precizați-le funcția sintactică.

VI. Precizați funcțiile necircumstanțiale ale supinului.

VII. Construiți enunțuri prin care să ilustrați polisemia cuvântului *cap*.

VIII. Rescrieți următoarele *formule* cu caracter convențional şi internațional, menționând în dreptul fiecăreia sensul: *ad calendas graecas, ad hoc, ad iterim, alma mater, de facto, de iure, curriculum vitae, nota bene (N.B.), pro domo, sine die.*

Exemplu: *rara avis = pasăre rară* (*deosebit de rar, greu de găsit*)

IX. Având în vedere principiul morfologic, despărțiți în silabe cuvintele: *pentaclon, nonagenar, restructura, sulfamidă, triftong.*

TESTUL 5

I. Se dă textul:

„Tot românul se naşte cu datoria de a fi soldat şi de a apăra statul la vreme de nevoie şi când vrăşmaşul calcă pământul românesc, toată țara trebuie să fie la arme.”

(N. Bălcescu)

a) delimitați propozițiile, precizați felul lor şi raporturile sintactice dintre ele;

b) analizați sinstactic şi morfologic cuvintele: *tot, cu datoria, de nevoie, la arme.*

c) găsiți sinonimele cuvintelor: *vreme, vrăjmaşul, țara.*

d) formați familia lexicală a cuvântului *pământ* (cel puțin cinci derivate) şi precizați ce procedeu a-ți folosit.

e) înlocuiți verbele *a fi* şi *a apăra* cu formele la modul conjunctiv, timpul prezent; precizați felul propozițiilor obținute.

II. Construiți propoziții în care să existe:

a) un complement instrumental în cazul genitiv;
b) un nume predicativ realizat dintr-o construcție lexicală cu valoare de superaltiv absolut în genitiv;
c) un complement cumulativ în genitiv;
d) un complemnt de excepție în genitiv;
e) un complement opozițional exprimat prin substantiv în genitiv.

III. Construiți fraze care au ca termen regent verbul *vorbeşte*.

IV. Alegeți cuvintele cu sens figurat din exemplele următoare: ***cotul*** *drumului,* ***vatra*** *casei,* ***un ochi*** *de apă,* ***piciorul*** *podului,* ***gura*** *râului,* ***un câine*** *de om,* ***aripa*** *avionului,* ***o mână*** *de oameni.*

V. Alcătuiți fraze în care:

a) prepoziția *de* să introducă un complement circumstanțial de relație;
b) prepoziția *cu* să introducă un complement circumstanțial de cauză;
c) complementul circumstanțial concesiv să fie exprimat prin verb la gerunziu.

VI. Înlocuiți unitățile frazeologice de mai jos printr-un sinonim corespunzător:

a sta pe gânduri, a sta de-o parte, a sta cu mâinile în sân, a nu-i sta gura.

VII. Rescrieți forma corectă din perechile: *anticameră – antecameră, magaziner – magazioner, mintal – mental, capot – capod, cazinou – cazino, repercursiune – repercusiune, surexcitant – surescitant.*

VIII. Care este sensul expresiilor: *Arca lui Noe, Cutia Pandorei, Călcâiul lui Ahile, Sărutul lui Iuda, Turnul Babel.*

IX. Cum se numeşte locuitorul din: *Cairo, Bordeaux, Madrid, Tokio, Monaco*.

X. Arătați care este sensul următoarelor compuse prin abreviere: *O.Z.N., S.O.S., T.I.R., BERD, I.T.N., UNESCO.*

GRILE PROPUSE SPRE REZOLVARE

GRILA I

1) Substantivele *rinocer, elefant, vevriță, crocodil* sunt:
    a) mobile
    b) epicene
    c) heteronimice
2) Adjectivul *vindicativ* este sinonim cu:
    a) răzbunător
    b) de vânzare
    c) vindecător
3) Substantivele *ghiveci, cămin* au desinența de plural:
    a) numai *–e*
    b) numai *–uri*
    c) ambele desinențe (*-e, -uri*), dar cu diferențieri semantice
4) În exemplul: *Azi e miercuri*. Cuvintele subliniate sunt:
    a) azi – adv., n.pred.; miercuri – subst., sb.
    b) azi – adv., c.t.; sâmbătă – subst., sb.
    c) azi – subst., sb.; sâmbătă – subst., n.pred.
5) *Meridional* este sinonim cu:
    a) mediteranean
    b) de după-amiază

c) sudic

6) Formele corecte de plural sunt cele din seria:
    a) simptome, paradoxuri, monologuri, sindromuri
    b) simptome, paradoxuri, monoloage, sindroame
    c) simptomuri, paradoxe, monoloage, sindromuri
7) În propoziția: *Bunicu-l adoarme. „l”* este:
    a) pronume personal
    b) articol hotărât
    c) pronume personal sau articol hotărât, în funcție de conținutul informațional.
8) Numeralul care arată o grupare numerică este:
    a) ordinal
    b) colectiv
    c) fracționar
9) Ştiind că *primul* este numeral, ca parte de vorbire, antonimul acestuia – *ultimul* - este:
    a) numeral
    b) substantiv
    c) adjectiv
10) Forma corectă a substantivului propriu *Neli* pentru dativ este:
    a) lui Neli
    b) Neliei
    c) al lui Neli
11) În enunțul: *Nu ştiu cine este vinovat.*, cuvântul *cine* îndeplineşte funcția sintactică de:
    a) complement direct
    b) subiect
    c) nume predicativ
12) Cuvântul *fiabil* înseamnă:
    a) care are siguranță în funcționare
    b) care se poate ramifica
    c) care poate conduce o filieră
13) Precizați dacă subordonata din fraza: *A mâncat să-i vină rău.* este:
    a) C.S.
    b) CNS.
    c) C.M.
14) În enunțul: *Se auzi: cioc-cioc!* Interjecția este:
    a) complement direct

b) subiect
c) nu are funcție sintactică

15) În enunțul: *Ştie ea mama ce să facă.* cuvântul *mama* este:
    a) atribut
    b) apoziție
    c) subiect reluat
16) În propoziția: *Toți s-au pronunțat contra.,* cuvântul *contra* este:
    a) adverb
    b) prepoziție
    c) adjectiv invariabil
17) În propoziția: *Ne pregătim de iernat.,* verbul la modul supin are funcția sintactică de:
    a) complement indirect
    b) complement circumstanțial de scop
    c) complement circumstanțial de cauză
18) Propoziția: *Scrii mai corect decât mine.,* are subiectul:
    a) subînțeles
    b) nu are subiect
    c) inclus
19) În fraza: *Pe lângă că plouă, mai bate şi vântul.,* propoziția subordonată este:
    a) circumstanțială de mod
    b) circumstanțială cumulativă
    c) circumstanțială opozițională
20) În enunțul: *E frumos să-ți ajuți prietenii la nevoie.,* numele predicativ este exprimat prin:
    a) adjectiv
    b) adverb
    c) substantiv provenit din adjectiv
21) În fraza: *Îmi pare bine că vii la mine.,* propoziția subordonată este:
    a) completivă directă
    b) completivă indirectă
    c) subiectivă
22) În fraza: *De ce ți-e teamă, de aceea nu scapi.,* propoziția subordonată este:
    a) C.Z.
    b) C.I.
    c) C.D.

23) Pronumele reflexiv *îşi* din exemplul: *îşi ajută prietenul* are funcția sintactică de:
   a) atribut pronominal
   b) complement indirect
   c) atribut adjectival
24) În enunțul: *Plânge de durere., de* este:
   a) prepoziție
   b) conjuncție
   c) adverb
25) În enunțul: *Fluieră a pagubă., a* este din punct de vedere morfologic:
   a) articol posesiv genitival
   b) prepoziție
   c) articol demonstrativ
26) În propoziția: *Cât este kilogramul de mere?,* verbul *a fi* este:
   a) auxiliar
   b) copulativ
   c) predicativ
27) În fraza: *Reuşeşti, dacă te străduieşti.,* propoziția subordonată este:
   a) C.I.
   b) CDȚ.
   c) C.T.
28) Adjectivele care indică apartenența etnică sau locală de tipul: *francez, englez, chinez,* au la plural următoarele forme:
   a) francezi, englezi, chinezi
   b) franceji, engleji, chineji
   c) sunt admise ambele forme
29) Numeralele ordinale corespunzătoare cardinalelor *o sută, o mie* au la masculin formele:
   a) al sutălea, al o mielea
   b) al o sutălea, al o mielela
   c) sunt admise ambele forme
30) Sensul neologismului *a abroga* este:
   a) a modifica o lege
   b) a suprima o lege, o dispoziție oficială
   c) a ratifica

31) Teritoriul locuit de o anumită etnie, dar înconjurat de teritoriul unei alte etnii se numeşte:
   a) autonomie teritorială
   b) rezervație
   c) enclavă
32) Alegeți forma corectă de ortografie:
   a) *Nu fii indolent când ştii că trebuie să fii altfel.*
   b) *Nu fi indolent când ştii că nu trebuie să fii altfel.*
   c) *Nu fi indolent când ştii că nu trebuie să fi altfel.*
33) Expresia *au revenit din nou* este:
   a) nonsesn
   b) tautologie
   c) pleonasm
34) Cuvântul *drept* din enunțul: *L-a primit drept recompensă.,* este:
   a) adjectiv
   b) adverb
   c) prepoziție
35) În enunțul: *Au venit peste o sută de copii.,* cuvântul *peste* este:
   a) adverb
   b) prepoziție
   c) conjuncție
36) În enunțul: *Astâmpără-te!, te* este:
   a) pronume personal
   b) pronume reflexiv
   c) pronume posesiv
37) Substantivele: *patriot, compatriot* au la feminin singular formele:
   a) patriotă, compatriotă
   b) patrioată, compatrioată
   c) patriotă, compatrioată
38) Sunt derivate cu prefixul *co* cuvintele:
   a) coordona, colecta, corect
   b) coautor, copărtaş, colocatar
   c) coagula, coopera, coregraf
39) Sunt corect despărțite în silabe cuvintele:
   a) boj-deu-că, ad-op-ta, pent-a-tlon
   b) boj-de-u-că, a-dop-ta, pent-a-tlon

c) boj-de-u-că, ad-op-ta, pent-at-lon

40) Sunt corect despărțite în silabe cuvintele:
   a) ma-no-pe-ră, o-bi-ec-tiv, mo-no-clu
   b) man-o-pe-ră, o-bic-tiv, mon-o-clu
   c) ma-no-pe-ră, o-biec-tiv, mo-no-clu
41) În fraza: *În afară de muzică, totul e minciună, chiar şi singurătatea, chiar şi extazul.* (E. Cioran), *în afară de muzică* are funcție sintactică de:
   a) complement indirect
   b) complement circumstanțial de excepție
42) În fraza: *E greu a defini geniul, e hazardat a defini şi prostia.,* infinitivul: *a defini* are funcție sinstactică de:
   a) complement direct
   b) subiect
43) În propoziția: *Pomi sufeind de gălbinare ne ies în drum.* (L.Blaga) gerunziul *suferind* are funcția sintactică de:
   a) atribut adjectival
   b) atribut verbal
   c) complement circumstanțial de mod
44) În fraza: *Trăind, gândeş-te-te la moarte, murind, nu te gândi la viață.* (N. Iorga), verbele la gerunziu îndeplinesc funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) complement circumstanțial de timp
   c) atribut verbal
45) În enunțul: *În afara slujbelor bisericii nu există scară către cer.* (Petre Şuşea), *în afara slujbelor* este:
   a) complement direct
   b) complement circumstanțial de excepție
   c) complement circumstanțial de loc

GRILA II

1) Sustantivele: *umăr, coală, pagină, regulă* au la plural formele:
   a) umere, coale, pagine, regule
   b) umeri, coli, pagini, reguli
   c) sunt admise ambele forme

2) În sintagma: *El a ieşit informatician.,* substantivul *informatician* este:
   a) nume predicativ
   b) complement direct
   c) complement circumstanțial de mod
3) Substantivele *Cotnat, Dacia, Iuda* sunt:
   a) întotdeauna substantive proprii, pentru că sunt nume de localități, marcă de autoturism, respectiv nume de personane
   b) sunt substantive comune, pentru că numesc o specialitate de vin (un cotnar), un autoturism (o dacie), o trăsătură de caracter (un iuda)
   c) sunt substantive comune sau proprii, în funcție de context
4) În enunțul *Ajunge cât ai căutat.,* verbul *ajunge* este:
   a) copulativ
   b) predicativ
   c) impersonal predicativ
5) În fraza: *Mi-e cam frig, măcar că am cojoc.,* propoziția subordonată este:
   a) CV.
   b) C.I.
   c) CZ.
6) În textul: *Trebuie să fie cine ştie ce...,* subiectul în propoziția a doua este:
   a) o subiectivă
   b) locuțiune pronominală
   c) inclus
7) Care din următoarele adjective este variabil:
   a) cumsecade
   b) vernil
   c) verde
8) În exemplul: *Cât grâu ai recoltat?,* cuvântul *cât* este:
a) adverb
b) adjectiv pronominal interogativ
c) pronume interogativ
9) Care este valoarea morfologică a cuvântului *ce* din propoziția *Ce frumos desenezi!* ?
   a) adverb
   b) pronume relativ

c) pronume nehotărât

10) În enunțul: *Mie îmi place foarte mult pădurea.,* cuvântul *pădurea* îndeplineşte funcția sintactică de:
   a) complement direct
   b) subiect
   c) complement indirect

11) În textul: *Iată ce mi-a fost dat să primesc la bătrânețe.,* cuvântul *ce* este:
   a) adjectiv pronominal relativ
   b) pronume interogativ
   c) pronume relativ

12) În enunțul: *Cireşii dimprejur începeau să înflorească.,* cuvântul *dimprejur* este:
   a) complement circumstanțial de loc
   b) atribut adjectival
   c) atribut adverbial

13) În fraza: *Să încercăm vinul de-i bun.,* subordonata este:
   a) C.I.
   b) CDȚ..
   c) C.S.

14) Sensul cuvântului *bibliofilie* este:
   a) iubire, admirație pentru biblie
   b) iubire, admirație pentru carte
   c) boală de sânge

15) Sensul cuvântului *claustrofobie* este:
   a) zonă lacustră
   b) mania de a se izola
   c) frica de spații închise

16) Cuvintele compuse: *nou-ales, nou-născut, nou-venit* au la nominativ plural următoarele forme:
   a) nou-aleşi, nou-născuți, nou-veniți
   b) noi-aleşi, noi-născuți, noi-veniți
   c) sunt admise ambele forme

17) Care este valoarea morfologică a cuvântului *ce* din propoziția: *Ce frumos dansezi!* ?
   a) pronume relativ
   b) adverb
   c) pronume nehotărât

18) Subordonata din fraza: *Vai de cine nu trăieşte în cumpătare*., este:

a) C.I.
b) CZ.
c) C.M.

19) Subordonata din fraza: *Cum veți sosi, imediat veți fi cazați.,* este:
a) C.M.
b) C.T.
c) C.I.

20) În enunțul: *Îmi place a fi rugat de colegi.,* sintagma *a fi rugat* are funcția sintactică de:
a) complement direct
b) subiect
c) complement indirect

21) Propoziția subordonată din fraza: *Criticați-mă, eu tot nu fac altcumva.,* este:
a) CZ.
b) CV.
c) C.I.

22) În enunțul: *Vom fi primiți de tine.,* cuvântul *de tine* are funcția sintactică de:
a) complement indirect
b) complement de agent
c) complement circumstanțial de mod

23) În fraza: *Cum a intrat, m-a şi recunoscut.,* subordonata este:
a) C.M.
b) CZ.
c) C.T.

24) În fraza: *Cum ai proceda, tot nu rezolvi singur problema.,* subordonata este:
a) CV.
b) C.M.
c) C.I.

25) În enunțul: *A procedat potrivit celor mai riguroase norme.,* substantivul *norme* este:
a) complement indirect
b) complement circumstanțial de mod
c) complement circumstanțial de cauză

26) În enunțul: *În ciuda acestui repetat eşec, el a rămas optimist.,* sintagma: *în ciuda... eşec* are funcția sintactică de:
a) complement circumstanțial de cauză

b) complement indirect
c) complement circumstanțial concesiv

27) În enunțul: *Având bani mulți, poți cumpăra orice.,* cuvântul *având* are funcția sintactică de:
a) complement circumstanțial de cauză
b) complement circumstanțial condițional
c) complement indirect

28) În propoziția: *Pe lângă informatică mai este pasionat şi de literatură., pe lângă informatică* are funcția sintactică de:
a) complement indirect
b) complement circumstanțial cumulativ
c) complement circumstanțial de mod

29) În propoziția: *Nu a venit decât Radu., decât Radu* îndeplineşte funcția sintactică de:
a) complement circumstanțial de excepție
b) subiect
c) complement direct

30) Care dintre formele următoare ale numeralului ordinal corespunzător cardinalului *nouă* este admisă de normele limbii literare:
a) al nouălea
b) al noulea
c) al noălea

31) Alegeți forma corectă:
a) Autobuzul era tixit.
b) Autobuzul era ticsit.
c) Autubusul era ticsit.

32) Alegeți forma corectă:
a) Nici unul nu copiază nici o dată la teză.
b) Niciunul nu copiază niciodată la teză.
c) Nici unul nu copiază niciodată la teză.

33) În fraza: *Mare lucru e să-i poți împăca pe toți.,* propoziția subordonată este:
a) SB.
b) PR.
c) C.I.

34) În propoziția: *De câți ați fost văzuți?, de câți* este:
a) complement indirect
b) complement de agent
c) complement direct

35) În propoziția: *Vecinul meu, Andrei, m-a ajutat mult., Andrei* îndeplinește funcția sintactică de:
   a) atribut substantival genitival
   b) atribut apozițional
   c) cuvânt incident
36) Antonimele cuvântului *iute* sunt:
   a) agale, lent, înfrânt
   b) domol, lent, înfrânt
   c) agale, domol, lent
37) Forma corectă a gerunziului este:
   a) ploind
   b) ploând
   c) plouând
38) Indicați cuvântul (cuvintele) format(e) prin derivare cu prefixul *a*:
   a) alene
   b) acord
   c) apoetic
   d) anevoie
39) Forma corectă a cuvântului este:
   a) juristconsult
   b) jurisconsult
   c) juristconsul
40) Cuvintele *cale ferată, purtător de cuvânt, război fulger* sunt formate prin:
   a) compunere prin alăturare
   b) împrumut (neologisme)
   c) calc lingvistic
41) Alegeți varianta corectă:
   a) genoflexiune, juristprudență, a asambla
   b) genuflexiune, jurisprudență, a asambla
   c) genuflexiune, juristprudență, a asambla
42) Formele: *Măria sa, Excelența sa, Luminăția voastră* sunt:
   a) pronume de politețe
   b) locuțiuni pronominale
   c) locuțiuni substantivale
43) Atributul apozițional exprimat prin substantiv poate sta:
   a) numai în nominativ
   b) numai în vocativ
   c) în orice caz, dacă se acordă cu substantivul determinat

44) Cuvântul *pluvial* se referă la:
   a) ploaie
   b) apă
   c) fluviu
45) În fraza: *„Nici o suferință nu-i aşa de mare / să nu se preschimbe în cântare.”* (L. Blaga), subordonata este:
   a) circumstanțială de mod
   b) circumstanțială concesivă
   c) circumstanțială de scop

GRILA III

1) Termenul *a ultragia* are înțeles de:
   a) a pedepsi pe cineva pentru încălcarea normelor
   b) a insulta un reprezentant al autorității în exercițiul funcțiunii
   c) a folosi fără drept de apel armele de foc
2) Alegeți seriile corecte:
   a) at-let, o-braz, su-plu, o-blo-ni, ac-la-ma
   b) a-tlet, o-braz, su-plu, o-blo-ni, a-cla-ma
   c) at-let, o-braz, su-plu, ob-lo-ni, ac-la-ma
3) Sunt corect despărțite în silabe cuvintele:
   a) opt-spre-ze-ce, şap-te-spre-ze-ce, dez-e-chi-li-bru
   b) opt-spre-ze-ce, şapte-spre-zece, dez-echilibru
   c) opt-spre-ze-ce, şap-tes-pre-ze-ce, dez-e-chi-li-br-u
4) În propoziția: *El s-a angajat informatician la o uzină.,* cuvântul *informatician* are funcția sintactică de:
   a) complement direct
   b) element predicativ suplimentar
   c) complement circumstanțial de mod
5) Imerativul negativ al verbului *a bate* este:
   a) nu bate
   b) nu bătea
   c) sunt permise ambele forme
6) În propoziția: *Împreună cu noi au sosit în stațiune şi alți studenți., împreună cu noi* are funcția sintactică de:
   a) complement indirect

b) complement circumstanțial sociativ
c) complement circumstanțial de mod

7) Precizați varianta corectă pentru sinonimele adjectivului *oneros, -oasă*:
   a) onorabil, împovărător, dezavantajos
   b) apăsător, greu, onorabil
   c) împovărător, apăsător, greu, dezavantajos
8) În exemplul: *Viața rămâne cum este ea., cum* are funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) nume predicativ
   c) nu are funcție sintactică
9) În expresia: *a luat-o la fugă*, cuvântul *o* este:
   a) interjecție
   b) pronume personal neaccentuat cu funcție de complement direct
   c) pronume personal neaccentuat fără funcție
10) Subordonata din fraza: *Unde era cel mai bine pregătit, a reuşit la concurs.,* este:
   a) C.L.
   b) CZ.
   c) CNS.
11) În propoziția: *A venit la lume., la lume* este:
   a) complement circumstanțial de loc
   b) subiect
   c) complement indirect
12) Alegeți seria corectă:
   a) proect, complexi, chiftea, iridentism, funeralii
   b) proect, complecşi, piftea, iredentism, funerarii
   c) proiect, complecşi, chiftea, iredentism, funeralii
13) În propoziția: *Ce de oameni am văzut!, ce de oameni* îndeplineşte funcția sintactică de:
   a) complement direct
   b) complement indirect
   c) subiect
14) În propoziția: *De cine ai fost reținut?, de cine* are funcția sintactică de:
   a) complement indirect
   b) complement de agent
   c) complement de relație

15) În propoziția: *În ciuda altuia, tot aş veni., în ciuda altuia* este:
   a) complement indirect
   b) complement circumstanțial de cauză
   c) complement circumstanțial concesiv
16) În propoziția: *Ne pregătim de iernat., de iernat* este:
   a) complement indirect
   b) complement circumstanțial de scop
   c) complement circumstanțial de cauză
17) Sunt neologisme neadaptate (se pronunță altfel decât se scriu) cuvintele din seria:
   a) week-end, foraibăr, pulover
   b) blue-jeans, uni, managemment
   c) alură, lied, diesel, pasteuriza, whisky
18) În propoziția: *Deplasarea acasă se făcea cu trenul., acasă* are funcția sintactică de:
   a) atribut adverbial
   b) complement circumstanțial de loc
   c) atribut substantival
19) În enunțul: *Fiind împins în apă s-a înecat., fiind împins* are funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de timp
   b) complement circumstanțial de cauză
   c) complement circumstanțial condițional
20) În fraza: *Cum nu a ştiut nimic, a luat note mici.,* propoziția subordonată este:
   a) C.M.
   b) C.T.
   c) CZ.
21) În propoziția: *Mergi pe drumurile tale., pe drumurile* are funcția sintactică de:
   a) complement direct
   b) complement circumstanțial de loc
   c) complement indirect
22) În propoziția: *Sunt supărat pe tine., pe tine* are funcția sintactică de:
   a) complement indirect
   b) complement direct
   c) complement circumstanțial de loc

23) Stabiliți seria corectă:
   a) in-e-rent, su-ba-pre-ci-e-re, in-e-fi-ci-en-ță
   b) i-ne-rent, sub-a-pre-ci-e-re, in-e-fi-ci-en-ță
   c) in-e-rent, sub-a-pre-ci-ere, in-e-fi-ci-en-ță
24) Având în vedere principiul morfologic de despărțire în silabe, stabiliți linia corectă:
   a) banc-no-tă, banc-ru-tă, gang-ster, sulf-a-mi-dă
   b) banc-notă, banc-rută, sul-fa-mi-dă
   c) ban-cno-tă, ban-cru-tă, sul-fa-mi-dă
25) Cuvântul *specios* are înțelesul de:
   a) de strictă specialitate
   b) aparent, amăgitor, înşelător
   c) anumit, deosebit
26) Cuvântul *a profera* are sensul:
   a) a rosti (cu voce tare) blesteme, amenințări
   b) a practica o profesie, o meserie
   c) referitor la profet
27) Expresia *nota bene* are sensul de:
   a) notă bună
   b) ia seama cu atenție
   c) exclamație
28) Având în vedre principiul fonetic, stabiliți seria corectă:
   a) a-us-tri-ac, a-na-e-rob, fi-in-ță, fii-că, u-crai-nean
   b) a-us-tri-ac, an-a-e-rob, fi-i-nță, fi-i-că, u-crai-ne-an
   c) a-us-tri-ac, an-a-e-rob, fiin-ță, fii-că, u-crai-ne-an
29) În fraza: *Habar nu am care au greşit la test.* subordonata este:
   a) C.D.
   b) C.I.
   c) C.M.
30) În enunțul: *Ai cui sunteți voi?, ai cui* are funcția sintactică de:
   a) nume predicativ
   b) complement indirect
   c) atribut
31) În fraza: *Am pornit să colindăm.,* subordonata este:
   a) C.I.
   b) C.S.
   c) CZ.
32) În enunțul: *În locul băiatului, aş tăcea., în locul băiatului* este:

a) complement circumstanțial condițional
b) complement circumstanțial de cauză
c) complement indirect

33) În propoziția: *Datorită muncii, a reuşit., datorită muncii* are funcția sintactică de:
a) complement instrumental
b) complement indirect
c) complement circumstanțial de cauză

34) În propoziția: *Îmbolnăvindu-se, tot nu ar lipsi de la şcoală., îmbolnăvindu-se* are funcția sintactică de:
a) complement circumstanțial de cauză
b) complement concesiv
c) complement circumstanțial de timp

35) Precizați care forme gramaticale sunt corecte:
a) mătăsuri, vulpii, coperte, gheme (de ață), cabluri
b) mătăşi, vulpei, coperți, ghemuri, cable
c) mătăsuri, vulpei, coperți, chemuri, cabluri

36) Expresia: *protagonistul principal* este:
a) nonsesns
b) pleonasm
c) tautologie

37) Literar se spune:
a) hemoragie de sânge, oprobiu public, avansați înainte
b) hemoragie, probriu public, avansați înainte
c) hemoragie, probriu public, avansați

38) În fraza: *Din câte am auzit vorbindu-se, era om bun.,* propoziția subordonată este:
a) completivă indirectă
b) circumstanțială de mod
c) circumstanțială de relație

39) În enunțul: *De frumoasă, e frumoasă., de frumoasă* are funcție sintactică de:
a) complement circumstanțial de relație
b) complement circumstanțial de cauză
c) complement indirect

40) În fraza: *Mă ajuți, nu mă ajuți, eu tot încerc.,* propozițiile 1 şi 2 sunt:
a) principale
b) CDȚ.
c) CV.

41) În propoziția: *Se mănâncă la dulciuri întruna., la dulciuri* are funcția sintactică de:
   a) complemnt direct
   b) subiect
   c) complement indirect
42) În fraza: *Catargele sondelor rămaseră îndărăt, dar nu rămaseră necunoscute.,* predicatele sunt:
   a) predicate verbale, în ambele propoziții
   b) predicat nominal în prima propoziție, predicat verbal în propoziția a doua
   c) predicat verbal în prima propoziție, predicat nominal în a doua propoziție
43) În fraza: *Trăind şi nemurind ai să vezi cine sunt eu.,* verbele la gerunziu au funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) complement circumstanțial condițional
   c) complement indirect
44) În propoziția: *S-a plictisit de stat singur., de stat* este:
   a) complement indirect
   b) complement circumstanțial de cauză
   c) complement circumstanțial de mod
45) În fraza: *Se teme de examen, dacă nu a învățat.,* subordonata este:
   a) C.I.
   b) CDȚ.
   c) CZ.

GRILA IV

1) Cuvintele subliniate din propoziția: *Acesta este un om **la locul lui**.,* sunt din punct de vedre gramatical:
   a) substantiv cu prepoziție + pronume personal în genitiv
   b) locuțiune adjectivală
   c) locuțiune prepozițională + pronume personal în genitiv
2) În fraza: *Ai carte, ai parte.,* propoziția subordonată este:
   a) CZ.
   b) C.I.

c) CDȚ.

3) Expresiile: *a schițat sumar, a refuzat să primească, a repeta din nou, prefer mai bine* sunt:
   a) nonsesnsuri
   b) pleonasme
   c) tautologii
4) Cunoaşteți cazurile părților de vorbire subliniate? Alegeți unul din cele trei:

*Părerea **mea** este aceasta.* a) N; b) G; c) A
*Dorința **lui** s-a împlinit*. a) N; b) G; c) D
*I-am povestit **cui** ascultă*. a) D; b) G; c) N

5) Grupurile de cuvinte: *astă-iarnă, astă-seară* sunt:
   a) locuțiuni adverbiale
   b) substantive compuse
   c) adverbe compuse
6) În fraza: *Când măriți o fată e ca şi când îți arde casa.*:
   a) prima propoziție este subiectivă, iar ultima este predicativă
   b) prima propoziție este temporală, iar ultima este modală
   c) prima este subiectivă, iar ultima este modală
7) În enunțul: *Cât pentru cheltuială... te voi împrumuta eu.,* construcția *cât pentru cheltuială* este:
   a) complement circumstanțial de scop
   b) complement circumstanțial de relație
   c) complement indirect
8) Sunt epicene substantivele:
   a) vulpe, aur, rață, icre
   b) furnică, elefant, veveriță, cuc
   c) miere, zori, gâscă
9) În propoziția: *Ce eveniment sărbătoriți?,* cuvântul *ce* are funcția sintactică de:
   a) complement direct
   b) subiect
   c) atribut adjectival
10) În propoziția: *Cât de mult ai lucrat?,* cuvântul *cât* are valoarea morfologică de:
   a) adverb interogativ (cantitativ)
   b) adjectiv interogativ
   c) pronume interogativ

11) În fraza *Se zice că nu-i cum vrea omul, ci-i cum vrea Domnul.*:
   a) P2 = CD, P3 = CM, P4 = PP, P5 = SB
   b) P2 = SB, P3 = SB, P4 = PP, P5 = PP
   c) P2 = SB, P3 = SB, P4 = SB, P5 = SB
12) Precizați care este forma corectă a cuvintelor din variantele oferite:
   a) excava, ierbicid, muşchetar, plebicist, tixit
   b) escava, erbicid, muschetar, plebiscit, ticsit
13) În enunțul: *Fie lumină!,* cuvântul *fie* este:
   a) conjuncție disjunctivă
   b) verb
   c) interjecție
14) Sensul cuvântului *adagiu* este:
   a) parte dintr-o compoziție muzicală cântată lent
   b) parte finală a unei compoziții
   c) maximă, aforism
15) Precizați care este forma corectă a cuvintelor din variantele oferite:
   a) golgheter, a seconda, escortă, culoar, stas
   b) golgeter, a seconda, excortă, culuar, ştas
16) În propoziția: *... a cunoaşte-nseamnă iarnă,* verbul *înseamnă* are valoare:
   a) predicativă
   b) copulativă
17) În propoziția: *S-a maturizat politiceşte.,* cuvântul *politiceşte* are funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) complement circumstanțial de relație
   c) complement indirect
18) În textul: *Pe lângă bogăție, mai era şi frumoasă., pe lângă bogăție* este:
   a) complement indirect
   b) complement circumstanțial de mod
   c) complement circumstanțial cumulativ
19) În fraza: *În loc să-şi vadă de treabă, se plimbă.,* subordonata este:
   a) completivă indirectă
   b) circumstanțială opozițională
   c) circumstanțială de mod

20) În enunțul: *Omul de-l vezi e prietenul meu.,* cuvântul *de* are valoarea de:
   a) prepoziție
   b) conjuncție
   c) pronume relativ
21) În fraza: *După felul cum vorbea n-ai fi zis că e prost.,* adverbul relativ *cum* introduce:
   a) o subordonată circumstanțială de mod
   b) o subordonată atributivă
   c) o subordonată circumstanțială de relație
22) Cuvântul *grandoman* (adj.) are sinonimele:
   a) megaloman, orgolios, vanitos
   b) uriaş, (ca statură), înalt
   c) îngâmfat, infatuat
23) În enunțul: *Se fotografiase alături de tata., alături de tata* este:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) complement circumstanțial de loc
   c) complement circumstanțial sociativ
24) În enunțul: *Copiii cântau de minune., de minune* este:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) complement circumstanțial consecutiv
   c) complement circumstanțial de cauză
25) În enunțul: *Trecea mândră şi veselă prin mulțime.,* cuvintele *mândră* şi *veselă* îndeplinesc funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) atribut adjectival
   c) element predicativ suplimentar
26) În fraza: *Florile acestea, aduse de cine trebuia, aveau o semnificație deosebită.,* propoziția subordonată este:
   a) completivă directă
   b) completivă de agent
   c) atributivă
27) În propoziția: *Cele două fete, Tita şi Ilinca, plecaseră repede la gârlă.,* cuvintele *Tita* şi *Ilinca* sunt:
   a) apoziție
   b) cuvinte incidente
28) În exemplul: *Bate la uşă.,* subiectul este:
   a) inclus
   b) nedeterminat

c) subînțeles

29) Alegeți varianta corectă:
a) gol-a-ve-raj
b) go-la-ve-raj

30) În exemplul: *Mă interesează plimbarea în aer liber, fără gânduri., fără gânduri* are următoarea valoare suntactică:
a) complement circumstanțial de mod
b) atribut substantival prepozițional

31) Alegeți varianta corectă de scriere a următoarelor locuțiuni adverbiale:
a) de-a gata, de-a baba-oarba, pe de rost
b) de-a-gata, de-a babaoarba, pe derost

32) În fraza: *Dacă zilele de început erau frumoase, celelalte le-am simțit posomorâte.,* propoziția subordonată introdusă de conjuncția *dacă*este:
a) subiectivă
b) opozițională
c) condițională

33) În exemplul: *Era roşu de mânie., de mânie* este:
a) complement indirect
b) complement circumstanțial de cauză
c) complement de agent

34) În exemplul: *Binele cu bine se răsplăteşte., cu bine* este:
a) adverb cu prepoziție
b) substantiv provenit din adverb + prepoziție

35) În enunțul *Mi-e dor de mama.,* cuvântul *mama* este:
a) nume predicativ
b) subiect
c) complement direct

36) *Rustic* înseamnă:
a) referitor la ruşi
b) pastoral, campestru

37) În enunțul: *Pentru mine, îndeosebi, asemenea activități erau însoțite de o mare emoție., pentru mine* este:
a) complement circumstanțial de relație
b) complement indirect

38) În exemplul: *Unde-l auzea, însoțitorul nu-l mai asculta.,* subordonata este:
a) C.L.
b) CV.

c) CZ.

39) Verbul *a întârzia* are forma de indicativ prezent, persona I, singular:
   a) întârzii
   b) întârziu
   c) întârzi

40) Cuvântul *ghiont* include:
   a) şase sunete, şase litere
   b) cinci sunete, şase litere
   c) patru sunete, şase litere

41) În enunțul: *A intrat mai întâi la librărie, iar apoi a mers la şcoală.,* cuvântul *iar* este:
   a) adverb
   b) conjuncție adversativă
   c) conjuncție copulativă

42) În enunțul: *Săgeata iute porni din arcul oşteanului.,* cuvântul *iute* este:
   a) adjectiv
   b) adverb

43) Enunțul: *Ion face de servici pe internat.,* este:
   a) corect
   b) incorect

44) *Întâi de toate...* este:
   a) locuțiune adverbială
   b) grup de cuvinte cu valoare de numeral
   c) numeral + prepoziție + pronume nehotărât

45) În enunțul: *Are un coş plin cu căpşuni., cu căpşuni* are funcția sinstactică de:
   a) atribut
   b) complement indirect
   c) complement circumstanțial de mod

GRILA V

1) În fraza: *Aşa a fost să fie.,* verbul subliniat este:
   a) copulativ
   b) predicativ
   c) impersonal

2) În fraza: *Hotărăşte-te să-i spui.,* subordonata este:
   a) C.D.
   b) C.I.
3) În enunțul: *A vrut să vină, pesemne, să îmi spună adevărul.,* cuvântul *pesemne* este:
   a) adverb de mod
   b) adverb predicativ
4) În enunțul: *Nu părea a fi mai tare.,* cuvântul *a fi* are funcția sintactică de:
   a) complement direct
   b) nume predicativ
   c) subiect
5) În propoziția: *Care-i acolo?, -i* are valoare morfologică:
   a) verb predicativ
   b) pronume personal, formă neaccentuată
   c) articol hotărât
6) Stabiliți seria corectă:
   a) înnec, înoda, îmbia, înobila, transsaharian
   b) înec, înnoda, îmbia, înnobila, transsaharian
7) În fraza: *Suntem în stare să vă prezentăm totul.,* subordonata este:
   a) CNS.
   b) AT.
   c) C.I.
8) În enunțul: *Rămâne să vedem rezultatul.,* verbul *a rămâne* este:
   a) copulativ
   b) impersonal
   c) predicativ
9) În fraza: *Piatra, că-i piatră, şi tot crapă.,* propoziția subordonată este:
   a) AT.
   b) C.D.
   c) CV.
10) În fraza: *Cum ninge, drumul este imprecticabil.,* propoziția subordonată este:
   a) C.M.
   b) C.T.
   c) CZ.
11) Cuvintele: *aluniş, zmeuriş, pâlc, hoardă* au:

a) formă de singular şi sens de plural
b) formă de singular şi sens de singular

12) Varianta corectă a textului: *De ce privea, de ce ar mai fi privit.,* este:
a) 1 = P.P.; 2 = C.M.
b) 1 = C.M.; 2 = P.P.

13) Substantivele: *fotbal, baschet, box* sunt de genul:
a) masculin
b) feminin
c) neutru

14) Alegeți forma corectă:
a) nu s-ar complace în..., a luat după dulap, în ziua de două octombrie
b) nu s-ar complăcea în..., a luat de pe dulap, în ziua de două octombrie

15) În enunțul: *Stăpânul hanului, cunoscând obiceiurile drumeților s-a pregătit onorabil.,* verbul *cunoscând* are funcția sintactică de:
a) complement direct
b) complement circumstanțial de cauză
c) complement circumstanțial de mod

16) În exemplul: *Pilat din Pont s-a spălat pe mâini de răspunderea răstignirii lui Iisus Hristos.,* verbul *a se spăla* este folosit cu sensul:
a) propriu
b) figurat

17) În propoziția: *M-am plictisit ascultând muzică.,* verbul la gerunziu are funcția sintactică de:
a) complement direct
b) complement circumstanțial de mod

18) Stabiliți seria corectă:
a) a-nal-fa-bet, a-is-berg, a-me-rin-di-an, a-nor-ga-nic
b) an-al-fa-bet, ais-berg, a-mer-in-di-an, an-or-ga-nic

19) În enunțul: *Ci eu voi fi pământ / În singurătate-mi., mi* este:
a) atribut adjectival
b) atribut pronominal
c) complement indirect

20) Alegeți forma corectă:
a) abțibild, analoagă, biologă, argentifer
b) acțibild, analogă, biologă, argintifer

21) În propoziția: *În ciuda vârstei se ține bine., în ciuda vârstei* are funcția sintactică de:
   a) complement circumstanțial de mod
   b) complement circumstanțial concesiv
22) În enunțul: *Ce e răul., răul* îndeplineşte funcția sintactică de:
   a) subiect
   b) complement direct
   c) nume predicativ
23) Alegeți seria corectă şi motivați alegerea:
   a) a reveni iar, paradis edenic, aversă de ninsoare, calamitate distrugătoare
   b) a reveni, paradis, aversă, calamitate
24) Construcția: *Concluzia finală a fost neaşteptată.,* este:
   a) corectă
   b) incorectă
25) Stabiliți seria corectă:
   a) a se binocla, a se bifurca în două, cabinet dental, fuse orare
   b) a se binocla, a se bifurca, cabinet dentar, fusuri orare
26) Alegeți seria corectă:
   a) scheci, fias-co, pau-pe-ri-za-re
   b) sche-ci, fi-as-co, pa-u-pe-ri-za-re
27) Cuvântul *summum* înseamnă:
   a) rezultatul operației de adunare, totaliate
   b) punctul cel mai înalt; culme ce nu poate fi depăşită
28) Cuvântul *lucrativ* înseamnă:
   a) care munceşte, harnic
   b) rentabil
29) Cuvântul *taluz* înseamnă:
   a) val mare stârnit de furtuni
   b) teren în pantă
30) Alegeți seria corectă:
   a) un-gher, o-lea-că, caf-tan, top-o-nim
   b) un-gher, o-lea-că, ca-ftan, to-po-nim
31) Se scrie şi se pronunță corect:
   a) asterix
   b) asterisc
32) Alegeți seria corectă:
   a) a plesni, porttabac, peregrin, premisă, merituos
   b) plezni, portabac, pelegrin, premiză, meritos

33) Cuvintele *mozaic* şi *mozáic* sunt:
   a) sinonime
   b) omografe
   c) paronime
34) Predicatul propoziției: *I-au fost aduse revistele.,* este:
   a) verbal
   b) nominal
35) În enunțul: *Iată ce mi-a fost dat.,* există:
   a) o propoziție
   b) două propoziții
36) În enunțul: *Poate vine Maria.,* există:
   a) o propoziție
   b) două propoziții
37) Perechile de cuvinte: *oportun-inoportun, normal-anormal, politic-apolitic, real-ireal, logic-ilogic* sunt:
   a) omonime
   b) paronime
   c) antonime
38) Cuvântul *proximitate* are înțeles de:
   a) aproximație
   b) apropiere
   c) intimitate
39) Alegeți forma corectă:
   a) vehicul, trotuar, înfiera, conclusiv,contondent
   b) vehicol, trotuarm înfiera, concluziv, cotondent
40) Următoarele cuvinte: *test-text, statuar, românesc-romanesc* sunt:
   a) sinonime
   b) paronime
   c) omonime
41) În fraza: *De ce, adică, să fie adevărat ce-i spuneam eu?* propoziția subordonată este:
   a) C.D.
   b) SB
   c) C.I.
42) Următoarele substantive epicene: *gândac, țânțar, guşter, bour, struț, pițigoi* au formă de:
   a) masculin
   b) feminin

43) Cuvintele din seria: *dar, cadou, donație, atenție, ofrandă* sunt:
  a) antonime
  b) sinonime

44) În enunțul: *Biserica-n ruină / Stă cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână.,* cuvintele: *cuvioasă, tristă, pustie, bătrână* îndeplinesc funcția sintactică de:
  a) complement circumstanțial de mod
  b) element predicativ suplimentar

45) În fraza: *Bucurați-vă cu cei ce se bucură; plângeți cu cei ce plâng.,* propozițiile subordonate sunt:
  a) C.I.
  b) C.SOC.
  c) C.M.

REZOLVAREA TESTELOR ŞI GRILELOR PROPUSE

TESTUL 1

I. *„Adevărata ei poveste,*[1a]*/ începu senin Fărâmă,*[2]*/ durează ceva mai mult de două sute de ani,*[1b]*/* ***căci*** *toate* [3a]*/* ***câte*** *i s-au întâmplat,*[4]*/ de acolo i s-au întâmplat,*[3b]*/* ***că*** *i se părea ei* [5]*/* ***că*** *trebuie* [6]*/* ***să semene*** *cu Zamfira, cu fata aceea* [7]*/* ***de*** *vă spuneam* [8]*/* ***că*** *redase vederea Arghirei.”*[9]*/*

a) începu = predicat verbal
durează = predicat verbal
s-au întâmplat = predicat verbal
s-au întâmplat = predicat verbal
se părea = predicat verbal
trebuie = predicat verbal
să semene = predicat verbal
spuneam = predicat verbal
redase = predicat verbal

b) 1 = PP; 2 = PP incidentă; 3 = CZ(1); 4 = AT(3); 5 = CZ(3); 6 = SB(5);
7 = SB(6); 8 = AT(7); 9 = CD(8)

c) 3 = toate de acolo întâmplându-i-se
4 = cele întâmplate
5 = părându-i-se
6 = a trebui

d) ei = AT.pronominal, exprimat prin pronume personal, pers.a III-a, sg., fem., cazul G

ceva = C.C.T., exprimat prin pronume nehotărât, cazul Ac.

s-au întâmplat = P.V., exprimat prin verb intranzitiv, conj.I, diateza reflexivă, cu pronume reflexiv în Ac., indicativ, perfect compus, pers.a III-a, pl.

aceea = AT.adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, fem., sg., Ac.

II. a-cor-de-o-nist, a-cua-re-lă, a-di-nea-ori, an-ti-al-co-o-lic, trans-da-nu-bi-an

III. **floare**: floricică, floricea, florăreasă, florărie, floral, florar, floră, floristic, floricol,

floricultură, florifer, Floare, Florii, Florin, Flore, Florian, a înflori, înflorire, reînflorire, înfloritură, înflora, înflorat, neînflorat, înflorit, reînflorit, neînflorit, înfloritor, inflorescență.
IV. casă, apă, mână, găină, măr, albastru, mamă, luni, bun, a avea
V. Bunica mai are doi dinți *în gură*. (sens de bază)
L-am zărit *în gura* podului. (sens secundar)
„*Pe-o gură* de rai." (sens figurat)
Are *piciorul* în ghips. (sens de bază)
Piciorul mesei s-a rupt. (sens secundar)
„Pe-un picior de plai.*"* (sens figurat)
VI. Petele *de pe fața lui* sunt roşietice.
Marius are *fața* curată.
Nu-mi place culoarea *feței* lui.
El stă *în față*.
Te aştept *în fața* şcolii.
VII. El, *Eminescu*, e omagiat azi.
Alecsandri, *bardul* de la Mirceşti, ne încântă şi azi cu poeziile sale.
Silviu, Mitică şi Radu, adică *voi*, sunteți prietenii mei.
VIII. Citeşte cine este conştiincios. (SB.)
Citeşte ce-ți place. (C.D.)
Citeşte cui vom socoti noi. (C.I.)
Citeşte unde se va deschide cartea. (C.L.)
Citeşte împreună cu cine vrea. (C.SOC.)
Citeşte când e lumină. (C.T.)
Citeşte cum vrea. (C.M.)
Citeşte, fiindcă nu ştii. (CZ.)
Citeşte ca să ştii mai bine. (C.S.)
Citeşte dacă vrei. (CDȚ.)
Citeşte, deşi ai mai citit povestea. (CV.)
IX. Fata aceea, *de* vă spuneam, a fost eleva mea. (care)
Am citit atât de mult, *de* mă dor ochii. (încât)
De mă va ruga am să-l ajut. (dacă)

TESTUL 2

I. *„În realitate am aşteptat-o,*[1]*/* ***căci*** *doream* [2]*/* ***să*** *citesc scrisorile neapărat împreună cu ea,*[3]*/* ***ca s****-o fac* [4]*/* ***să****-mi dea mereu amănunte,*[5]*/* ***fără să****-şi dea seama,*[6]*/* ***deşi*** *altfel e de-o şiretenie frustă."*[7]*/*

a) am aşteptat = predicat verbal
doream = predicat verbal
să citesc = predicat verbal
s- fac = predicat nominal incomplet
să dea = predicat verbal
să-şi dea seama = predicat verbal
e de-o şiretenie = predicat nominal

b) 1 = P.P.; 2 = CZ.(1); 3 = C.D.(2); 4 = CZ.(3);
5 = PR.(4); 6 = C.M.(5); 7 = CV.(5)

c) ceea ce am scris; care era frustă

d) E bine *să* înveți. (SB.)
Problema *să* reuşesc mă frământă. (AT.)
Mă gândesc *să* învăț. (C.I.)
Merg la şcoală *să* învăț. (C.S.)
Să fii învățat, ai fi ştiut. (CDȚ.)
Să-l fi bătut oricât, tot nu scoteai nimic de la el. (CV.)

e) *aşteptat-o* = s-a scris cu liniuță de unire, deoarece se rostesc împreună două părți de vorbire diferite: *aşteptat* = verb şi *o* = pronume

s-o = s-a scris cu liniuță de unire, deoarece se rostesc împreună, în aceeaşi silabă, două părți de vorbire diferite: *s* = conjuncție şi *o* = pronume; din punct de vedere fonetic cratima ține locul vocalei *ă*.

să-mi = s-a scris cu liniuță de unire, deoarece se rostesc împreună, în aceeaşi silabă, două părți de vorbire diferite: *să* = conjuncție şi *mi* = pronume; fonetic, cratima ține locul vocalei *î*.

să-şi = aceeaşi motivare ca la *să-mi*

de-o = s-a scris cu liniuță de unire, deoarece se rostesc împreună, în aceeaşi silabă, două părți de vorbire diferite: *de* = prepoziție şi *o* = articol nehotărât.

II. *ochi* – organ al vederii; vârtej de apă, copcă; verigile componente ale unui lanț; gaură la ac prin care se trece ața; orificiu făcut într-o foaie de cort

prin care se petrece sfoara frânghieie; mică deschizătură închisă cu sticlă făcută într-un perete exterior, folosind la aerisirea sau iluminarea unei încăperi.

III. sufixe substantivale: plug – plugar; sat – sătean; croitor – croitoreasă; Bihor – bihorean; student – studențime

sufixe adjectivale: țăran – țărănesc; argint – argintiu; piatră – pietros; an – anual; munte – mutos

sufixe verbale: rece – a răci; toc – a toca; favor – a favoriza; uman – a umaniza

sufixe adverbiale: tânăr – tinereşte; lin – linişor; moarte – morțiş

IV. complet, viu, anterior, mort, minor

V. Eu *rămân* profesor. – verb copulativ

Eu *rămân* acasă. – verb predicativ

Rămâne să mai discutăm. (frază) – verb impersonal

Mi-*am însemnat* în caiet totul. – verb predicativ

Înseamnă că n-ai înțeles. (frază) – verb copulativ

VI. Acesta eşti *dumneata.* – nume predicativ

Cărțile *dumneatale* sunt valoroase. – atribut pronominal genitival

Te ascult *pe dumneata*. – complement direct

Mă gândesc *la dumneata*. – complement indirect

Mă duc *spre dumneata*. – complement circumstanțial de loc

VII. Pentru *a-l* vizita e nevoie de apropbarea directorului.

E datoria noastră de *a-i* îndemna la muncă.

Nu e indicat *a le* certa.

Alt fel de făină se macină la moara noastră.

Când va fi bătrân, îl voi ajuta.

Sărbătorim *câte o dată* importantă din viața celor din familie.

Nu mai puteam explica lecția cum se cade.

Era o femeie *cu minte* ageră.

TESTUL 3

I. *„Cucoanele arată biletele dumnealor, explicând domnului conductor* [1]*/* ***de ce*** *nu poate* [2]*/* ***şi*** *Goe* ***să facă*** *acelaşi lucru;*[3]*/* ***fiindcă*** *biletul era în pamblica pălăriei* [4]*/* ***şi,*** [5a] */* ***dacă*** *a zburat pălăria,*[6]*/ fireşte* [5b]*/* ***c****-a zburat cu pamblică şi cu bilet cu tot.”*[7]*/*

a) arată = predicat verbal
nu poate = predicat verbal
să facă = predicat verbal
era = predicat verbal
a zburat = predicat verbal
fireşte = predicat verbal
a zburat = predicat verbal

b) 1 = PP; 2 = CD(1); 3 = CD(2); 4 = CZ(2) – *şi* – 5 = CZ(2);
6 = CDȚ(5); 7 = SB(5)

c) dumnealor = atribut pronominal, exprimat prin pronume personal de politețe, pers. a III-a , pl.

acelaşi = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv, demonstrativ de identitate, neutru, sg., Ac.

pălăriei = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, sg., G., articulat cu articol hotărât *i*

fireşte = predicat verbal, exprimat prin adverb cu valoare predicativă

d) în text *era* (a fi) avea valoare predicativă (se afla)
verb copulativ: *Radu este harnic.*
verb auxiliar: *Elevul este lăudat de profesor*.

II. *Nu se ştie* [1]*/* ***unde*** *îşi va petrece vacanța.*[2]*/* P2 = SB

III. subiect: ***Fiecare*** *aspiră la locul întâi.*
nume predicativ: *Cadoul acela este* ***de la altul***.
atribut pronominal în G.: *Copilul* ***altuia*** *a spart geamul.*
complement indirect în D.: ***Altcuiva*** *i s-a oferit postul de diorector.*

IV. privighetoare, veveriță, lebădă, libelulă, medic, bursuc, jder, cuc.

V. *Tata l-a socotit pe Ion vinovat de cele întâmplate*.
(a socotit = a considerat)
Mircea a socotit corect exercițiile la matematică.
(a socotit = a calculat, a rezolvat)

Oamenii au socotit cum să scape de mistreț.
(au socotit = au plănuit, s-au gândit)

VI. *anarhie* = dezorganizare, haos, nesupunere a unor indivizi față de colectivitatea organizată
altruism = atitudine morală a celui ce acționează în favoarea altuia, binefacere
enciclopedie = ansablu multilateral de cunoştințe
imunitate = rezistența organismului la boli, ansamblul privilegiilor de care se bucură unele categorii de persoane (parlamentari, diplomați)

VII. a veghea, a fugi, a se bucura, a deconspira, a tremura, a ezita

VIII. boj-deu-că, e-cu-a-tor, hai-nă (îmbrăcăminte), ha-i-nă (rea), fii-că, fi-in-ță, bin-o-clu, pa-şa-port, man-o-pe-ră, mon-o-clu

IX. complecşi, convecşi, lincşi, perplecşi, prolicşi, ortodocşi

TESTUL 4

I. *„Ş-atunci Harap-Alb se şi înfățoşează împăratului Roş, spunându-i* [1]*/* ***de unde,*** [2]*/* ***cum,*** [3]*/* ***cine*** [4]*/* ***şi pentru ce*** *anume au venit.* [5]*/ Împăratului i-a fost de-amirarea, văzând* [6]*/* ***că*** *nişte golani au asemenea îndrăzneală,* [7]*/* ***de*** *vin cu neruşinare* [8]*/* ***să****-i ceară fata,* [9]*/ fie* [10]*/* ***din partea oricui*** *ar fi."* [11]*/*

a) 1 = PP; 2 = CD(1) - , - 3 = CD(1) - , - 4 = CD(1) – *şi* – 5 = CD(1);
6 = PP; 7 = CD(6); 8 = CNS(7); 9 = CS(8); 10 = CV(8); 11 = SB(10)

Notă: P2, P3 şi P4 au predicatul *vin* subînțeles.

b) Harap-Alb = subiect, exprimat prin substanntiv propriu, compus, masculin, N
şi (se şi înfățoşează) = complement de mod, exprimat prin adverb de mod
i = complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, sg., cazul D., masculin, formă neaccentuată

II. a = AT., b = PR., c = C.I., d = CV., e = CDȚ., f = SB.

III. *Noi suntem* ***studenți****.* (subst.com., N.)

*Laureații festivalului erau **doi.*** (numeral cardinal)
*Rugămintea adresată mamei a devenit **de prisos**.* (loc.adj.)
*Biserica a rămas **de pictat**.* (verb la supin)
***Aşa** este Rareş.* (adverb)

IV. escalada, serviciu, dividend, disident, salariu

V. înalt = înălțime, înălțător, înălțuț, înălțare, a înălța, a reînălța, înălțat, neînălțat, înălțând
*Pasiunea tatei era **de a înălța** drapelul unității*. (nume predicativ)
*Sorin ne face semn, **înălțându-şi** brațul*. (comp.circ.de mod)

VI. subiect: ***De cântat** e uşor.*
nume predicativ: *Aceste ziare sunt **de citit**.*
atribut verbal: *Cărțile **de colorat** sunt iubite de copii.*
complement direct: *Avem **de discutat**.*
complement indirect: *M-am săturat **de aşteptat** în ploaie.*

VII. *Îl doare **capul** de atâta zgomot.*
*Horea a fost **capul** răscoalei de la 1784.*
*Dan are **cap** de informatician.*
*S-a defectat **capul** de înregistrare.*
*Stă în **capul** mesei.*
*A ajuns **cap** de afiş la Teatrul Național.*
*Am ajuns la **Capul** Horn.*
*Paul e **capul** răutăților.*

VIII. ad calendas graecas = la calendele greceşti (niciodată)
ad hoc = pentru aceasta, pentru un anumit scop
ad-iterim = provizoriu
alma mater = mamă hrănitoare
de facto = de fapt
de iure = de drept
curriculum vitae = notă autobiografică
nota bene (N.B.) = ia seama cu atenție (observație pusă spre a atrage atenția cititorului asupra unui amănunt)
pro domo = pentru propria cauză
sine die = fără a hotărî ziua

IX. pent-a-tlon, non-a-ge-nar, re-struc-tu-ra, sulf-a-mi-dă, tri-ftong

TESTUL 5

I. *„Tot românul se naşte cu datoria de a fi soldat şi de a apăra statul la vreme de nevoie [1]/* ***şi*** *[2a]/* ***când*** *vrăşmaşul calcă pământul românesc,[3]/ toată țara [4a]/ trebuie [2b]/* ***să fie*** *la arme.”[4b]/*

a) 1 = PP – *şi* – 2 = PP; 3 = CT(2); 4 = SB(2)

b) tot = atribut adjectival, exprimat prin adj.pronominal nehotărât, masculin, sg., N.

cu datoria = nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, sg., Ac., cu prep.simplă *cu*, articulat cu articol hotărât *a*

de nevoie = atribut adjectival, exprimat prin locuțiune adjectivală

la arme = complement circumstanțial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, plural, Ac., nearticulat, precedat de prepoziția *la*

c) vreme = timp
vrăjmaş = duşman, inamic
țara = (în text) poporul

d) pământ = pământean, pământiu, (a) împământeni, (a) dezpământeni, pământuleț, pământos, împământenit, reîmpământenit etc.

Ca procedeu s-a folosit derivarea cu sufixe şi prefixe.

e) *... cu datoria* ***să fie soldat*** *şi* ***să apere*** *statul...*
S-au obținut două subordonate atributive.

II.

a) *Scriu* ***cu ajutorul pixului****.*
b) *Dintr-o urâtă, a ajuns* ***floarea florilor****.*
c) ***În afara dischetei****, a mai cumpărat şi o casetă.*
d) ***Cu excepția lui Raul****, au venit toți studenții.*
e) ***În locul studenților*** *plecați în vacanță sunt cazați în cămin turiştii.*

III. SB. – *Vorbeşte* ***cine trebuie****.*
C.D. – *Vorbeşte* ***numai ce trebuie****.*
C.I. – *Vorbeşte* ***despre ce a văzut în Grecia****.*

C.L. – *Vorbeşte* ***pe unde găseşte ascultători***.

C.T. – *Vorbeşte* ***când vin musafirii***.

C.M. – *Vorbeşte* ***fără să se controleze***.

C.Z. – *Vorbeşte* ***fiindcă a fost promovat***.

C.S. – *Vorbeşte* ***ca să impresioneze auditoriul***.

CDȚ. – *Vorbeşte* ***dacă îl întrebi***.

CV. – *Vorbeşt,* ***deşi nu s-a pregătit din timp.***

CNS. – *Vorbeşte* ***de te amețeşte***.

IV. un câine de om, o mână de oameni

V. a) ***De harnică****, e harnică*.

b) ***Cu venirea brumei****, au căzut toate florile*.

c) ***Chiar fiindu****-mi prieten, nu-l pot ajuta.*

VI. a reflecta (a şovăi), a nu interveni, a trândăvi (a nu interveni), a vorbi

VII. anticameră, magaziner, mental, cazinou, capot, repersursiune, surescitant

VIII. a) loc al slăvirii prin credință; aglomerare de făpturi de mare diversitate

b) dar perfid primit cu naivitate şi generator de imense suferințe

c) loc vulnerabil

d) trădare abjectă, lipsă de recunoştință, prefătătorie

e) neorânduială, neînțelegere între oameni

IX. cairot, bordelez, madrilean, tokiot, monegasc

X. Obiecte Zburătoare Neidentificate, Salvați sufletele noastre, Transportul Internațional Rutier, Federația Internațională a Asociației de Fotbal, Banca Europeană pentru Reconstrucție şi Dezvoltare, Imagine toracică normală, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură.

REZOLVĂRILE GRILELOR

Nr.crt.	I	II	III	IV	V
1	b	b	b	b	c
2	a	a	b	c	b
3	c	c	a	b	a
4	b	c	b	Ia; IIb; IIIc	b
5	c	a	a	c	a
6	b	b	b	a	b
7	a	c	c	b	c
8	b	b	b	b	b
9	c	a	c	c	c
10	a	b	b	a	b
11	b	c	b	c	c
12	a	a	a	b	b
13	b	a	a	b	c
14	b	b	b	c	b
15	c	c	c	a	b
16	a	a	b	b	b
17	b	b	c	b	a
18	c	a	a	c	b
19	b	b	b	b	b
20	b	b	c	c	a
21	b	b	b	b	b
22	b	b	a	c	a
23	a	c	b	c	b
24	a	a	a	b	b
25	b	b	b	c	b
26	c	c	a	b	a
27	b	b	b	a	b
28	a	b	a	b	b
29	b	b	b	a	b
30	b	a	a	b	a
31	c	b	b	a	b
32	b	c	a	b	a
33	c	a	a	b	b
34	c	b	b	b	a
35	a	b	a	b	b
36	b	c	b	b	a
37	c	b	c	a	c
38	b	c	c	b	b
39	a	b	a	a	a
40	b	c	c	c	b
41	b	b	b	b	b
42	b	a	c	a	a
43	b	c	b	b	b
44	b	a	a	a	b
45	b	b	b	b	b

ANEXE

1. DOOM, ediția 2005[1]

1. DESPĂRȚIREA ÎN SILABE

Despărțirea la capăt de rând se poate face:

- Fie bazată pe pronunțare

Ex: i-ne-gal, de-zo-biş-nu-it, a-nor-ga-nic

- Fie bazată pe structura cuvintelor, ținând seama de elementele constitutive, în special prefixe

Ex: in-e-gal, dez-o-biş-nu-it, an-or-ga-nic

2. ARTICULAREA TERMENILOR STRĂINI

- Dacă partea finală a cuvântului se pronunță aşa cum se scrie:

bossul, brokerul, dealerul, folkul, linkul, weekendul, curriculumul…

- Dacă partea finală a cuvântului se pronunță altfel de cum se scrie:

cow-boy-ul, mouse-ul, service-ul, site-ul, show-ul…

- La fel şi desinența:

brokeri, mouse-uri…

[1] www.acad.ro/alteInfo/nou**DOOM**.doc

3. ACCENTUL

- Rămân cu o singură accentuare:

anatemă, aripă, calcar, cobalt, infim, prier, simpozion

- Se introduc dublete ca:

antic/antic, asfixie/asfixie, candid/candid, firav/firav, gingaş/gingaş, precaut/precaut, puber/puber, manager/manager, mijloc/mijloc(talie), penurie/penurie, trafic/trafic.

4. ABREVIERI

- Se păstrează din D.O.O.M.1 prescurtările uzuale:

Cuvinte simple:

bd.(bulevard), d./dl.(domnul), dna.(doamna), dra.(domnişoara), dlui.(domnului), dnei.(doamnei), drei. (domnişoarei)

Cuvinte compuse:

d-ta (dumneata), d-voastră /dv. /dvs. (dumneavoastră), d-lui (dumnealui)

5. DENUMIRILE TERITORIAL-ADMINISTRATIVE

- Formele nominativ-acuzativ se scriu cu cratimă:

Alba-Iulia, Bistrița-Năsăud, Caraş-Severin, Cluj-Napoca, Drobeta-Turnu-Severin

- Formele nominativ-genitiv, cu prepoziție, cu adjectiv se scriu fără cratimă:

Gura Teghii, Prundul Bârgăului, Vatra Dornei, Bolintinul din Deal, Curtea de Argeş, Filipeştii de Pădure, Baia Mare, Copşa Mică, Piatra Arsă, Valea Seacă.

6. INTRĂRI NOI,

- cele mai multe din engleza americană:

brand, broker, dealer, fitness, font, hard, link, market, master, printare, pictorial, rating, scanare, site, topless, trend, anticoncepțional, contracepție, folk, fotomodel, fezabilitate, fiabilitate, internet, lobby, malpraxis, maxi-taxi, paparazzi, telenovelă, teletext, termopan, transfrontalier, TVA, supervedetă…

7. ADAPTĂRI

- Prin circularea unor dublete:

bodyguard/bodigard, cocktail/cocteil, derby/derbi, penalty/penalti, pocher/poker, pizza/pizză, rugbi/rugby, sandvici/sendviş, me-nigi-ment/ma-nagi-ment…

8. PRONUMELE ŞI ADJECTIVELE NEGATIVE

- Se scriu într-un cuvânt: niciunul, niciuna, niciunii, niciunele, niciun, nicio, după modelul: vreuna, vreunul, vreo, vreun.

Ex: Nu am niciun prieten.

- Nu şi în cazul în care nici are valoare de adverb sau conjuncție:

Ex: Nici măcar unul nu a fost prezent.

Nici unul, nici altul n-a răspuns

9. FORME NOI DE CUVINTE-TITLU

- Se înlocuiesc forme ieşite din uz cu:

angină, clinci, container, corozivitate, crenvurst, crevete, detenție, escatologie, expulzie, foarfecă (pl. foarfeci), fotoemisie, hagialâc, hogeac, machieur, machieuză, magazioner, marfar, marochiner, maseuză, muchie pietrificare, porthartă, posomoreală, pudibonderie, sanda, saună, screamăt, secreter, sfârtecare, suzetă, şutor, trailer, verzitură, ziler…

10. FORME NOI DE PLURAL

- anacoluturi, algoritmuri, aragaze, arboreturi, betoane, canale, feşe, fundaluri, gradene, habitacluri, infanticide, jobene, lipoame, luntri, monologuri, pandişpane, paradoxuri, pardesie, paricide, recamiere, recensăminte, regicide, remarci, zbuciumuri, intermezzouri…

11. FORME NOI DE GENITIV-DATIV

- corăbiei, tigăncii, țărăncii, feşii…

12. FORME VERBALE NOI

- La infinitiv:

decotoşmăna, dispera, pietrifica, sfârteca…

- La indicativ:

(eu) continui, enumăr, (el) defalcă, se decotoşmănează, exhibă, irigă, să freamăte…

13. ADJECTIVE INVARIABILE

- bleu, gri, kaki, oranj, sadea, vernil, video, alto, anticorupție, antimafia, antiradar, cool, country, disco, flu, horror, latino, nonprofit, open, retro, second-hand, single, tehno, unisex…
- eficace, atroce, ferice, feroce, locvace, motrice, perspicace, precoce, propice, vivace. Fac excepție rapace, sagace, tenace, vorace.

14. ODATĂ… ŞI ÎN LOCUȚIUNI

Adverbul va intra astfel în locuțiuni ca:

- Odată ce ne-am înțeles, rămâne stabilit.

- Odată cu trecerea timpului, se schimbă omul.

Dar substantivul dată se articulează în mod obişnuit:

- 1 Decembrie este o dată cu semnificație istorică.

15. VARIANTE LITERARE LIBERE

- Statutul de variante libere le conferă unor substantive – cu formă tip unică până acum – dreptul de a circula şi de a fi corecte în dublă formă:

Ex: anteturi/antete, amanete/amaneturi, căpşune/căpşuni, cireşe/cireşi (fructe), cearşaf/ cearceaf, coperte/coperți, corigent/corijent, filosof/filozof, ferăstrău/fierăstrău, ligheane/lighene, luminescență/luminiscență, muschetar/ muşchetar, niveluri/nivele, pântec/pântece, percheziție/perchiziție, pieptăn/pieptene, sandvici/ sendviş, tobogan/topogan, tumoare/tumoră etc.

16. ALTE VARIANTE SUBSTANTIVALE LIBERE

- Pentru cuvintele-titlu:

acont/aconto, bulgăr/bulgăre, cartilaj/ cartilagiu, chestiune/chestie, clovn/claun, halo/ halou, lăcaş/locaş, piuneză/pioneză, poliloghie/ pologhie, tract/tractus, zi/ziuă.

- Pentru formele de plural:

cicatrice/cicatrici, debuşee/debuşeuri, evuri/evi, jersee/jerseuri, poncifuri/poncife, regaluri/regale, sloganuri/slogane, torenți/torente, vopsele/vopseluri etc.

- Pentru formele de genitiv-dativ:

îmbrăcămintei/îmbrăcăminții, savoarei/savorii etc.

17. VARIANTE VERBALE LIBERE

- Pentru infinitiv:

cementa/cimenta (dinții), datora/datori, decofeiniza/ decafeiniza, frecționa/fricționa, incarna/încarna, încorpora/incorpora, pricopsi/procopsi, rabata/rabate, zbârli/ zbârli

- Pentru indicativ:

anticipează/anticipă, biciuieşte/biciuie, biruieşte/ biruie, cheltuieşte/ cheltuie, chinuieşte/chinuie, demarchează/ demarcă, se destăinuie/se destăinuieşte, inventează/ inventă, se îngâmfează/se îngâmfă, înveşmântează/ înveşmântă, învolburează/învolbură, învie/înviază, mântuieşte/mântuie, reanimă/ reanimează, se străduieşte/ se străduie, şchioapătă/şchiopătează…

18. DIFERENȚIERI SEMANTICE

- extensie(med. şi tehn.)/extensiune(lingv.)
- ocluzie(med. şi tehn.)/ocluziune(închidere a unui orificiu)
- posesie(deținere)/posesiune(teritoriu)
- prospecție(cercetare ec.)/prospecțiune(cercetare geol.)
- radioemisie (producere de unde electromagnetice)/ radioemisiune (emisiune radio)
- reconversie(profesională)/reconversiune(ec sau tehn.)
- variație(modificare, diversificare)/variațiune(piesă muz.)
- vise(imagini în somn)/visuri(aspirații)
- înseamnă(constituie)/însemnează(notează)
- frecție(masaj)/fricțiune(frecare)
- pate(de ficat)/pateu(produs de patiserie)

19. PRINCIPIUL MINIMULUI EFORT

- Una dintre tendințele actuale ale uzului marchează preferința vorbitorilor pentru un efort minim de pronunțare. Astfel DOOM2 renunță la formele lungi, normându-le pe cele scurte (dăinuie, desfată, dezagregă, evaporă, ignoră, molfăie,

perturbă, secretă, secretă, țuguie, zuruie…) sau adăugând pe lângă formele vechi şi variante scurte (biciuie/biciuieşte, cheltuie/ cheltuieşteinventă/inventează, şchioapătă/ şchiopătează…).

